SERIA —III ANUL IV No. 128

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei ex. în strainatate

Duminică 6 Mai 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Se bucură pomii de floare...
E cald şi senin —
Şi berzele vin
Şi prispa e plină de soare.

Sub straşina veche şi 'naltă
Sunt cuiburi, — şi 'n ele
S'ascund rândunele
Şi vântul aleargă pe baltă.

Un farmec te'mbată de-aiurea:
E vânt aromit
De câmp înflorit...
Şi sună de glasuri pădurea.

Molatec la vale se duce
O turmă de oi; —
Un viers de cimpoi
Uitatele doruri ţi-aduce...

Traian Demetrescu

Amintiri despre Ioan Grămadă

Din tinereţea romantică a lui Eminescu şi a lui P. P. Carp

de I. Nandriş

Pe la sfârşitul lui 1911, Ioan Grămadă isprăvise istoricul „României June". In anii 1912—1913 el aduna materialul necesar pentru lucrarea „Mihai Eminescu, contribuţii la studiul vieţii şi operei sale", apărută în „Mitteilungen des rumänischen Instituts zu Wien", de sub conducerea profesorului Dr. Meyer Lübke şi retipărită în broşură la editura Carl Winter din Heidelberg 1914.

Grămadă era stăpân pe-o desăvârşită şi minuţioasă metodă ştiinţifică şi a depus o muncă grea în cercetările sale asupra lui Eminescu (cu deosebire asupra epocei în care a stat Eminescu în Viena), aducând multe lucruri necunoscute până la el. Câte alergări pe la diferite persoane dela cari credea să poată afla ceva nou, câte cercetări prin arhivele prăfuite ale Universităţii, Direcţiunii de Poliţie şi Sanatorului Obersteiner din Döbling în Viena! Ce vesel şi comunicativ îl întâlniam la prânz unde povestea cu o bucurie de copil ce mai aflase nou despre Eminescu. Şi lucrarea mai sus amintită a lui Grămadă aduce şi câteva lucruri noi. Grămadă a arătat că Eminescu în scrisoarea III, a întrebuinţat o poveste turcească publicată de Iosef von Hammer, că sonetul Veneţia e după un sonet al lui Cajetan Cerri, etc.

Tot atunci a aflat Grămadă dela neuitatul Dr. St. N. Ciurcu că Eminescu ar fi fost amorezat de artista dela Burgtheater, Augusta Bandins-Wildtbrandt. Doctorul Ciurcu spunea că această Bandins avea pe vremuri cei mai frumoşi ochi albaştri din Viena. Şi prin anii 1870—80 erau proverbiali în Viena „Bandins-Angen". Se considera ca un mare compliment când îi spuneai unei femei că are „Bandins-Angen".

Grămadă înarmat cu aceste date s'a pus pe lucru.

Intr'o zi mă întâlneşte pe Alserstrasse şi-mi strigă de departe: „ştii, măi, că am găsit-o pe Bandins"?

Ce mai bucurie în ziua aceia pentru Grămadă! Mi-a povestit că i-a găsit adresa. A fost la locuinţa ei şi i s'a spus: „acuma e în München". Vroia să plece la München. A revenit însă şi i-a scris la München. Peste câteva zile primeşte răspuns dela Bandins să aştepte în Viena că ea se reîntoarce peste puţină vreme.

Pe la sfârşitul lui April 1913, am plecat cu Grămadă la Bandins acasă. D-na Augusta Bandins-Wildtbrandt, o bătrână simpatică, puţin adusă de spate, cu părul alb, cu trăsăturile feţii ce trădau încă frumuseţea de odinioară. Femeia aceasta de aproape 70 ani, înaltă, vioae şi cu vervă, ne-a primit foarte amabil. Grămadă, după prezentările obicinuite şi o mică introducere, i-a spus scopul venirii noastre. I-a arătat o fotografie a lui Eminescu — cea cunoscută la vârsta de 19 ani — şi un volum de poezii al lui Eminescu, adus anume de Grămadă. A întrebat-o dacă nu-şi aduce aminte de figura şi numele lui Eminescu, care avea o slăbiciune pentru ea.

Bătrâna căutând parcă să-şi adune amintirile, luase fotografia în mână, s'a uitat lung la ea, a privit-o la toate distanţele zicând „ein hübscher Bursch ist er gewesen". A spus însă că nu-şi aduce aminte de loc de el. „Pe vremea aceia, adăogă d-na Bandins, aveam casă mare unde se întâlnia atâta lume. Eram tânără şi eram înconjurată. Primiam atâtea dovezi de simpatie şi scrisori de dragoste încât mi-ar fi fost cu neputinţă să le iau pe toate în seamă", continuă d-na Bandins cu o voce tremurătoare şi plină de duioşia amintirilor răscolite.

A rugat apoi să-i citiască ceva din poeziile lui Eminescu. Grămadă i-a cetit „Veneră şi Madonă" şi câteva strofe din „Luceafărul", traducându-i înţelesul în nemţeşte. Ea a luat volumul, l-a răsfoit spunând poate mai mult din curtuoazie: „es scheint so schön zu sein, schade das ich nichts verstehe" („pare să fi fost aşa de frumos, păcat că nu înţeleg nimic!").

Grămadă a întrebat-o dacă nu s'ar găsi ceva dela Eminescu prin corespondenţa ei. Ea a zâmbit atât de dureros şi înţelegător cum numai bătrânii ştiu să zâmbiască. „Corespondenţa — zicea ea — am păstrat-o până nu de mult. Dar era o prea grea povară pentru mine la bătrâneţe. Amintirile mă chinuiau prea mult şi într'o bună zi, neputând suporta povara lor, am adunat toată corespondenţa, am ales ce-am crezut de oarecare valoare şi i-am predat-o prietenului meu unui fost director la *Theater an der Wien*. Restul l-am distrus".

Aveam impresia că bătrâna singură regretă că nu ne poate servi cu nimic. „Dar — începe ea vorba după o mică pauză — am cunoscut un alt român, un om rar, cum n'am mai întâlnit în viaţa mea. Omul acesta era foarte des în casa mea, îl chema Carp şi era la legaţiunea română de aici. Şi dacă vă interesează — urmează ea — bărbatul meu Wildtbrandt a scris un roman al cărui erou principal e figura interesantă a acelui Carp de care vă vorbesc".

Isprăvindu-ne misiunea, am mulţumit d-nei Bandis şi-am plecat cu regret şi cu o bucurie în suflet. Regretul că n'am putut afla nimic cu privire la Eminescu şi bucuria era în legătură cu P. P. Carp.

Grămadă n'a desarmat. Intr'o zi îmi comunică că a aflat un sonet în limba germană de Eminescu, intitulat „An Bandins". Ce s'a întâmplat cu sonetul acesta, nu ştiu.

Fapt e că Grămadă, bazat pe spusele doctorului St. N. Ciurcu, pe sonetul lui Eminescu „An Bandins", credea în dragostea lui Eminescu pentru artista dela Burghteater, Auguste Bandins-Wildtbrandt. Or chestiunea se complică, întrucât Ştefanelli în „Amintirile" sale despre Eminescu vorbeşte şi el de-o simpatie a poetului pentru o artistă dela Burgtheater şi anume Bognar.

Ar fi interesant de constatat dacă sunt două femei de cari s'a amorezat Eminescu, — amândouă artiste dela Burgtheater, sau poate e una şi aceiaş cunoscută de prietenii lui sub diferite nume. Lucrul acesta poate n'ar fi aşa de imposibil, ştiut fiind cât se feria Eminescu faţă de colegii săi în astfel de chestiuni delicate. Bandins a existat, şi există încă, de Bognar nu ştiu.

Şi tot fapt e că Grămadă abia după vizita la Bandins a aflat despre romanul lui Wildtbrandt al cărui erou e P. P. Carp. Şi cât ştiu pe Grămadă nu l-a pasionat aşa mult eroina romanului — cel puţin aşa era prin 1913 când a plecat din Viena — cât mai mult eroina dragostei lui Eminescu. Pe asta din urmă vroia s'o afle. E greu de presupus că eroina romanului să fie identică cu Auguste Bandins-Wildbrandt, soţia autorului. Grămadă nu mi-a vorbit niciodată de probabilitatea aceasta, deşi vizitele dese ale conului P. P. Carp în casa d-nei Bandins, amintirea vie încă după atâta vreme a d-nei Bandins despre P. P. Carp, ar lăsa de bănuit că P. P. Carp avea oarecari simpatii pentru ea. (Şi prin paradox — s'ar putea admite până la un anumit punct că bărbatul ei, Wildtbrandt, ar fi conceput romanul, luând şi pe nevasta lui în sferele acţiunii şi intrigilor de roman).

Dacă eroina romanului ar fi identică cu presupusa eroină a dragostei lui Eminescu pe care o căuta Grămadă, atunci eroina e cunoscută. Ea trăeste sau presupun că trăeşte încă, având ultimele ştiri de viaţa ei în Octombrie 1922. Ea, în cazul acesta ar fi Auguste Wildtbrandt Bandins din München, venită în 1868 din München şi angajată la vârsta de 17 ani de directorul Burgtheatrului de-atunci, Laube. Autorul romanului lui P. P. Carp — să-i zicem — e Wildtbrandt.

Că o fi având Grămadă planul unei opere în legătură sau plecând dela acest roman, se prea poate.

Că ar fi scris însă Grămadă istoricul „României June" pe baza informaţiilor luate dela artistă şi din romanul în chestiune, asta sunt în măsură să o neg.

Nu putea fiindcă ar fi fost mult prea puţin pentru o monografie.

Nu putea fiindcă istoricul „R. J." a fost scris înainte de-a fi cunoscut Grămadă romanul şi pe Bandins — artista de care aminteşte articolul din *Adevărul* dela 7 Ianuar 1923. Unde mai adăogăm că romanul nu dă informaţii despre viaţa românească din Viena, n'o descrie ci se ocupă mai mult de personalitatea lui P. P. Carp care i s'a părut autorului destul de interesantă, complicată, originală şi demnă pentru un roman.

Contra afirmării că Grămadă s'ar fi folosit de izvoarele romanului şi artistei, vorbesc şi toate izvoarele întrebuinţate de Grămadă şi indicate la finea volumului, unde nu găsim de loc amintite cazurile în litigiu.

In 1911 Grămadă isprăvise istoricul „României June", care s'a tipărit în 1912. Finind istoricul s'a apucat de „Contribuţiile la studiul vieţii şi epocei lui Eminescu" şi de teza sa de doctorat „Românii la asedierea Vienei 1683". Am cetit-o în întregime, scrisă nemţeşte. Aducea o mulţime de detalii istorice noi şi scotea în relief rolul important ce-l jucase Românii la asediarea Vienei în 1683 şi ajutorul lor clandestin care a fost hotărîtor pentru salvarea Vienei. Nu ştiu dacă a publicat această lucrare. Ar fi păcat dacă s'ar fi perdut.

Lucrarea de care aminteşte articolul menţionat că o pregătia Grămadă nu ştiu dacă era aşa departe încât să capete o formă definitivă. Aş crede mai degrabă că era una din multe lucrări ce le schiţase pentru viitor. Aşa îmi povestia odată că se gândeşte la o fantezie dramatică tratând întâlnirea în cer a lui Caragiale, Matei Milo, Liciu, Alecsandri, Bălcescu, etc.

Un lucru e hotărît. Grămadă aduna ca o albină foarte mult material. Şi foarte probabil că sumedenia asta de material adunat, n'a fost sistematizat, asimilat şi clasat. A venit războiul prea repede şi i-a întrerupt firul, i-a răpit liniştea şi puterea de concentrare. A trecut frontiera din Bucovina şi fiind o fire aprinsă, neastâmpărată, un suflet frământat de grijile şi problemele neamului său n'a avut forţa de a se concentra şi produce.

Nu ştiu ce s'a întâmplat cu materialul şi însemnările sale, desigur de mare preţ. Poate prietenii lui din refugiu ar putea să ne spuie ceva. Poate l-a nimerit răsboiul, dar poate l-a salvat din fericire vreun prieten.

Acum doi ani îmi povestea un prieten că nenorocitul tată al lui Grămadă a adus de-acasă din Zăhăreşti la Cernăuţi cărţile şi probabil şi unele însemnări cari au stat mai lungă vreme într'o cameră a redacţiei „Glasul Bucovinei" din Cernăuţi, oferite spre vânzare.

Ce s'a întâmplat cu toate aceste relicvii a lui Grămadă, nu ştiu. Am aflat că d. prof. Dr. Al. Procopovici pregăteşte scoaterea în volum a lucrărilor lui Grămadă.

Prietenii lui Grămadă din Viena au adunat şi un fond Grămadă care e depus la Banca Regională din Cernăuţi. Atât deocamdată despre Ion Grămadă.

Cât despre P. P .Carp aş istorisi o mică întâmplare, povestită de regretatul Dr. St. N. Ciurcu, care reliefează şi mai mult firea şi individualitatea conului Petrache.

Prin anii 1880—1890 balurile Românilor din Viena erau celebre prin eleganţa si societatea aleasă. Sufletul coloniei a fost cât a trăit Dr. St. N. Ciurcu, „tatăl studenţilor români din Viena" cum îl numiam noi generaţia dinaintea răsboiului. Era, mi se pare, balul „României June" din 1883, sub patronajul arhiducelui Rainer, cu bufet şi mobile dela Burg.

In seara balului a apărut şi arhiducele Rainer cu suita sa. Petre Carp era în altă parte a sălii de bal într'un cerc de cunoscuţi fără să se sinchisească de sosirea arhiducelui, care produse multă vâlvă în sală. Mai târziu arhiducele îşi exprimă faţă de Dr. St. N. Ciurcu (ca preşedinte al comitetului aranjator), dorinţa de a-l cunoaşte pe Carp.

Ciurcu se prezintă lui P. P. Carp cu cuvintele: „Excelenţă, Alteţa Sa Imperială arhiducele Rainer doreşte să vă cunoască". — „Bine, domnule preşedinte", răspunde scurt P. P. Carp, fără să dea ce mai mică atenţie. Şi urmează discuţia mai departe.

Bietul Ciurcu rămase încremenit. Trec 3—5—8 minute şi conul Petrache discută mai departe. Dr. St. N. Ciurcu se frământă în dreapta şi în stânga dând târcoale lui P. P. Carp, poate, poate, şi-aduce aminte. Aş! Conu Petrache nici habar n'are. Situaţia era penibilă, ştiut fiind cum ţineau Habsburgii la rigorile de etichetă şi rang.

Intru târziu P. P. Carp părăseşte cercul de cunoscuţi, învăluie sala de bal într'o privire mândră şi se îndreaptă spre estrada de onoare unde sta Rainer cu suita sa. La oarecare distanţă conu Petrache ridică monoclul spânzurat de-un fir de mătasă şi-l aşează cu gestul lui elegant şi foarte dârz şi demn, fără să ţină cont de cineva şi de eticheta obicinuită la astfel de ocazii se prezintă arhiducelui Rainer şi suitei. In suită se afla şi prinţul de Coburg Ferdinand, fostul rege al Bulgariei.

Cunoscuţii urmăriau cu atenţie toată situaţia, nu fără oarecari temeri. Şi Dr. St. N. Ciurcu povestia râzând că i s'a făcut inima cât un purece de frică să nu se întâmple ceva pe urma ţinutei conului P. P. Carp.

I. NANDRIŞ

Miniatură

de Zaharia Stancu

Un colţ de lună palid şi stingher
Fărâmă cu lumină trupul zării
Şi cineva asvârle 'n fundul mării
Luceferii ce-au îngheţat pe cer.

Pe ţărm păşeşte 'ncet o vrăjitoare
Cu părul despletit în vânt, sălbatec,
Şi 'n ochi-i-două vetre de jăratec —
Purtând întreaga largului splendoare.

Tăcerea tristă s'a prelins pe unde
Din larg mânată parcă de-un vâslaş
Se 'ntoarce 'n mine sufletul — ocnaş
Inspaimântat de cer — şi adânc se-ascunde...

Zaharia Stancu

STUDII DE FOLKLOR

Sfântu-Gheorghe

de **I. Aurel Candrea**, profesor universitar

Un volum de sute de pagini nu ne-ar ajunge dacă am voi să descriem în mod amănunţit toate datinile şi credinţele privitoare la această sărbătoare, în legătură cu ale altor popoare şi, în deosebi, cu ale vecinilor noştri. Ne vom mărgini deci, în cadrul acestui scurt articol, să enunţăm numai elementele de folklor mai caracteristice legate de ziua închinată acestui sfânt.

Incepem prin constatarea că toate datinile şi credinţele de mai jos sînt moşteniri preţioase din timpurile străvechi, premergătoare creştinismului, parte din ele transmise dela Romani şi păstrate — fapt curios — numai la noi şi la popoarele cu care Românii au venit mai des în atingere. In legătură cu legendele creştine privitoare la viaţa acestui sfânt, atâta numai ştie poporul că Sfântul Gheorghe a fost un războinic, că se lupta călare şi că a omorît scorpia sau balaurul care mânca lumea. De aci şi credinţa la Bavarezi, şi la Silezieni că Sf. Gheorghe e protectorul c a i l o r (P. Drechsler, *Sitte, Brauch und Volksglaube* I, 106).

Originea celorlalte legende, datini şi credinţe, trebue căutată aiurea, ceeace vom încerca în cele ce urmează:

1. Ziua de Sf. Gheorghe e socotită ca început al primăverii: „Sf. Gheorghe, când aleargă cu calul său împrejurul pământului, iarba înverzeşte, codrul înfrunzeşte, pământul se deschide şi primăvara vine" (Voronca, *Dat. şi cred.* 764). Tot astfel socotesc şi Huţulii din Bucovina (Kaindl, *Die Huzulen*, 78) şi Slovenii din Carintia (W. Mannhardt, *Wald-und Feldkulte* I, 313).

2. Fiind întâia a primăverii, această zi a jucat rolul cel mai însemnat, în timpurile trecute, la popoarele a căror îndeletnicire de căpetenie era creşterea vitelor mărunte, a acelora care duceau viaţa păstorească. Era ziua când înceta iernatecul, când oile erau scoase din staule şi alte adăposturi unde petrecuseră iarna, spre a fi duse pe câmp sau suite la munte. Romanii, la început popor alcătuit numai din păstori, au ales ca dată a întemeierii Romei ziua de 21 April şi se va vedea mai jos cum sărbătoarea din această zi — *Palilia* — s'a păstrat în parte la Români în datinele dela 21 şi 22 April.

Buna stare a turmei fiind grija de căpetenie a păstorului, era firesc lucru ca toate silinţele lui să se îndrepteze în această direcţiune, în special în această zi, când vitele, începeau o nouă viaţă expusă, sub cerul liber, la tot soiul de primejdii. Duşmanii văzuţi ai turmelor, lupii, urşii şi tâlharii, şi duşmanii nevăzuţi, strigoaicele, care luau mana laptelui, lipsindu-l pe păstor de fruptul oilor, trebuiau alungaţi prin toate mijloacele şi mii de precauţiuni erau luate spre a feri plăpîndele vite de atacurile lor.

Foarte multe popoare, care se îndeletniciau la început exclusiv cu păstoritul, au trecut încetul cu încetul la viaţa agricolă. Toate aceste popoare au păstrat datinile străvechi legate de începutul primăverii, dar le-au strămutat într'o altă zi, de mai mare însemnătate pentru agricultori, în ziua de 24 Iunie — solstiţiul de vară — ziua începutului verii. De aceea vedem că, la Francezi, la Germani, la Italieni, etc., tooate credinţele şi datinile care, la noi, sînt legate de ziua de Sf. Gheorghe, se regăsesc la aceste popoare ca atribuţiuni speciale ale zilei de 24 Iunie (— *Naşterea Sf. Ioan Botezătorul* — *Sînzienele* sau *Drăgaica* — *La Saint Jean* — *Johannistag* — *San Giovanni*, etc.). Alte ori, datinile de Sf. Gheorghe se regăsesc amestecate cu acelea ale unei alte zile apropiate, socotite şi ea ca început al primăverii de unele popoare, ziua de 1 Mai. Oricare ar fi ziua în care regăsim datinile şi credinţele străvechi ale începutului primăverii, s'a păstrat mai pretutindeni amintirea vieţii păstoreşti de odinioară, şi ziua de 23 April, de 1 Mai, ca şi cea din 24 Iunie sînt socotite ca zile ale păstorilor (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 378; Ch. Beauquier, *Les Mois en Franche-Comté*, p. 72; Laisnel dela Salle, *Le Berry* I; 403; P. Drechsler, *op. cit.* 106).

3. Ca zi în care începea o activitate nouă pentru păstori, Sf. Gheorghe era termenul dela care se tocmiau, din timpurile cele mai vechi, ciobanii în seama cărora erau să fie încredinţate turmele. Sorocul lor se împlinia la Sf. Dumitru (26 Octombre). De atunci, Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru au rămas cele 2 soroace principale ale anului pentru arendarea moşiilor, închirierea caselor, etc. Tot dela 23 April se tocmesc ciobanii, argaţii şi slugile la Bulgari (Kanitz, *Donau-Bulgarien*, I, 63; Strauss, *Die Bulgaren*, *378, 386)*, la Sîrbi şi la vechii Cehi (Reinsberg-Düringsfeld, *Festkalender*, 197). In Italia, la Milanezi, unde s'a mai păstrat o vagă amintire despre importanţa de odinioară a acestei zile pentru păstori, Sf. Gheorghe, e patronul l ă p t a r i l o r, şi din această zi se încheie contractele între vânzătorii de lapte şi patronii laptelui (V. Colombo, *Da Gennaio a Dicembre*, p. 137—141).

4. Verdeaţa fiind emblema primăverii, se aduc dela câmp sau din pădure, în ajunul Sfântului Gheorghe, ramuri verzi, în special de răchită, de rug, de fag, de păr sau de leuştean, cu care se împodobesc uşile şi ferestrele caselor, stîlpii dela poartă, gardul, staulul, grajdul, pătulele şi coşarele, fîntîna, coarnele vitelor şi ale plugului, găleţile de muls, etc. Tot astfel obicinuiau şi Romanii în ziua de *Palilia* (21 April), după cum aminteşte Ovidiu *(Fast.* 737—8):

Pune podoabă de frunze şi crăci înverzite la staule,
Multe cununi împletite atîrnă la uşile toate...

Uneori se aduc brazde verzi dela cîmp, se înfig în ele ramuri de răchită şi se aşează dinaintea porţii şi a uşilor dela casă, dela grajd, etc., toate acestea, după credinţa poporului, ca să apere vitele de strigoaicele care, în noaptea de 22 spre 23 April, umblă să le ia mana laptelui. Credinţa că strigoaicele au cea mai mare putere asupra vitelor, în această noapte, e foarte răspîndită. Afară de Romîni, o au şi Bulgarii (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 385), Sîrbii, (Krauss, *op. cit.* 39—40), Ruşii (Mannhardt, *op. cit.* I, 106), Piemontezii (G. di Giovanni, *Usi del Canavese*, 99), etc. In alte părţi, noaptea spre 1 Mai sau aceea spre 24 Iunie e mai de temut din pricina strigoaicelor. De aceea vedem pretutindeni împodobindu-se casa şi grajdurile cu verdeaţă în ajunul uneia sau alteia din aceste zile: la Bulgari (Gerof, *Rjecinik* I, 212), la Sîrbi (Krauss, *op. cit.* 39—40), la Muntenegreni *(Narodni zivot* I, 103), la Ruşi şi Sloveni (Mannhardt, *op. cit.* II, 270, 313—14), la Cehi (Reinsberg-Düringsfeld, *op. cit.* 209), la Huţulii din Bucovina (Kaindl, *op. cit.* 78), la Unguri (Strauss, *op. cit.* 154), la Greci (Georgakis, *Le Folklore de Lesbos*, 301), la Albanezi (Hahn, *Alban. Studien*, 156), la Francezi (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 384), la Italieni (Zanazzo, *Usi, costumi e pregiudizi*, 196—7, 263—4), la Germani (Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube* 78—79), etc. etc.

5. Tot de teama strigoaicelor, oile şi vitele mari sînt duse la păscut în noaptea de 22 spre 23 April de către stăpînii înşişi, căutând să le pască pe furiş, prin livezi şi chiar prin semănături şi veghiind toată noaptea asupra lor (Marian, *Sărbătorile*, III, 206, 233, 268—9, Revista *Ioan Creangă* VIII, 175).

6. Tot felul de buruieni descântate sînt puse în găleţile de muls umplute cu apă şi sînt lăsate afară peste noapte, ca să cadă roua pe ele. A doua zi aceste buruieni sînt tăiate mărunt, se amestecă cu tărîţe şi cu sare şi se dau vitelor să mănînce (Marian, *op. cit.* III, 217, 234—5). Sarea, în special, joacă un mare rol pentru alungarea strigoaicelor (Krauss, *op. cit.* 39; Reinsberg — Düringsfeld, *op. cit.* 135; P. Drechsler, *op. cit.* I, 50; Zacher, *Römisches Volksleben*, 263—4; Orain, *Folklore de l'Ille-et-Vilaine* I, 16, etc.).

7. Se pune la uşa staulului o grapă cu colţii în sus, spre a împiedeca strigoaicele să intre (Marian, *op. cit.* III, 209, 214; Voronca, *op. cit.* 579). Aceeaşi datină o au şi Rutenii din Bucovina (D. Dan, *Rutenii*, p. 14) şi Silezienii (P. Drechsler, *op. cit.* I, 110).

8. Unul din mijloacele cele mai eficace pentru alungarea duhurilor rele, a vîrcolacilor, a strigoaicelor, etc. e sgomotul infernal. Trebue ţipat, sbierat, cîntat din fluier şi din tot felul de instrumente mai mult sau mai puţin musicale, trebue lovit în vase de aramă, etc., pentru ca aceşti duşmani să se sperie şi să nu se poată apropia de victimele pe care le pîndesc. Aşa, în unele părţi ale Munteniei şi Moldovei, Romînii „cari au vite, cu deosebire însă flăcăii şi băieţii, cântă din gură, buciumă din bucium, sau fac sgomot cu ţeava dela cazan, anume ca *Strigoaicele şi vrăjitoarele* să nu se poată apropia de vaci şi de oi, a vrăji şi a lua laptele. Şi se zice că numai până unde ajunge şi se aude vocea lor, şi cu deosebire sunetul buciumului, până acolo ajung şi Strigoaicele şi vrăjitoarele, cu vrăjile lor. Tineretul din Transilvania îşi face în seara de Sfîntul Gheorghe buciume şi fluere din coaje de răchită şi de alun şi cu acelea perindează satul făcând larmă. Romănii din Banat, cari au vaci şi oi mulgătoare, scot în 21 Aprilie seara ţevile de aramă din cazan, şi peste noapte suflă în ele, sau în buciume mari, astfel că fac un urlet aşa de grozav, de răsună satul şi câmpul, şi după tot urletul zic:

— Incât se aude sunetul acesta, ba şi mai departe, să rămână *Halele* de vitele mele şi mana lor!" (Marian, *op. cit.* III, 210). Aceeaşi datină o găsim la Slovenii din Carintia (Mannhardt, *op. cit.* 211, 219, 308—9), la Silezieni (P. Drechsler, *op. cit.* I, 109, 136—7), la Italieni (Zacher, *op. cit.* 235, 265—7), etc. Ea ne aminteşte de altă parte, obiceiul pe care-l aveau Romanii de-a alunga unele spirite ale morţilor — *Lemures*, care se întorceau pe pământ la anumite zile spre a chinui pe cei vii — făcînd un sgomot grozav cu vase de aramă (cf. Juvenal VI, 442; Titu Liviu XXVI, 5; Tacit, *Annal.* I, 28, etc).

9. In ajunul Sfântului Gheorghe, oamenii *se împrourã*, adică se stropesc unii pe alţii, şi în acelaşi timp staulele şi vitele, cu apă descîntată sau neîncepută, adusă dela rîu (Marian, *op. cit.* III, 235, 238—9, 281). Această stropire cu apă, ca mijloc de curăţire a tuturor relelor, o găsim la multe popoare şi se practica de asemenea de păstorii Romani, exact în aceeaşi epocă, la *Palilia*, după cum pomeneşte Ovidiu, *Fast.* IV, 735—6:

Oile 'n zori le stropeşte, ciobane, cu apă lustrală,
Udă de-asemeni pământul şi-l mătură-apoi cu nuiele...

10. Se afumă vitele şi staulele cu tămâie sau cu diferite ierburi (Marian, *op. cit.* III, 214, 229, 238—9; Novacovici, *Colecţ. folcloristică*, 144; Ceauşianu, Superst. 20). Datina aceasta străveche o regăsim şi aiurea (cf. Reinsberg-Düringsfeld, *op. cit.* 309), dar la noi trebue să fie iarăşi o rămăşiţă dela Romani, cari în ziua de *Palilia* obicinuiau în acelaşi mod să afume turmele de oi:

Flăcări albastre să iasă atunci din pucioasa aprinsă,
Fumul ce scoate s'ajungă la oi, să le facă să sbiere;
Arde măslin şi făclii răşinoase şi ierburi sabine,
Laurul de-asemeni să pălpăe-arzându-l în mijlocul vetrii...
(Ovidiu, *Fast.* IV, 739—742).

11. Se unge ugerul vacilor cu o unsoare, în special cu muşdeiu (Marian, *op. cit.* III, 212, 232). Se face untură descântată pe pragul uşii sau pe dosul unui scaun, amestecată cu untură de porc, cu leuştean şi pelin. Cu această untură se ung oile şi vacile între coarne şi la uger, în forma crucii. Untura se lipeşte şi de baierul găleţii de muls şi de aci nu se deslipeşte până când se isprăveşte, ungând din ea ţâţele de câte ori se mulge (Novacovici, *op. cit.* 143—4). Se face o unsoare de usturoiu, găinaţ de găină şi păcură cu care se ung în formă de cruce ferestrele, uşorii, pragurile uşilor dela staule, ca să nu se apropie strigoii şi strigoaicele de oameni şi de vite. Tot cu această unsoare se face semnul crucii pe şalele dinapoi, pe genunchi şi pe crucile vitelor. (Marian, *op. cit.* III, 214). Să ungi roata spre Sf. Gheorghe cu tămâie neagră şi s'o pui în uşe, dacă vrei să prinzi strigoaicele (Voronca, *op. cit. 785)*.

12. Se face *foc viu*. Asupra acestei datini, moştenite din primele timpuri ale omenirii, vom reveni într'un articol viitor. Deocamdată vom relata numai în mod sumar cele pomenite de Marian *(Sărbătorile*, III, 226—28) cu privire la acest obiceiu: „In ajunul Sfântului Gheorghe se freacă două lemne uscate unul de altul atâta, până ce, înfierbântându-se, se aprind şi încep a arde... Aprind apoi cu dânsul grămada de lemne pe care au strâns-o puţin înainte de aceasta; iar când lemnele au început a arde cum se cade şi para focului a se înălţa, atunci încep şi ei a juca, împrejurul focului şi a sări peste dânsul... Săturându-se de jucat şi de sărit, aşteaptă până ce focul începe a se stinge iar după aceea, luând fiecare puţin jăratec şi câte un tăciune, se întorc acasă şi afumă vitele, mai ales însă mieluşeii, cu tăciunii din focul viu... In părţile muntoase ale Bucovinei se face focul viu de regulă când scot oile prima oară la munte... Fac un foc mare, prin fumul căruia petrec toate oile... spre a fi ferite în decursul verii de orice primejdie..."

Datina de a aprinde focul în felul acesta primitiv, de a juca apoi împrejurul lui, de a sări peste el şi de a trece vitele prin mijlocul lui, o regăsim nu numai la vecinii noştri, dar la mai toate popoarele din Europa. Mai multe amănunte vom da în articolul special despre *focul viu*. Vom aminti numai aci că, în afară de Români, numai Huţulii din Bucovina şi păstorii din Croaţia *Narodni zivot* I, 140), — cari au împrumutat-o probabil dela păstorii noştri— mai au datina de a aprinde acest foc şi de a sări în jurul lui în ajunul Sfântului Gheorghe, pe când celelalte popoare obicinuesc a face aceste focuri mai adesea la 24 Iunie, alte ori la Bobotează, în ajunul Postului mare, în ajunul Paştilor, sau în seara spre 1 Mai, la Inălţare, la Crăciun, etc., Numai la Bulgari se obicinueşte încă, fără însă a se face *foc viu*, să se aprindă grămezi de fân în ajunul Sfântului Gheorghe (Strauss, *op. cit.* 353, 355). Tot astfel, în unele localităţi din Provenţa, se aprind focuri de veselie, pe munţi, în ziua de 24 April, în amintirea biruinţei — zice legenda — a generalului roman Marius asupra Cimbrilor (Sébillot, *Le Folklore de France*, IV, 323). Ceeace e însă extraordinar, e faptul că s i n g u r i R o m â n i i, au păstrat amintirea acestei datini — facerea focului viu, sărirea peste el şi trecerea vitelor prin mijlocul lui — în acelaşi fel cum o practicau în ziua de Palilia, e x a c t în a c e e a ş i e p o c ă (diferenţa e numai de o zi), păstorii Romani de acum 2000 de ani.

Poetul Ovidiu, ne povesteşte amănunţit, această datină păstorească, precum şi rugăciunea pe care o adresau cu această ocaziune zeiţei *Pales*, pentru ca să le apere turmele:

Rogu-te turma mi-o apără şi pe stăpânii de-oiţe;
Orice-ar putea să le strice din staulele mele alungă...
Boala goneşte-o şi dă sănătate la oameni şi vite,
Câinii să-mi fie toţi sdraveni, că-s paznicii vrednici ai (turmii.
Fă să viu iarăşi la stână, cu câte-am pornit dimineaţa,
Fără să gem că din cârdu-mi răpitu-mi-a lupul o oaie,
Foamea cumplit'o-alungă, belşug dă de iarbă şi frunze;
Apă să fie de-ajuns pentru sete şi trupul să spele.
Ugere pline să storc eu, şi brânza cu preţ să pot vinde
Prin strecătoarea cea rară să văd eu cum picură zărul.
Buni de prăsilă să fie berbecii, s'am oi fătătoare
Staulele 'ntr'una ticsite şi pline de miei fără număr.
Facă-se lâna lor moale, cu drag să mi-o poarte fecioare,
Mâini cât de fragede fie, să nu li se pară că-i aspră.
Ruga 'mplineşte-ne-o astăzi, şi'n dar hărăzi-vom toţi anii,
Turte sfinţite lui Pales, zeiţa ciobanilor scumpă.
Astfel se 'mpacă zeiţa; cu faţa spre soare-răsare,
Ruga de trei ori rosteşte şi mâna cu rouă ţi-o spală.
Cade-se-apoi dintr'o cupă, ce ţine-acum loc de crateră
Laptele alb ca zăpada să bei şi vin roş ca profirul.
Trupul tău sdravăn petrece-l prin flăcări şi sai cu piciorul
Iute prin focul ce pălpăe-aprins din grămada de paie...

. . . .

Alţii iar cred că *ciobanii ciocnind când-va piatră de piatră,*
Fără de veste din ele scântei luminoase ţâşniră.
Una se stinse, dar alta pe paie căzând le aprinse.
Astfel socot că s'explică şi flacăra dela Palilii...
Mai de crezut e şi alta: când Romei temeiul se puse
Dat-au poruncă în noua lor vatră pe Lari să-i aducă.
Focului pradă dădură acei ce-şi schimbară sălaşul
Caselor celor ce-acuma urmau părăsite să fie;
Turme săriră şi oameni săriră atuncea prin flacări.
Iată ce şi-astăzi se face în ziua fundării cetăţii..
Fast. IV. 747—806).

Alţi poeţi pomenesc de-asemeni această datină: „Ciobanul, după ce-a băut, va aprinde grămezi de paie şi va sări peste flăcările sacre" (Tibullus II, 5,88). Properţiu (IV, 4,74) vorbeşte şi el de „ciobanii beţi cari săriau cu picioarele lor nespălate peste grămezile de fân aprinse".

Numai viaţa exclusiv păstorească pe care au dus-o veacuri îndelungate Romînii în timpurile trecute poate explica păstrarea nealterată la noi *după două mii de ani* — a acestei datini a păstorilor romani.

* * *

Sfîntu-Gheorghe nu e numai o zi însemnată pentru proprietarii de vite, cum s'a văzut din obiceiurile de mai sus, dar are şi o importanţă deosebită pentru s ă n ă t a t e a o a m e n i l o r. Multe datini practicate în această zi au în vedere anume prezervarea omului de boale, sau sînt în legătură cu buna lui stare în general. Dintre aceste datini, foarte numeroase, vom aminti numai cele mai de seamă.

13. *Scăldatul.* — Pînă nu răsare soarele, oamenii se scaldă în această zi, pentru întîia oară, într'o apă curgătoare, spre a fi sănătoşi tot anul şi pentru spălarea tuturor relelor. Fetele se scaldă în apă neîncepută (Marian, *op. cit.* 279-80; Gorovei, *Credinţi*, 1400). Aceeaşi datină o au Bulgarii şi Sîrbii. Alte popoare, pentru păstraarea sănătăţii, se scaldă în zorii zilei de 24 Iunie.

14. *Roua.* — Lumea se spală dimineaţa pe faţă cu rouă sau se tăvăleşte, înainte de răsărirea soarelui, prin roua de pe cîmp, spre a se tămădui de orice boală. Se strînge roua într'un vas şi se păstrează spre a fi întrebuinţată peste an la diferite boale (Marian, *op. cit.* 277; Gorovei, *op. cit.* 3375-6; Codin-Mihalache, *Sărbăt.* 63). Aceeaşi datină o găsim la Sîrbi, la Croaţi, la Bulgari şi la Ruteni. Alte popoare fac exact acelaşi lucru şi în acelaşi scop în dimineaţa zilei de 1 Mai sau de 24 Iunie. La Romani, de asemenea, în ziua de Palilii, oamenii, cari luau parte la sărbătoare, îşi spălau mîinile cu rouă.

15. *Culegerea buruienilor de leac.* — Se adună de pe cîmp tot felul de burueni de leac, care se păstrează peste an. (Gorovei, *op. cit.* 438; Codin-Mihalache, *Sărbăt.* 63). Tot astfel la Bulgari şi la Huţuli. Mai adesea însă buruienile de leac se culeg la 1 Mai şi la 24 Iunie.

16. *Urzicarea.* — Copiii se urzică unii pe alţii. Cei cari se scoală mai de dimineaţă în ziua aceasta iau urzici şi urzică pe cei ce dorm. Prin casă, prin curte, prin grădină, copiii fug, gonindu-se unul pe altul, ca să se urzice. Cel mai sprinten, mai harnic şi mai îndemînatec la lucru poate fi numai acela care se urzică în ziua de Sf. Gheorghe (Marian, *op. cit.* 283-4). Acelaşi lucru se face la Bulgari, în aceeaşi zi (M. Arnaudoff, *Die bulgar. Festbräuche*, 45), pe cînd la Greci femeile se urzică, în ajunul zilei de 1 Mai, ca să le crească părul (Georgakis, *op. cit.* 301). La Muntenegreni, în dimineaţa de Sf. Gheorghe, mamele biciuesc copiii, cînd sînt încă culcaţi în pat, cu crengi de plop, ca să crească înalţi ca plopul (*Narodni zivot*, I, 103).

17. *Cîntăritul.* — Oamenii se cîntăresc ca să fie sănătoşi tot anul şi ca să nu se lipească farmecele de ei (Marian, *op. cit.* 268; Gorovei, *op. cit.* 1274). Tot astfel fac Romînii din Macedonia şi Bulgarii (Arnaudoff, *op. cit.* 46; Gerof, *Rjecinik* I, 212; *Sbornik* XII, 137).

18. *Dormitul.* — In ziua de Sf. Gheorghe sau în ajun, nu e bine să dormi, căci iei somnul mieilor şi vei fi somnoros tot anul (Marian, *op. cit.* III, 267; Gorovei, *op. cit.* 3521; Revista *Ioan Creangă* IV, 47, etc.). Acceaşi credinţă o găsim la Bulgari (Strauss, *op. cit.* 337), la Muntenegreni (*Narodni zivot* I, 130) şi la Sîrbi (Ami Boué II, 511).

19. *Comorile.* — In toate locurile unde sînt comori îngropate în pămînt, se vede cîte o flacără arzînd în noaptea spre Sf. Gheorghe, după cum arde şi în ajunul altor zile mari, ca Sf. Vasile, Paştile, Inălţarea, etc. (Marian, *op. cit.* 241—258). La alte popoare, comorile ard în noaptea spre 24 Iunie.

Ne oprim aci. Am omis încă multe, foarte multe datini şi credinţe legate de ziua de Sf. Gheorghe, şi chiar acelea pe cari le-am amintit, am fost nevoiţi, din lipsă de spaţiu, să le condensăm în puţine rînduri. Din cele spuse îşi poate însă oricine face o idee clară de mulţimea reminiscenţelor din veacurile de copilărie ale omenirii care s'au păstrut în datinele şi credinţele poporului nostru şi ale altora care serbează în felul acesta ziua de Sf. Gheorghe, nu ca un praznic creştinesc, ci ca o sărbătoare păgînă în toată puterea cuvîntului.

I. AUREL CANDREA

APUS PE MARE

E marea ca lacul blajină şi 'n ea
Se 'neacă 'mpăratul căldurii;
In ieslele bolţii se naşte o stea
Şi noaptea largeşte cu inimă rea
Mormântul naturii...

O singură navă culcată pe zări,
Adoarme în braţe cu largul —
Visând poate drumul ce'i bate pe mări
Şi câte păţi-va 'n adânci depărtări,
Frângându-şi catargul...

In noapte apusul abia dacă-a fost;
Nici slovă din cartea luminii ..
Tăcerea pe apă e singurul rost,
Iar marea 'nvelită cu negru-adăpost
Şi-adoarme delfinii!...

Stan Palanka

Povestea Hanului

de George Baiculescu

Doarme hanul 'năbuşit
Intr'o linişte de schit —
Lângă drum salcâmi în floare
Tămâiază întreaga boare,
Ce deşteaptă, când şi când,
Frunzărişul des al viţei
Care urcă târîtoare
Cum se 'nalţă 'n slăvi uşoare
Rugile mironosiţei
Depe trepte de altare. —
Graiul nopţilor, plăpând,
Mişună spre căi umbrite
Prin ulucile 'nnegrite;
Iar în colţul odăiţei,
Candela cu ochi de-orfană
Desvăleşte sub icoană
Cuibul tinerei hangiţe,
Presărat cu romăniţe.

Luna, coborând pe-un ram,
Intră — nesimţit — prin geam,
Să privească, luminând
Sticlele de aur pline;
Şi cum raza ei, curând,
Să le mistue s'aţine,
Aprinzându-le de-arându[1] —
Hanul îşi arată-acum
Patima ce fură gândul
Trecătorilor din drum.

Când luceafărul nestins
Licăre din gene roşii,
Şi când satu 'ntreg e prins
Intr'un «chiu» ce-l fac cocoşii —
Peste o clipă — bat-o vina!
Poarta care e vecina
Crengilor cu mere coapte,
Scârţii prelung în noapte;
Iar prin umbre-un chip răsare,
Tae drumul de-a călare
Şi se 'nfundă'n neguriş, —
Pe când geamul cu zăbrele
Işi ridică pe furiş,
Margina unei perdele...

George Baiculescu

Dintr'o lună de toamnă...

...Intru în locantă trudit, reumatic... Şi plouă fără sfârşit. Pe mese zac muşte strivite, grăsimile sfârâe, câţiva venetici mănâncă încet. Şi locanta e ca toate locantele ovreeşti din toate colţurile planetei unde au fost semănaţi de vânturi fiii lui Israel. O mamă îşi plânge copilul mort, toacă muşchii sângeroşi şi-şi şterge nasul cu pestelca, tatăl glumeşte şi mângâe, dar înalţă mereu din umeri.

Acelaş chelner, numai în cămaşă şi cu pateştii slobozi.

— Ce luaţi?

— Borş cu sfeclă!

Se învârte ca un vârtej şi-mi aduce o strachină cu sânge. S'a oprit şi mă priveşte. Bănuesc. Un chelner când se uită cum mănâncă muşteriul, înseamnă că vrea să-i povestească ceva.

— Ce e Ferdinand? (Şi-mi pare ciudat că nu poartă un nume de harap).

— Aţi văzut cum au trecut ucigaşii leşi?

— Ce ucigaşi?

— Cari l-au spintecat pe baron şi pe nepot'său.

— Ei şi?...

— Aşa sunt toţi leşii: ce naşte din leah, ucigaş şi ticălos rămâne.

— Adică?

— Aşa e...

— Ai vreo teorie nouă asupra ucigaşilor. Ajungi din chelner birtaş sau profesor universitar. Şi ai să poţi scrie cărţi cu poveşti şi poze. Dacă nu ştii scrie, chemi un simbriaş şi-ţi scrie. N'ai nevoie decât să iscăleşti sau să pui degetul...

— De ce mă luaţi aşa peste urechi? Eu ştiu până şi dactilografia, pentrucă sunt de meserie tipograf.

— Da?... Ciudat! De aceia te chiamă Ferdinand şi eşti ovrei...

— Eu am fost în legiunea leahă din Italia şi pe frontul francez. Pe urmă m'au trimes împotriva bolşevicilor. Ne oprisem într'un sat...

— Spui povestea?

— Care poveste?

— Cu morţii...

— V'am mai spus-o vreodată?

— Nu! dar într'o poveste trebuie să rămână un mort.

— ...Dinspre jităria satului ieşia o căruţă, mânată de cineva bărbos, care se înţelege de ce neam eră. Câţiva ostaşi de-ai noştri, leşi, s-au apropiat de căruţă:

— Ce ai moşule?

Moşneagul plângea.

Desfăcură fânul: o raclă.

Ai ascuns banii în raclă şi vrei să-i treci dincolo la muscali?

— Nu, ferească Dumnezeu! E feciorul meu pe care l-au mâncat păduchii exantematicului...

Ostaşii noştri au deschis atunci racla şi dând de obrazul vânăt al unui hoit, l-au scuipat, ca să nu-l deoache...

Eu am plecat şi am fugit aici, în Moldova...

ION CALUGARU

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Pagini de bibliografie

Traian Demetrescu

(1866-1896)

de N. Zaharia

I

Scrierile sale

Amurg. Poezii (1887—88). Craiova. Samitca. 1888.
Cartea unei inimi. Poezii. Craiova. Samitca. 1890.
Sensitive. Poezii. Buc. Steinberg. 1894.
Aquarele. Poezii. (Cu prefaţă de Steuerman). Iaşi. Şaraga. 1896.
Săracii. Versuri. Craiova. Benvenisti. 1890; Ediţia II. 1897.
Lăutarul din Cremona. — *Pater.* Trad. în versuri după Coppée. Craiova. Samitca. 1895.
Intim. Craiova. Samitca. 1892.
Intim. — *Poeme în proză.* — *Nuvele.* — *Cugetări.* Buc. Steinberg. 1894.
Privelişti din viaţă. Craiova. Samitca. 1896.
Nuvele postume. Craiova. Benvenisti. 1896.
Simplu. (Nuvele). Craiova. Samitca. 1896.
Iubita. Craiova. Samitca. 1895.
Iubita. Buc. „B. p. T." 1908; Ediţie nouă. 1916.
Cum iubim. Roman. Craiova. Samitca. 1896.
Cum iubim. Roman. Buc. „B. p. T.". 1908.
Evoluţia în literatură. Craiova. Samitca. 1889.
Profile literare. Craiova. Benvenisti. 1891.
Romane: *Iubita.* — *Cum iubim.* Buc. „Minerva". 1915.
Nuvele şi poezii. Buc. „Minerva". 1916.
Iubita. Ediţie nouă. Cu portretul şi biografia autorului. (de I. Săndulescu). Buc. „B. p. T.". 1922.

*

Traian Demetrescu a mai fost intemeietorul şi directorul *„Revistei Oltene"*, care a apărut la Craiova dela 15 Martie 1888 până la Martie 1890 şi dela 1 Maiu—15 Iulie 1892. In această revistă şi-a publicat pentru întâia oară multe dintre scrierile sale.

II

Scrieri despre Traian Demetrescu

Adamescu (Gh.). Contribuţiuni la Bibliografia românească. Fasc. I. Buc. „Cartea Rom.". 1921.
Chendi (Il.). „Intim". („Luceafărul". 1910).
Constantinescu (Valeriu). Sufletul poetului oltean Traian Demetrescu (Chiriac N. D. şi Ionescu C. Alex. „După doi ani de muncă". Buzău. 1914).
Dragomirescu (M.). Literatura în Oltenia. Conferinţă. („Ramuri". Craiova. 1—15 April 1913).
Făgeţel (C. S.). O frumoasă sărbătoare în amintirea lui Traian Demetrescu. („Ramuri". Craiova. April 1906).
Făgeţel (C. Ş.). Traian Demetrescu. (Cu mai multe portrete). („Ramuri". Craiova. 15 Martie 1913).
Germoni (Menelas). Traian Demetrescu. Câteva cuvinte. („Traian Demetrescu". Buc. 6 Sept. 1909).
Ionescu Raicu-Rion. „Intim". („Scrieri literare". Iaşi. Colecţiunea Şaraga. 1895 şi în „Scrieri literare". Editura familiei. Iaşi. Goldner. 1895).
Iorga (N.). O notiţă despre Traian Demetrescu. („Sămănătorul". Buc. 3 Iulie 1905).
Macedonski (Alex.). Epigramă. Lui Tradem. („Literatorul". Buc. 1894. No. 11—12).
Marinescu (I. M.). Impresii. Traian Demetrescu. („Ramuri". Craiova. 1913).
Pencioiu (G. D.). Traian Demetrescu. (Traian Demetrescu *Simplu.* Nuvele. Craiova). (Schiţă biografică).
Raşcu (I. M.). (Semnat *Evandru).* Traian Demetrescu. („Opinia". Iaşi. 21 Sept. 1910).
Rosetti (D. R.). Traian Demetrescu. („Dicţionarul contemporanilor". Buc. 1898).
Stăncescu (D.). Traian Demetrescu. („Lumea ilustrată". Buc. 2 Mai 1896. Anul III. No. 13).
Steuermann (A.). Traian Demetrescu. („Adev. ilustrat". 6 Maiu 1896).
Theodorian (Caton). Amintiri despre Traian Demetrescu. („Flacăra". Buc. 13 April 1914).
— Traian Demetrescu („Adev. ilustrat". 25 Sept. 1895).
— Traian Demetrescu. Necrolog. („Revista Literară". 1896—97. p. 153).
— Traian Demetrescu. (Diaconovich (Dr. C.). Enciclopedia română. Sibiiu. 1900).
— Traian Demetrescu. („Vieaţa Nouă". Buc. 1910—11).
Vlahuţă (Al.). Scrisoare adresată lui Traian Demetrescu, relativă la „Intim". („Nuvele şi Poezii". Buc. „Minerva". 1916).
Vraja (C.). „Intim". („Evenimentul literar". Iaşi. 1894).
Zaharia (N.). Traian Demetrescu. Viaţa, temperamentul, scrierile şi personalitatea sa artistică. Buc. Edit. „Rev. Idealiste". 1910.
Zaharia (N.). Pesimismul lui Traian Demetrescu. („Psihologia oamenilor mari". Buc. 1912).
Zaharia (N.). Duioşia (în „Alte sentimente şi pasiuni". Seria I. Buc. 1915).

*

Cu ocazia împlinirii a zece ani dela moartea lui Traian Demetrescu, admiratori ai lui din Craiova, au avut lăudabila idee, de a face să apară revista comemorativă *„Traian Demetrescu". Craiova, 1906 Aprilie 20,* cu următorul conţinut:

G. Mil. Demetrescu. In amintirea lui Traian.
G. D. Pencioiu. Cum l-am cunoscut.
Traian Demetrescu. Pe furiş (versuri).
A. Steuerman. Morţii noştri. Traian Demetrescu.
N. Vulovici. La crucea ta.
G. D. Pencioiu. Scrisori dela Traian Demetrescu.
St. Braborescu. La groapa Trubadurului (versuri).
G. Caros. Solka.
Traian Demetrescu. Corbii. Călugărul (versuri).

TRAIAN DEMETRESCU

Gr. Goilav. O reminiscenţă de la Traian Demetrescu.
Traian Demetrescu. Muncitorilor (versuri).
Marius Meţulescu. Traian Demetrescu (amintire).
Const. St. Stoenescu. Lui Traian Demetrescu (versuri).
Căpitan P. Zătreanu. Amintiri şi Impresii.
N. Burlănescu-Alin. La mormânt (versuri).
I. C. Popescu-Policlet. Cântăreţul inimilor.
Dem. D. Stoenescu. Iubirea unui poet.
Stoenel. Cronica.
Spic. Cuvântările. Ecoul presei.

*

Tot cu acea ocazie s'au publicat notiţe sau articole comemorative asupra lui Traian Demetrescu, în următoarele ziare: *„Curierul Olteniei"*, 17 Aprilie 1906; *„Universul"*, 16 April 1906; *„Acţiunea"*, 18 April 1906; *„Cronica"*, 18 April 1906; *„Protestarea"*, 19 April 1906; *„Patriotul"*, 19 April 1906; *„Dimineaţa"*, 21 April 1906; *„Epoca"*, 19 April 1906.

23 April 1923.

N. ZAHARIA

Pe marginea unei poezii de Suly Prudhomme

Intr'o inimă omenească şi poetul ei cel mai intim, există o prietenie discretă, o înţelegere delicată, care te mângâe adesea de trivialităţile şi durerile vieţii. Noi nu iubim decât pe acei poeţi cari se apropie mai mult de simţurile şi cugetările noastre. In ei, ne găsim întrucâtva pe noi. Deschid la întâmplare volumul (Stances et poèmes) şi citesc:

Ici-bas tous les lilas meurent,
Tous les chants des oiseaux sont courts:
Je rêve aux etés qui demeurent
Toujours...

Ici-bas les lèvres effleurent
Sans rien laisser de leurs velours;
Je rêve aux baisers qui demeurent
Toujours...

Ici-bas tous le hommes pleurent
Leurs amitiés ou leurs amours;
Je rêve aux couples qui demeurent
Toujours...

Iar aceste versuri, recitate în gând, mă mişcă, mă uimesc, sub puterea unei melancolii nesfârşite. Cuvântul acesta, atât de banal, atât de simplu: *Toujours,* capătă un înţeles mai profund decât orice cuvânt omenesc: pare un suspin monstru isbucnind din pieptul acestei umanităţi trecătoare, fragile, de o clipă. Şi creiarea acestui cuvânt: *Totdeauna,* nu este cel mai absurd, cel mai înşelător? Şi cu toate acestea, nu-l întrebuinţăm mereu, în mărturisirile noastre de iubire, în jurămintele noastre de prietenie, în planurile noastre de aspiraţiuni, de iluzii?

Vai! ce deriziune! Pentru ca să trăim, avem atâta trebuinţă de a ne amăgi!...

TRAIAN DEMETRESCU,—Intim; 37—39

Traian Demetrescu şi poezia decadentă

...Poeţii aceştia, cari se numesc decadenţi sau simbolişti, au, câteodată, o originalitate bizară. Cu toate acestea mă îndoesc de sinceritatea lor şi adeseori îmi fac efectul unor dibaci farsori. Mulţi din criticii moderni îi lămuresc ca pe un produs bolnăvicios şi anormal al bătrânei civilizaţiuni din Franţa.

Dar, sinceri sau mincinoşi, e sigur că aceşti poeţi caută să găsească colţuri noui în domeniul artei. Vechiul simţ estetic îl lasă pe seama negustorilor, cari gustă arta cu aceeaş satisfacţie grosolană, cu care ar digerà o porţie de icre. Ei cer artei emoţiuni rafinate, ne mai simţite, nepotrivite mulţimei. Şi de aici, iată-i pierzându-se în rătăciri ce-i fac neînţeleşi şi ridiculi.

„Gânduri" culese din opera lui Traian Demetrescu

Inima e ca un instrument: lasă să cânte cu ea orice femee; numai bagă de seamă să fie o artistă: o profană ţi-o va sfărâma.

*

Amorul începe iubind o femee şi sfârşeşte urându-le pe toate.

*

O femee frumoasă nu trebue să fie decât frumoasă. Ea este un idol: are drept la evlavia tuturora şi nu e datoare să iubească pe nimeni.

*

Natura nu e nici morală, nici imorală, — este aşa cum este, sălbatecă şi absolută.

*

Natura în timpul nopţei, are un caracter filozofic: e ca o educatoare de conştiinţe şi senzibilităţi.

*

Când văd *Prostia* locuind cele mai strălucite palate, înţeleg de ce *Diogene* trăia într'un butoiu.

*

Omul are nevoe de a-şi avea o filozofie a lui intimă, neformulată într'un sistem, nepublicată în volume, dar care să-l satisfacă numai pe el însuşi.

*

Religiunea ne vorbeşte de o viaţă viitoare; ştiinţa a sfărâmat această minciună, înlocuind-o cu un adevăr în jurul căruia totdeauna vor pluti îndoeli. Desigur, ştiinţa a făcut şi va face mult bine bietei omeniri; dar, câteodată, misiunea ei de-a nimici unele din cele mai sublime iluzii ale credinţei, o folosesc nefolositoare şi crudă.

*

Viaţa ar avea, poate, o logică dacă totdeauna după o mare fericire ar veni moartea.

*

A avea atât de puţine iluzii, nu este una din înţelepciunile vieţii?

*

A cugetà este poate singura iertare că eşti om.

*

După ce ai murit, te uită mai întâi ai tăi; pe urmă femeile pe care le-ai iubit, pe urmă amicii, pe urmă toată lumea.

Un autograf

Dragă Pencioiu,
Dacă doreşti să mă vezi, — cine ştie! poate... — te aştept mâine între 1-3, d. pe amiazi. Vino singur sau cu ai noştri, cum vei crede. Ori-cât sînt de slab, totuşi sper să avem o întrevedere lipsită de emoţii. Vă prevestesc că eu nu pot să vorbesc, de aceea las vorbele pe seama voastră.

Dacă întâlneşti pe doctorul Iacobson cere-i să-mi înapoieze Lourdes de Zola şi Ernest Renan de Séailles. Cred că le-a citit într'o lună şi jumătate. — La sticlele de bere a fost o glumă şi voi aţi luat-o în serios. Cred că aţi fost la opereta Mikado, ei bine: „[illegible]" sănătate şi noroc. Pe toţi dragii şi bunii mei fraţi.
Traian Demetrescu

Poezia lui Traian Demetrescu

Poezia lui Traian Demetrescu poartă în totalul ei marca unei sensibilităţi bolnăvicioase. O cunoaştem din cele câteva volume de versuri, din numerasele-i poeme în proză şi privelişti din natură — şi chiar din romanele poetului. Caracteristica aceasta sufletească poate să-i fi fost provenită dintr'un complex de cauze. Critica istorică şi biografică îi va pune-o în seama felului de traiu; în genere, în seama condiţiunilor sociale ale vremii. Critica psihologică — cum aiurea e cultivată de un *Paul Bourget* — ar găsi în poezia lui Traian Demetrescu numai o superficială frământare sufletească, şi, poate că ar stărui să arate, prin motive pur interne, această specială construcţie a sufletului său. Ar ajunge-această din urmă — la un singur citat din opera poetului, care să-i sprijine concluziunea:

„Tăcută inimă, pustie
De visuri, chiar şi de dureri,
In nepăsarea *ta de piatră*
Nimic nu dai, nimic nu ceri..."

Desigur că felul acesta *nepăsător* de a vedea totul în jur, nepăsare aparentă, spunem noi, care tocmai prin această însuşire sufletească stârneşte simţiri, pe care nepăsarea lui, fatal, pune nataţia durerei şi deprimaţiei, isbuteşte să fixeze într'un cadru de cimitir şi cu atmosferă de tămâie întreaga manifestare a sensibilităţii lui, prin faptul că, în cazuri ca acestea, ciocnirea dintre lumea internă şi realitatea aspră, e mai evidentă.

„Pierdutele speranţe depărtate,
Ce au rămas ca nişte cruci uitate —
Inşeală — acum pe alţi nebuni în goană:
Un drum etern şi-aceeaş caravană..."

In faţa criticei raţionaliste, care cere neapărat înalta realizare artistică, opera poetică a lui Traian Demetrescu, cu toată seria consideraţiunilor de această natură, cade. Pentru aceasta s'ar putea exprima părerea, ca opera unui autor care mângâe susceptibilitatea contimporană să fie judecată după un temeiu critic apropiat. Căci dacă înaltele culmi ale geniului nu sunt în orizontul tuturor celor cari scriu, se găseşte, de multe ori, în operile unora din ei, o caracteristică, un fel de a vedea şi simţi, o însuşire aparte, fie chiar numai atât, care trebue relevată. E poate o contribuţie la o cât mai largă înţelegere a sufletului omenesc. Iată pentru ce critica impresionistă îşi impune drepturile ei şi iată că prin acest temeiu de judecată poezia lui Traian Demetrescu îşi are întrucâtva viabilitatea ei.

Poezia de dragoste a lui Traian Demetrescu porneşte — paralel — dela cei doi mari înaintaşi ai liricii româneşti: *Eminescu* şi *Macedonsky.* Primul i-a dat o mare parte din sufletul şi atmosfera lui, precum şi acea preocupare de înaltele probleme ale umanităţei, ideaţiune pe care Traian Demetrescu o aşterne numai, fără să-i dea o realizare poetică. Al doilea îi împrumută nuanţa particulară a ritmului şi a expresiei. Citatul care urmează pare să fi ieşit din însăş împodobita pană a lui Macedonsky:.

„Reflexul de lumină pe apă e-o poemă,
Cu versuri lungi de raze, cu ritmuri de schintei;
Iar viaţa ţi se pare mai stranie problemă,
Mai leneşă odihna sub crengile de tei..."

Femeeaa, veşnicul idol al poeţilor, prieten şi duşman de cele mai multe ori, a fost cântată în versurile poetului într'un fel original: în faţa *ei* senzibilitatea lui încearcă o gingăşie caracteristică. O prinde *Steuerman* în rândurile următoaare:

„o armonie pioasă, care înduioşează, un suflet lipsit de credinţă şi mângâere, blând până la nepăsare şi resemnat uneori până la cinism. Iubitei:

.... care mă înşală
De două ori pe săptămână..."

îi iartă tot în schimbul unei singure virtuţi:

.... Să fie'n veci frumoasă!..."

Dar cea mai bună caracterizare în privinţa aceasta, Traian Demetrescu şi-o face singur, într'o mustrare pe care o aduce romanticilor, fără să vadă că procedeul lui e identic, că e un romantic la fel cu ceilalţi, măcar că trecea drept un poet, care, ieşit din şcoala lui Macedonsky, părea să aibă nuanţă de parnasian:

„Domnii romantici — spune el în *„Evoluţia în literatură"* — vor face-o mai întâi (e vorba de femee) un înger căzut; mai pe urmă o Magdalenă pocăită şi 'n sfârşit vor îndrăgosti-o de un tânăr, bogat sau sărac, şi la sfârşitul sfârşitului vor condamna-o să moară de oftică"... (pag. 15).

Ceeace nu contrastează de loc cu versurile poetului:

„Şi-apoi... sfârşitul se ghiceşte:
Ea a murit!.. sfârşit fatal!
Ce viaţă!.. mărginită toată
Intre hotel şi 'ntre spital..."

E drept că Traian Demetrescu, în *„Evoluţia în literatură"*, preciza cărarea spre o literatură naturalistă, cu tendinţe sociale. El n'a putut s'o facă însă. Romanele lui n'au isbutit nici ele. In unele versuri însă a închiegat — şi lucrul acesta e surprinzător pentru un Traian Demetrescu — toată poezia coşbuciană. Ne gândim la primitivismul sănătos din *Ciobanii, Farmec, Iubire,* din *Şireata,* şi mai ales din *Cireşele,* unde poetul nu se mai recunoaşte pe sine. E un Traian Demetrescu nou, cu viziune plastică, cu seninătate de optimism viguros şi etnic:

„— Dă-mi, fa, cireşile!.. Ea râde,
Pricepe făr'a-l întreba;
Şi-acopere cu mâna sânul
Şoptindu-i ruşinată: Ba!.."

Un talent modest, o delicată senzibilitate, rar întreruptă de nota vulgarului şi a primitivismului coşbucian, un plâns senin — cu influenţe puternice din *Banville* şi întrucâtva din *Sully Prudhomme* — aceasta e toată poezia lui Traian Demetrescu.

— GEORGE BAICULESCU —

Pagini uitate

Traian Demetrescu despre Renan

Stau la masa mea de lucru, lângă câteva cărţi — prieteni de singurătate. Ochii îmi cad pe un titlu: „Feuilles détachés" şi pe un nume: Ernest Renan.

Acest vestit filozof a ştiut, în toată viaţa lui, să se *amuze.* E propriul său cuvânt — un cuvânt banal, dar căruia el îi da un mare înţeles filozofic. Cuvântul exprimă scopul vieţii — dacă viaţa poate să aibă un scop... Filozoful poate că are dreptate, deşi o spun aceasta îndoindu-mă. Dar vina nu este a mea. Ca toţi oamenii, m'am născut şi eu fără să cunosc ştiinţa vieţii. Şi mărturisesc că m'am *amuzat* rareori. Poate că am luat prea în serios nimicul vieţii?..

Atât mai rău pentru mine.

*

Printre lucrările îndelungi lui Renan îi plăceau *odihnele de spirit.* El a publicat un mare volum, intitulat *Feuilles détachés,* în care se găsesc câteva din aceste odihne. Sînt ca nişte insule în oceanul imens al cugetării lui. Peste ele filozoful, dar mai ales omul, a resfrânt o intimitate personală de un farmec divin.

Renan este unul din cei mai iubiţi autori ai mei. Stilul său mă încântă ca o muzică simplă şi genială; filozofia lui mă cucereşte, mă domină şi mă lasă nedumerit. El este în acelaş timp un savant şi un poet. Ironia lui e fină, blândă, dar te supără uneori. Acest om pare a nu aavea nici o franchetă, şi cu toate astea e plin de sinceritate. Ah, ce bine cunoaşte Renan arta de a se *amuza!...*

*

Sânt câţiva ani de când am citit faimosul său uvraj: *„La vie de Jesus"*. Il cumpărasem seara dela un anticar. Coperta cărţii era veche şi paginile îngălbeniseră. Dar astfel cum era, cartea avea aspectul unei *Biblii,* uitată în rafturile unui anticar, sub o pânză de praf.

In totdeauna am păstrat idealei figuri a lui Hristos o adoraţiune aproape mistică. Ea este, întrucâtva, o figură de legendă.

Acest om simplu, pribeag, halucinat, cu cuvinte geniale pe buze, urmat de doisprezece apostoli, acest om care farmecă mulţimea, iubeşte copiii şi iartă prostituatele, acest om trebuia să străbată veacurile ca o figură supra-omenească.

El a creat o religie, o morală.

Acestea sânt operele lui. Religia lui poate va pieri odată; dar morala lui va rămâne eternă.

Renan studiază viaţa acestui om, nu numai ca istoric, dar şi ca poet! *Vie de Jésus* e una din cele mai artistice pagini de istorie, din câte s'au scris până acum.

Nu voiu uita niciodată cu ce plăcere, cu ce emoţie, am citit această carte o noapte întreagă. Ultimele pagini le-am sfârşit la primele raze ale dimineţii.

*

In clipele acestea, despaginez *Les feuilles détachées.* O mare parte din natura morală şi sensibilă a lui Renan o întâlnesc în această carte.

El mi se arată ca un sceptic şi un credincios. Aceste extreme se ating în cel mai frumos temperament de filozof modern. Crede în miturile bisericeşti, sau mai bine zis îi place să creadă, dar în acelaş timp ne mărturiseşte că, cu toate cercetările ştiinţei, n'am ajuns să aflăm lucruri mari. Iubeşte ştiinţa cu o adevărată pasiune de savant, dar nu-i place s'o desbine de speculaţiunile metafizicei. Pentruce să arătăm omului numai realitatea? Credinţa este un bine.

Cu toate acestea în zilele noastre credinţa a început să dispară. Cei săraci, cei umiliţi nu se mai consolează de relele pământeşti cu ideia *vieţii din cer.* Şi aceşti oameni nu ştiu să se *amuze,* ca Renan. Adeseori ei mor de foame, de frig. Credinţa îi părăseşte. Şi când n'am ce să mănânc, de sigur, n'o să mă sature filozofia d-lui Renan.

Credinţa oarbă nu este tocmai un bine. Ea poate avea farmecul ei, în anume stări sufleteşti, dar atâta tot. Umanitatea are idealul ei pe pământ. Să nu privim cerul decât ca un frumos tablou pentru ochi. Când nu va mai fi „prisos şi sărăcie" cum zice un poet, vom şti şi noi să ne *amuzăm.*

*

Renan are pentru femee un cult senin. Acest filozof are simţuri voluptoase. El iubeşte frumuseţea, ţimiditatea, pudoarea şi virtutea femeiei. Amintindu-şi despre amicele lui din copilărie, tremură, plânge de emoţiune. El a scris asupra lor pagini de un sentimentalism gingaş. Filozoful se impresionează, mai ales de acele femei cari au simţul religios. Dispreţueşte luxul, pentrucă el micşorează frumuseţea firească a femeiei. Luxul este partea sălbatică a civilizaţiei de azi.

Dar ceeace reiese mai clar din natura acestui filozof, este bunătatea. *El este un educator de conştiinţe.* Surîsul lui e comunicativ, ca al unei femei. Acest surîs răsfrânge o profundă seninătate de suflet şi de spirit. El turbură, nelinişteşte uneori, dar în totdeauna farmecă.

Iar pentru mulţi dintre noi, tineri trişti şi decepţionaţi, el este un dulce mângâietor.

Bucureşti, 1892.

TRAIAN DEMETRESCU

Din viaţa lui Traian Demetrescu

După ce trăsese multă vreme pe dracu de coadă, Traian Demetrescu dădu de noroc: o slujbă de gazetar, în provincie, la foaia unui domn prefect.

Prefectul era atacat cu furie de presa opozantă şi trebuia apărat straşnic. Traian debutează cu un articol — fireşte, mai mult literar, de generalităţi — în care spune cam aşa: „Faţă de aceste atacuri nesăbuite, orice răspuns e de prisos; d. prefect este ca vulturul care planează în înălţime şi ochii lui ageri aruncă, cel mult, priviri de dispreţ, asupra pigmeilor cari îl insultă de jos, din noroi".

Gazeta apare şi Traian, care îşi obosise nervii şi cu scrisul şi cu corectura, se duce la cofetărie. Acontul primit îi permitea să ia o consumaţie.

Dar abia se instalase la o masă şi se pomeneşte cu un gardist.

— Vă pofteşte d. prefect.
— Vin îndată.
— A dat ordin să poftiţi numaidecât.

*

La prefectură.

— Bună ziua, d-le prefect; m'aţi chemat?
— Ia ascultă, domnule, dacă nu ştii să scrii ce te bagi. Eu îţi dau parale să mă înjuri în gazeta mea?
— ?!?
— Cum îţi permiţi să mă faci pe mine vultur? Ce? Eu sânt pasăre de pradă? Apoi ce să mai zică adversarii dacă până şi gazeta mea mă face de râs? Să faci bine să-ţi bagi minţile în cap, că...
— Vă salut, d-le prefect.

Şi Traian o şterse repede, într'o goană, umilit şi nenorocit.

Aproape plângând se duse la un vechi prietin, dela care ştiu faptul.

— Mon cher, nu mai dau pe la redacţie. E îngrozitor să fii în slujba unui imbecil.

*

Şi rămase din nou în mizerie, pe drumuri.

G. G.

O spovedanie

de Emil Dorian

In toamna anului 1920 locuiam la Berlin în cartierul din jurul pieţii Carol, care prin intensitatea vieţii lui universitare are multe asemănări cu celebrul cartier latin parizian.

Făceam zilnic drumul, pe jos, prin Karlstrasse şi tăiând Friedrichsstrasse intram curând într'o străduţă veche şi îngustă, a cărei parte dreaptă era ocupată în întregime de zidirea roşie şi joasă a clinicilor universităţii.

De câte ori coteam colţul ultim în Karlstrasse, în fiece dimineaţă, îmi răsăria înainte un om, care făcea drumul invers cu mine. Nu lipsea niciodată. Sosea în totdeauna la aceaşi oră şi ne întâlneam deobicei în acelaş punct al străzii. Mă obişnuisem să-l privesc cu luare aminte. Era înalt, spătos şi călca cu paşii rari preocupat parcă de o problemă grozavă. Odată s'a uitat mai lung la mine, bănuind poate că-l cercetez. Avea ochii de culoarea oţelului, ochi tragici, cu priviri ce se ridicau parcă dintr'un suflet chinuit pe un rug lăuntric. Ochelarii, ce-i purta prinşi după urechi îi măreau şi mai mult severitatea figurii lui crispate. După barba căruntă, socoteam să aibă vreo patruzeci şi cinci de ani.

Timp de trei săptămâni, întâlnindu-ne regulat pe stradă, mă învăţasem cu el, ca şi când am fi fost buni prieteni. Imi devenise o necesitate. Mă impresionă profund şi ciudat şi nu ştiam ce să fac, ca să-l cunosc mai de aproape. Nu ştiu de ce bănuiam că ascunde într'ânsul o taină grozavă...

Dar într'o zi n'a mai apărut. Am fost foarte intrigat şi a doua dimineaţă desamăgirea mea se repetă din nou. Mă obişnuisem atât de mult să-l văd mereu, că acum îmi lipsea cu adevărat şi eram foarte curios să ştiu ce i s'a întâmplase. Presupuneam că s'a îmbolnavit. Mă hotărâi să aştept câteva zile şi apoi să încerc să-i dau de urmă. Dar aşteptarea mi-a fost zădarnică. In cele din urmă socotii că trebue să fie un străin, care s'a reîntors desigur în patria sa. Trecură astfel câteva săptămâni şi începui să-l uit.

După sărbătorile Crăciunului însă, în sala întunecoasă a clinicei, zării deodată, la intrare, doi ochi pătrunzători, cari mă fixau cu o stăruinţă hipnotizantă. Era străinul revenit pe neaşteptate în calea mea.

Nu ne-am spus nici un cuvânt deşi o spontană mirare din partea amândurora părea că trezise în noi o firească mişcare de salut. Ne reţinurăm totuşi şi ne cătarăm calea. Străinul rămase însă până la prânz în clinică şi în zilele următoare vizitele lui se continuară cu regularitate.

Bănuiam acuma că e un medic străin, venit ca atâţia alţii pentru studii de specialitate. Nu vorbea nici odată şi nimeni nu ştia precis ce e cu el. Intrebând odată pe un asistent cine este acest necunoscut taciturn, el îmi răspunse că nu-l cunoaşte dar că doctorii îi spun: „studentul misterios".

Intr'o zi mă hotărâi să-i vorbesc, fiindcă mă chinuia grozav atitudinea lui bizară. Dar în aceeaşi clipă avui sentimentul că-l voi supără şi de teama unei replici brusce, renunţai.

Curând după aceea însă, o întâmplare fericită îmi prilejui o apropiere neaşteptată. Tocmai sosise de prin ţinuturile australiene un medic olandez — om spre cincizeci de ani, înalt şi rumen, plin de savoarea unei impresionante primitivităţi şi de o veselie aproape copilărească, — cu scopul de a petrece o lună în oraşul studiilor sale din tinereţe. Intâi se grăbi să-şi viziteze profesorii. Când îi fui prezintat, adougai că sunt român. Atunci, spre marea mea surprindere, „studentul misterios", care se află în spatele olandezului, avù o tresărire subită, ce traducea parcă o puternică zguduire interioară. Se stăpâni însă repede şi-şi reluă imediat imobila atitudine de sfinx. Pe cât putui, îl urmării cu încordare tot timpul. Ar fi fost poate prilejul nimerit de a-i vorbi. Dar medicul olandez, care cunoştea ţara noastră printr'un prieten român stabilit în Melbourne, îmi cerea amănunte despre viaţa de la noi şi 'ntre timp „studentul misterios" părăsi sala.

A doua zi aşteptam să-mi spună ceva. Dar el tăcu toată dimineaţa, cu aceeaşi tragică neclintire pe obraz. Mă privi însă mai încordat ca de obicei şi părea că se luptă cu sine ca să-şi învingă o agitaţie lăuntrică, cu toată aparenţa de linişte exterioară. Purta cu el pretutindeni, în toate colţurile clinicei, o geantă de piele neagră, de care nu se putea despărţi.

Plecai în ziua aceea mai de vreme. Pe gangul clădirii, simţii, deodată, îndărăt nişte paşi, ce grăbeau insistent spre mine. Ghicii imediat. Era el. „Studentul misterios" mă opri foarte politicos şi mă întrebă dacă sunt român. Apoi cu oarecare ezitare în glas:

— „Aţi participat la războ ?"

Confirmai îndată.

— „In toamna din 1916 aţi fost pe front ?"

— „Da, pe atunci mă aflam la Dragoslavele, replicai eu," surprins de întrebările lui ciudate.

— „La Dragoslavele!" exclamă el de odată. „Şi eu am fost pe atunci acolo!"

Şi brusc, cu un gest repede şi nervos, îmi întinse mâna spunându-mi:

— „Vă cer iertare, vă cer din tot sufletul iertare!"

Rămăsei uluit, neştiind ce să-i răspund. O clipă, toate impresiile îngrămădite în atâtea zile de atitudini enigmatice şi eşirea asta neexplicabilă, mă făcură să cred că am înaintea mea un nebun. Dar el mă privi cu ochi liniştiţi şi cuminţi, aşteptând să-i dau mâna. I-o întinsei nesigur, întrebându-l:

— „N'aşi putea oare aflà cu cine vorbesc ?"

— „Ba da. Mă cheamă Alfred Nordegg."

— „Nu vă cunosc, răspunsei eu şi cu atât mai mult nu înţeleg pentru ce îmi cereţi iertare."

Mă cercetă îndelung şi retrăgându-şi încet mâna, îmi spuse cu glasul stins, cu ochii ţintiţi la pământ:

— „Aveţi dreptate. Sunt lucruri, ce nu se pot ierta niciodată. Fiind pe front, am ucis mulţi oameni de ai Dv. I-am ucis cu voinţă, cu satisfacţiune. Aveţi dreptate, asemenea fapte nu se pot ierta niciodată. Aveţi dreptate..."

Şi voi să plece. Il oprii însă, explicându-i:

— „Războiul este o întocmire de ale cărui asprimi nu poate fi făcut răspunzător individul..."

— „Ba eu cred — se grăbi el să răspundă — că războiul e tot opera individului şi desigur că un individ va fi şi lecuitorul lui. Pe mine o singură fiinţă m'a făcut să cuget..."

Şi ne-am trezit de odată, mergând împreună. Cotirăm în curând pe cheiul Spreei, de unde, în dreptul teatrului Lessing, trecurăm podul, luând drumul ce duce spre Moabit. Alfred Nordegg vorbea necontenit, chinuit de o furioasă sete de spovedanie, care pe măsură ce se săvârşea, îmi copleşea sufletul, încleştat de emoţie.

— „Am fost ofiţer de carieră şi am aşteptat cu patimă izbucnirea unui războ. Era şi firesc. Voiam să-mi exercit meseria, pentru care mă pregătisem. Pe de altă parte educaţiunea ce o căpătasem încă de copil, acasă, ca şi în şcoală, era impregnată de un militarism pe cât de exclusiv, pe atât de nejustificat. Fiindcă ce rost avea exaltarea noastră naţionalistă din ultimele decenii? Nu eram o naţiune oprimată nu ne ameninţa nimeni şi totuşi, noi ne îngrijoram, ne încordam cu furie, ne agitam înăuntru, lucram de zor, ne pregăteam pentru ziua cea mare... Inţelegi d-ta? Pentru „ziua cea mare". Şi fireşte, o aşteptam şi eu.

Mă plictiseam de moarte în garnizoana unui orăşel din Westfalia şi de câte ori mă întorceam acasă de la clubul ofiţeresc, noaptea târziu, înainte de a adormi, îmi aduceam înaintea ochilor imaginea „zilei celei mari". Viziunea, ce se desfăşură în creerul meu, excitat adeseori de alcool, mă emoţionă nespus. Era o descărcare superbă de forţe anchilozate de-alungul atâtor ani sarbezi, un elan de eroism cu totul nou în istorie, o întrecere fantastică înre popoarele chemate să-şi arate sâmburele real al vitalităţii lor.

Şi după cum ştii „ziua cea mare" a sosit. In primii doi ani n'am cunoscut realitatea completă a războiului, fiindcă am fost întrebuinţat la servicii speciale. Dar în 1916 fui trimis ca locotenent de infanterie pe frontul românesc. Intervenţia Dv. de atunci ne derutase oarecum.

Pornii plin de entuziasm pentru majestatea măcelului, ce aveam să-l prezidez, dar mai ales însufleţit de o înverşunată sete de răzbunare. Ofiţerii — azi ţi-o pot spune liber şi în deplină ştiinţă — mi se par în timp de pace nişte fiare închise îndărătul unor grilaje de fier. Sunt blajini şi liniştiţi, fiindcă n'au încotro. Dar când goarnele sună războiul, atunci toate porţile se deschid şi fiarele dau năvală afară, cu urlete înfricoşătoare, cu furia nimicitoare a unei sălbăticii vremelnic îngenunchiate. Şi 'n această dezlănţuire nebunească ei târăsc cu sine tot ce are omenirea mai bun şi mai cuminte.

Am cunoscut poeţi, cari se extaziau în faţa carnagiului, pictori cari împuşcau cu o plăcere pătimaşă, filozofi pacinici, cari şi-au creat un nou sistem de gândire sprijinit pe ideia de crimă. Ce ruşine, ce perversitate!

Dar de ce mă revolt? Eu am fost mai ticălos decât toţi. Am aşteptat din capul locului să ucid. M'am azvârlit ca un tigru setos de sânge. Şi am ucis, am ucis fără să mă satur... Am ucis soldaţi, ce trăgeau să moară, prizionieri sănătoşi, patrule rătăcite, răniţi, cari urlau de durere... Uite, mi-aduc aminte de un soldat român, care la sfârşitul unei lupte, zăcea pe câmp rănit la un picior. Neştiind cum să se înţeleagă cu mine, mă privea cu nişte ochi îngroziţi şi imploratori, un tragic amestec de împietrire şi nădejde... „Ei, ce crezi că am făcut?"

Şi Alfred Nordegg începu să strige ca eşit din minţi, întru'un plânset spasmodic sfâşietor:

— „Am împlântat sabia în pieptul lui, trecând prin mânele împreunate în cel mai sfânt, în cel mai frumos dintre gesturile omeneşti..."

Apoi reluă ceva mai potolit:

— „Starea asta de furie cumplită a durat câteva luni. Am plecat prin alte locuri şi aşteptam să mă prăpădesc foarte repede. Când, întro'zi — adevărată zi mare — îmi cade în mâni o carte. O carte. Ce lucru grozav poate fi o carte! Un suflet minunat mi-a sosit deodata în casă spre a mă mântui. Mi-o adusese în taină un soldat căci era interzisă şi exemplarul urmărit de comandament.

N'am ştiut ce e. Cum mă luptam cu urâtul într'un mic sat de cantonament, seara, ca să mă distrez puţin, mă apucai de citit. Şi-am citit-o toată noaptea. Am citit-o? Nu. Am murit pe marginile ei. Am murit pentru totdeauna? Bine nu-mi dau seama nici azi ce se întâmplase cu mine atunci. Aşi vrea să te fac să simţi noaptea aceea grozavă. Uite, închipueşteţi că un bloc de piatră ar cugeta şi ar simţi şi că deodată, după milenii de ani de şedere pe un vârf de munte, se prăbuşeşte într'o imensă prăpăstie. Nu, nu e bine, nu e destul. Nu ştiu ce a fost. Mi-aduc aminte numai atât: în zori de zi, la cinci ceasuri, după ce terminasem lectura neîntreruptă a cărţii, am vrut să mă împuşc. Şi aşi fi făcut-o cu siguranţă dacă un camarad rezervist n'ar fi bătut atunci la uşa mea.

Venise să-mi anunţe ordinul de plecare a regimentului. Când m'a văzut cu ochii holbaţi în gol, cu părul răvăşit, cu cămaşa sfâşiată în bucăţi, luă cartea în care se afla revolverul meu şi plângând mă 'mbrăţişă apoi spunându-mi: — „Bietul meu Alfred, bietul meu Alfred!"

Am aflat mai târziu că şi el trăise „ziua cea mare". Cetise cartea înainte de a mi-o fi trimis.

De atunci n'am mai avut decât un singur gând. Să fug, să scap, să mă adăpostesc într'un colţ de linişte, să mă reculeg, să uit... Mă chinuiau remuşcările cele mai groaznice. Noaptea în somn, toate victimele mele se ridicau din lumea morţii şi veneau în odaia mea să mă ucidă. Nu mai puteam face nici un serviciu. Evitam pe camarazi şi-i bruscam ori de câte ori îmi eşeau în cale. Zile întregi rămâneam în casă, adâncit în gânduri şi atunci nu mâncam nimic şi plângeam fără pricină, ca un copil singuratec şi fricos. Intr'o noapte, terorizat de un vis înfiorător m'am repezit la ordonanţa, care dormea într'o cameră vecină şi am voit să-l omor.

Pe urmă nu mai ştiu ce a fost. M'au internat într'un sanatoriu, de unde am eşit tocmai în preajma revoluţiei, când războiul se sparse de odată. Camarazii spun că am fost nebun. Dar eu cred că e o calomnie. Azi mă simt pe deplin vindecat.

Dorinţa mea cea mai tare a fost să pot rescumpăra mârşăviile trecute. După ce am omorât atâta trebuia să încep o activitate, în care să fiu în stare să dau viaţă. Şi de aceea m'am înscris la medicină. Sunt student în anul I, deşi am patruzeci şi cinci de ani. Am vizitat spitalul numai de vacanţa crăciunului şi apoi am rămas pe acolo. Am nevoia să văd oameni cărora li se dă viaţă, viaţă...

„Dar de ce-ţi povestesc eu d-tale toate astea? Iartă-mă, te rog, te-am amarât, ştiu bine. De fapt voiam să-ţi spun cu totul altceva."

Ajunseserăm în Tiergarten. Căzurăm amândoi truditi pe o bancă. Alfred Nordegg îşi propti coatele de genunchi şi îngropându-şi capul în palme, reluă:

— „Uite despre ce e vorba! Cât am fost pe front, am adunat, la început dintr'o presupusă datorie patriotică, iar mai târziu dintr'un sentiment curat de evlavie, o sumedenie de hârtii şi scrisori. Am cerut şi camarazilor să-mi trimeată tot ce găsiseră şi ei pe aiurea. Sunt însemnări de stări de suflet, reflexiuni sincere asupra războiului, mărturisiri curajoase, toate vrednice de interesul unui mare cercetător. După aceste documente cred eu, trebue scrisă adevărata istorie a războiului, nu după comunicatele oficiale sau mincinoasele gazete sovine. Mă revoltă grozav când văd păstrându-se în muzee bucăţi de fier ruginit şi alte obiecte moarte şi inutile, când de fapt adevărata amintire vie a războiului se găseşte în aceste petece mici cu spovedanii înfiorătoare.

Deaceea, am conceput chiar un plan, pe care vreau să-l execut neapărat cu un prieten din Elveţia. E vorba să înfiinţăm acolo un mare muzeu internaţional, care să cuprindă toate aceste relicve. Din ele se va putea vedea cinstit tot ce au gândit şi simţit, cei cari au executat războiul, spre deosebire de cei cari îl poruncise. In acest muzeu vor intra bineînţeles şi scrisorile celor rămaşi acasă, fiindcă şi ei au participat în felul lor — adesea neînchipuit de dramatic — la marea catastrofă a lumii.

„D-ta ai putea fi foarte util ideii noastre. Am multe notiţe româneşti, pe cari aşi vrea să-mi le traduci."

Fără să ezit o clipă, mă pusei cu entuziasm la dispoziţie, cerând documentele. Dar el refuză:

— „Nu le dau niciodată din mână. Nu te supără. Ne întâlnim mâine mai de vreme şi le vei cerceta în voe."

A doua zi dimineaţă, înainte de opt, Alfred Nordegg mă aştepta în sala clinicei. Deschise repede geanta lui de piele neagră şi risipi pe masă un maldăr de hârtii. Erau acolo plicuri învechite, file de carnete de toate culorile, margini de jurnale şi între altele văzui o frunză galbenă scrisă cu creion chimic.

Citii în grabă câteva şi deabea avui vremea să copiez unele, pe cari le redau aci, fără nici un comentariu.

Pe o filă de carnet liniată cu pătrăţele, erau scrise următoarele versuri, probabil un sfârşit de poezie, iscălite M. Mar:

„Ce fericit! El poate acum să doarmă.
Dar noi, pe cari sărutul de metal
Ne-a ocolit în zborul lui sinistru,
Noi, cei plezniţi de vântul infernal.

Noi, cei flămânzi, noi cei setoşi, noi fiare,
Ce roadem glia şanţului în dinţi,
Ochi fixi, guri seci, gândiri încremenite,
Fantome, ce se sting după părinţi.

Noi nu putem dormi nici o secundă
Ci stăm cu braţu 'ntins, cercetător.
Aşi vrea să fug, să strig, să gem, să urlu
Aşi vrea să 'nebunesc, să plâng, să mor...

Un şuer nou a străbătut văzduhul
Şi-mi cade mort amicul cel mai bun.
O, cum m'aşi ridică acum din groapă
Şi celora din faţă să le spun:

— „Copii ai gliei, fraţi, prieteni, oameni,
Intoarceţi-vă iarăşi pe la voi.
Eu vă iubesc, de ce să ne ucidem?
Mi-e dragă viaţa, daţi-mi-o 'napoi!"

Iată un pasagiu emoţionant dintr'o scrisoare a unei fete către logodnicul său. Scrisoarea e datată din Bucureşti şi semnată *Maria*.

„Ceea ce-mi povesteşti tu, Costel, îmi înfioară carnea „până la durere. Dar mai grozav decât toate îmi pare faptul că şi tu ai omorât. La început credeam că n'am să mai „pot privi drept în ochii tăi, cari au văzut atâtea lucruri „oribile. Şi acum ai omorât şi tu, ai omorât...

„Ţie ţi se pare mai simplă crima, fiindcă stai în inima „focului. Dar de aci gândul meu încins o zăreşte numai pe „ea, văd numai gestul mânii tale, mâna, pe care am sărutat-o atât de nebună la plecare. Se mai poate spăla mâna „care ucide? Şi nu te-ai gândit în momentul acela că fiinţa „pe care o omori ar putea să fie un logodnic ca şi tine?"

Pe contrapagina unui bon pentru una pereche bocanci, găsit la un plutonier (poate bacalaureat) citii:

„La 2 noaptea pornim atacul. Simt că e ziua mea cea „din urmă şi vreau să scriu un gând aci, înaintea morţii. „Voi muri pentru patrie şi nu ştiu încă ce e Patria! Pa„trie-Moarte. Asta e războiul, spun mulţi. Eu nu înţeleg „totuşi nimic. Numai Moartea o cunosc. Dar unde e Patria? „Ah, iat'o, o văd. E acolo sus. O groapă şi o mitralieră. Tre„bue să luăm mitraliera şi să ocupăm groapa. Moarte-„Patrie!..."

Apoi alte rânduri pe o filă de carnet perforat. (Să fie de la acelaş plutonier?)

„M'au citat azi în ordin de zi, pentru un act de eroism. „Era de faţă şi colonelul în faţa batalionului întreg adunat. „Colonelul cetea ordinul. La sfârşit mi-a venit să strig: — „E minciună! Eu n'am vrut să cuceresc mitraliera nem„ţească! N'am vrut să mor!"

„Gândind acum mai liniştit, nu-mi pot da seama cum „am ajuns sus. Sublocotenentul, care se afla lângă mine, „m'a înjurat şi m'a trimis pe poziţie să apuc mitraliera. Nu „ştiu ce s'a întâmplat. N'am mai fost eu... Eşisem din mine... „eram nebun de groază. Când m'am întors, n'am mai gă„sit pe sublocotenent. Murise. Poate că altminteri, ar fi fost „el citat. S'ar fi şi cuvenit. El e un erou veritabil... Dar eu?"

Pe frunza galbenă descifrai aceste rânduri:

„Ca frunza vei îngălbeni,
„Cu frunza vei putrezi.
„Nu cărti!"

Se făcuse târziu şi nu mai puteam ceti. Alfred Nordegg îmi propuse să ne întâlnim în prima Sâmbătă undeva, ca să avem mai multă linişte şi să-i văd amănunţit toat colecţia.

In seara zilei fixate, îmi ocupai locul meu obişnuit într'un mic restaurant din Moabit, aşteptând pe „studentul miserios".

Restaurantul era condus de un fost architect, care-şi părăsi cariera din pricina împrejurărilor grele de după războ şi trăia acum de pe urma micilor funcţionari şi studenţi rămaşi credincioşi localului. Cea mai mare parte dintr'aceştia erau răzvrătiţi în contra regimului republican, slujitori neobosiţi ai marelui ideal german năruit, pentru care şi architectul-restaurator nutrea în taină o prudentă dar adâncă simpatie.

Insăşi atmosfera localului, era în perfectă armonie cu dispoziţiile naţionaliste ale clienţilor şi patronului. Pereţii erau tapisaţi cu sculpturi în lemn, reprezentând clipe mărete din istoria războinică a Germaniei. Mici steaguri naţionale de hârtie colorată străluceau prin colţuri, pe vârful dulapului cu pahare, pe canaua tubului de bere. Chipurile împăratului şi împărătesei erau vecinic împodobite cu brad proaspăt iar Hindenburg, adorat cu patimă, se încrunta în trei tablouri diferite, aşezate în cele mai luminoase puncte ale prăvăliei. In fund, ridicată pe trei trepte, era o odaie ascunsă, ce servea drept sediu unui cerc studenţesc patriotic.

Tocmai nimerisem în seara întrunirii cercului. Studenţii se adunaseră în odaia lor, îmbrăcaţi cu şepci şi lente tricolore şi beau bere în căni tradiţionale, evocând trecutul prin cântece şi urlete naţionaliste.

Nepoata architectului — o blondă romanţioasă şi anemică — cu obrazul şi părul de culoarea lutului, îi servea graţios şi cu convingerea că-şi împlineşte o sfântă datorie de patrie. Restauratorul zâmbea lângă nevastă-sa — o femee grasă, voinică, cu părul cănit şi nuri devastaţi — foarte satisfăcut de victorioasa împerechiere a idealului naţional cu cel negustoresc. Bătrâni cu pipa în gură holbau ochii şi clătinau dureros din cap, în timp ce la o masă vecină, nişte foşti ofiţeri, povesteau entuziaste amintiri de războ.

In sfârşit, Alfred Nordegg apăru, purtând sub braţ geanta îndesată cu hârtii. Când se apropiă de masa mea, mă privi încruntat şi tăcu o clipă lungă. Apoi, auzind de-odată vacarmul coral, ce răsuna din odaia clubului, începu să tremure strigând:

— „La ce m'ai adus aci, în spelunca asta otrăvită? Nu-i auzi cum rag? Sunt fiarele dindărătul grilajelor! I-a 'nchis din nou. La ce m'ai adus aci? Ăştia sunt! Ăştia au ucis pe poetul Dv. Mar! Nu-i auzi? Urlă, urlă iarăşi, aşteptând să ucidă! Să le dea drumul, să ucidă!

Glasul lui sacada nebunia furtunii. Faţa i se congestionase, ochii-i scăpărau fulgere de ură clocotitoare. Incercai să-l conving că ne aflam în restaurantul, unde eram abonat, dar fu de prisos orice sforţare. Lovea cu pumnul în masă, vociferând sălbatec şi ameninţător către fundul restaurantului:

— „S'au lepădat numai uniformele, ofiţerii au rămas! Dar sunt închişi şi nu pot decât să urle. Ha, ha, ha, închişi zdravăn! Urlaţi, urlaţi, ha, ha, ha! Urlaţi!"

Şi plecă spre uşă hohotind.

Restauratorul, nepoata şi câţiva musafiri de pe la mese, îngroziţi de cele ce văzuseră, se repeziră la masa mea, întrebând:

— „Ce-i cu omul acesta?"

Căutai o formulă banală şi convenabilă:

— „E un nebun!"

De-atunci n'am mai revăzut pe Alfred Nordegg.

EMIL DORIAN

Cîntec irlandez

— Gummie —

Matroz bătrîn, al cui soţ eşti?
Durerea cui o porţi în tine?
Tu vreai să bei şi plângi cu mine?

Tu eşti furtuna neînvinsă
Şi cîntecile tale toate
Selbatece-s şi blestemate.

Ai fost odată tînăr poate,
Aveai mireasă şi comori:
Pe cine-acum o să omori?

Vîlvoi ţi-e părul, urs ursuz,
Şi bat rîcnind cu pumnu 'n masă.
Pe nimeni nu mai ai acasă.

Şi vinul ne-a 'nfrăţit cu plâns.
Tu 'ţi plângi trecutul frînt de valuri.
Nu te mai chiamă albe maluri.

Matroz bătrîn, să închinăm!...
Sus cupa plină de venin!
E dulce-al înfrăţirii vin.

E dulce dorul înfrăţirii

. . . .

Şi ai scăpat de plîns în zori.
Aştern pe tine roşii flori.

Şi stau acum cu'n mort la masă.
Şi totuş cupa i-o închin.
E dulce-al veşniciei vin.

Traducere de **Emil Isac**

Sonete

PAMFLETARUL

Noi ne-am tocit de mult vocabularul,
Căci am cântat ce-a fost mai bun, mai mare...
Răstălmăcind a Verbului chemare
Accente noi găseşte pamfletarul.

Ne-am spus iubirea clară 'n rime rare
El urlă pisma, ura şi amarul...
Din ritmul lor, culege proletarul
Imagini şi avânturi literare.

Insămânţând străvechea epopee,
Noi treerăm ogoare istovite, —
El câmpuri noi, cu forţa lui plebee...

E 'nvingător! Tiparele 'nvechite
Cu tocuri noi, în mâna lui scânteie;
Insultă de accente inedite;

ZEVS

In pumnu-i gigantic el trăznetul strânge
Şi trăznetu 'n pumnu-i gigantic se sbate
Ar vrea să ţâşnească — dar mâini încleştate
Frământă urgia-i... şi avântu-i se 'nfrânge.

O mână culege şi 'ntrânsul înfige
Tot focul iubirii ce arde 'n natură
Şi-l fierbe 'n mânie şi în clocot de ură
Şi trăznetul creşte şi-i gata să strige —

Dar mâna de flacări spre culmi se ridică
Inghiaţă tot cerul şi marea de frică
Şi tace departe a vântului larmă...

Şi-odată în beznă voinicul se sfarmă
Şi bezna 'n zigzaguri albastre despică
Iar marea se 'nalţă — Olimpul se darmă...

Victor Eftimiu

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

III

Şi ca suflet şi ca înfăţişare, Annette Rivière ne apare ca un produs al reîmprospătării burgheziei cu sânge popular.

„Sănătoasă, proaspătă, scăldată de sevă ca natura reînoită, această fată robustă, nu frumoasă, dar bine făcută, cu gâtul de un blond bronzat, cu obrajii, cu ochii de floare, — avea faţa largă, nasul cam cârn, fruntea de viţea tânără sub masa răsucită de păr castaniu de aur, sprincenele foarte dese, ochii largi, albaştri deschişi, cari eşiau puţin în afară şi cari câte odată se înnăspriau în mod ciudat prin unde venite dela inimă; gura mare, buzele cam groase, — cu un puf blond la colţul gurii — cari de obicei, erau strânse într'o mişcare de apărare, atentă, încordată, dar când se deschideau, puteau să se lumineze de un surîs răpitor, sfios şi încântător, care transforma toată fizionomia; bărbia şi obrajii, plini, fără grosolănie, dar solid construiţi; ceafa, gâtul, mâinile, de culoarea mierei topite; o frumoasă piele viguroasă, scăldată de un sînge curat. Cam greoaie de talie, cu bustul puţin cam pătrat, ea avea sînii largi şi tari; armonia plină a umerilor frumoşi, forma cu gâtul, blondă şi rotundă, coloană, partea cea mai desăvârşită a corpului".

...Este înfăţişarea unei prsoane care se mişcă mult în aer liber, se bucură de o robustă poftă de mâncare şi nu-i prea departe de ascendenţii cari au muncit cu mâinile şi s'au luptat cu greutăţile existenţii.

„Annette moştenise dela ambii părinţi: dela tată, desenul trăsăturilor şi surîsul fermecător, care, la dînsul, făgăduia mult mai mult decât credea, şi la dânsa, care, rămăsese curată, mult mai mult decât voia; — dela mamă, liniştea aparentă, măsura în maniere şi seriositatea morală, alăturea de un spirit foarte liber. Indoit de atrăgătoare, prin seducţiunea unuia şi prin rezerva celuilalt. Nu puteai ghici care din cele două temperamente precumpănia în sufletul ei. Adevărata ei natură rămânea încă necunoscută — celorlalţi, ca şi ei însăşi. Nimenia nu bănuia universul ei ascuns. Astfel o Evă în grădină, pe jumătate adormită. De dorinţele cari erau într'însa, nu avusese prilej să ia cunoştinţă. Nimic nu le deşteptase, fiindcă nimic nu le contraria. Se părea că nu avea decât să întindă braţul pentru a le culege. Ea nu încerca, aţipită la zumzetul lor fericit. Poate că nu voia să încerce... Cine ştie până la ce grad căutăm să ne înşelăm? Ne ferim de a vedea în noi ceeace ne nelinişteşte... Ea prefera să ignoreze această mare interioară. Annetta pe care o cunoştea lumea, Annetta care se cunoştea, era o persoană foarte liniştită, cuminte, ordonaată, stăpână pe ea însăşi, care avea voinţa ei şi judecata ei liberă, dar care nu avusese până acum nici un prilej să le întrebuinţeze în contra regulelor stabilite ale lumei sau ale familiei".

„Fără a neglija datoriile vieţii mondene,... Annette ţinu să facă studii complecte, să treacă o îndoită licenţă. De inteligenţă vie, ea iubea ştiinţele pentru cari era bine înzestrată; — poate fiindcă natura ei sănătoasă simţea nevoia de a opune, printr'un instinct de echilibru, stricta disciplină a unei metode precise şi a unor idei limpezi, a atracţiunii neliniştitoare a acelei vieţi interioare pe care se temea s'o înfrunte şi care, în contra voinţei ei, la fiecare oprire a spiritului neactiv, venea să-i bată pragul... Trecuse de 23 de ani, dar inima ei părea mai tânără şi nu era grăbită. Poate că, având înainte un lung viitor şi simţind într'însa o viaţă adâncă, o lăsa să se îngrămădească, fără a se grăbi să-i facă socoteala".

Cu moartea tatălui, echilibrul se rupe. Studiile îi devin indiferente. In jurul rănii deschise prin dispariţia tovarăşului iubit, toate puterile amorului, ascunse, neştiute, veniau în grabă, din adâncurile îndepărtate ale fiinţei, atrase de golul care se făcuse. Surprinsă de această invazie, Annette, căuta să le dea alt înţeles, se încăpăţâna să le lege toate de pricina vădită a suferinţei sale: — toate: asprul crivăţ arzător al naturei, ale cărui suflări de primăvară îi umezeau uşor pielea, — regretul vag şi violent al fericirii... perdute, sau dorite? — şi inima zvâcnindă care aspiră către trecut... sau poate către viitor?"...

Răsfoind printre hârtiile lăsate de tatăl ei, găseşte bogata lui corespondenţă amoroasă: „turmă fantastică şi pestriţă: Capriciul lui Raoul, în amor ca şi în artă, fusese „culoarea timpului"... „Toate aceste aventuri, unele ceva mai lungi, altele ceva mai puţin lungi, în definitiv niciodată prea lungi, treceau, se urmau"... „Dar un alt pachet de scrisori îi destăinui o legătură mai durabilă. Corespondenţa îmbrăţişa un lung şir de ani; era scrisă de două mâini — una se oprea la mijlocul pachetului— a doua, la început copilărească, se afirma din ce în ce mai mult, şi continuă până 'n anii din urmă, ba chiar până în lunile din urmă ale vieţii părintelui ei. Şi această mână scria tatălui ei: „tată"!... Mama, o florăreasă, căpătase dela Raoul fondurile trebuitoare pentru deschiderea unei prăvălii; fiica era modistă ori croitoreasă.

La început, mânia, gelozia, sentimentul de a fi lovită în drepturile ei, o chinuesc pe Annette; însă cu timpul îşi revine, recunoaşte că tatăl ei nu-i datora nimic şi stăpânită de gândul că Sylvia are acelaş sânge ca şi dânsa, se hotărăşte s'o caute. Adresa se afla în scrisori.

„Sylvia era aproape tot atât de mare ca Annette dar subţire, fină în talie, cu capul mic în raport cu corpul, pe jumătate goală în haina de dimineaţă, gâtul nu prea desvoltat, dar totuşi, grăscior, braţele pline; şezând pe scaun, se legăna pe şoldurile mici şi ţinea mâinile încrucişate pe genunchii rotunzi. Rotunde erau şi fruntea şi bărbia; nasul mic, ridicat, în sus; părul de un brun deschis, foarte fin şi tras pe tâmple, bucle pe obraji şi şuviţe sălbatice pe ceafă şi pe gâtul alb, foarte alb şi gracil. O plantă care trăeşte în cameră. Cele două profiluri ale feţei erau asimetrice: cel din dreapta, languros, sentimental, pisică ce doarme; cel din stânga, maliţios, pânditor, pisică ce muşcă. Pe când vorbea, buza superioară se ridica de pe caninii râzători. Şi Annette se gândea: „Rău de cel pe care-l muşcă!". Privirea, ochii albaştri, cuta dela colţul gurii aminteau pe Raoul".

Parisul e plin de Sylvii... Conformaţia lor fizică, aşa cum ne-o descrie Romain Rolland, e produsă de drumurile lungi ale oraşului mare şi de multele caturi de urcat şi coborât. In Paris un neînsemnat număr de restaurante, prăvălii, etc., se 'ntind în înnălţime, adică în loc să aibă încăperile într'un singur cat, le au în mai multe caturi, pe o faţadă îngustă. Fără a munci din greu, chelnăriţele, croitoresele, etc., se mişcă mult, ceeace împiedică depunerea de grăsime, dar oţeleşte corpul şi-l face fin şi mlădios. Lipseşte numai aerul curat... Din punctul de vedere al locuinţelor pentru păturile de jos şi mijlocii, Parisul e mult în urma Berlinului. Obiceiul de a întrebuinţa sărbătorile, pentru drumuri lungi pe jos şi pentru sporturi, e şi el puţin răspândit: precumpănesc plăcerile — bune şi rele — ale spiritului... Năsuşorul mic şi cârn al Sylviilor, (să-mi fie ertat a face această ciudată afirmare, fără nici o dovadă, în domeniul unor probleme învăluite în cel mai adânc mister), provine din faptul că aceste fetişcane se lăcomesc de lucruri reci şi picante, ca copiii şi-şi cheltuesc pe ele banii de masă, mâncându-le în fugă... „De totdeauna" — spune în treacăt, autorul, cu alt prilej, — „Sylvia mânca puţin; dacă ai fi lăsat-o, ar fi cinat în unele seri, cu o îngheţată şi cu fructe".

In întrevederea dintre Annette şi Sylvie precumpăneşte la 'nceput gelozia, rivalitatea dintre cele două gospodării — la Sylvia şi revolta de clasă —; mândria o împiedecă pe Annette să arate dragostea ferbinte pe care sufletul ei însetat de iubire o îndreaptă acum asupra sorei sale. Dar după o despărţire amabil-banală, pe când Annette se depărta cu sufletul plin de tristeţe şi mânie, Sylvia o ajunge pe scară şi o îmbrăţişează. „Annette se 'ntoarse, strigând de emoţie. O strânse în braţe, pe Sylvia, cu un avânt pasionat. Buzele lor se uniră. Cuvinte drăgăstoase. Murmure duioase. Mulţumiri, făgădueli, că se vor revedea curând"... Când Annette ajunge în josul scării, Sylvia o flueră ca pe un câine şi-i aruncă 'n faţă o ramură de liliac umedă, trimiţându-i sărutări cu amândouă mâinile. Annette pleacă strângând în braţe ramura umedă şi sărutând liliacul...

Indrăgostită de soră-sa, Annette o aşteaptă cu nerăbdare în vechiul ei hotel Ludovic al XVI-lea, de pe cheiul Boulogne. Face pregătiri. La gândul de a împărtăşi cu Sylvia confortul interiorului şi frumuseţile grădinii, sensaţiile Annettei se 'mprospătează şi bucuria de bunurile pe cari le are, se reînoeşte. După ce-i arată toată casa, îi propune să şadă la dânsa. Sylvia, zâmbitoare, puţin jenată, refuză; la stăruinţele sorei, mărturiseşte că are un „amic" şi pleacă sărutându-se cu Annette şi pândind cu coada ochiului spaima ei abia învăluită...

In teorie Annette admitea amorul liber; „în mod sincer, ea găsi îndreptăţită, firească şi chiar rezonabilă libertatea în amor. Niciodată nu s'ar fi gândit să desaprobe pe fetele frumoase din Paris care trăesc cum le place; le vedea cu simpatie, desigur mai de grabă decât pe femeile lumii sale burgheze... Dar pentru soră-sa, ca şi pentru ea însăşi, Annette avea cereri mai aspre... Ingădui mai mult celor pe care-i pui mai puţin sus... Amorul unic îi părea o aristocraţie a inimei". La aceste sentimente se adaugă şi gelozia, — amărăciunea că sufletul Sylviei aparţine altcuiva... Un timp Annette îşi interzice de a vedea pe soră-sa. „Sylvia ştia foarte bine că rănise pe Annette într'un alt sentiment, mult mai puţin avuabil. Şi hoaţa se bucura, căci simţea că o va stăpâni.

Batjocoritoare şi totuşi înduioşată, ea îi şoptea în gând: — „Lasă, nu voi abuza... Nu va abuza?... Şi de ce nu?... E amuzant să abuzezi! La urma urmei, viaţa e un război. Invingătorului toate drepturile!... Insfârşit, vom vedea!".

Contrastul dintre caracterele celor două surori (celor două clase!...) autorul îl exprimă în puţine cuvinte. In prima lor întrevedere, „Sylvia cetise în Annette demonul orgoliului, duritatea principiilor, violenţa despotică, porniri cari totuşi nu avuseseră încă prilej să se arate. Annette citise în Sylvie uscăciunea fără bae şi falşitatea surizîndă".

Sylvie nu-i rea, dar nici bună. In sufletul ei puţin adânc, binele şi răul stau alături,— chaotic, fără a se contraria, nici armoniza,— ca la oamenii primitivi; îi lipseşte mai ales nobleţea ce rezultă din cultivarea spiritului şi din respectul de sine. Aspra luptă pentru existenţă a celor umili e şi puţin favorabilă delicateţei morale... I-ar putea cineva imputa libertatea sexuală? In condiţiunile grele de existenţă pe cari le oferă Sylviilor societatea burgheză, fetele acestea cad victimă, înainte încă de a fi ajuns, să-şi poată face vreo părere în privinţa relaţiunilor dintre sexe... Nu au nici siguranţa, ori măcar probabilitatea, că se vor mărita; drept ar fi să se veştejească de dragul unui principiu?... Şi apoi libertatea sexuală e firească firilor superficiale şi inculte. Respectarea de bună voie a monogamiei cere o adâncă cultură sufletească, ori o fină sensibilitate, ori o deosebită înnălţare a minţii... Poporul a fost şi este monogam numai întrucât e constrâns de religie, de lege, ori de opinia publică. O atare monogamie nu are valoare morală, ci cel mult higienică... Dar fost-a vreodată poporul în adevăr monogam? Cred că nu! Ne putem convinge uşor în ţările unde clerul e încă a tot puternic şi unde moravurile au rămas arhaice, ca în munţii Bavariei. E destul să citeşti povestirile. In societatea feodală domnea legea lui *jus primae noctis* şi legea asta, brutele aristocratice au ştiut s'o menţie, *nescrisă*, şi mai târziu; şi vechilul care cumpără moşia, respecta şi el tradiţia... Dacă mulţimea nu-i astăzi monogamă, atunci în trecut şi mai puţin.

Monogamia reprezintă un ideal, la care omenirea se va ridica treptat prin cultură; a o impune cu sila, nici nu e cu putinţă, şi nici nu măreşte moralitatea, ci din contră naşte ipocrizia stricătoare de suflet...

H. SANIELEVICI

Nirvana

Cetate de cenuşă,
cu spânzuraţi şi cu alei întortocheate
cu aur, cu femei nevinovate
şi cu biserici pustiite, fără altar
şi fără credincioşi
cetate-leagăn pentru copii tuberculoşi
te-am legănat în cântecile mele
şi te-am adormit
în mine:
pumn luminos de rubine,

Voi veni cu toate tristeţile
cu toate bucuriile
sa rătăcesc prin grădinile tale
şi să gonesc ciocârliile
voi veni cu toate bucuriile.

Din depărtarea mereu îndepărtată
te chem
cetate de cenuşă, clădită pe blestem
cetate minunată
Te vreau; cântec dospit de întuneric
femee liniştită cu râsul isteric
sărută-mă, cu aurul tău
ca un râu
de lumină primăvăratecă:
cetate sălbatecă.

Spitalul-pustiu
obosit de infinit
te plânge înăbuşit şi rar
şi plânsul meu te cântă în zadar
cetate de cenuşe, cu porţile de var.

Horia Robeanu

Primăvară

Târziu, pe strada solitară,
Ce trist te simţi şi cum te-apasă
Exuberanta primăvară
Când singur te întorci acasă...

De peste garduri învechite
Crăngi albe ţi se 'ntind în drum
Si când se scutură 'ţi trimite
Ninsoarea blondă de parfum,

Iar de pe 'nalte balustrade
Lucrate ca bijuterii,
Cu gesturi obosite cade
Glicina 'n ciuciuri viorii...

Ea cântă la clavir scăldată
De străluciri de policandre
In încăperea inundată
De-aroma primelor mixandre...

Buchetele de note 'n noapte
Ca fluturare de petale,
Te-ademenesc cu mii de şoapte
Te leagăna îţi cad în cale,

Şi 'n ritmul leneş de gavotă
Ce 'l fredonezi fără să vrei
Săruţi pe fie-care notă
Parfumul degetelor ei..,

Clavirul a tăcut... Sonorul
Acord se stinge 'ntr'un suspin
Şi la fereastră lasă storul
O mână albă ca un crin!

Din depărtări nemărginite
Cobor tristeţi fără hotare
Pe uliţele străjuite
De somnoroase felinare...

Mircea Rădulescu

Frânturi

Doctorul Russel,

unul din întemeietorii socialismului din România, în scurtu-i popas pe la noi, a stârnit o vâlvă extraordinară.

I. Teza lui pentru doctoratul în medicină (o broşură de 64 pagini, tipărită în 1877, la Piteşti) a făcut în ţară o adevărată răsturnare a învechitelor până atunci metode antiseptice de tratament în chirurgie.

Doctorul Gheorghe Crăiniceanu, care, în cartea-i *Literatura medicală românească*, e foarte zgârcit în ce priveşte lauda şi mult darnic la mustrări şi la înjurături, spune despre teza doctorului Russel: „Tiparul lasă mult de dorit şi figurile şi mai mult. Altfel e o lucrare bună şi folositoare pe acel timp. Autorul a tras cu ochiul şi prin unele spitale din Rusia". Russel „trăsese cu ochiul" nu numai prin spitale ruseşti (cele din Kiev, mai ales), dar lucrase şi în unele clinici din Londra şi din Zürich. Şi, apoi, era un prodigios ştiutor al literaturii medicale engleze, germane, franceze şi ruseşti (şi, în cei câţiva ani de şedere 'n ţară, ajunsese să cunoască întreg trecutul medical românesc).

„Jurnalul medical din Moscova" îi ceruse — prin anii 1874—1875 (în vreme ce lucra în laboratoarele şi clinicele din St. Georges Hospital) — referate, a căror înserare a deşteptat luarea aminte a lumii medicale ruseşti.

II. Felul în care organizase înmormântarea civilă a lui Neculae Zubcu Codreanu la Curtea-de-Argeş, şi cuvântarea pe care a fost ţinut-o la groapa colegului, prietenului şi tovarăşului său de luptă (la 2 Ianuarie 1879) au provocat:

o demisie a prefectului de Argeş, o interpelare în Parlament a Mitropolitului Moldovei, un răspuns al lui Basile Boerescu şi o lungă polemică prin presă. (Vezi: „Desbaterile Senatului", ziarele „Răsboiul", „România Liberă" şi „Românul" din Ianuar şi Februar 1879). La polemica aceasta a participat — în favoarea lui Russel — şi doctorul Const. Istrati.

III. Mutarea lui Russel la Iaşi a prilejit formarea, în acel oraş, a primelor grupări socialiste (cu fraţii Ioan şi Gheorghe Nădejde, Theodor D. Speranţia, Alexandru Bădărău, Const. Mille etc.), şi a suscitat, în bună parte, prima grevă la Universitate împotriva profesorului de drept roman, P. Suciu.

IV. A fost unul din înfiinţătorii ziarului iredentist şi revoluţionar „Bessarabia". Cărticica lui (apărută la 1880, în editura Buciumului Român).

Un
studiu psychiatric
urmat
de câteva comentarii asupra
ideilor sănătoase

este prima broşură socialistă românească.

V. Organizarea, la Château-aux-Fleurs din Iaşi, a unui banchet în amintirea Comunei din Paris, — banchet ce avea să aibă loc la 6 Martie 1881, câteva zile după atentatul împotriva ţarului Alexandru II — a fost motivul sau pretextul expulzării lui din ţară. *Legea asupra străinilor* s'a votat *tocmai* în vederea acestei expulzări, şi Eugeniu Stătescu, în Senat, a cerut (în ziua de 20 Mart 1881) urgenţa pentru acest proect de lege. (Gh. Mârzescu, susţinătorul în Cameră al acestei legi, avea să regrete mai târziu — în mod public — nu numai faptul că fusese raportorul ei, dar şi faptul că votase *pentru*).

BARBU LAZAREANU

Epitalamul primăverii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Zarzărul bunichii Tarsiţa, adună în potirul crăcilor, floarea de opal, înseilând hlamida primăverii şi gherlantând agurijoara cu jerbele petalelor, într'o purpură de zâmbete — stindardul reînvierii. Corcoduşii Papiniului, răstigniţi pe calcanul Covăcioaichii străjuesc mizantropia nalbelor, incrustând pe orchideele lor stacojii, lacrimile resemnării. Rândunelele din duzi îşi privesc rochiţele din bozii, în pliurile cărora, boul lui Dumnezeu, îşi toarce migala punctând-o cu rubinele ochiului boului. In toracele arţarului, se reschiră evantaiul coţofenei, aşezând pe coastele lui înmugurite, culorile replămădirei. In piscul unui pin solitar, o stăncuţă misirlie, huleşte amar primăvara, tocând învrăjbită, podoaba pomului nedumerit, şi ţintind cu înfrigurare, maidanele pleşuve, unde ghiocei se ivesc din hoituri. Spicele de măturele, strivindu-şi crusta de suliţa razei, cerne firimituri de ametistă în gluguşul cerceluşilor. Prispa bunichii Tarsiţa, e caldă. Prin şipca ei dogită, de o încropeală adormitoare, mijeşte uimirea troscotului, ivit prin răschirarea putregaiului, strângând la sân un călţunaş, sau ocrotind vre-o verbină de spasmul unui fluturaş. Bunica Tarsiţa toarce îngândurată, hulind şi ea cu cioara din pin, pripeala înmuguririi. Bocceaua ei arămie, având ceva din îngrămădirea culorilor de pe colive, piteşte neobrăzarea iernii, învrăjbind mai aprig verdele speranţei. In revărsarea asta scânteetoare, în înghesuiala asta de culori şi de sclipiri, în beatitudinea renaşterei şi a înpărăţiei parfumului desprimăvărării, ghemul din coşul bunichii Tarsiţa, deşira pojghiţa iernii, urzind din ea, la loc, lămâiţa cununiei elanului cu întrariparea! Şi ea, rămâne tot acolo, în pragul înmurgitului, pentru a ursi bobocilor, înflorirea de-apururi... Bunica Tarsiţa moţăe pe prispa mormântului, înumărând reîntoarcerile primăverilor şi vlăstarele replămădirii. In cofeturile din bocceaua ei grunjoasă, zâmbesc spicele regenerării; în igliţa ei vrăjită, se rostogolesc caliciile înmuguririi, înfrăţind atomii, înviorând mişcarea, eternizând viaţa. Din reuniunea lor, se hotărniceşte craterul reînprospătării divine, şi prin gura căruia, se prelinge învinsă, chimera năzuinţii, înfăptuind iluzia. In scurteica bunichii Tarsiţa, moare iarna cu rânjetul pe buze; pe meşii ei de brunel, bunica Tarsiţa aduce adierea apoteozii înfrângerei morţii, încununând-o cu promoroaca de sidef, a mixandrelor albe. La răspântia asta a nedumerirei şi a extazului, fusul ei — clavicula unui secol de obidă — se înalţă din ghemul ponosit al vremii, întocmind în sinfonia torsului, psalmii îngropăciunii şi imnurile vieţii. Dinspre prispa ei cojită se abate zimbetul pieirei, topindu-se grabnic în naufragiul culorilor şi al uitărei de sine; dinspre bozii, trece spre mogâldeaţa ei necăjită, suita primăverii, risipind zâmbete în flori şi răstignind iarna de prispă. Lângă obrazul unui crin, unde s'a oprit din tors, fusul bunichii Tarsiţa, am trăit şi eu primăvara năzuinţii, aşteptându-i pronia mesajului. Printre zâmbetele cupelor din flori, printre înlăcrămarea culorilor şi printre fulgerile aripelor de fluturi, a mijit, tot îndărătnicia scurteicii, pătând luminile primăverii şi cocoloşind în scrofurile petecelor ei ponosite, iernele scăpătăciunii şi calicia părăgaelor. Prin scurgerea văpăilor înfloririi, s'a furişat înduioşarea amăgirii, ofilind lucirile petalelor, pentru a înseila primăvara orfanului. Din uliţa gâtuită de păragini şi măzgălită cu egrasia Filaretului, s'a apropiat isonul flaşnetei, aducând şagalnic, în şubrezenia cutiei ei melodioasă, îndurerarea *Traviatei*. Dar primăvara, a nins mai departe florile ftiziei, trimiţând pe moşneag să-i cerşească tămăduirea, în arşiţa Siciliei. Din umbră, bunica Tarsiţa i-a trimis zâmbetul invidiei şi găzduirea *„văei plângerii"*. Şi nebunia parfumată a primăverii, le-a împăcat pe amândouă, troenindu-le durerile cu floarea de cais. Şi flaşnetarul şi-a plimbat cutia ofticei pe alte uliţi, adunând din porţi, arome şi culori, pentru a minţi mai departe, agonia *Traviatei*. Şi primăvara a rămas prin curţi, plânsă şi uimită, aşezând în zimbetele frunzelor, solia soarelui etern. De atunci, mai cu înverşunare s'a înfrumuseţat, pregătind nemurirea Margaretei, din floare în floare...

* * *

In încropeala asta parfumată, în care *Traviata* murea odătă cu bunicile — iarna şi bunica Tarsiţa, — pe prispa din Concordia, în revărsarea asta sufocantă de parfumuri şi culori, în scurgerea asta infinită, de sclipiri de irizări şi de petale, am trăit cel dintâi fior al întâei idile, din prima primăvară a dragostei nebănuită!

Intre velurul alb al zarzărului cu minusculele lui zâmbete violacee, între corcoduşii de smarald ai Papiniului cari se ţuguiau sfidători pe Golgotha iernei, şi între agurijoara care păstra în roua înlăcrămării ei candide, sclipirile nestematelor pământului, mi s'au prelins din mâini, într'o vreme, cercul de butoi, bilele şi târşia şotronului, încremenind cu ochii în soare, la soarele din ochii... *ei*, — fata lui Guzgun Mălăeru — altă floare de cais, purtând în apele ochilor resfrângerea neprihănitei cuminţenii; în fiece spic de geană, un strop al polenului de aur, în fiece undă a părului, unda superbei gingăşii şi a înviorătoarei sperări. Floarea lui Guzgun din uliţa Concordiei, întărea cu privirea ei caldă, nădejdea îndrăgirii, încremenind arşicele în poteci. Lumina de sidef a primăverii, vărsa în beteala părului, luciri şi înfiorări, tivind obrajii crăesei din Flămânda, cu nimbul dragostei.

Pe laviţa din poarta bunichii Tarsiţa, unde am trăit tremurul frigurilor... *din plecate*, usturimele vergelei Domnului Florian şi urgisirea vitregiei soartei, pe laviţa îmbrobodită cu zorelele schimniciei, zorelele care răcoreau nările „ducipalului" aducând pe unchiul Bajdechie dela *jandari*, în *conced*, am înălţat primăverii, osanalele fiorilor. In metocul răcoros din poartă, am întemeiat cea d'întâi căsnicie a copilăriei, pregătind cu fecioara lui Guzgun, jocul gospodăriei. In văgăuna discretă a petalelor de oţel, primăvara, cu adierea şi mireazma ei, ne-a îndumnezeit, bucuriile dragostei d'întâi. In umbra plăpândă a frunzişului, unde nu trăia decât ciripitul sufletului căzut, am aşezat ulcelele gospodăriei iubirii. Printre trocalele furate din vetrica bunichii Tarsiţa, talia de presură a Guzgunei, se strecura şue şi sfioasă, orânduind îmbucăturile musafirilor. Iscodirea primăverii, îngrămădise toată hărmălaia, în frunzişul în care, privirea *„miresii"* mele, amintea lucirile coifului unchiului dela *jandari*. Dar într'un timp, dragostea şi schimnicia noastră, s'a năruit pe temelia primăverii pe ducă. Florile zarzărului bunichii Tarsiţa, s'au adunat în pârguirea fructului în copt, înourând primăvara din privirea Guzgunei şi despuindu-ne ascunzătoarea. Musafirii, şi-au îmbucat nedumeriţi, şi grabnici, dulceaţa din corcoduşele Papiniului, ulcelele s'au orânduit la locul lor, pe vetrica din firida iconostasului, coiful lui Bajdechie a lucit pe linia ulucilor, Guzgun şi-a tuns fecioara, îndrumând-o spre.... călugăriţe.

şi pe catedră, s'a urcat Domnul Florian, răfuindu-şi repetenţii!...

Şi zarzărul bunichii Tarsiţa, a rămas să-şi adune, în potirul crăcilor, floarea de aramă a toamnei, înseilând din epitalamul primăverii, apoteoza deşertăciunei, care a răpus pe *Traviata* şi mi-a călugărit pe Guzgunoaia.

SARMANUL KLOPŞTOCK

CRONICA SPORTIVA

Gimnastica Suedeză [1]

Succesul gimnasticei lui Ling avu un răsunet formidabil în întreaga ţară. Regele Suediei luă sub protecţia sa munca lui Ling;— şcoala de educaţie fizică fu transformată în academie, şi mărită considerabil. Toţi maeştrii de gimnastică şi ofiterii instructori fură chemaţi pe rând la academie, unde învăţară cu amănunţime noul sistem de gimnastică.

In toate comunele din Suedia fură clădite cu timpul săli de gimnastică amenajate cu aparatele necesare. Toţi locuitorii fără deosebire de vârstă şi sex, sub pedeapsa amenzilor erau obligaţi să execute un anumit număr de şedinţe de gimnastică pe an.

Fiecare comună avea un instructor de gimnastică absolvent al academiei din Stocholm.

Nici nu trecură patru ani dela înfiinţarea academiei de educaţie fizică şi, buletinele serviciului sanitar arătau că numărul cazurilor de tuberculoză începuse să descrească.

Astăzi, Suedia, cu clima ei igrasioasă, nu mai cunoaşte maladiile pulmonare. De tuberculoză nu se vorbeşte decât la liceu, în ora de higienă.

Vom adăoga, că în Suedia nu prea există cârciumi, dar fiecare comună, cât de săracă, îşi are sala de gimnastică. Ţăranii, după ce termină munca zilei, la ora fixată prin program se strâng în sala de gimnastică comunală unde execută şedinţa zilnică de gimnastică sub comanda instructorului de educaţie fizică.

Budgetul Ministerului de Interne al Suediei, pe lângă funcţiunile de primari, notari, etc. prevede şi acea de instructor de educaţie fizică cu drept de avansare.

Gimnastică? La noi nu se face gimnastică decât la bâlciuri,.. de către saltimbaci, iar sănătatea tineretului nostru se distruge încetul cu încetul...

*

Văzându-se efectul miraculos al gimnasticei suedeze, multe popoare au adoptat-o. Altele, însă, în vanitatea lor, nevoind să se lase mai prejos ca micul popor suedez, au construit sisteme noi... pe baza gimnasticei lui Ling.

Englezii au gimnastica lor. Francezii, americanii, italienii, prusienii, bavarezii, austriecii, ungurii şi ruşii la fel.

Azi avem opt sisteme de gimnastică cari se practică pe cele cinci continente însă *baza tuturor sistemelor este gimnastica suedeză*, cea mai perfectă, mai binefăcătoare şi mai uşor de executat. Marele ei avantagiu e că este compusă din mişcări atât de uşoare încât individul, indiferent de sex, le poate executa *la orice vârstă*.

Greutatea constă în predare, deoarece o şedinţă de gimnastică suedeză nu se poate practica decât sub comanda şi supravegherea directă a unui instructor de educaţie fizică, care trebue să fie absolvent al unei şcoli speciale, deci bine iniţiat în principiile educaţiei fizice şi stăpân pe comandă.

Instructorul trebue să aibă cunoştinţe complete de anatomie, fiziologie, patologie, higienă, pedagogie şi psihologie spre a cunoaşte perfect legăturile cari există între exerciţii şi contracţia muşchiulară. *Trebue să fi practicat cel puţin, patruzeci programe de gimnastică precum şi toate ramurile de sport cuprinse în educaţia fizică.* Aceasta pentru a fi cât mai bine pregătit.

*

După ultimile modificări aduse de doctorii şi fiziologiştii moderni, gimnastica suedeză este compusă din:

a) Gimnastica suedeză executată în ansamblu.

b) Gimnastica medicală, recomandată oamenilor debili, cu infirmităţi corporale, cardiaci, reumatici, tuberculoşi, în al doilea grad, etc.

Gimnastica suedeză în ansamblu se execută zilnic în şedinţe de o jum., cel mult o oră, în săli amenajate cu aparate speciale, într'o temperatură de minimum 15 c, şi maximum 20 c., după un program anumit şi sub supravegherea şi conducerea instructorului.

Un program de gimnastică suedeză este compus din două mari categorii de mişcări. Prima categorie are scopul de a educa şi întări corpul şi sunt numite *mişcări educative;* a doua categorie sunt exerciţii ale căror aplicare o găsim în viaţa practică şi se numesc *mişcări aplicative*.

Mişcările educative sunt:

a) Mişcări cari desvoltă spatele, umerii şi braţele.

b) Mişcări cari măresc volumul şi flexibilitatea coşului toracic dând posibilitate plămânilor de a funcţiona cât mai perfect şi a alimenta corpul cu o cât mai bogată cantitate de oxigen.

c) Mişcări cari desvoltă muşchii abdomenului.

d) Mişcări cari desvoltă muşchii membrelor inferioare.

e) Mişcări cari desvoltă muşchii părţilor laterale.

f) Mişcări cari îndreaptă curburile nenaturale ale coloanei vertebrale.

Exerciţiile aplicative sunt:

a) Exerciţii pentru echilibru executate la aparate speciale.

b) Exerciţii de suiri executate la prăjini, frânghii, etc., oblice şi paralele.

c) Sărituri în lungime, înăţime şi adâncime.

Un program de gimnastică se repetă o săptămână întreagă după care este schimbat.

Aşa avem: Programul No. 1, săptămâna I; programul 2, săptămâna II-a; programul 3, săptămâna III-a şi aşa mai departe.

Programele sunt întocmite în aşa fel în cât, cu cât numărul programelor executate este mai mare, cu atât mişcările se îngreuiază. Motivul este următorul: Dacă repetăm de prea multe ori un exerciţiu, după un timp oarecare, nu mai are nici un efect binefăcător asupra grupului de muşchi pentru care executăm mişcarea. *Trebue să dozăm efortul spre a ţine celula muşchiulară într'o continuă activitate.*

Numai astfel organul se poate desvolta.

Gimnastica medicală este compusă din mişcări speciale cari se execută artificial în scop de a vindeca sau desvolta un organ anumit.

De exemplu avem:

Mişcări artificiale de respiraţie la asfixiaţi, anemici în ultimul grad şi tuberculoşii în al doilea stadiu.

Mişcări pentru extensia coloanei vertebrale la cocoşaţi şi gheboşi.

Masage şi mişcări speciale pentru rachitici, reumatici, neurastenici, etc.

Am descris în mod sumar istoria, necesitatea, principiile şi mecanica gimnasticei suedeze.

Ca urmare firească să ne punem o întrebare: Am făcut noi ceva a stăvili numărul considerabil al tuberculoşilor?

Din nefericire, n'am făcut aproape nimic!

Spitalele şi sanatoriile sunt insuficiente, şi higiena de toate zilele a românului lasă foarte mult de dorit.

Higiena! Din acest punct de vedere o ducem prost de tot. Case joase lipsite de aer şi lumină, adevărate vizuini, în care te izbeşte mirosul de stârv şi mucegai.

Mizeria şi lipsa, scumpetea excesivă a vieţei, etc., contribue într'o măsură largă la răspândirea tuberculozei

In iarna 1922—1923, mai toată lumea nevoiaşe a stat fără foc în casă. Din cauza frigului geamurile au fost deschise cât mai rar. Aerul viciat, frigul şi mizeria au contribuit la înmulţirea boalelor de plămâni în aşa măsură încât desigur că la anul numărul tuberculoşilor va fi înzecit.

Deci, faţă de acest pericol grozav, trebue să ne punem în gardă. De nu, multe vieţi tinere vor fi pierdute.

Printre rarele mijloace de profilaxie este gimnastica suedeză şi de aceea trebue să facem ceia ce-au făcut suedezii în secolul al 19-lea.

Pentru a avea instalaţiunile necesare şi în cât mai multe centre, e absolut necesar să se înfiinţeze o taxă specială pe localurile de petreceri, să se deschidă liste de subscripţie în tot cuprinsul ţării, iar sumele rezultate să formeze un fond special din care să se clădească cât de curând, o şcoală centrală de educaţie fizică de unde vor eşi serii şi serii de specialişti.

Această şcoală va trebui să aibă menirea a pregăti viitorii instructori de educaţie fizică ai poporului.

Actualmente avem „Institutul naţional de Educaţie Fizică", *însă efectivul de elevi este destul de restrâns,* dar absolvenţii acestui institut sunt meniţi doar pentru licee şi armată.

Dat fiind cele arătate mai sus, expun opiniei publice, în special al d-lor conducători ai ţărei, următoarele puncte spre consultare:

1) Absolvenţii unei viitoare şcoli de educaţie fizică, să fie prevăzuţi în budgetul statului, cu salarii care să le asigure o existenţă modestă dar onorabilă;

2) Instructorii de educaţie fizică să facă parte din funcţionarii statului şi să aibă aceleaş drepturi la avansare sau pensie;

3) Din fondurile strânse, statul să construiască săli de gimnastică în toate oraşele şi principalele comune din ţară;

4) Fiecare cetăţean, indiferent de sex sau vârstă, să fie obligat a executa cel puţin treizeci programe de gimnastică.

E vast şi costisitor acest program schiţat în câteva rânduri; să nu se uite însă, că Suedia, deşi mult mai săracă ca România, a făcut de acum o sută de ani ceeace eu propun să se facă astăzi la noi.

Avem o circulaţie fiduciară de cincisprezece miliarde. Ori, din aceşti munţi de bancnote, nu putem înjgheba cincizeci—şeasezeci de milioane lei, spre a salva sănătatea publică de pericolele tuberculozei?

Nu vă sgârciţi domnilor, şi ca concluzie voi spune:

Suntem înconjuraţi de duşmani cari nu caută decât prilej să ne vâre cuţitul în coaste. *Ne trebuesc apărători sănătoşi, puternici, viguroşi. Nu trebue să punem în faţa duşmanului piepturi scofâlcite de oftică, ci scuturi de oţel.* Aceasta ar trebui să o ştie, priceapă şi dorească toţi Românii.

S.-Locot. Dimitrie Petrescu Zaharia
Instructorul de Educ. Fizică al Reg. 1 de Grăniceri

1) Vezi **Adev. Literar,** din 29 Apr. 1923

Automobilism

Franţa va poseda în fine un autodrom pentru curse de automobile: la Miramas (Provence). Pista va fi de ciment (5 km.) cu două linii drepte de câte 1250 metri; lăţimea ei va fi de 16 m. Dealungul uneia din liniile drepte vor fi tribune în lungime de 800 m., unde vor găsi loc 25.000 spectatori.

In interiorul acestui autodrom va fi amenajat un hipodrom al cărui circuit va fi de 3 km., iar la una din extremităţi o „plazza" pentru „corridas" spaniole la cari vor putea asista 50.000 spectatori.

CHESTIUNI FEMININE

Munca femeei

Nu voi vorbi despre acea muncă colectivă, pe care miile de braţe femenine, o desfăşoară, la umbra uzinelor şi maşinilor industriale.

Mă gândesc însă la fiinţele izolate, fără directivă administrativă, care fiecare într'un colţ uitat, îşi deapănă ceasurile tinereţei, trăgând firul de mătase sau de aur, pe câmpurile capricioase ale pânzelor româneşti.

Nu ştim nimeni din noi, ce multe sunt anonimele care sărbătoresc cusătura românească, făcându-şi din ea o voluptate de artă şi un mijloc de existenţă.

In atâtea unghere uitate, mii de ochi clipesc şi lăcrimează înumărând firele despărţite în fileuri şi dantele, mii de mâini se ostenesc bătătorind aceiaşi floare de-alungul răsboiului — în fel de fel de feţe colorate şi alese, iar din atâtea diferite şi necunoscute unghiuri, se adună munca lor anonimă, într'un efort de admirabilă înfrăţire, în vederea atâtor morale şi creştineşti întreprinderi.

Societăţile noastre de industrie românească, atât de numeroase şi bine chibzuite, fac din când în când dovada efortului unanim de muncă şi iubire.

Vor fi sceptici, cari vor fi gândind altfel. Să-mi ierte însă facultatea de a cerne faptele omeneşti prin sita binevoitoare a sufletului.

Şi astfel făcând, cred că sentimentul esenţial, cu care fiecare repetă arta bunicei, este iubirea.

Iubind ceeace ne-a lăsat trecutul, pe negândite şi inconştient mâinele se lasă duse de vraja coloritului şi punctului bătrânesc.

Cu bucurie începând o muncă, ea fredonează cântecul dorurilor şi ne aduce alături iubirea însăşi.

Toate femeile îndrăgostite cântă pe când îşi ţes pânza cămăşei sau cusătura pestelcei.

Pe nesimţite lucrând şi cântând, lucrând şi iubind, te legi de un fir de demult, pe care ţi l-a întins cei plecaţi, pentru ca să te lege de ei.

Firul acesta îl cobori printre firile alese, şi e roşu ca sângele vitejilor, sau albastru ca ochii de cicoare, sau de aur, ca părul iubitului ori ca spicul de grâu.

In fiecare muncă bate sufletul neamului care a sfinţit-o. Neamul românesc şi-a cădelniţat datinele şi viaţa în florile cusute pe cămăşile iubirei. Repetându-le mereu, nu faci altceva decât să cuvintezi rugăciunea cea de toate zilele, cu care te-au legănat bătrânii.

In munca aceasta a femeei române este gestul de închinăciune şi adoraţie a veacurilor trecute şi e frumuseţea înţeleaptă, a porturilor noastre de popor artist.

Pretutindeni asociaţiuni muncitoare îşi vestesc cusăturile şi înfloriturile reînoite, de alte mâini şi de alte duhuri bune.

Intindeţi-le mâna şi sărbătoriţi-le munca, prin alegere şi bunăvoinţă.

Nu uitaţi că munca lor, perpetuiază amintirile trecutului nostru şi uşurează durerea atâtor nevoiaşi.

Luaţi, din tot sufletul, munca lor!

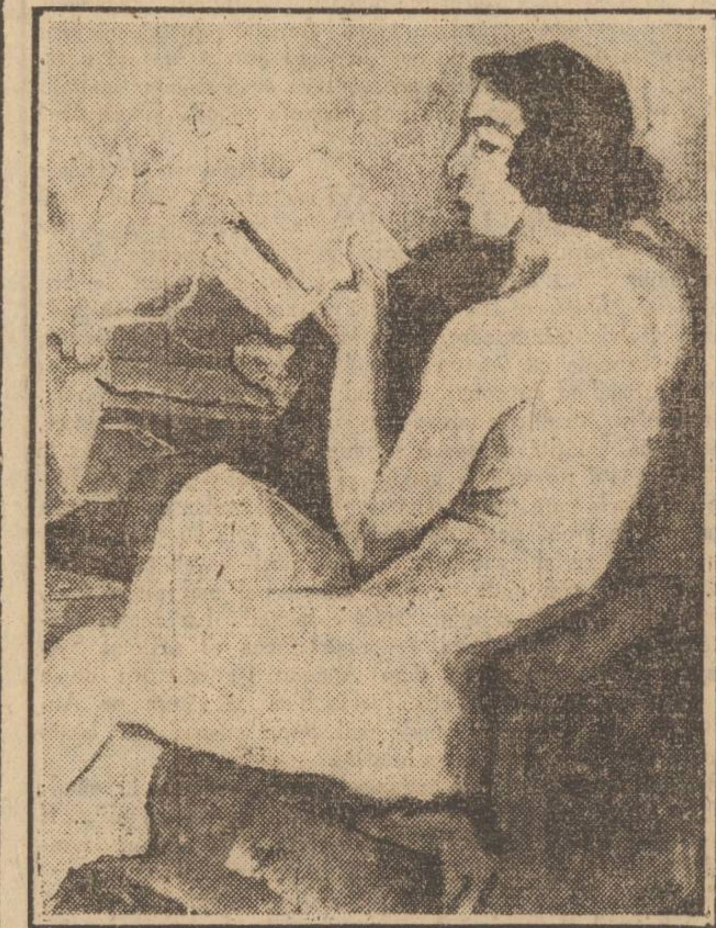
ROZINA

CRONICA ARTISTICĂ

Expoziţia Pallady

Cu un număr însemnat de bucăţi, d. Pallady, meşter de frunte în pictura dela noi, expune în cele trei săli Exarhu dela Ateneu.

Felul aparte de pictură al expozantului nu s'a adresat niciodată publicului mare, şi de astădată mai puţin ca oricând. Rămas într'un cerc restrâns de admiratori, pictorul n'a înţeles să facă aşa numite concesii şi nici n'a crezut că e posibilă realizarea unei forme de artă care să-l mulţumească şi pe d-sa şi în acelaş timp, pe acel pâlc de oameni, necontenit mai mare,

PALLADY.—Nud.

ce caută o apropiere cât mai strânsă de artă. In felul său de pictură d. Pallady a găsit toate mijloacele să-şi exteriorizeze sentimentele şi gândurile şi s'a mulţumit cu atât. Asta e dovada evidentă a ipseismului care a caracterizat marea epocă de prefaceri plastice începută după 1850 şi încă neterminată, epocă de inovaţii şi experimentări nespus de preţioase, dar în orice caz, nu o epocă de producţie artistică eminentă.

D-l Pallady aparţine cu totul acestei epoci şi sânt multe semne care arată că nici nu tinde să se îndepărteze de ea. Ii aparţine sufleteşte. Căci înrudirea cu expresionismul, un expresionism care se cuminţeşte tot mai adânc, nu-i numai un capriciu artistic. Ea e pornită dintr'un paralelism de viziuni plastice şi de ideologii artistice mereu nedesminţit, şi oricâte transformări vor mai surveni în opera viitoare a d-lui Pallady, această înrudire va rămâne necontenit la bază. Spunem asta gândindu-ne la nudurile expozantului, aşa de ciudate şi aşa de personale în culoarea lor. E acolo chiar o inovaţie, şi încă una din acele care merită o mai largă studiere. Căci indiferent dacă va prinde ori nu ideia pe care se întemeiază, trebuie recunoscută aici o gândire de fină mentalitate artistică. Iată de ce e vorba.

Problema carnaţiei n'a fost totdeaunaa fericit rezolvită, dar chiar atunci când au atacat-o, meşteşugari de mare putere, ea a avut rezultate contrariante de cele mai multe ori. In linia de artă pură a nudului bine realizat, cu desen, căutarea carnaţiei a pus adeseori în culoare mai mult decât senzualitatea subţire a artei. I-a adăugat o brutalitate care ajungea uneori să copleşească arta iar alteori făţişa ei desfăşurare putea ascunde fără prea mare caznă lipsa artei propriu zise.

D-l Pallady desbracă nudul de orice urmă de brutală senzualitate, îi dă tonalităţi puţin calde şi-şi caută realizarea emoţiei prin desen şi prin valorificări raportate la atmosferă. Ni se dă astfel o frumuseţe excesiv de puternic distilată, o esenţă a nudului, însfârşit o frumuseţe „în sine", ceva artistic prin excelenţă, bazat pe linii simple, graţioase, forme adânc studiate şi o pastă subţire şi fină în care echilibrul raporturilor dintre

PALLADY.—Peisaj

nuanţe şi valori oarecum voite şi artificiale creiază o atmosferă surprinzător de reală. Acest „adevăr artistic" din opera d-lui Pallady se menţine pretutindeni în nuduri cu aceiaşi intensitate şi ajunge uneori dominant în peisage, unde coloraţia pictorului face o trecere dibace în spre o pictură mai francă, mai brutală, mai directă şi direct văzută, ceeace s'ar putea numi „primitivism".

Peisagiul pe care-l reproducem mai sus e cea mai elocuentă pildă. Aproape că-i lipseşte aşa zisul „artistic". El realizează însă atât de impresionant adevărul vieţii pe care-o trăeşte natura încât sufletul ce răzbate de sub pojghiţa subţire de culoare, mărturiseşte o mână de mare artist. O caldă şi curată naivitate se resfrânge în tot stilul bucăţii, dela linie până la tuşa de penel. Rafinamentul d-lui Pallady a ştiut să desăvârşească armonia în cadrul atmosferii văzute.

Astfel, expozantul îşi trece calităţile dela un capăt la altul al picturii, unindu-le cu uşurinţa unui talent de seamă şi punând peste tot pecetea unei personalităţi care creşte şi se dezvoltă numai în ea însăşi.

VICTOR ION POPA

Argot-ul frizeresc

— seria III-a —

de JEAN CRISTESCU-NINETTA

Academiile ni s'au înmulţit de o vreme încoace: Academia de frumuseţe, de biliard, cea de danţ ş. a. m. d.

De când cu argoul d-lui J. C. Ninetta, frizeria în care lucrează, s'a transformat şi dânsa într'o academie de controverse lexice, archeologice şi istorice.

Bună oară în jurul unui termen din întâia serie a argotului frizeresc, s'a iscat între un cunoscător al istoriei Imperiului roman de Răsărit şi un filozof al graiurilor clandestine, următorul dialog:

ISTORICUL: „*Pogon*" cu înţelesul de barba mare nu este metaforic şi deci e mai puţin nostim, dar mult mai aproape de adevăr. Etimologia cuvântului acestuia din argot-ul frizerilor nu trebue căutată în vorba de obârşie slavă şi care însemnează măsura agrară şi teren de plantat viţa de vie;— o vom găsi mai de grabă în grecescul *pogon* care înseamnă: *barbă*. Dovadă: Constantin al 4-lea Flavius, supranumit *Pogonatos*, adică *Bărbosul*, şi care a stăpânit între anii 665 şi 668 după Hristos. Il cunosc bine slavii Balcanului, căci, subt a lui cârmuire, Bulgarii s'au aşezat pe malul drept al Dunării de jos; Croaţii şi Sârbii îl sărbătoresc ca pe un mare înaintaş, iar biserica ortodoxă de asemeni îl cinsteşte, căci el a convocat în 680 în Bizanţ al şeaselea sinod ecumenic, — sinod în care fu osândit monothelismul — şi mulţumită lui în textul de care se slujeşte biserica greco-orientală s'a stabilit simbolul niceo-constantinopolitan..."

FILOLOGUL. — Va-să-zică *pogonatos* se chiamă „bărbos"? Mă bucur, căci asta'mi explică dece bărbierilor din cartierul latin al Parisului — pe lângă *barberot, barbot, carabin. Figaro, frater* şi *mire* — li se mai zice şi pogonomotome!

...Şi în timp ce discuţia se înteţeşte în jurul altor pogonaţi din cartea *Facerea* a Dumnezeeştii Scripturi şi din *Iliada* lui Homer (patriarhii, Agamemnon...), d. Jean Cristescu-Ninetta se apropie tiptil ca un pămătuf cu pudră, şi'mi strecoară în buzunar un fişic.

E a treia serie a argot-ului frizeresc, din care iată o părticică.

B. L.

Aghiazmă — unt-de-lemn pentru tras bricele la piatră.
(Se zice *aghiazmă*, din pricina caliciei ce se face la cumpărarea acestui unt-de-lemn).

Boală. Se spune chiulangiilor: ucenicului care se eclipsează când munca e în toi; clientului, care dispare când trebue să dea bacşiş.

Ca la cazarmă = ras cu scuipat.

Coropişniţă sau *coană (chiftiriţă)* = patroană de bărbierie, bătrâioară şi îndelung cicălitoare.

Făcăleţ = lemnul cu care se piaptănă buclele.

Făină (de Botoşani) — pudră.

Labă = firmă în formă de mână ce ţine o cartă-de-vizită pe care scrie: „*Ras, tuns şi frezat*".

Miau-miau = pitpalac, pasăre eminamente bărbierească..

Muzică = Un lucrător când rade pe vr'un client, ale cărui fire de barbă sunt prea tari (vezi: *ţambal*), spune colegilor săi: „Facem muzică".

Paşagiu — masaj.

Pe ducă = perucă (se pune când părul întreg e pe-ducă).

Praftoriţă = Vaporisateur.

Piţigoi = lucrător nestatornic; „azi aci, mâine'n Focşani".

Răboj = cartă de abonament. „*Fă-i o gaură la răboj!*"

Ridiche = chelie.

Sacâz = pomadă pentru mustăţi (pentru că le dă uneori forma unor strune de vioară).

JEAN CRISTESCU-NINETTA

Contribuţii la argot-ul tipografilor

A da corectură pe cineva = a tăvăli pe cineva pe jos, ca să rămâie portretul săpat în praf, se mai zice şi: *a lua o copie după original.*

Acelaş termen se întrebuinţează şi când e noroi sau zăpadă.

Cismar = se mai spune despre un lucrător, care din neglijenţă sau din nepricepere, calculează prost o lucrare.

A fi suflă-foale — se spune despre un om dolofan care din pricina grăsimei, respiră greu şi face mereu *âf-âf-âf*, imitând ecoul pe care-l răspândesc foalele ce slujesc la suflarea lăzilor cu litere.

Polcovar = lucrător, care înegreşte tare manuscrisul după care adună literele.

A dormi la hotel „Sub regal" = a dormi în tipografie, sub golul caselor de litere (lăzi cu despărţituri, în care sunt aranjate literele, unele în ordine alfabtică, altele răsleţite).

Cocăreşe = fetele dela legătorie (unde se întrebuinţează coca pentru lipirea scoarţelor de registre).

(a fi) *Fură plumb* = Se spune în genere lucrătorilor tipografi din cauza faptului că inhalează o câtime oarecare de plumb.

LEON SEGALL

NOTA: Regal, este piedestalul în, şi deasupra căruia se aranjează casele cu litere.

Vocabular modern

de Mihnea Armaşu

Gogoaşă = desertul mesii credulilor.

Garsonieră = cuvântul ultra-modern derivat dela „snobism".

Gropiţă = groapa în care orce om, iubitor de viaţă, vrea să fie îngropat.

Hârtie = fiinţa cea mai răbdătoare din lume, fiindcă ne oferă să se scrie pe ea toate prostiile.

Lapte = lichid, care şi-a renegat neamul, trecând la altă religie, căci e botezat... cu apă.

Lună = împărţire a anului care se vede noaptea pe cer, pe care o cântă poeţii calici şi la care latră câinii.

Leu = monedă şi animal. Dacă e monedă atunci: numărul creşte iar valoarea scade. Dacă e animal: numărul scade, iar valoarea creşte.

Mormânt = ultima locuinţă în care omul se mută pentru şapte ani odată şi nu la Sf. Gheorghe, nici la Sf. Dumitru, ci când vrea Cel de sus.

Măr = cel mai vechiu fruct şi primul care a jucat mare rol în istoria omenirei.

Nuntă = înmormântarea libertăţii a doi oameni.

Nud = corp gol îmbrăcat cu haina neruşinării.

Nasture = cheia unor prăvălii, cari se deschid numai în anumite împrejurări.

Om = animal patruped, înălţat pe picioarele dinapoi şi care tinde să cadă şi pe cele dinainte.

Pardon = formulă de politeţă pe care astăzi o găseşti în „gura" oricărui om.

Pyjama = cuvânt ce nu se poate spune decât însoţit de cuvântul „garsonieră".

Papă = singurul om, — care deşi nu-i copil, — nu bea, ci „papă" lapte.

Porc-de-câne = monstru cu trup de om.

Pod = partea cea mai înaltă a casei pe sub care trec râurile şi fluviile.

Poştă = instituţie a statului care se pune în glumă la picioare.

Răbdare = mâncare naţională, care se consumă numai prăjită.

Rac = se poate asemăna cu civilizaţia: cu cât progresează cu atâta dă înapoi.

Spate = partea cea mai expusă în timpul luptei a soldatului viteaz. (Cuvântul „expusă" are aci două înţelesuri).

Somn = un peşte delicios, care când te fură, te face să visezi visuri frumoase.

Toc = partea de jos a ghetei cu care scrim.

Vată = un bun leac pentru cei cari nu vor să audă toate prostiile şi imbecilităţile.

Vrăbioară = diminutiv dela „vrabie".

MIHNEA ARMAŞU

Drumul literaturei româneşti de astăzi

— Un articol dintr'o revistă franco-belgiană —

In revista franco-belgiană „Le disque vert" *care apare la Bruxelles cu colaborarea unui mare număr dintre cei mai de frunte scriitori europeni ca: Jules Romains, Charles Vildrac, Georges Duhamel, Jean Girandoux, Paul Valery, Maxime Gorki, Luigi Pirandello, Ramon Gomez de la Serna, etc.; confratele nostru d.* Cezar Petrescu, *director al revistei* Gândirea, *publică un interesant articol asupra literaturii actuale româneşti. Poate toate părerile de acolo nu intră cu totul în vederile noastre; poate d. Cezar Petrescu ne vede prea apropiaţi sufleteşte de literatura rusească. Oricum, articolul tradus mai jos, e interesant, fiindcă aduce în discuţia unei reviste cu vădit caracter european şi literatura noastră românească, despre care se pomeneşte peste frontiere arareori, şi atunci cu o îndestul de fantezistă competinţă. Dealtfel d. Cezar Petrescu a mai publicat, dacă nu ne înşelăm, anul trecut, un studiu asupra prozei româneşti contemporane în revista franceză* Lumière *şi a făcut să apară note asupra literaturei noastre în revista italiană* „Il Convegno".

* * *

Nu mai sânt ispititoare însemnările de călătorie. Pierre Loti ne-a obişnuit prea mult cu lamenătrile romantice pe toate ţărmurile oceanelor, unde a descoperit o moschee, un templu în paragină şi femei cu epiderma altfel catifelată decât de cold-cream-ul parfumeriilor pariziene.

Dar nu cunosc o lectură mai savuroasă, ca acea a amintirilor de călătorie în Occident, scrise acum mai bine de o sută de ani de un boer valah, pornit din ţinuturile dunărene pentru a vedea Parisul, Roma, Madridul şi nu mai ştiu ce alt mare oraş apusean, care-i păreau cetăţi fabuloase. Observaţiile ingenioase şi naive, interpretarea Occidentului, prin lentilele unei culturi bizantine de cinci ori centenare, dau acestor însemnări o frăgezime acidă, care aminteşte Scrisorile Persane ale lui Montesquieu.

La fiecare pas, *Usbek-ul* valah nu întâlnea decât uimire şi surpriză. Şi drumeţul dunărean mărturiseşte cu naivitate că cea mai mare umilinţă îndurată atunci, a fost cortegiul de curioşi care se forma în fiecare dimineaţă pe urmele lui, când străbătea străzile în vestmintele lui orientale, de operă comică. Căci principatele moldo-valahe, erau atunci cu totul îngenuchiate influenţelor orientale. Cărturarii români — puţini câţi erau — îşi făceau ucenicia învăţăturei la Moscova sau la Kiev, în şcolile poloneze sau greceşti — şi numai arareori câte un singuratic se simţea ispitit către Roma ori către academiile italiene.

Uşurinţa cu care în mai puţin de un veac România s'a desprins de Orientul la a cărui apartinere era osândită de configuraţia geografică şi uşurinţa cu care s'a alăturat cel puţin în aparenţă de Ocident, ţine de domeniul miracolului.

Cel mai mărunt intelectual român e astăzi triling. Se citeşte şi se vorbeşte curent limba lui Mallorme, ca şi acea a lui Rainer Maria Rilke; librăriile româneşti sânt tixite de cărţi franceze şi germane, nimic din cele mai proaspete curente literare nu ne scapă. Poate această uşoară adoptare, această capacitate de înţelegere şi asimilare, nu este decât consecinţa dualismului ce există în sufletul românesc, acordul celor două înclinări ereditare: — acel al sângelui latin care ne chiamă spre Franţa şi Italia — acel al sângelui scit, care nu ne îngădue să ne depărtăm prea mult de nelinişteа sufletească a slavilor. Fiindcă pa masa intelectualului român versurile lui Paul Valery pot sta în bună vecinătate cu romanele lui Dostoievski, Românul le ştie preţui şi iubi, deopotrivă, pe amândouă.

Fără îndoială, generaţiile dinaintea noastră au fost osândite să cheltuiască isvoarele cele mai bogate de talent, pentru a ne înfăptui o limbă literară. Au fost generaţii aproape sacrificate. Din graiul colonilor romani, moştenit de acum două milenii, pe care s'au grefat idiomele slave cu deosebire, a născut o limbă literară de o rară fineţă poetică. O limbă bogată în imagini, fiindcă românul gândeşte în imagini. Bogată în nuanţe, fiindcă întocmai ca dialectele slave, coboară în cele mai adânci taine ale sufletului şi încearcă a le lumina. Şi totuşi rămânând o limbă de cea mai pură claritate latină, fiindcă un vers al marelui poet român Eminescu sună tot atât de limpede la urechea unui latinist, ca un vers al lui Virgiliu; la urechea unui italian ca un vers al lui Petrarca; ca un vers de Villon la urechea unui francez. Nu mă gândesc aci însă la limba literară a inovatorilor de cea mai proaspătă provenienţă română, cari cred a împrospăta o literatură introducând un volapück de cea mai comică puerilitate. Peirea acestor păsări exotice, cu pene papagalii, e dinainte scrisă în fireasca evoluţie a oricărei literaturi cu adevărat naţionale.

E grea fireşte, de zugrăvit în câteva cuvinte situaţia exactă a literaturei româneşti de astăzi. Greu mai ales de orânduit o erarhie a talentelor. Asta s'ar mărgini la o enumerare de unul mai mult sau mai puţin la modă, pentru un sezon literar, care n'ar spune nimic străinului. Şi pe urmă actualitatea se înşeală adesea, întocmai ca priveliştea unei fresce văzute prea de aproape:—toată masa culorilor apare confuză încă. Singură trecerea timpului va şti să descopere în adevărata lumină valorile autentice, întunecate o clipă de gloriolele efemere.

Cred mai folositor a desprinde, din confuza activitate literară a tinerilor generaţii româneşti, cele două orientări cari reprezintă dualismul nostru sufletesc şi sânt poate şi efectele acestui dualism.

Sânt pe deoparte poeţii şi prozatorii cari urmează orientarea literaturilor neolatine; de altă parte acei care se desvoltă sub înrâurirea literaturei slave îndeobşte directă; sau uneori, filtrată mai întâi prin literatura modernă germană. Acest dualism se realizează câteodată armonios într'un singur om: — e cazul marelui prozator Sadoveanu. In opera sa vastă, neastâmpărul şi fatalitatea de cea mai slavă esenţă îmbracă stilul celei mai clare expresii latine. Dar această fericită rezolvare a conflictului nostru interior e întâmplare cu totul rară.

E curios de observat, cum în timp ce aproape toţi poeţii tineri se simt înrudiţi cu expresioniştii germani, sau cu unanimiştii şi neoclasicii francezi, prozatorii acestei din urmă decade, fără să-şi dea seamă, se desprind de influenţa occidentală, unde au învăţat arhitectura şi claritatea unei opere armonios compuse, pentru a nu mai râvni decât la adâncimea şi unanimitatea prozei ruseşti. *E scitul care birue latinul.* Şi e acolo, fără îndoială, ascuns, germenul fecund de unde vor ţâşni mâine, operile a căror soliditate nu va dura numai în stilul flaubertian sau în ştiinţa de a construi ce face mai cu seamă primul merit al romanului francez.

Dar stăruesc prea mult în asemănări şi înrudiri cu Franţa, Italia, Germania, Rusia... S'ar putea deduce că literatura românească are încă prea puţină personalitate. E just aceasta întrucât priveşte numai o anumită literatură nouă, care îşi caută originalitatea în camelotă de import. Scriitorul român, prin calitatea sa trilingvă, e aproape silit să cunoască toate manifestările literaturilor moderne. Ici-colo, descopere o înrudire, un echivalent: participă la convulsiile ce agită arta şi literatura Apusului. Dar atât. Decorul de aici şi problemele psihologice indigene, exercită imediat puternica lor stăpânire asupra sufletelor, şi nu permit decât unor anumiţi scriitori, neînsemnaţi cu toată sgomotoasa lor lărmuială, să încerce realizări hibride pentru copilăreasca satisfacere a unei mode de import.

Sântem naţie tânără şi viguroasă. Privim realităţile cu un ochiu încă neobosit. Natura ce ne împresoară e încă aproape virgină. Pădurile ce-au adăpostit copilăria noastră n'au fost încercate de săcure. La o poştă de târgurile cu caracter internaţional şi interlop, se întind lanuri îmbelşugate unde grâul îşi pârgue la soare aurul spicelor şi unde sufletul se răcoreşte deodată, întors la ingenuitatea atavică a unui popor care a fost două milenii păstor şi plugar. Scriitorul român lasă să cadă atunci toate legăturile provizorii şi fragile care îl prind într'o plasă cu firele ţesute dela Berlin, la Paris, la Moscova ori la Neapole. Toate controversele estetice se risipesc ca fumul, fără urme. Din nou e fiu al câmpurilor şi codrilor seculari. Iar opera lui, va creşte, stufoasă, asemeni frunzişului dintr'un copac voinic ce-şi soarbe toată seva din acest pământ din care nu poate fi smuls decât cu dureroasă convulsie.

Şi fiindcă avem în vine îndestul sânge scit, fiindcă fără voia noastră, operile originale ale scriitorilor români sânt şi vor fi înrudite cu acele ruseşti — material psihologic distilat în acelaş creuzet — cred că drumul literaturei româneşti nu va duce nici prin Paris, nici prin Italia lui Pascoli, nici prin Germania lui Werfel.

Toată literatura Occidentului e dominată astăzi de marea umanitate a literaturei slave. Către această etapă se încrucişează toate drumurile. Şi ele, vor duce pe la noi, cel din urmă post înaintat, unde, odinioară sângele legionarilor Romei s'a amestecat cu sângele sciţilor înfrânţi.

CEZAR PETRESCU

Trei revoluţionari ruşi în România

de Dr. I. Duscian

Doctorul Russel. Ion Gherea. Ralli-Arbore

Câteva date biografice privitoare la aceşti trei revoluţionari cari au jucat un rol în viaţa culturală şi politică a României

D-l N. Iorga într'o recentă a d-sale *„Istorie a Presei româneşti,* dela primele începuturi până la 1916" (Bucureşti, tip. „Adevărul". 1922), vorbind de începuturile publicisticei socialiste în România, aminteşte în treacăt de *„activitatea unui propagandist rus stabilit pentru câtăva vreme în Iaşi"*, sub influenta căruia fraţii Ioan şi Gheorghe Nădejde au editat *„Contimporanul"*, revistă de critică socială, iar mai târziu apare *Evenimentul literar* (1893—94) „care s'a început, zice d. N. Iorga, subt influenţa unui foarte talentat refugiat din Rusia, C. Dobrogeanu, care iscălea I. Gherea".

Aceste date sunt suficiente într'o *istorie a Presei româneşti* despre aceşti doi ruşi cari au avut o înrâurire asupra vieţii noastre publice, atât cât ei au însemnat ceva ca ziarişti, dar ele ar trebui complectate cu amănunte, când luăm în vedere influenţa pe care au avut-o aceiaşi doi ruşi asupra întregei noastre culturi şi în special a celei sufleteşti, căci neîndoios şi *Contemporanul* şi *Evenimentul literar* au însemnat ceva în dezvoltarea noastră sufletească.

Dacă dorim să complectăm cu amănunte biografia acestor oameni, o facem şi pentru faptul că, din câte cunoaştem din istoria mişcărei socialiste dela noi, atât rusul dela *Contimporanul* fraţilor Nădejde care nu este altul decât *Gudzilovski Nicolae Constantinovici* zis şi d-rul *Russel* (*), cât şi *C. Dobrogeanu-Gherea* n'au o biografie mai întinsă. Şi cum întâmplarea mă face să am sub ochi *Marea Enciclopedie rusă,* tomurile XXI şi XXII, care a apărut în 1906 şi 1907 după prima revoluţie rusă şi în care sunt trecute biografiile tuturor revoluţionarilor ruşi şi deci şi a doctorului Russel şi a lui Gherea, cred că vor fi interesante pentru cetitorii *Adevărului literar* notele biografice găsite acolo despre aceşti doui ruşi. Pentru a fi complect în privinţa revoluţionarilor ruşi cari au jucat un rol în viaţa noastră culturală şi sufletească voi reproduce de acolo şi notele biografice relative la un alt revoluţionar din Rusia, basarabeanul Zamfir Ralli *Arbore,* a cărui influenţă în lumea noastră intelectuală a fost de asemeni destul de importantă.

Biografiile acestor revoluţionari cari şi-au legat viaţa şi de istoria politică şi culturală a României sunt interesante şi din punctul de vedere al traiului lor, plin de romantism poetic, şi toată pusă în slujba unui ideal de umanitate, cum de altfel sunt toate biografiile acelor revoluţionari ruşi cari au pregătit marea zguduire şi prefacere a acestui popor.

Redăm aşa dar, mai ojs, biografiile d-rului *Russel, I. Gherea* şi *Zamfir Arbore* după Marea Enciclopedie rusă, cu mici complectări făcute de noi.

✵

GUDZILOWSKI NICOLAIE CONSTANTINOVICI zis şi Doctor RUSSEL. A făcut parte din partidul *Narodnaia volia* (Voinţa poporului) şi din grupul acestui partid zis al răzvrătiţilor — *buntarilor,* care era condus de Debagori-Mocrievici. A urmat cursurile universitare la Kiev, dar ca student în anul al cincilea, părăseşte universitatea şi se duce ca simplu ţăran în ţinutul Samara, pentru a propaga socialismul. In oraşul Nicolaevsk, ca prin minune scapă ca să nu fie arestat. In 1874 emigrează, dă examenul de medic în România şi după multe aventuri în această ţară, unde a luat în chip legal numele de Dr. Russel trece în Bulgaria. De aci trece în Turcia, apoi în Franţa şi în cele din urmă în America la St. Francisco. Ca pretutindeni, aci dobândeşte în curând o mare popularitate mai ales între slavii cari erau acolo emigranţi. Ales vice-preşedinte al societăţei greco-slave are aci de luptat mult cu episcopul Vladimir, un partizan al lui Pobedonoftzew, trimis acolo pentru propaganda politico-religioasă şi este în cele din urmă afurisit de Vladimir. Dar Dr. Russel reuşeşte să dezvăluiască în ochii guvernului american conduita episcopului, pe care-l acuză de fapte imorale şi reuşeşte să se dispună arestarea lui Vladimir, care, preîntâmpinat, fuge. Amănuntele acestei afaceri sunt pe larg descrise în revista rusească de istorie a revoluţiei ruseşti *Bîloie* (Trecutul) din 1907, No. 6, de către revoluţionarul Lazarev.

Obosit de lupta pe care a dus-o aci, Gudzilovski se duce la Havai ca medic într'o plantaţie de trestie de zahăr. Aci ia parte locuitorilor indigeni ai insulei şi în elecţiunile din 1890 este ales senator şi apoi preşedintele Senatului din Havai.

In timpul războiului ruso-japonez el face o vie propagandă socialistă printre prizonierii ruşi din Japonia şi redactează special pentru aceasta revista *Rusia şi Japonia.*

Reuşind să-şi facă o mică avere care să-i asigure bătrâneţele, s'a retras din viaţa politică şi a trăit în ultimul timp la Nagaşaki.

Mare a fost înrâurirea pe care a avut-o în scurtul timp cât a stat în România, unde a putut pune bazele unei mişcări, de care istoria presei, literaturei şi vieţei politice va ţine seama.

✵

KATZ MIHAIL NIKITICI *(Ion Gherea, Constantin Dobrogeanu).* Născut în 1852. A cetit în copilărie foarte mult. Foarte energic. Pentru ca să se poată duce la ţară şi să facă propagandă socialistă printre ţărani învaţă tâmplăria în 1874. Intră apoi în cercul lui Jebunev Serghei Alexandrovici, care este unul din creatorii organizaţiilor revoluţionare ce trebuiau să ridice ţărănimea stabilindu-se în mijlocul ei şi lucrând alături de ea. Sub influenţa lui Jebunev, mulţi tineri ruşi se duc în Franţa ori chiar în Rusia învaţă agricultura sau alţii, ca Gherea, învaţă un meşteşug şi se stabilesc la ţară. Gherea trăeşte câţiva ani la ţară şi ca tâmplar şi ca învăţător, ocupându-se cu propaganda. Fuge apoi în România, dar în 1877 este arestat de poliţia secretă rusă, ce pătrunsese în România odată cu armatele ei, cari treceau în Bulgaria, este închis la Petropavlovski şi judecat alături cu alţi revoluţionari în procesul aşa zis *al celor 193.* Condamnat la deportaţie e trimis la Mezen, de unde din nou fuge în România unde a trăit sub numele de Gherea-Dobrogeanu. Amănunte despre viaţa şi operile lui vezi: Apteckman: Istoria partidului socialist, *Zemlea şi Volia.* 1907, Petrograd.

La aceasta se reduc toate amănuntele privitoare la viaţa lui Gherea în Rusia în *Marea Enciclopedie.* Lipsindu-ne posibilitatea de a găsi cartea lui Apteckman, rămâne să vorbim cu alt prilej, de viaţa lui Gherea din Rusia atât înainte cât şi după arestarea şi condamnarea lui.

✵

RALLI-ARBORE, *Zamfir.* Ziarist şi om politic rus. Născut în 1849, a urmat cursurile Institutului medico-hirurgical din Petrograd. A avut relaţiuni cu grupul revoluţionar *Karacazov,* care, cel dintâi admite teroarea ca o armă de luptă cu reacţiunea şi prepară şi execută primul atentat contra lui Alexandru al II-lea, care nu reuşeşte. Fiind student Ralli cu câţiva studenţi formează un cerc revoluţionar foarte frecventat de tinerime. In cercul acesta se discută chestiunile sociale şi se primeşte clandestin revista lui Hertzen: *Kolocol* (Clopotul). Dintre membrii cercului face parte şi Neceaev, pe atunci puţin cunoscut, dar de numele căruia se va lega în urmă una din cele mai însemnate pagini ale revoluţiei ruseşti. Acesta, făcând cunoştinţă cu viitorul revoluţionar Ralli, în unire cu încă alţi studenţi formează un alt cerc cu un caracter mai mult sau mai puţin de idei, dorind să organizeze mai pe urmă din acest grup o societate politică. In redarea rolului conducător pe care Rali-Arbore îl avea între studenţi, el, după propunerea lui Neceaev, se duce la Tcacev ca să studieze chestiunea formării unui comitet vremelnic care trebuia să conducă mişcarea studenţească. Un astfel de comitet se şi formează fără concursul însă al elementului străin de studenţime. Printre delegaţii cari trebuiau să se puie în contact cu studenţii altor Universităţi este şi Ralli-Arbore care se duce cu acest scop la Moscova. Prin intermediul revoluţionarului Uspenski, Ralli-Arbore reuşeşte să pătrundă la *Academia agricolă Petrov* de lângă Moscova, unde ţine cuvântări şi propune o federaţie a tuturor studenţilor cu scopul de ajutor reciproc, creare de biblioteci, etc.

In curând însă, aceste întruniri iau un caracter politic şi Ralli le vorbeşte studenţilor de legăturile pe cari le are cu *Karacazov* şi *Isutin.* Ultimul este de asemenea o figură interesantă. El e organizatorul grupului revoluţionar *Iadul* care admitea teroarea şi hotărîse atentatul contra lui Alexandru al II-lea, dar în ultimul moment e prins de milă şi sfătueşte pe Karakazov să renunţe la atentat. Dar, deşi nu ia parte la atentat, e osândit la moarte, apoi graţiat cu un moment înainte de executare. Preparativele însă de execuţie au fost aşa de teribile încât Işutin a înebunit şi a murit mai târziu ca tuberculos într'o casă de nebuni.

Inapoiat la Petersburg Ralli găseşte studenţimea în plină agitaţie şi ia parte activă la ea. In 1869 este arestat şi dat judecăţei. Consiliul profesoral al Academiei îl elimină din toate şcolile superioare. Administraţia îl trimisese în „locuri depărtate" din care Arbore fuge, în 1871, în străinătate. Aci el se alipeşte grupului tendinţa-Bakunin şi ia parte la redactarea ziarului „Comuna lucrătoare". Lui îi aparţine broşura destul de populară şi care s'a cetit multă vreme clandestin în Rusia *„Sătuii şi flămânzii"*.

Dr. I. DUSCIAN

*) Doctorul Rusell a fost pomenit în „Adevărul literar şi artistic", odată cu prilejul retipăririi **Protestului celor 9,** în descrierea activităţii de odinioară a doctorului Istrati — **(Ad. lit.** No. 106 dela 3 Decembre 1922); apoi în cercetarea: **„Literatura Comunei, la noi"** (n-rul 122, dela 25 Martie 1923).

ÎNSEMNĂRI

Ioan Grămadă

Aducerile-aminte ale d-lui Nandriş, — pentru care bio-bibliografii lui Eminescu şi cei cari vor vroi să reconstitue viaţa unui Petre Carp, îi vor fi recunoscători — erau întovărăşite de următoarele rânduri:

Cluj, 12.I.1923

DOMNULE DIRECTOR,

Vechiul meu prieten Ion Clopoţel, mi-a atras atenţiunea asupra articolului d-stră „P. P. Carp, erou de roman" apărut în „Adevărul" din 8 Ianuarie 1923.

Cetind articolul, m'am simţit obligat să rectific şi să complectez unele amintiri despre Ion Grămadă sau în legătură cu el. O fac dintr'un sentiment de pietate faţă de un bun cunoscut — şi nu-i zic prieten, fiind oarecare deosebire de vârstă — faţă de un om în societatea căruia, ca tânăr abia sosit la Viena, m'am format şi educat şi pe care îl stimam şi respectam ca pe un om dintr'o bucată, un caracter ferm, un temperament de luptător, un drept, cinstit, un om ce avea tăria convingerilor sale, dar avea şi convingeri; un om ce nu cunoştea linguşirile, nu cunoştea oportunitatea. Grămadă m'a interesat întotdeauna şi căutam să-l pătrund cât mai mult. Intâmplarea a voit să locuiesc în aceiaş gazdă în Viena. Ne-am apropiat foarte mult unul de altul şi de multe ori ne perdeam în discuţii, măsurând străzile Vienei sau stând de vorbă ceasuri întregi în vreo cafenea. Altădată mă lua la el acasă, îmi arăta lucrările lui, unele aproape gata, altele schiţate. Mă punea în curent cu noutăţile descoperile cu privire la viaţa lui Eminescu în Viena, căci tocmai atunci pregătea lucrarea sa „Mihai Eminescu, contribuţii la viaţa şi opera sa". Iar decâteori venia la Viena dela Arad unde era redactor la „Românul" mă căuta întotdeauna şi stăteam ceasuri întregi de poveşti punându-mă în curent cu ce se petrecea în Ardeal căci ştia că mă intensau lucrurile.

Vedeam în Grămadă începerea unei ere nouă în viaţa politică şi culturală din Bucovina; vedeam în Grămadă omul cel mai pregătit pentru lupta ce trebuia să înceapă în Bucovina dacă n'aveam fericirea să vedem deslegarea venită şi dorită de toţi. El era omul cu o şcoală politică, cu concepţii largi politice, înarmat cu un condei abil dar viguros, cu vaste cunoştinţi şi cu un fericit temperament ce nu cruţa pe nimeni, nu şovăia.

S'a dovedit însă odată mai mult că războiul i-a distrus pe cei mai buni. Şi cum războiul s'a făcut cu jertfa celor mai buni, se pare că şi Pacca şi Greul se ţin tot cu jertfa celor mai buni, celor tăcuţi şi muncitori.

Unele amintiri despre Grămadă le păstrez pentru mai târziu căci nu văd nici rostul şi nici justificarea publicării lor. Iar un alt capitol zbuciumat al vieţii lui Grămadă nu e încă vremea să-l desvelim. Să lăsăm să treacă vremea peste foile ce se vor îngălbeni încet, încet.

Articolul, prin care d. Const. Graur a răscolit mult interesantele amintiri ale d-lui I. Nandriş, purta titlul „P. P. Carp, erou de roman". Acest articol a apărut, la rubrica *Notelor* din numărul de Crăciun al „Adevărului". Il reproducem aci pentru o mai deplina înţelegere a paginelor de literatură memorialistă şi a scrisorii d-lui Nandriş:

„Tânărul bucovinean Ioan Grămadă, căzut în război, ca voluntar în armata română, îmi vorbea, pe la începutul lui 1914, de lucrările lui literare, unele în curs de execuţie, altele în stare de proiect.

Printre cele dintâi era şi o dare de seamă asupra unui roman vienez, apărut cu câteva decenii în urmă şi care pe atunci avusese şi mare succes, pentru a fi uitat pe urmă. Grămadă, doctor în litere dela facultatea din Viena, citise romanul în vederea unor anumite cercetări, fără a bănui că el putea să prezinte un interes cu totul special pentru dânsul. Şi a fost surprins când a văzut că unul din personagiile romanului (nu ştiu dacă principal sau secundar) este român — der schwarze Rumäne *(românul oacheş), — un tânăr foarte spiritual, care înveseleşte atmosfera întregei lucrări. După diferite trăsături ale caracterului, Grămadă a simţit că e vorba de P. P. Carp, aşa cum va fi fost în tinereţe, căci în roman el poartă, fireşte, alt nume. Atunci Grămadă s'a adresat doctorului Steric N. Ciurcu, acela care, alături de Eminescu şi de Slavici, a fost unul din întemeietorii „României June" societatea studenţilor români din Viena, care există şi azi: de curând şi-a serbat jubileul de jumătate secol de la fondare. Ciurcu cunoştea perfect istoria coloniei române locale, cu seriile de membri ce s'au perindat în patru decenii. S'a nimerit ca d-rul Ciurcu să cunoască şi romanul de care e vorba. El a confirmat că personagiul cu pricina e Petrache Carp. Mai mult: în roman, în directă legătură cu dânsul, este şi o eroină, o artistă a Burgteatrului. Ciurcu i-a indicat-o anume lui Grămadă: era încă în viaţă, ca veche pensionară. Grămadă a vizitat-o şi i-a cerut informaţii; dânsa i-a vorbit cu emoţie de vremea ce-i evoca romanul, şi a lămurit, complectat şi rectificat diferite amănunte ale lui. Bătrâna artistă avea fotografii din tinereţe ale lui conu Petrache, care, spunea dânsa, îi păstrase prietenia, căci o vizită în totdeauna când venea la Viena.*

Cu ce spunea romanul, cu ce i-au spus Ciurcu şi bătrâna artistă, împreună cu ce ştia el însuşi din istoria coloniei române din Viena, a scris şi istoricul „României june", tipărit acesta — Grămadă nădăjduia să facă o interesantă lucrare de istorie anecdotică, nu numai amuzantă, dar şi, în multe privinţi, instructivă. Imi spunea că avea de gând să se puie în legătură, pentru anumite sfaturi, cu d. N. Iorga, după cum pentru altă lucrare era în legătură cu Titu Maiorescu, care-i împrumutase şi cărţi din biblioteca lui. Lucru curios: Grămadă nu se gândea de loc să vorbească şi cu P. P. Carp însuşi, care, de sigur, ar fi avut şi el de dat lămuriri.

Va fi terminat Grămadă lucrarea? Există cartea şi notele luate? Ori s'a pierdut totul în vârtejul războiului?

A murit Grămadă, a murit doctorul Ciurcu — un bătrân viguros, pe care l'au doborât persecuţiile austriace după intrarea noastră în război. — a murit şi P. P. Carp, iar eroina nu ştim dacă mai e în viaţă, în tot cazul nu ştim cine este. Dintre rudele sau prietenii lui Grămadă n'ar putea nimeni să dea vre-o informaţie?

Poate că s'a pierdut pentru totdeauna o lucrare extrem de interesantă pe care nu apucase nimeni s'o citească. **C. G."**

Contribuţiile lui Grămadă — de care vorbeşte domnul Nandriş — contribuţii la cunoaşterea vieţii şi operei lui Eminescu (retipărite din „Mitteilungen des rumänischen Instituts zu Wien" de sub conducerea profesorului universitar şi consilier aulic Dr. Wilhelm Meyer-Lübke) au apărut la Heidelberg în 1914. Pe lângă preţioase lămuriri asupra izvoarelor de inspiraţie a lui Eminescu, cu privire la Scrisoarea III şi la sonetul *Veneţia* — „contribuţiile" amintite conţin capitole importante: Eminescu la universitatea din Viena, la societatea „România", la „România Jună"; Eminescu membru al Societăţii literare şi ştiinţifice"; serbarea dela Putna, şi Eminescu şi sanatoriul din Döbling.

B.

Memoriile d-lui Jean Richpên

Marele poet francez, prpozator, dramaturg, conferenţiar, care ne-a vizitat şi pe noi înainte de război, atinge zilele acestea vârsta de 70 de ani. Voinic şi sănătos, bătrânul academician dărueşte cu acest prilej, literaturii franceze, memoriile lui, care sunt sub tipar.

Pe lângă valoarea lor literară, aceste memorii vor oglindi evenimente mari din istoria literară şi politică a republicei, în care Richepin, poet liric de mare avânt şi cetăţean energic, activ şi impresiv a jucat un rol frumos.

Memoriile acestea vor mai fi un roman atrăgător, pentrucă povestea vieţii poetului este un şir întreg de aventuri picante şi suggestive în care firea poetică s'a oglindit cu o intensă originalitate.

Un nou roman de Benoit

Autorul romanelor „Koenigsmark" şi „Atlantida" în jurul căruia s'a făcut atâta sgomot, publică acuma „Mademoiselle de la Ferté" care apare fragmentar în „Revue de Paris". Este tot un roman de aventuri, la care se adaogă acuma preocupări psihologice.

Academia Franceză

D-nii Henri Bremond şi Jonnart au fst aleşi membrii ai Academiei franceze în locul decedaţilor Duchesne şi Paul Deschanel.

Au mai rămas vacante locurile lui Jean Aicard, Lavisse, Masson, Capus şi Ribot.

Academia are 40 de membri. Deocamdată plenul e alcătuit din următorii 35:

Freycinet, d'Haussonville, Paul Bourget, Anatole France, Gabriel Hanotaux, Henri Lavedau, René Bazin, Maurice Barrès, Maurice Donnay, Jean Richepin, Raymond Poincaré, Eugène Brieux, René Doumic, Marcel Prevost, Henri de Regnier, Pierre de la Gorce, Henri Bergson, mareşalul Joffre, Louis Barthou, Baudrillart, René Boylesve, Francois de Curel, Jules Cambon, mareşalul Foch, Henry Bordeaux, Robert de Flers, Joseph Bédier, André Chevrillon, Pierre de Nolhac, Georges Goyan, Henri Bremont, Jonnart, Pierre Loti, Clemenceau, mareşalul Lyautey.

Cărți și Reviste

Un conflict literar

Revista pariziană „Les Annales politiques et littéraires“ publică în Nr 2078 dela 22 Aprilie 1923 următoarele două scrisori:

DOMNILOR,

In numărul dv. dela 18 Martie d. G. de Pawlowski face câteva comentarii asupra romanului La Reine Taïa de... *(vorbă să fie) d. Maurice de Waleffe.*

Ingăduiți-mi să vă aduc la cunoștință că romanul nu e de loc creațiunea acestui domn și că proprietatea literară a povestirei aparține fiicei mele d-ra Mimy Ștefănescu. Afară de câteva introduceri de mică importanță, romanul conține aceleași nume și sute de pasagii identice care sunt pur și simplu copiate.

Romanul a fost povestit, în mai multe ședințe, de către un membru al familiei mele, în stare hipnotică. Apoi a fost scris din memorie, de fiica mea, în Martie 1916 și revăzut de câțiva prieteni care au asistat la ședințe. Textul în românește a fost dactilografiat în patru exemplare..

Un număr însemnat de persoane onorabile l'a'u citit. (Aci douăsprezece nume de notabilități românești).

D. de Waleffe nu s'a sfiit să publice opera ca produs al imaginației sale, probabil în urma asigurărilor date de cel vinovat.

E în afară de orice îndoială că exemplarul care i-a servit de bază, i-a fost dat în traducere franceză. Fraze întregi nu sunt decât o fidelă traducere al textului românesc. Toate numele proprii sunt la fel.

Țin la dispoziția oricui, manuscrisul după care au fost dactilografiate cele patru exemplare. Un exemplar a fost încredințat lui Dombravean, astăzi decedat, a cărui văduvă locuește la Paris remăritată cu d. Breteau.

E foarte posibil ca acest exemplar să se fi rătăcit și să fi ajuns, tradus în franțuzește, la d. de Waleffe.

Textul românesc a fost încredințat toamna trecută uneia din cele mai bune scriitoare ale noastre și era gata să fie tipărit, când un prieten ne atrase atenția asupra romanului Taïa *apărut în librării. Produsul net al operii noastre fusese destinat dinainte unei instituții de binefacere.*

Bine înțeles vom sezisa pe cei în drept ca să facă lumină în acest furt sau abuz. Până atuncia toate drepturile ne sunt rezervate.

Primiți domnilor, etc...

A. ȘTEFANESCU
fost director al Băncei Naționale din România,
actualmente administrator la Banca Româneas-
că și la mai multe societăți anonime

Scumpul meu director,

Istoria romanului meu dictat de spirite unui medium român și apoi recopiat după ședințe, de d-ra Mimy Ștefănescu, n'are decât un singur cusur, — e data: Martie 1916.

Dar, La Reine Taïa *este realitatea sub alt titlu, vorbă cu vorbă, textual a romanului meu* Le Péplos Vert, *publicat în Fasquelle în 1906, deci cu zece ani înainte, analizat atunci de toată critica literară și publicat mai târziu în edițiuni populare ilustrate.*

Excelentul medium a dictat „în stare hipnotică“ un roman care apăruse în toate librăriile din lume și chiar din România, cu zece ani înainte. Cum trebue să blesteme săpăturile lordului Carnavon, *car eau inspirat editorului meu ideea să-l reediteze:*

Acest caz de piraterie literară cu ajutorul spiritizmului e amuzant. Dar, întărit de o acuzație, în toată regula, a hoțului împotriva păgubașului, ia o gravitate, pe care în interesul confraților expuși acelorași jafuri n'o pot socoti în glumă.

Primește, etc...

MAURICE DE WALEFFE.

Lăsăm comentariile pe seama cititorilor!

*

La croix de roses de *Julien Benda;* Les cahiers verts — Librairie Grasset, 1923.

Intr'un „avant propos“ de patruzeci și nouă de pagini *Julien Benda* își rezumă singur cartea și caută totodată să-și evidențieze ideea:

„Nu e vorba aci decât de o mică povestire. Vreau să arăt ideea aceasta (o vom vedea-o mai jos) *unui om care place femeilor, dar care, în loc să se mândrească cu o asemenea stare, ca* Lovelace *al lui* d'Annunzio *sau al lui* Porto-Riche, *îi simte nimicnicia și nenorocirea crezându-se dealtfel condamnat la aceasta. Nimic mai mult n'am închiegat în cele trei momente ale povestirii, dar sper să-și aibă fiecare caracterul său simbolic. 1. Imi arăt omul „întrebuințat“ — dacă pot spune astfel — de o femee senzuală și morală în acelaș timp, poftitoare a unei „jolie bouche“, dar respectuoasă în fața înaltei ținute a sufletului masculin, de care se servește și-l nesocotește; 2. îl arăt în slujba celor doi micuți neputincioși, cari găsesc sub sărutările lui bucurii pe care le ințarcă omul cu adevărat viril și care nu știe să-și piardă vremea ascultând neînțelegerile unor copii bolnavi; 3. îl arăt aproape încărunțit, rătăcind pe aleele unei grădini, unde așteaptă bătaia de miezul nopții, pentru a pătrunde în vila nouei sale „cuceriri“ începând, în favoarea nopții și a singurătății, să-și cerceteze în toată adâncimea nenorocirea soartei lui de amant veșnic, dar ceasul bate și omul meu — ca un ocnaș — se îndreaptă spre vilă...“ (pag. 34—335).*

Acesta fiind romanul lui *Benda,* constatăm dela început oarecari contradicțiuni. Eroul care — spune *Benda* — „plait aux femmes“ nu-l vedem de fapt înamorat decât de o singură femee în capitolul întâi al povestirii. Ceeace nu poate face din el un Don Juan, mai ales că păstrează intențiunile omului așezat și cu inteligența preocupată spre creațiuni în domeniul beletristicei:

...„reîntors la Paris, voia să se retragă în colțul său, să se pună pe muncă, să sfârșească un studiu, desigur asupra muzicei, asupra senzibilității în muzică, asupra istoricului acestei senzibilități...“

Numai în capitolul doi eroul apare, în parte, așa cum îl vrea *Julien Benda* și dacă în capitolul al treilea autorul îl scoate *„homme à femme“*, capitol care ar forma — după Benda — concluziunea care-i conține ideea, schema apare cu totul neregulată. Concluziunea din momentul al treilea nu e decât concluziunea aceluiaș moment și numai a lui singur; celelalte două apar aproape de sine stătătoare, fără legătură durabilă, fără acel fir conducător, care, trecând prin stările sufletești ale personagiilor, să ducă — fatal — la o concluziune, oricare ar fi ea. *Benda* isbutește însă să dea puțină viață eroului, în sensul unui Don Juan, slab dealtfel, dar personagiile lui trăesc printr'un alt angrenaj de fapte, tot în preajma ideei, dar altfel decum stărue să-l arate *Benda* pe „crucificatul între roze“,

Povestirea sau romanul filosofic al lui *Julien Benda* pune probleme care s'ar putea discuta fără oboseală ore întregi. El își clădește adevăruri filosofice (căci adevărul filosofic există) cu elemente de narațiune, chiar dacă aceasta nu-i vine în ajutor pentru deplina lui realizare artistică. Și *Julien Benda* nu se sfiește să-și spue deschis adevărul filosofic în care se scaldă ideea:

„Vreau să arăt dezordinea produsă prin seceta de iubire în viața unui om de cugetare“ (pag. 36) idee care nu pare nouă; ne gândim la *„Femme de Claude“* sau *„Amoureuse“* a lui *Porto-Riche.* Benda găsește în privința aceasta o scuză întemeiată: drama aceasta a omului și vampirului dragostei — cum spune însuș *Benda* — a fost tratată totdeauna din punctul de vedere al bărbatului, niciodată însă din punctul de vedere al femeei.

Chestiune pe care *Julien Benda* o tratează în genere și isbutește s'o realizeze numai înparte.

*

Mercure de France (1 Aprilie). Am făgăduit cititorilor noștri că-i vom ține în curent cu nouile evenimente în curs asupra activității teatrului Karmeny din Moscova, care actualmente joacă la *Champs-Elysées. Henri Bérand,* cronicarul teatral dela „Mercure de France“ vorbește în numărul acesta al revistei de felul cum ideile lui *Taïrof* de reînnoire a teatrului, au fost puse în practică. S'a jucat opereta lui *Locoq „Giroflé-Girofla“*. Inainte însă de a cerceta dacă etalarea intențiunilor lui *Taïrof* pe terenul practicei, au avut răsunetul așteptat, să citām din articolul publicat de *Taïrof în preziua* reprezentației:

„Pentrucă socotesc că mișcarea scenică este cel dintâi lucru, am fost mai puțin preocupat de cânt decât de jocul comedianilor; și pentru că textul operetei tradiționale este totdeauna în proză, afară doar de cele câteva cuplete cântate, ceeace aduce o supărătoare contradicție ritmică, *„libretul a fost astfel modificat, că textul întreg a fost pus în versuri, prin munca delicată a poeților Argo și Adodieff.“*

Revenind la ceeace spune *Bérand,* cunoaștem că, în privința jocurilor de scenă, actorii moscoviți au fost neîntrecuți. Dar dacă *Taïrof* crede că, reducând teatrul numai la jocul actorului, se poate dispensa de toate celelalte preocupări ale decorului, se înșeală. Schema decorului lui *Taïrof,* de o nuditate agresivă, face ca cele câteva obiecte să fie desgoilte de orice valoare reprezentativă sau decorativă. Aci nu mai e nici decor, nici ornament, ci pur și simplu obiect. Dar acest obiect are o *formă* și această formă preocupă privirile publicului, care refuză — cu dreptate — să controleze asemenea intențiuni de technică pură. Desigur că venim la teatru ca să înțelegem. Și — spune *Bérand* — suntem de acord cu *Taïrof* că teatrul trebue să evolueze. Dar un cadran, o scară, și bortă într'un zid, acestea toate nu pot fi teatru. In felul acesta — încheie spiritual *Bérand* — cineva ar veni cu o inovație mai mare: *„Suprim actorii, suprim textul... suprim decorul... suprim lumina...!“* Va sfârși, fără îndoială, cu suprimarea publicului.

*

La nouvelle revue française (1 Aprilie) aduce un bine documentat articol asupra romancierului *Edmond Jaloux, scris* de unul din cei mai ferventi colaboratori ai revistelor franceze: *Benjamin Cremieux.* In câteva rânduri dela începutul articolului său, *Cremieux* isbutește să caraterizeze întregul conflict sufletesc al romanelor lui *Jaloux.*

Drama tuturor eroilor săi — spune *Cremieux* — este drama prezentului, cu îndoita ei înfățișare, din care una e întoarsă cu fața spre trecut, si alta spre viitor, ambele cu limpede conștiință, dominate de învățămintele trecutului și de idealismul cărturăresc; peste tot o atmosferă de poezie romantică, cu predispoziții de vis sub clar de lună, cu preocupări religioase de sacrificiu și cavalerism, cu analiza zonelor subconștientului și inconștientului, unde triumfă egiosmul, ambițiunea, banul și frământarea spre deplina împărtășanie a bucuriilor vieții. Astfel în „Agonie de l'Amour“, în „Fumées dans la Campagne“, în „Les Baricades mystérieuses“, cu aceleași conflicte sufletești poartă în ele germenul unei singure idei: *neputința de a iubi* (termenul luat *cel puțin* în înțelesul lui adânc filosofic). O citim mai ales în „Baricadele misterioase“: o tânără se crede de trei ori îndrăgostită și de trei ori se recunoaște că nu poate iubi. O mai întâlnim în „Agonie de l'Amour“:

„Le mal dont nous souffrons tous, c'est l'impuissance d'aimer. C'est le signe distinctiff de notre époque, la tare secréte qui la ronge. L'Amor y agonise! Signe terrible de l'avenlissement d'une race! L'Amour a été longtemps la plus a dorée des divinités... Il dominait la vie et la mort. On lui sacrifiait tout... C'est fini maintenant. Nous l'avons chassé, ce n'est pas assez, nous voulons le tuer, nous le tuons à notre manière, avec des mots, avec des sourires, avec le ridicule...“

Intr'o altă ordine putem grupa „le jeune homme au masque“, les „Sangsues“ și pe cea mai reușită operă din ciclu „Les amours perdues“; toate ar putea purta drept subtitlu sau caracteristică generală „inadaptarea la prezent“ și în al treilea rând, *Cremieux* aranjează pe cele care manifestă forța luptelor dintre trecut și prezent: „Ecole de Mariages“, „le reste est silence“ și „Au-dessus de la Ville“, aceasta din urmă pătrunsă de stările de suflet de după război. O nouă grupare (l'Incertaine, la Fin d'un beau jour și l'Escalier d'or) arată motivul unei evaziuni voluntare și conștiente spre trecut și după aceste toate iată-l pe *Edmond Jaloux* că deschide cu *„Les profondeurs de la mer“* o nouă serie: a omului care se îndreaptă spre un idealism nou, deocamdată neprecis, dar care va scoate un individ modern, învingător al romantismului mincinos și al materialismului josnic pe care secolul banului de astăzi îl adăpostește.

Opera lui *Jaloux,* oglindă credincioasă unde se reflectă deodată drama sentimentală și drama cerebrală a acestui sfârșit de secol nu apare numai ca o simplă „descripție“ lirică și personală. E aci o curiozitate psichologică, morală, și critică chiar, e psichologia și critica activă în felul lui *Bourget* și *Proust* de cari *Jaloux* se apropie, dar mai mult alipit de opera unui George Eliot și Turgenieff, dela cel dintâi împrumutând parantezele morale, iar dela cel de-al doilea maniera descriptivă cu ajutorul căreia *Jaloux* creiază personagii unice.

Care va fi opera viitoare a lui *Jaloux?* se întreabă *Cremieux.* Și în răspunsul pe care-l dă crede că romanul pur psichologic și în forma lui cea mai înaltă, — îmbrățișând întreg spațiul cuprins între conștiința cea mai clară și adâncile turburări sufletești ale individului, care le chiamă, — va asigura lui *Jaloux* una din puternicele personalități ale prozei franceze contimporane.

*

Polybiblion, revista de bibliografie universală, aduce în ultimul său număr (3) printre numeroasele sale dări de seamă, câteva considerațiuni critice asupra unei cărți de poezie în proză, al cărei autor a rămas sub umbra anonimatului. E vorba de „Symphonie de l'offrande“ apărută anul trecut la Paris. *Théron de Montangé* care semnează rândurile ce o caracterizează, crede că opera aceasta, de o ciudată valoare literară, are în primul rând o înaltă valoare morală. Cartea e închinată memoriei eroului sublocotenent Jacques Pénicand, victimă a marelui război, și poartă în subîmpărțirile sale terminologia muzicală: Preludiu, Allegretto, Adagio. Allegro, marș funebru. Titlurile anunțate aci au apoi alte subtitluri, foarte caracteristice, mărturisind o originalitate adâncă, susținută cu un nemăsurat avânt, în fraze scurte și alipite progresiunii stărilor de suflet. Ideea apare cu deosebită amploare: pare că circulă în fiecare cuvânt din frază, căci legătura dintre frumusețea morală și pătrunderea artistică stă în cel mai echilibrat stadiu al armoniei. In însăș povestea tânărului, promis vieții înalte și fecunde, se reazimă întreaga idee. Totul din viața noastră se îndreaptă spre un singur punct, spre ofranda universală la infinit. Războiul n'a adus decât ofranda particulară, dar o astfel de primire a unui suflet de elită, vioiu dar resemnat, ia nuanță de simbol. Drama interioară, urmărită de un realism spiritualizat, printr'o afabulație precisă și de cele mai multe ori patetică, duce la o aspirație supra-umană, mai ales prin caracteristica de extraordinar misticism, care însuflețește paginile povestirii.

Este — spune *Montangé* — una din operile care contribue la edificarea sufletelor, cu o strălucire și o înălțime morală, la nivelul căreia nu se ridică nici una din operile actuale.

*

Cele trei Crișuri (Martie) Foarte bune observațiunile d-lui *George Bota:*

„In fața acestei pregătiri de cultură ungurească, noi avem de zece ori mai mari greutăți de învins. Avem de ridicat o cetate în Oradea-Mare, pe care trebue s'o urnim din temelie cu ziduri puternice. Trebue să aprindem în această cetate uriașe faruri de cultură ca să lumineze și pe bietul țăran, ascuns înadins de Unguri în întunericul neștiinței. Lumina acestei cetăți trebue să străbată prin razele sale blânde și totuși puternice și peste graniță, la vecini, ca să vadă și ei că s'au înșelat, că nu ne-au cunoscut și că nu le-a rămas decât să se înalțe până la noi ca să ne înțelegem.

Să curgă dar spre noi tot ce poate da mai bun neamul acesta, să vină meșterii aleși și pricepuți în a clădi astfel de cetăți. Să se dea la o parte cei ce urmăresc măriri și decorații, cei ce nu înțeleg vremurile noui. Să vină meșteri harnici și cinstiți, dornici de cultură și capabili de puțin apostolat.

Oradea-Mare trebue să fie o cetate de mâna întâia, căci pe aici se furișează gândul celui învins. Poate va fi și un mijloc de înfrățire cu cei ce încă ne dușmănesc; firește numai dacă vor fi capabili să ne înțeleagă.“

*

Keresztury Sándor continuă să arate rolul culturei maghiare în Ardeal; versuri și proză semnează d-nii: *Tutoveanu, Al. Iacobescu, George A. Petre, Iustin Iliescu, Vasile Savel, I. Buzdugan, D. N. Teodorescu.* Dintre toate relevăm cu deosebită plăcere schița „Plecarea Magdalenei“ a domnului *George M. Vlădescu.*

*

Facla literară (Joi 19 Aprilie) d. **Șerban Cioculescu** își începe astfel cronica despre *Cerna:*

„Avem și noi centenarele noastre. Se împlinesc zece ani dela moartea lui Cerna.“

— După lupte seculare, care au ținut aproape treizeci de ani...; ce zici, colege Cioculescule?...

*

Revue des langues romanes (volumul pe 1922) *Dela Dante la Mistral,* cartea lui *J. Véran* se bucură de o interesantă dare de seamă, în revista filologilor dela Montpellier. Mai interesantă însă e contribuția pe care *J. Véran* o aduce pentru înțelegerea operii celor doi mari poeți: *Maurice Grammont* găsește că această carte de vulgarizare arată influența vechii literaturi provensale asupra renașterii italiene și a amândorura asupra renașterii provensale. Se stabilește filiațiunea între poezia trubadurilor și poezia lui *Dante* și *Mistral.*

E bine de știut (mai ales la noi) caracterizarea pe care *Grammont* o face cu ocazia aceasta trubadurilor: *„Trubadurii*— spune el — *au cântat, în poeme de o formă rafinată, câteodată dusă până la exces, toată poezia dragostei; dar rar de tot e vorba de dragoste* — cum o numește *Grammont* — „realistă“; *e dragostea „courtoise“ care-i inspiră, dragostea pentru o doamnă, care este într'o condițiune mult superioară lor, în fața căreia nu poate arăta decât admirație și respect. Fără să ceară sau să aștepte ceva, ci se supun fără rezervă, cu corpul și sufletul; nu pot cânta decât frumusețea, virtutea sau perfecțiunea persoanei adorate și nu trebue să împlinească fapte care n'ar merita aprobarea ei.. Și astfel, dragostea aceasta atât de curată, formează școala morală cea mai înaltă, a onoarei, a curajului, a mândriei, a modestiei și a credinței, a devotamentului până la cea mai grea încercare“.*

Cu aceste caractere, poezia trubadurilor, s'a transformat după cruciada Albigenților în poezie religioasă. Stăruind într'un capitol întreg asupra acestei poezii, *Véran* ajunge la *Dante,* care, format în atmosfera mistică, preparată de sfântul *Francois d'Assis,* cunoaște poezia trubadurilor, scrie în limba lor, vorbește despre ei în *Infernul, Purgatoriul* și *Paradisul său.* Ceeace vădește puternica înrâurire a trubadurilor asupra poeziei dantești, este dragostea aceea timidă pentru *Beatrice,* curată ca a trubadurilor, căreia el îi dă mai multă religiozitate și misticism, o inspirație mai bogată, mai largă, mai înaltă. *Petrarca,* el însuși un trubadur — cu întreaga lui dragoste pentru *Laura,* dragoste isvorâtă direct din inimă și nu dintr'un artificiu al imaginației, — nu a trecut cu vederea nici el.

In privința lui *Mistral, Grammont* găsește că *Véran* face o oarecare digresiune, căci — spune el — *Mistral* nu e, în genere decât *„un continuator al trubadurilor, dar cu o altă înfățișare, cu o altă artă“*. In ceeace privește comparația lui *Mistral* cu *Dante,* deosebirile dintre ei, întrebuințarea acelorași idei religioase, în ceeace privește patriotismul și concepțiunile politice a amândorura, *Véran* le discută cu limpeziciune și precizie, lucru care aduce o nouă contribuție la înțelegerea lui *Mistral* și o mai largă atmosferă nemuritoarei poezii a lui *Dante..*

G. B.

*

Galileo Galilei de O. Onicescu — edit. Cultura Națională.

Printre lăudabilele inițiative de editare a diverselor manifestări ale spiritului omenesc, Cultura națională, prin îngrijirea d-lui M. Simionescu-Râmniceanu, a avut-o pe aceea de dare la lumină a unei colecții românești de „oameni celebri“.

Lui Galileo Galilei d. Onicescu aduce admirația spiritului modern precursorului ce a descătușat și a pus în libertate știința, oprimată de scolasticismul aristotelic sec, al Evului-mediu.

Este — neîndoios — edificatoare și instructivă cunoașterea intimă a „eroilor“ pentru încrederea ce ne-o insuflă de perfectibilitatea geniului uman, este și necesară spre întărirea umanismului larg și este isbăvitoare pentru melancolia ce copleșește spiritele ce au înnainte încălcarea mereu persistentă a adevărului și renașterea mentalității intolerante și cu strâmte orizonturi.

Cu pricepere deosebită d. Onicescu pune față în față două lumi total diferențiate: lumea catolică-reacționară în decădere, cu pretenții de robire a gândirii și diriguire a conștiințelor, de ascultare oarbă și fără concesiuni, apărată de întunecații scrutatori iezuiți și dominicani cu a lor inchiziție. Pe de altă parte năzuințele conștiinței omenești ce se ridică împotriva controlului nimicitor și-și reclamă dreptul natural de libertate.

Toți făuritorii acestei prefaceri și deșteptări a omului spre a-l îndemna să se simtă liber dar și în armonie cu universul, toți au fost loviți de reacțiunea catolică. Și cu atât mai puternică ni se sugerează tragedia acestor vremuri.

Dintre acești cercetători și înțelegători ai adâncimilor naturii face parte Galileo, artist, om de știință creator, în continuare a lui Copernic. Prin studierea aprofundată a lui Plato și Pythagora și printr'o intuiție genială a realității răușește să stabilească adevăratele legi fizicei și astronomiei, cari formează, nealterate și numai completate cu altele, baza acestor științe astăzi.

Cu îndrăzneală dărâmă toată construcția multisecular susținută a sistemului aristotelic-stolemaic, întregește cosmogonia științifică a lui Copernic: *immobilis sol et tera mobilis* și stabilește legile mecanicei. Gloria lui rămâne în dobândirea libertății pentru gândirea științifică în domeniul naturii și fixarea religiei în domeniul vieții morale.

Din cunoașterea lui Galileo rămân cu o purificare sufletească, întărit în umanitate și cu pietate pentru părintele științei fizice a naturii, divinul bătrân orb și mort întemnițat.

V. G.

Abonați-vă la vechea interesanta și mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială și de medicină populară

Sănătatea și Viața Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. București

Revista modelor

Pieptenì și pieptănături

Vecinic, rochii și pălării, în toate rubricile de modă!

Pentru complectarea siluetei femenine, ne gândim după primul capitol la pieptănătură.

E o datorie estetică să ne aducem aminte de acest punct, considerabil de interesant, pentru realizarea frumosului, care ne obsedează mereu.

Putem avea pălării scumpe și rochii modele originale, dar nu vom fi destul de frumoase, dacă pieptenătăura nu este aleasă

după necesitatea figurei sau după caracterul liniilor.

Este o armonie obligatoare de culoare și linie, în virtutea căreia trebue să ne alegem pieptănătura.

Să nu vi se pară ciudat dacă vorbind de una și aceiași figură, mă gândesc la două sau mai multe pieptănături. Aceiași femeie însă, nu poate și nu trebue să poarte acelaș cap în toate împrejurările.

Cunosc o comediană, care în aceiași piesă își schimbă pieptănătura de trei ori pe rând, adică în fiecare act altfel.

Deși piesa nu se joacă la epoci depărtate, dar starea su-

fletească a femeei și starea socială, cere de fiecare dată altceva.

Oare nu orice femeie este o artistă, alta în fiecare atitudine sau clipă a vieței sale complexe?

Desigur că da.

Cocul sus, sau jos, părul întins sau buclat, corespunde unei rochii și unei ore diferite.

Pentru o rochie foarte decoltată, cu spatele gol, părul strâns

pe ceafă într'o buclă culcată leneș, e tot ce poate fi mai încântător.

Costumul „Tailleur“ cu gulerul clasic lipit strâns pe gât, cere neapărat părul mai ridicat și în schimb tâmplele mai garnisite.

Unui oval fin cu trăsături discrete, fruntea goală și cărarea la mijloc, este ca și cadrul de aur, al unui tablou de preț.

Figurile mai neregulate, care nu pot fi numite frumoase, cu toată drăgălășenia și atracția, au nevoie de păr buclat, căzând pe frunte și tâmple într'o abundență florală.

Pieptănătura de azi implică neapărat o garnitură.

Pieptenii au ajuns la o adevărată creațiune de artă.

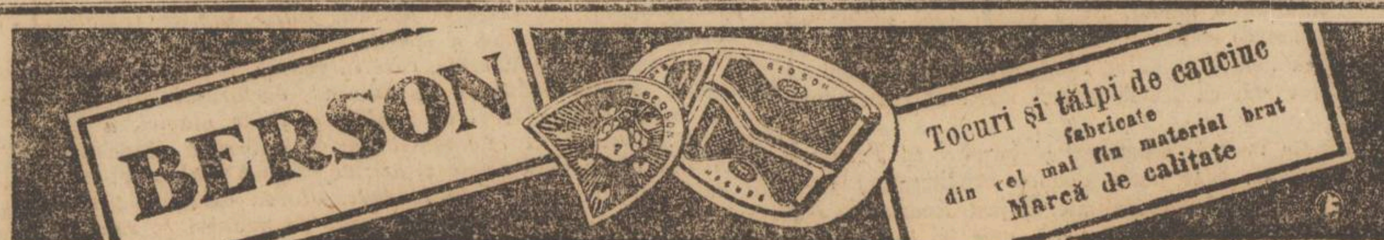
La Paris, Auguste Bonaz a realizat frumoasele minuni dantelate în baga, corn, os și argint.

Buloanele mari, în formă de mărgele, dau rotunjimei capului femenin, o grație neîntrecută; ele garnisesc toți pieptenii, fără deosebire de materialul în care sunt lucrați.

Iată câteva schițe, în care fiecare din noi își va regăsi câte ceva din farmecele și secretul liniei sale, în vreme ce una din ele, evocă așa de ciudat, seninătatea antică a Reginei Greciei.

Ce imbold de înfrumusețare v'ași putea oferi, mai seducător?

DIANA

SERIA —III ANUL IV No. 12?

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 13 Mai 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Specialităţi

— SCHIŢĂ —

de Gh. Brăescu

Ţarul era aşteptat la Constanţa. Regele Carol sosise şi veghia singur la ultimile preparative. Garnizoana se zăpăcise de tot. Trăsuri cu coviltire, câţiva călăreţi, toţi bicicliştii regimentelor se vânturau pe străzile măturate, împodobite şi stropite, purtând de colo până colo, prin nisipul proaspăt aşternut, ordine contradictorii. In companie, în escadroane şi 'n baterii, soldaţii spălau, frecau, lustruiau, păziţi cu străşnicie de căprarii, cari mobilizaseră în jurul lor toate contingentele, de sfinţi. La câmpul de instrucţie, în cămăşi, ridicaţi pe înălţimi ce-şi făceau faţă, gradaţi zeloşi repetau specialităţi menite să uimească pe ţarul tutulor Ruşilor. Scrima cu arma, gimnastica suedeză şi mai ales telegrafie optică. In cancelaria companiei, plutonierul major Ciurel lucra cu mâna lui şi cu importanţa cuvenită, etichete artistic caligrafiate în cinstea împăratului. In cameră un miros vag de cuarghel.

— „Trăiţi don' plotoner, îmi cere pe Anton la comenduire", îi raportează dela fereastră sergentul de zi pe companie.

— „Cine?"

— „Domnul ofiţer de serviciu".

— „Nu se poate, ăla e cu alfabetul Morse".

— „Pe cine dăm atunci, că alt *beciuclist* nu mai avem".

— „Dă-i pe Rotariu"...

— „Păi ăla nu ştie..."

— „Ei, şi ce, o să-l învăţ eu?!"

— „Nu, da don' sulocotinent ştie că Rotariu nu ştie".

— „Să meargă pe jos dacă nu ştie... Spune-i să ia maşina şi să plece... Sau mai bine să umble cu bicicleta cu două tălpi, care i-a lăsat'o mă-sa suvenire şi să lase maşina aci".

— „Da dacă mă 'ntreabă don' sulocotinent de Anton?.."

— „Spune-i că, nu l-ai găsit".

— „Trăiţi don' plotoner," strigă Anton apărut şi el la fereastră. „M'a văzut don' sulocotinent Iliescu şi mi-a dat ordin că iau *beciucletu* şi să mă duc la comenduire".

— „N'ai să te duci. Nu eşti cu alfabetul Morse?"

— „Mi-a.. spus să mă duc..."

— „Du-te, camarade, dar să ştii că te raportez lui don' sublocotenent Popescu, că fiind cu alfabetul Morse, te-ai rugat de d-l sublocotenent Iliescu, să te trimeată la comenduire".

— „Nu m'am rugat eu să trăiţi don' plotoner, dânsul m'a chemat, că mă ştie de răcute".

— „Du-te, du-te, dar să ştii că te-ai ars, camarade".

— „Ba eu dacă daţi ordin nu mă duc..."

— „Trăiţi don' plotoner, pe Anton îl chiamă domnul ofiţer de serviciu", vesti din nou în spatele celorlalţi, un soldat speriat, năduşit, care venise din gardă în pas alergător.

— „Să mă duc?"

— „Fă ce ştii, camarade".

Socotind că a rezistat destul ispitei de a vedea pe ţar mai de vreme Anton umflă bicicleta, îşi puse nişte jambiere albe şi se prezentă ofiţerului de serviciu.

— „Bine, mă tâlharule, aştepţi invitaţie?"

— „Nu, să trăiţi don' sulocotinent, tocmai că mie îmi place cu *beciucletu*..."

— „Ia-ţi bicicleta şi du-te la comenduire, că te ia dracu..."

— „Nu mă lasă dela cumpanie"

— „Ai ajuns?"

— „Ci-că sunt cu *anfabetu Morsă*".

— „Mişcă-te că bag sabia în tine!"

Două minute mai târziu, zigzagând pe maşina, care lăsa, protestând din toate încheeturile, urme adânci în praful şoselii, soldatul Anton urca din greu panta ce ducea spre comenduire, strivind cu bocancii săi butucoşi, pedalele bicicletii înflorită de lumina soarelui.

— „Incotro, camarade?"

— „Trăiţi don' sulocotinent, m'a trimes don' sulocotinent Iliescu la comenduire".

— „Păi nu i-ai spus că eşti la Morse?"

— „I-am spus, să trăiţi... nu mă lasă, zic, don' sulocotinent Popescu, dela *anfabet*.

— „Şi ce ţi-a spus?"

— „Că mă bagă la închisoare".

— „Adă bicicleta 'ncoa şi mişcă-te la companie din ordinul meu..."

Anton rămase scărpinându-se în cap, uitându-se cu jind după sublocotenentul Popescu, care se cobora vertiginos la vale, fercheş, pudrat, mănuşat, cu picioarele întinse pe răzimătoare, cu sabia pe lângă el, cu o droaie de câini în urma lui.

— „Ce faci aci mă?"

— „Trăiţi don' căpitan..."

— „Ce cauţi în oraş?"

— „Sunt beciuclist..."

— „N'ai auzit că nu mai e voie să umblaţi forfota?"

— „Ştiu, trăiţi, don' căpitan, da eu fiindcă sunt beciuclist..."

— „Tu eşti biciclist?"

— „Sunt biciclist, trăiţi don' căpitan".

— „Dacă eşti biciclist, du-te până la mine şi spune ucoanei să nu m'aştepte cu masa, că mănânc în oraş".

— „Inţeleg, trăiţi don' căpitan, da eu sunt şi la *Morsă*"...

— „Unde?"

— „Cu *anfebetul Morsă*".

— „Dacă nu l-ai învăţat pân'acu..."

— „L-am învăţat, trăiţi don' căpitan".

— „Il ştii bine?"

— Da, să trăiţi, don' căpitan".

— „Atunci rămâi acasă să tai şi vre-o două lemne".

GH. BRAESCU

PE BALTA CLARĂ

Pe balta clară barca molatică plutea...
Albeţi neprihănite curgeau din cer — lucioase
Zâmbeau în fundul apei resfrângeri argintoase.
Oh! alba dimineaţă, şi visul ce şoptea.

Şi norii albi — şi crinii suavi — şi balta clară,
Şi sufletul — curatul argint de-odinioară —

Oh! sufletul! — Curatul argint de-odinioară.

A. Macedonsky

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

IV

După câteva săptămâni, Annette şi Sylvie se întâlnesc pe stradă. Răceala dintre dânsele se risipeşte numaidecât. Fac plimbări împreună. Annette o invită pe sora ei la cină. După masă, „singure" în grădina cea mare, în noaptea luminoasă de vară, cu dragoste înlănţuite, umblau cu paşi mici, aspirând suflarea care se exală din florile obosite după apusul unei zile frumoase. Ca şi florile, sufletul lor exala tainele sale. La întrebările Annettei, Sylvia răspundea, de astădată, fără a ascunde prea mult. Işi povestea viaţa, din frageda copilărie; şi mai întâi amintirile despre tatăl ei. Vorbiau acuma despre dânsul fără jenă şi fără a se pismui una pe alta; le aparţinea amândurora şi-l judecau, — cu un surâs iertător, ironic, — ca pe un copil mare, — hazliu, seducător, neserios şi nu prea cuminte.... (Toţi bărbaţii sânt la fel!) — „Nu-i păstrau nici o pică...".

— „Nu-i aşa, Annette, dacă ar fi fost cuminte, eu n'aşi fi aici...".

Annette îi strângea mâna.

— Ah! nu strânge aşa de tare!".

„Sylvie vorbi apoi de prăvălioara de florărească, unde ca copil, şezând sub tejghea, alături de florile căzute, îşi împletise primele visuri — primele ei experienţe din viaţa de Paris, — ascultând convorbirea mamei cu clienţii —" apoi, când muri Delphine — (Sylvia era de treisprezece ani) — ucenicia la o croitoreasă, care era prietenă cu mama ei şi o luase la dânsa, — pe urmă, după un an, când stăpâna muri, istovită de muncă (oamenii se istovesc repede la Paris!), feluritele ei rătăciri, caracterizări crude, experienţe amare, povestite totdeauna cu veselie, văzute cu umor. Zugrăvea în treacăt tipurile şi caracterele, prinzând c'o împunsătură de ac, pe ţesătura povestirii, o trăsătură, o glumă, un cuvânt sau o mutră. Nu povestea totul; experimentase viaţa ceva mai mult decât spunea şi poate decât îi plăcea să-şi aducă aminte. Se despăgubia cu episodul amicului — al amicului celui din urmă (alte episoade de vor fi fost, le păstra pentru dânsa). Un student în medicină, întâlnit la un bal de cartier: (s'ar fi lipsit de mâncare ca să danseze!). Nu prea frumos, dar drăguţ, mare, brun, cu ochii râzători, cari se încreţeau la colţuri, cu nările deschise şi ridicate, un nas de câine blând, hazliu, afectuos... Il descria fără cel mai mic entusiasm, dar cu plăcere, lăudându-i calităţile, luându-l şi puţin în râs, mulţumită de alegerea ei... Folosindu-se de întuneric, Sylvia povestia scene cam desbrăcate şi foarte duioase, ca să intimideze cu totul pe soră-sa. Annette îi ghicea şiretenia; nu ştia dacă trebue să surâdă sau s'o mustre, ar fi vrut s'o mustre; dar era atât de drăguţă, surioara! Vocea ei suna atât de arzătoare, bucuria ei părea atât de sănătoasă! Annette abia respira, silindu-se să nu arate emoţia pe care i-o produceau aceste povestiri amoroase... Plimbând mâna pe obrajii sorii sale, Sylvia simţi cât de tare ardeau... Şi înduioşată, o îmbrăţişă. Annette o strânse până a-şi pierde suflarea...".

„Annette îşi deschidea inima. Povestea la rându-i, plinătatea fericită a tinereţii sale singuratece, aurora de mică Diană, pasionată, dar fără turburări, care nu se bucură mai puţin de ceeace doreşte decât de ceeace are, fiindcă între una şi alta nu-i pentru dânsa altă depărtare decât de azi până mâine. Şi e atât de sigură de mâine, încât gustă dinainte pe boltă parfumul de jasmin, fără a se grăbi să-l culeagă. Povesti egoismul liniştit al acestor ani, lipsiţi de întâmplări, dar plini de sucul visurilor... Mărturisi suferinţa geloasă care a chinuit-o, când a aflat că tatăl ei are o a doua familie. Cu arzătoarea-i sinceritate, nu ascunse nimic din ceiace o făcea să roşească; pasiunea ei se redeştepta, în timp ce o evoca; şi zise: — „Te-am urît!"... c'un accent atât de violent, încât se opri, speriată de sunetul propriei sale voci... (Sylvia se gândea: „ce foc are întrânsa!"...). Ajunse apoi la atracţia irezistibilă de care fusese cuprinsă, pentru sora ei necunoscută, şi însfârşit la prima lor întâlnire. Aici emoţia o învinse. Se opri şi zise: — „Nu mai pot"... Luând-o de bărbie, Sylvia îi şopti: „— Ai un mare suflet amoros". — „Eu!" protestă Annette, intimidată. — Sylvia se ridicase de pe bancă şi, în picioare în faţa sorii sale, îi strânse cu duioşie capul de corpul ei şi zise: — „Sărmană... sărmană Annette!" *).

***

Cu ce dispreţ a vorbit altădată literatura serioasă de femei de felul Sylviei!... In societatea burgheză, bărbatul care a avut legături cu femei venale, nu pierde nimic din valoarea, demnitatea şi onestitatea lui; niciodată nu va lua însă în căsătorie — vorbesc tocmai de sufletele oneste, alese, idealiste — pe o femeie care a trăit tot aşa de liber... Este raportul dintre stăpân şi stăpânit. Un stăpân stigmatizat în public ca hoţ, nu se discreditează faţă de servitorii săi; servitorul însă, care-i prins furând, pierde în ochii stăpânului dreptul de a trăi...

Şi cu acest prilej, putem băga de seamă cât îi de uşor să recunoşti *în teorie* absurditatea unui prejudiţiu, şi cât de greu — adesea *imposibil!*... — să te lepezi de el în practică... Idealul nici nu este ca femeia să se coboare la morala sexuală a bărbatului, ci ca bărbatul să se ridice la morala femeii — ceiace în ţările nordice şi'n America e pe cea mai bună cale de a se înfăptui. Dar asta nu însamnă că o fată sedusă de un om fără scrupule, trebue privită ca dezonorată. „Oare" — zice într'o piesă de teatru dramaturgul rus Artzibaschew — „o cupă de aur îşi pierde valoarea fiindcă un hoţ a băut dintr'însa?"...

Şi iar nu trebue să uităm, că defectuoasa morală burgheză a reprezentat un progres faţă de cea feodală şi aristocratică, după care nobilul considera ca o cinste capriciul seniorului pentru soţia sau pentru fiica sa...

Romain Rolland vorbeşte de Sylvie cu atâta simpatie, încât ai putea bănui că aprobă felul ei de a trăi. Bănuiala n'ar fi îndreptăţită. Amorurile Sylviei ne apar atât de superficiale, atât de plate, — atât de sarbede... Mai de grabă sântem porniţi s'o compătimim. Nu avem însă dreptul s'o despreţuim. A fost poate sedusă, ori rău sfătuită de prietene; a văzut exemple rele; ea însăşi îşi aminteşte cu neplăcere de unele lucruri şi le ascunde Annettei... Un copil din popor, lăsat fără supraveghere, se lăcomeşte de poame verzi, cari nu sânt cine ştie ce gustoase şi strică şi stomacul... Ori se deprinde să mănânce pe fugă... ce apucă... Amorurile superficiale corespund şi lipsei de cultură a poporului, şi condiţiunilor lui de existenţă... Partea lui e mică, în toate privinţele: în confort, în amor, în cultură... Cu progresul societăţii, ea se va mări!... Până atunci e dreptul lui să se bucure de ce are... „Moartea o cred necesară", zice un beţiv în aceiaşi piesă a lui Artzibaschew, „ca să ne arate că şi viaţa cea mai ticăloasă merită să fie trăită"... Cât de gustoasă-i apare flămândului pâinea pe care bogatul o găseşte proastă. Un amor superficial

(Citiţi continuarea în pagina a II-a)

— nu-i aşa?... — e încă mai bun decât niciunul; şi foarte adesea fetele din popor nu au altă alegere...

Din acest punct de vedere, — sănătos, obiectiv, tolerant, uman şi atât de deosebit de puritanismul tragic-pesimist al unui Zola, — judecă lucrurile Romain Rolland... Printrânsul vorbeşte o clasă care se ridică, pe când în Zola se oglindeşte una care se descompune...

Dacă însă partea burghezului e mai mare, în schimb şi riscurile lui sânt mai mari. E o lege a naturii, la care se supun toate vietăţile: cu cât te ridici pe scara evoluţiei, cu atâta devin mai complexe şi mai adânci plăcerile, — dar şi durerile şi pericolele. Chiar şi azi încă, în timpul nostru de decădere şi scepticism, se găsesc fete burgheze — din familii cu tradiţii — cari preferă să se veştejească decât să intre în legături trecătoare... E tragic şi *respectabil*... Tot aşa poţi privi cu toleranţă omenirea de după războiu, în care mita şi alte asemenea aranjamente ascunse, au devenit generale şi inevitabile, prin scumpirea vieţii; şi totuşi — suflet drept, franc, loial, mândru şi însufleţit de pasiunea purităţii, — să nu te poţi preta la acele strângeri de mână ascunse, la acele vicleşuguri şi prefăcătorii, cari au în ele ceva... josnic şi laş; ori să nu vrei să rişti dezonoarea, chiar dacă riscul n'ar fi decât de una la mie...

Evident, oamenii cu principii trăesc neasemănat mai greu decât cei cari se adaptează la legile biologice, — ba aproape mecanice, — ale existenţii: greu, când nu fac nici o concesie, greu, când fac unele concesii, cari pentru ei devin un isvor de continue suferinţi morale...

Sylvie, care s'a tăvălit prin lume şi s'a călit, care s'a înarmat cu scepticism şi prefăcătorie şi al cărei creer e puţin mobilat şi sufletul puţin adânc, pricepe suferinţele cari ameninţă sufletul profund simţitor, serios, mândru şi loial al Annettei. Şi o compătimeşte. Dar o şi respectă. „Ea simţea crescând întrânsa, pentru ciudata ei soră, un respect, desigur zeflemist, dar nespus de duios...".

Aceasta-i atitudinea sănătoasă a lui Romain Rolland: dragoste şi respect pentru naturile superioare, toleranţă şi simpatie pentru firile comune din cari doar cu toţii ne coborîm.

H. SANIELEVICI

(1) Lipsa de spaţiu mă sileşte să rezum scenele.

Personalitatea lui Ştefan Miclea

Bărbatul Veronicăi Miclea născut în Feleac

Infiinţarea Astrei şi bibliotecii „Ştefan Miclea" Feleac lângă Cluj. — Discursul d-lui Ghibu

O seamă de intelectuali din Cluj, văzând în ce dezastru au aruncat politicianii viaţa noastră publică, au crezut că nu pot face mai cuminte lucru decât să ridice din nou flamura culturală a *Astrei* ardelene înfiinţată de marea generaţie dela 1860. Zis şi făcut. Intreg postul Paştilor au cutreerat satele din jurul Clujului, au îmbărbătat poporul, au pus bazele bibliotecilor şi fondurilor culturale în legătură cu Astra. A ajuns în Dumineca Floriilor şi rândul Feleacului, satul de lângă Cluj cu atâtea amintiri mărete. De episcopia Feleacului şi de vestiţii călugări-pictori de icoane ai unei mănăstiri de aici ştie toată lumea.

Ceeace se ştie prea puţin este că din acest sat de ţărani săraci îşi are obârşia e interesantă, foarte interesantă, însă puţin cunoscută personalitate: Ştefan Costan Miclea, bărbatul poetei Veronica Miclea, fost rector al universităţii din Iaşi timp de 8 ani până la 1875.

In Dumineca trecută secţia Cluj a Astrei a întemeiat sucursala Feleac cu denumirea „Ştefan Miclea" şi a pus temelie şi unui fond de ajutor cu aceeaş denumire pentru a încuraja pe băeţii cari vor pleca la studii din acest sat. A fost o adevărată sărbătoare poporală. Un sat întreg asculta cu bucurie nespusă cuvântul despre vestita odraslă a sângelui lui: Ştefan Miclea. Au vorbit: prof. univ. Marin Ştefănescu, episcopul Ivan al Vadului, Feleacului şi Clujului, prof. Nicoară, prof. V. Dumitriu fost rector al universităţii din Cluj şi fost elev al lui Miclea, protopopul Dăianu, preotul Nicoară.

Toate cuvântările au arătat poporului nevoia de a înfiinţa Astra — şcoala locală şi de a-şi da seama de împrejurările noui.

Foarte interesantă a fost vorbirea prof. univer. Onisifor Chibu, care a reconstruit personalitatea lui Ştefan Miclea, în rezumat cam astfel:

Cine era Ştefan Miclea?

S'a născut la 1820 dintr'o familie de ţărani, ai cărei descendenţi erau de faţă, strănepotul Vasile Miclea este proprietarul casei No. 230 în ograda căreia a văzut Ştefan Costan Miclea lumina zilei. Părinţi săraci, cu 6 copii. Sora a convins pe Costan să plece la Cluj şi să ia serviciu în fabrica de cherestea etc. a lui Ranka. In ocolul lui Ranka tânărul Miclea a învăţat tâmplărie, lăcătuşerie, ciasornicărie. După 4 ani distingându-se la şcoala de ucenici şi fiind ajutat cu bani de sora-sa a intrat în gimnaziu. A plecat apoi la Blaj şi a continuat şcoala românească unde era profesor învăţatul filosof Simeon Bărnuţiu. A făcut apoi Academia de drept din Sibiu de 3 ani. Face cu Bărnuţiu revoluţia din 1848, conducând pe răsculaţii din Haţeg şi Cluj, pe care voia să-l aprindă. La Cluj cu 120 de felecani şi someşfaleni a bătut oştile generalului Böhm. S'a refugiat apoi la Craiova. Plecă la Viena şi continuă studiile timp de 4 ani la politechnică, admirat de profesori pentru inteligenţa sa şi priceperea în mecanismul maşinilor. Era să rămână acolo profesor, însă glasul alor săi îl chemau în mijlocul naţiunei române.

Simeon Bărnuţiu era la Iaşi şi chemă pe Miclea acolo. A luat catedră la Academia Mihăileană şi la şcoala de ofiţeri, introducând tot felul de laboratoare şi maşini pentru prelegerile sale de fizică. La 1860 Cuza-Vodă chemă pe Bărnuţiu şi Miclea la catedrele nouei universităţi. După 6—7 ani Cuza-Vodă căuta un om priceput să-l pună în fruntea universităţii şi l-a găsit în persoana lui Miclea, care a ştiut timp de 8 ani să dea universităţii ieşene cele mai solide baze.

Ştefan Costan Miclea n'a uitat pe ai săi. S'a căsătorit în biserica greco-catolică din Cluj cu Veronica Miclea şi la nuntă a petrecut tot Feleacul. Dela Iaşi trimetea câte 2 galbeni lunar alor săi. Partea sa de moştenire a lăsat-o fraţilor şi surorilor. Bătrânul profesor Poni dela Bucureşti ştie povesti poate duios despre rectorul de pe vremuri dela Iaşi, care a întrunit atâtea simpatii. Din căsătoria cu Veronica Miclea a avut două fete, cari trăesc şi astăzi.

Din colibă la Palat

Aceasta este pe scurt după d. Ghibu cariera unei figuri foarte interesante a istoriei noastre culturale. Pe casa lui Vasile Miclea a fost bătută o tablă comemorativă iar în şcoală Feleacului s'a pus alături de portretele suveranilor şi portretul său la care satul se va uita de aci înainte ca la un sfânt.

Şi când te gândeşti, că asemenea personalităţi se nasc în colibe cu geamuri mici, acoperite de stuf, scunde şi cu pomesteală de lut, iar la o aruncătură de pas te găseşti într'un oraş de civilizaţie strălucitoare: Cât drum mai are de parcurs acest popor până la intrarea lui largă pe drumurile culturii...

ION CLOPOŢEL

STUDII DE FOLKLOR

Calendarul Babelor

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

S'a constatat de mult de către folklorişti că toate popoarele creştine, în afară de cultul oficial, recunoscut şi propovăduit de Biserică, păstrează încă, în mare număr, reminiscenţe din cultul păgîn, datini şi sărbători de care nu s'au putut desbăra, cu toate că de veacuri îndelungate părinţii Bisericii s'au străduit să le desrădăcineze.

Intr'o anchetă făcută asupra stării ţăranului nostru, d. G. D. Scraba pomeneşte următoarele 53 de „sărbători superstiţioase", cum le numeşte, pe care le ţin oamenii dela ţară, în afară de sărbătorile numite bisericeşti: *Sîmbăta ursului, Joia iepelor, Ghermanul, Nunta şoarecilor, Cîinii lui Sîn-Medru, Caii lui Sîn-Toader, Inchinarea lanţului Sf. Marii, Calul lui Sf. Gheorghe, Pietrele lui Sîn-Petru, Logodna Păsărilor, Zilele de piatră, Turta furnicii, Ursina, Macoveiul ursului, Ziua lupului, Lunea păsărilor, Lunea ciorilor, Lunea viermilor, Lunea burdufului, Lunea albă, Marţea ciorilor, Marţea albă, Marţea seacă, Marţea mânioasă, Miercurea frumoasă, Miercurea strîmbă, Miercurea neagră, Miercurea numărătoarea ouălor, Joia ciorilor, Joia furnicii, Joia mânioasă, Joia frumoasă, Joia seacă, Vinerea cea frumoasă, Vinerile scumpe, Vinerea seacă şi şchioapă, Sîmbetele de piatră, Tanda, Ropotinii, Armindenul, Circovii, Procoavele, Ciunda, Colibariu, Bugiu, Bălţatele, Caloianu, Ciurica, Opârlia, Zarizanu, Semina, Nedeia, Gădinetele,* etc. (Starea socială a săteanlui, Bucureşti 1907, p. 254).

D-sa a clasat apoi judeţele după numărul acestor sărbători „superstiţioase", din care reiese că: în judeţele Ilfov şi Romanaţi se ţin cîte 47 din aceste sărbători; în Vîlcea, 46; în Dolj, 44; în Dîmboviţa şi Prahova, cîte 40; în Olt, 39; în Bacău, 38; în Teleorman, 37; în Argeş, Ialomiţa şi Vlaşca, cîte 36; în Suceava, 35; în Gorj, 33; în Mehedinţi, Muscel, Constanţa, Putna, Neamţ şi Dorohoi, cîte 31; în Buzău şi Tutova, cîte 29; în Vaslui, 28; în Brăila şi Rîmnicu-Sărat, cîte 27; în Tulcea, 26; în Botoşani, 24; în Iaşi, 23; în Roman, 22; în Tecuci, 20; în Covurlui, 19; în Fălciu, 12 *(op. cit.* p. 258).

Oricît de mare ni s'ar părea numărul acestor sărbători, de care mulţi din noi, cei dela oraş, n'am auzit niciodată pomenindu-se, ba încă ne face să surîdem cu neîncredere, totuşi lista de mai sus e departe de a fi completă.

Cercetările pe cari le-am făcut în decurs de mai mulţi ani asupra acestei laturi a sufletului poporului ne-au îngăduit să întregim această înşirare a sărbătorilor religioase şi băbeşti ale poporului. Departe de a fi completă, lista de mai jos oglindeşte însă de ajuns mentalitatea oamenilor dela ţară, şi în special a sătencelor, cari văd în sărbătoare, nu prilejul de a-şi aminti de cele sfinte şi de a aduce prinosul lor de recunoştinţă lui D-zeu pentru bunătatea lui, ci ocaziunea de a capta prin nelucrare bunăvoinţa cutărui sau cutărui sfînt, de mînia sau răzbunarea căruia se tem:

1 Ianuar.—*Sf. Vasile. Anul nou.*
5 „ .—*Ziua crucii.*
6 „ .—*Boboteaza. — Iordanul* (spre a fi ferit de boale, de friguri).
7 „ .—*Sf. Ioan Botezătorul.*
11 „ .—*Sf. Tudose* (rău de lingoare).
16 „ .—*Sîm-Pietru de iarnă* (rău de lupi, de boale şi de duşmani).
17 „ .—*Antanasiile* sau *Sf. Antonie cel Mare* (rău de arsuri şi de opăreli).
18 „ .—*Tănase de ciumă* sau *Tănase şi Chirică* (rău de ciumă, de lupi).
16—18 „ .—Zilele acestea se mai numesc şi *Circovii de iarnă* sau *Fulgerătoarele* (rele de trăsnet şi de vifor).
20 „ .—*Sf. Eftimie* sau *Eftenie cel Mare* (rău de ciumă).
25 „ .—*Sf. Grigore Teologul* (se serbează de frica ologelii; e rău de arsuri şi de înnec).
25—30 „ .—*Pilipii* (se ţin de frica lupilor).
30 „ .—*Trisfetitele* (de frica lupilor).
1 Februar.—*Trif cel nebun* sau *Trifonul viermilor şi al lăcustelor* (rău de lupi; se mai ţine ca să apere holdele şi grădinile de viermi, de omizi şi de lăcuste).
2 „ .—*Stretenia.—Ziua ursului* (de frica lupilor).
1—3 „ .—Zilele acestea se mai numesc *Mărtinii* (ţinute spre a fi apăraţi de lupi).
10 „ .—*Sf. Haralambie* (ţine ciuma legată de lanţ şi dacă nu i se serbează ziua, îi dă drumul între oameni).
11 „ .—*Sf. Vlasie* (se ţine de femei ca să nu nască copii schilozi, iar vitele să nu fete pocituri).
24 „ .—*Dragobete cap de primăvară* (rău de boale; sărbătoarea aceasta o ţin şi păsările, căci atunci se logodesc).
1 Mart.—*Baba Dochia*, întîia zi a *Babelor* (se ţine spre a fi apăraţi de furtuni şi ca frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri).
1—9 „ .—*Zilele Babei.*
9 „ .—*Mucenicii, Măcinicii, Simţii* sau *Moşii de Mărţişor* (de frica şerpilor şi altor gîngănii).
17 „ .—*Alecsiile* (de teama şerpilor şi a şoarecilor.
25 „ .—*Blagoveştenia* (de frica şerpilor).
26 „ .—*Stoborul Blagoveşteniilor* (spre a fi păziţi de boale, de lovituri, de jivine şi de alte primejdii).
11 April.—*Sărbătoarea dinţilor.*
22 „ .—*Proorul Sf. Gheorghe* sau *Mânicătoarea* (de frica strigoaicelor).
23 „ .—*Sf. Gheorghe* (spre a fi ferit de boale, şi pentru ca strigoaicele să nu ia mana vacilor).
25 „ .—*Vanghelistu Marcu* sau *Marcu boilor* (rău de piatră).
1 Mai.—*Armindenul.*
8 „ .—*Vanghelistu Ioan* (rău de piatră).
9 „ .—*Sf. Neculai de vară.*
12 „ .—*Ghermanul* (rău de piatră).
21 „ .—*Sf. Costandin şi Elena* sau *Costandin graur* sau *Costandinu puilor.*
25 „ .—*Ioan fierbe-piatră.*
11 Iunie.—*Sf. Vartolomei* (rău de furtuni cu piatră)
12 „ .—*Sf. Onufrie. — Sărbătoarea* sau *Nunta şoarecilor* (de frica viermilor, ca să nu strice varza).
14 „ .—*Aliseiu* (rău de piatră).
19 „ .—*Iuda* (rău de piatră).
24 „ .—*Sînzienele. — Drăgaica. — Sf. Ioan (de vară).*
28 „ .—*Postul Sîm-Pietrului* (se ţine pentru ca „Frumoasele" să nu strîmbeze trupul; se mai ţine pentru boale, foamete şi piatră).
29 Iunie.—*Sîm-Pietru* (rău de piatră).
30 „ .—*Stoborul Sîm-Pietrului* (rău de lupi).
1 Iulie.—*Cosmandin* (spre a fi feriţi de boale).
Ana-Foca (pentru ca soarele să nu dogorească viia).
8 „ .—*Pricopul* sau *Precupal* (rău de piatră şi de trăsnet).
15 „ .—*Ciurica* (se ţine pentru pocituri şi pentru ca omul să nu fie ciuruit de bătăi).
15—17 „ .—*Circovii de vară* sau *Circovii Mărinii* (zile rele de lupi, de piatră, de trăsnet, de foc).
20 „ .—*Sf. Ilie* (rău de trăsnet şi de piatră).
21 „ .—*Pălie* sau *Ilie Pălie* (rău de foc, de trăsnet şi de piatră).
22 „ .—*Foca* (zi foarte primejdioasă pentru foc şi piatră).
23 „ .—*Opîrlia* (se ţine de frica arsurilor).
25 „ .—*Adormirea Sf. Ana* (se păzeşte de femei ca să nu adoarmă pe veci).
27 „ .—*Pentelimonul* sau *Pintelei călătorul* (rău de piatră, de trăsnet şi de arsuri).
1 August.—*Macaveii* sau *Ziua crucii de vară* (pentru boale, friguri şi lovituri de moarte).
6 „ .—*Pobrajeni* sau *Obrejenia* (ca să nu fie proboziţi şi ocărîţi tot anul).
15 „ .—*Sîntă-Măria mare.*
23 „ .—*Mart. Lupu* (rău de lupi)
29 „ .—*Sf. Ioan de toamnă* (pentru friguri).
1 Septembre.—*Sf. Simeon Stilpnicul* (se ţine pentru vînturi, căci el ţine vînturile).
4 „ .—*Vavila* (spre a avea parte şi noroc la vite).
6 „ .—*Ciuda lui Arhanghel* (zi rea de primejdii, de mînie).
8 „ .—*Sîntă-Măria mică.*
14 „ .—*Ziua Crucii. — Cîrstovul viilor.*
22 „ .—*Foca* (zi rea de foc).
24 „ .—*Teclele* (spre a fi feriţi de lupi şi de foc).
26-28 „ .—*Berbecarii* (zile rele de lupi).
28 „ .—*Haritonul* (de frica boalelor şi a nebunelii).
1 Octombre.—*Sf. Pocroavă* sau *Procoavele* (se serbează pentru vite, pentru foc şi înnec).
14 „ .—*Cuv. Paraschiva* sau *Vinerea mare* (zi rea de piatră, de trăsnet şi de dureri de cap).
17 „ .—*Osie* (rău de lupi).
18 „ .—*Lucinul* (rău de lupi).
26 „ .—*Sf. Dumitru* sau *Sîmedru* (rău de lupi).
1 Noembre.—*Sf. Cosma şi Damian* (pentru că tămăduesc toate boalele).
8 „ .—*Sf. Arhangheli* sau *Hrenghelul* (pentru că ei iau sufletele oamenilor cînd mor).
11 „ .—*Sf. Mina - Sărbătoarea tîlharilor* (ajută păgubaşilor să dovedească pe hoţi şi pe făcătorii de rele).
13 „ .— *Sf. Ioan Milostivul* (spre a fi feriţi de lupi şi de şerpi). — *Ziua lupului* sau *Gădinetele.*
12-16 „ .—*Pilipii de toamnă* sau *Gădineţii* (zile rele de lupi).
21 „ .—*Ovidenia - Pilipu ăl şchiop* (pentru lupi).
25 „ .—*Sf. Ecaterina* (pentru boli şi nebuneală; pentru a păzi casa de foc).
30 „ .—*Sf. Andrei* (rău de lupi).
4 „ .—*Barbura* (zi rea de vărsat).
5 „ .—*Sf. Sava* (pentru vărsat).
6 „ .—*Sf. Neculai* (pentru boale, vărsat şi lovituri).
12 „ .—*Sf. Spiridon* (pentru lovituri).
20 „ .—*Ignatul* (pentru boale şi lovituri; iar femeile, ca să nu nască copii pociţi).
25-27 Decembre.—*Crăciunul.*

Vin apoi sărbătorile mobile:

Sîmbăta morţilor sau *S. în praguri* (înainte de Dumineca lăsatului sec de carne).

Săptămîna brînzei sau *albă* sau *a nebunilor* care cuprinde:

Duminica lăsatului de carne, Lunea păstorilor (rea de lupi), *Marţea ciorilor* (de frica ciorilor), *Sîn-Toader, Joia nepomenită* sau *curată* sau *a furnicilor, Intîia Sîmbătă a lui Lazăr* (rea de căzături, de primejdii, de fiare).

Săptămîna mare care cuprinde:

Dumineca lăsatului de brînză, Lunea curată, numită şi *Spolocania, Ziua forfecarilor* sau *Postul negru, Marţea vaselor, Miercurea strîmbă* sau *frumoasă* (ca să nu se strîmbeze gura), *Joia iepelor* (pentru naşteri), *Sîn Toaderul cel mare* sau *Sîmbăta cailor* (pentru primejdii şi boale).

Miezul păresimilor sau *Numărătoarea ouălor* (la mijlocul postului, spre a fi ferit de boale şi necazuri).

Sîmbăta ursului (o săptămînă înainte de Florii, spre a fi păzit de fiare).

Sîmbăta Floriilor sau *Sîmbăta lui Lazăr* sau *Lăzărelul.*

Floriile.

Joi mari (spre a fi ferit de piatră sau de secetă).

Vinerea seacă (Vinerea Paştilor, păzită pentru boale).

Paştile (3 zile).

In *Săptămîna luminată* se serbează Miercurea pentru boala de picioare numită „de dînsele", Joia, numită *nepomenită* sau *necurată*, şi Vinerea, pentru tunete, trăsnete şi piatră.

Mătcălăul, a doua zi după Dumineca Tomii (rău de trăsnet).

Ropotinul ţestelor şi *Caloianul* (Marţea, a 17 zi după Paşti).

Todorusale sau *Strat de Rusale*, Miercuri 24 de zile înainte de Rusalii (de frica boalelor şi a nebunelii).

Inălţarea sau *Ispasul* (de frica lupilor).

Lunea rătăcită (Luni, înainte de Rusalii).

Sîmbăta Moşilor (înainte de Dumineca Rusaliilor).

Dumineca mare sau *Rusaliile* (de frica pociturilor).

Sf. Treime sau *Troiţa.*

Joia necurată sau *a iepelor*, Joi, după Rusalii (zi rea de piatră).

Acum, dacă facem un mic calcul, constatăm că poporul ţine 96 de sărbători cu date fixe şi 34 de sărbători mobile, adică în total 130 de zile. Dacă adăogăm la acestea Duminicile de peste an care n'au fost socotite în lista de mai sus, Marţile şi Joile după Paşti, cele 12 Vineri, etc., se vede clar la ce număr imens de zile oprite — ţinute mai toate cu sfinţenie de multe femei bătrîne — se ajunge, şi ce puţine mai rămân permise pentru ori-ce lucrare.

Dacă ne oprim un moment la motivele pentru care sînt păzite diferitele sărbători de mai sus, constatăm că cele mai multe au în vedere teama de *lupi*, apoi frica de *boale*, de *piatră* (grindină), etc. Clasînd zilele după motivul pentru care sînt serbate, vedem că:

Treizeci şi cinci de zile sînt ţinute pentru ferirea vitelor de fiare sălbatice şi în special de lupi; 19, pentru piatră; 11 pentru tunet şi trăsnet; 3 pentru vifor şi furtuni; 15 pentru boale în genere; 6 pentru pocituri şi ologeală; 5 pentru lovituri; 3 pentru friguri; 3 pentru ciumă; 3 pentru vărsat; 3 pentru arsuri; 3 pentru nebuneală; 1 pentru lingoare; 3 pentru naşteri; 2 pentru moarte; 9 pentru foc; 3 pentru înnec; 4 pentru diferite primejdii şi pagube; 3 pentru certuri şi necazuri; 2 pentru strigoi; 4 pentru şerpi; 2 pentru viermi, omizi şi lăcuste; 1 pentru şoarece; 1 pentru ciori; 2 pentru apărarea viilor şi 1 pentru secetă.

In primul rînd am constatat numărul cel mare de zile păzite pentru apărarea de lupi. Cum se explică oare această frică a Romînului de lup, încît să serbeze 35 de zile peste an spre a fi ferit de această dihanie? Iată ce vom căuta să lămurim în articolul viitor.

I. AUREL CANDREA

POEZII 1)

de Victor Eftimiu

FATA FĂRĂ ZESTRE

Cade seara 'ntunecând
Albele ferestre
Şi la geam, priveşte dus...
Fata fără zestre...

Lacrămile cad, arzând
Palida ei mână...
O poveste de demult,
Buzele-i îngână:

— „Basmele ce le-am visat
Basme de-altă dată
Vin şi-acum, sburând în stol —
Lume fermecată...

„Visurile de demult
Inviază iară
Aducând seninul cer,
Cântec, primăvară...

„Dorurile vin mereu
Tot mereu mai multe
Şi nu-i nimenea să-i spun
Jalea să-mi asculte...

„Vor veni din nou, în stol
Pui de rândunică
Şi pe mine m'or găsi
Tristă, singurică ..

„Singură voi sta de-acum
Ca şi pân'acuma,
Ani şi ani mă vor păli
Cum usucă bruma!..."

. . . .

Cântă tristă în amurg
Fata fără zestre
Luna creşte inălbind
Negrele ferestre...

IN CEASUL GREU

In ceasul greu când inima ţi-au rupt,
Nu căuta să scapi de suferinţă...
Cufundă-te în ea plin de credinţă
Şi spune: „din durere vreau să mă înfrupt
Ca dintr'o pâine nouă, pân'la biruinţă!"
Cufundă-te adânc în suferinţă!...

Să storci dintr'însa tot amarul pân'la sânge!
Şi lacrimile toate să le verşi!
Inalţă ochii tăi de lacrime neşterşi
Şi soarele în ochii tăi se va răstrânge.

Cufundă-te adânc în suferinţă,
Te scaldă 'n purificatorul foc
Şi, lamă de oţel, făclie de noroc,
Vibra-va 'n aer nova ta fiinţă.

Cufundă-te adânc în suferinţă, n'o goni...
Te vei cutremura de ea ca de-o furtună,
Va fi un trăznet pe adormita văgăună
Şi beznele din tine-atunci vor conteni.

Nu te clinti când fulgerele vor cădea.
Primeşte-le ca pe-un botez şi-o pocăinţă,
Cufundă-te adânc în suferinţă
Căci aripele de Arhanghel cresc din ea!...

VULTURUL

Vulturul m'a muşcat de mână când l'am încătuşat
Dar s'a învăţat cu mine şi sta legat în curte
Un câine l'a umplut de purici pisica l'a scuipat.
Ii place viaţa nouă... în grohăituri scurte
Mănâncă mult... i-e lene... începe să se îngraşe.

In ochii mici şi roşii zădarnic caut cerul;
Aripa-i i-e greoaie, privirile-i sunt laşe;
Vulturul-şi pierde zilnic simbolul şi misterul.

Găinele trec calme, cotidiane, proaste,
Pe lângă el. Vulturul ia graţii de păun:
Imperial se uită la păsărească oaste,
Deşi numai cu porcul se simte frate bun...

Il oboseşte bolta de-atâtea ori brăzdată
De nu-şi înalţă ochii spre cerul azurat?
Vulturul nu-şi ridică privirea niciodată
Căci a lăsat-o veşnic spre stârvul căutat..

Acuma, plouă 'n curte şi curtea-i o băltoacă...
Cu ghiara încătuşată — sinistru epitaf —
E fericit vulturul... s'alintă şi se joacă
In ploaia care-l spală de purici şi de praf...

Victor Eftimiu

1) Din volumul „Cântecul Milei" ce va apare în curând

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Moartea lui Marco Krale (Crăișorul)

— Legendă populară sârbească —

Sosește viteazul, Kraleviciul Marco,
'Nainte de soare, Duminica sfântă
La poale de munte ce-i zice Urvina.
Când Marco se urcă spre vârful de munte,
Se clatină Șarat și-i tremură trupul,
Se clatină și lacrimi din ochii săi varsă.
Și-l doare pe Marco, la suflet mi-l doare,
Se'ntoarce spre Șarat ș'astfel îi grăiește:
„Vai, Șarat, vai, calul meu sprinten și iute,
O sută și șaizeci de ani, vezi, trecură,
De când zi și noapte trăim împreună,
Ș'odată, voinice, tu n'ai știut să tremuri,
Și astăzi te clatini și-ți tremură trupul
Te clatini și lacrimi din ochi-ți se varsă.
Păzească-ne Domnul, dar văd nu-i a bine!
Eu nu știu pe care năpasta-l pândește,
Pe capu-ți sau capu-mi un rău o să cadă!".

Când calului Marco astfel îi vorbește,
Un strigăt dă *vila* (1) din sus din Urvina.
Ea strigă și-l cheamă pe Marcu pe nume:
„Ei Marco, cumetre, Kralèvice Marco,
Au nu știi, măi frate, ce tremură Șarat?
Pe tine te plânge, pe tine stăpânul.
E vremea 'mpreună să nu fii cu dânsul".
Spre vilă se'ntoarce și-i zice viteazul:
„Frumoasa mea vilă, amută-ți doar glasul!
Nu-i chip ca de Șarat departe să m'aflu.
Cu el străbătut-am pământ și orașe
Din soare-răsare pân'n soare-apune,
Și cal decât Șarat mai bun nu se află
Nici voinic pe lume mai bun decât mine!
Cât capul la locu-i pe umeri îmi șade,
Tovarăș mi-i Șarat de zi și de noapte".
Și vorba-i întoarce cea vilă frumoasă:
„Fârtate iubite, Kralèvice Marco,
Nu-i om să-l răpească pe Șarat cu sila
Și nu-i cu putință să mori, o viteze,
De mână voinică, de săbii tăioase,
De lance de luptă, de greaua măciucă.
De nimeni pe lume tu nu știi ce-i frica.
Dar boala te-așteaptă, ca moartea să-ți deie,
O boală ce Domnul din cer ți-o trimite.
De nu dai crezare cuvintelor mele,
Din vârful de munte aruncă-ți privirea,
Aruncă-ți privirea din dreapta spre stânga,
Vedea-vei cum falnici doi brazi că se 'nalță,
Cu dreptele vârfuri pădurea 'ntrecând-o,
Pădurea ce-i mândră de verdea-i podoabă,
Iar brazii un izvor umbresc printre dânșii.
Acolo pe Șarat îndreaptă-l și du-te
Ș'apoi să descaleci și leagă-l de arbori,
Iar tu spre fântână te-aplecacă, privește,
Vedea-vei în apă cum chipu-ți arată,
Vedea-vei și ceasul când moartea te-așteaptă".

Ascultă viteazul ce vila-i grăiește
Ș'atunci când ajunse pe creștet de munte
Și-aruncă privirea din dreapta spre stânga
Și vede cum falnici doi brazi că se 'nalță
Cu dreptele vârfuri pădurea 'ntrecând-o,
Pădurea ce-i mândră de verdea-i podoabă.
Spre-acolo se'ndreaptă Kralèviciul Marco
Și-l leagă pe Șarat de bradul cel falnic,
Iar el spre fântână se-apleacă, privește,
In apă să-și vadă cum chipu-i arată.
Se uită, se vede și-atunci înțelese,
Că ceasul de moarte aproape-i să sune.
In lacrimi vorbește, în lacrimi șiroaie:
„O lume ce 'nșeală, tu floare frumoasă!
Frumoasă fuși, lume, dar scurt îmi fu traiul,
Trăit-am în tine doar ani vr'o trei sute!
Ș'acuma e vremea să plec pe vecie".
Grăește și sabia din brâu-i o trage,
De calu-i, de Șarat se-apropie Marco,
Odată-l lovește și capu-i retează,
Ca Șarat în mână de Turci să nu cadă,
Și'n slujbă la dușman n'ajungă sărmanul,
In vase de-aramă cărându-le apă.
Apoi mi-l îngroapă, mai bine-l îngroapă,
De cum îngropase pe frate-so Andra.
Iar sabia 'n patru o rupse cu mâna-i,
Ca Turcii pe dânsa stăpâni să n'ajungă
Ș'apoi să se 'ngâmfe și lumei să spună,
Că lor le rămase în dar dela Marco,
Și lumea creștină pe el să-l blesteme.
Iar lancea-i de luptă în șeapte o rupse
Svârlind printre ramuri bucățile toate.
Apoi buzduganul cel greu și puternic,
Luându-l în mână, în mâna sa dreaptă,
De sus din Urvina, din creștet de munte,
L'aruncă în marea adâncă ș'albastră.
L'aruncă zicându-i aceste cuvinte:
„In ziua în care din apă ești-vei,
Eși-va pe lume viteazul cel mare

Când Marco rămase făr' armele sale,
Șezu și își scoase din brâu călimara
Și scoase din sânu-i hârtie nescrisă
Și scrie cu mâna-i o carte voinicul:
„Oricine veni-va la munte 'n Urvina,
La izvorul rece, la brazii cei falnici
Și-acolo 'ntâlnește pe Marco deliul,
Să știe că Marco e dus de pe lume!
Găsi-va pe dânsul trei pline chimiruri,
Ducați sunt în ele, ducați toți de aur.
Din trei să-și oprească doar unul din parte-mi,
Să-i fie drept plată că-mi sapă mormântul;
Al doilea să-l deie la sfinte biserici,
Cu-al treilea s'ajute pe șchiopii și orbii,
Ca orbii să meargă prin lumea cea largă,
Să-l cânte pe Marco și slava-i cea mare!" —
Când Marco hârtia cu scrisu-i o umple,
O atârnă de cracă, de bradul cel verde,
Așa ca drumețul trecând să o vadă.
Apoi în fântână svârli călimara,
Iși scoase dulama, dulama sa verde,
O așterne pe iarbă, subt umbra de arbori,
Iși face și crucea, se'ntinde pe haină,
Se culcă, ca pe-urmă să nu se mai scoale.

Stă mort acum Marco la rece fântână.
O zi după alta trecu săptămâna.
Oricine pe-acolo i-e drumul îl vede,
Gândesc dar drumeții că doarme viteazul,
Și fug, fug departe, cu toți ocolindu-l,
De teamă pe Marco din somn să-l trezească.
Dar unde-i norocul, acolo-i și răul,
Și unde stă răul, norocul iar vine.
Norocul îndeamnă pe stărețul Vasa,
Pe Vasa din alba biserică veche
Ce-i zice Vilindar din Sfânta Agora,
Pe el și-Isaia, cel diacon mai tânăr. —
Când Vasa pe Marco îl vede că doarme,
Un semn dă cu mâna și'ncet îi șoptește:
„Domol, Isaio, să nu-i stricăm somnul,
Că rău este Marco din somn când îl turburi
Și poate'n mânie pe noi ne omoară".
Privind cum tot doarme viteazul subt arbori,
Zărește pe cracă și cartea cea scrisă.
O pune 'nainte-i și vede ce scrie,
Iar cartea doar spune că mort este Marco.
Descalecă Vasa și merge spre Marco
L'atinge cu mâna-i, l-apucă și simte,
Că Marco murit-a, de mult el murit-a.

Și plânge și lacrimi tot varsă cel stareț,
De dorul lui Marco ce mult îl iubise.
Chimirele pline le ia de pe Marco
Și Vasa cu ele se'ncinge pe dată.
Apoi se gândește cam unde-ar fi bine
Pe Marco să'ngroape, mormântul să-i sape.
Gândește, gândește, dar alta nu face,
Ci 'ncarcă pe calu-i cel trup fără viață
Și-l duce la țărmul de mare, la locul
In care-i așteaptă corabia gata.
Intr'însa mi-l puse și așa ei porniră
Spre Sfeta Agora, cea sfântă, slăvită.
Ajung la Vilindar, biserica veche,
Și drept înlăuntru pe Marco mi-l duse,
Și-i face cucernic a morților slujbă,
Iar trupu-i îl pune în veci spre odihnă
In mijlocul albei și vechei biserici.
Așa făcu Vasa, cumintele stareț.
Pe groapă și cruce nimica nu scrise,
Să nu știe nimeni mormântul lui Marco,
Să n'afle dușmanii și să se răzbune.

Tradusă din originalul sârbesc de **N. BATZARIA**

NOTA. *D-rul Voislav M. Iovanovici*, autorul unei antologii de cântecele populare sârbești, scrie următoarele despre *Urvina:*

„*Urvina* însemnează o coastă de munte râpoasă din care se năruie din când în când pământul. Nu se știe aicea care este muntele ce ar fi purtat acest nume. Oricum, se vede că poetul popular l'a făcut după numele locului *Rovine* unde a pierit Marco în anul 1394".

In adevăr, se știe că Marcu Crăișorul s'a luptat ca vasal al sultanului împotriva lui Mircea cel Bătrân la Rovine și că și-a găsit acolo moartea.

In privința morții lui la Rovine sunt frumoase legende în literatura populară sârbească.

N. B.

1) *Vilă*, un fel de zână aeriană.

Pădurarul și dracii

Pădurarul dormia în poiană, învăluit în cojoc: cu flinta alături.

Tenebre se spărgeau în coama pădurịștei și cerul scânteia mocnit.

Era poate frumos, precum scrie în cărți și precum ne au învățat strămoșii că priveliștele îngrozite trebuie să fie mândre. Dar cum ochiul nostru nu știe prețui nici mândreța, nici frumusețа, s'ar putea spune fără teamă de desmințire, că nu se știe bine. E un fel de portiță de fugă.

Ceeace s'a văzut însă în acea noapte și ar putea vedea până și tâmpii cu obrazul vinețiu și buzele strânse în baere de fățărnicie e o haită de drăcușori.

Dintr'un desiș de corni sau alumi au ieșit ca un roi de viespi și au purces în danț nebun împrejurul pădurarului. Danțau cu picioarele căprești lipite de cap ca niște urechi de măgar, cu mâinile prelungite cu râme în loc de degete și nu li se deosebiau măcar mădularele trupului.

Dar somnul fără vise și tihna azurie a pădurarului îi întărîta la nebunie. Cei sărmani n'au dreptul să fie limpezi și fără gânduri, ci trebuie să se trudiască întru veselirea celor chiaburi.

Așa i-a învățat pe oameni înțelepciunea veacurilor: așa știe și firea.

Pentrucă era urît și gras pădurarul, s'au sfătuit ei, cei drăcușori, să asvârle asupră-i năpârcile și șopârlele. Dihăniilor nu li mirosea însă bine carnea cu gust de păcură și au fugit ca la împrăștierea unei tămâeri de cădelniță, ascunzându-se sub vreascuri și frunze. Dar trupul călcat cu fața în sus le ațâța cruzimea și drăcușorii neputându-se sluji de argații solzoși, mai vrednici în încăpățânarea lor decât oamenii, își înfipseră dinții, ghiarele, rupând cu ușurință câte o bucată de carne.

Și pentrucă n'aveau nici sare, nici ardei, nici foc s'o frigă, și nici cățele de vânat care s'o mănânce, o mâncară ei însăși, lăudând cu sudălmi și binecuvântând cu anateme pe vajnicul lor stăpân: Lucifer.

ION CALUGARU

Stratagema

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameșul)

Sufrin, anticarul Udricanilor, coborîse penița de tinichea din pironul firmei, și trecând legătura peste scândurile în cari se mai înghesuiau fosilele câtorva *„Devirisuri"* și *„chei"* trase la poligraf, și-a luat fata îmbătrânită în librărie, condica de *„profit și pierderi"* și parigina pe lângă pântecul căreia își perpelise scorbutul rebel, și a trecut *„vadul"* peste Dobroteasa, între simigiriile Podului-Beilicului, din coasta gârlii, în cârca lui Meraru Cocoșatu, într'o prăvălioară cu odăița ei, umedă și joasă, păstrând în scorojala păreților și înburdușala dușumelelor, duhoarea râncedă a cocioabelor din cari au plecat zărecile lungi și incurabile! Aci își cărase Sufrin gutosul, taraba lui plină cu pastele, ghiozdane și rotogoale, dulapurile cu jucăriile rânjite, rafturile cu măștile Purimului, polițele cu aquarele și garnituri de trenuri, pelicani de bumbac și păpuși umplute cu tutun. In îngrămădirea asta de mărunțișuri, culori și tinichele, în zornăiala manufacturilor, marchidăniilor și a momelilor de tot soiul, falșe și văpsite prost, slab încleite și îmbrăcate anapoda, păstrând tragic de neverosimil și anost, înfățișarea aparentă a vieții, a mișcării și a esteticii, — în pepiniera asta de șarlatanie, fard și schimonoseală, în care, reușita corijențelor își găseau naufragiul definitiv, s'a ivit într'o vreme, printre zâmbetele otrăvurilor din ferestre, pentru dezesperarea scăpătăciunii și a furtișagului, bizara și mult dorita *„Lanterna magică"*. Lângă geamul lui Sufrin ni se mutase *vacul*, în vitrina lui ne păcăleam jindul, de pragul lui potcovit, ni se pironise himera iluziei de a pleca la subțioară cu mașina cea isteață, al cărui coș prefira domol, sulul plăpând al fumului svonit din rotițele minuscule ale batozei de tinichea, pornind din mocneala lămpei îngândurate, din pântecul ei roșu, răsucindu-se un timp în lumina ocheanului și înălțându-se apoi îngândurat spre jucăriile mirate, infectând galantarul scund și opărind jerbele de rotogoale. Mantaua ei urzită din mici romburi incondeiate risipindu-se apoi într'o puzderie de mici poligoane multicolore, o învăluia cu grația scumpetei, peste care, mijea țanțoș coșul, cu fumul lui sfios și potolit, așezându-ne pe gene, lacrimile disperării. Vreme îndelungată am împovorat vitrina anticarului Sufrin scotocind cu privirile, legăturile cumpărăturilor și în care și-ar fi găsit sfârșitul, nostalgia speranțelor întârziate. Dar mașina urma să-și trimeată țanțoșă fumul ei îngândurat, printre brădișuri de tinichea și păpuși bătrâne, prost tunse: lampa dogorea încă în pântecul înroșit de gaz, omul din... *„film"* se închiondora spre noi, nedefinit, scălămbăiat, așa cum încremenise în rulaj, anost și mirat, jucăria cea superbă sta neclintită pe estrada ei de ademeniri, printre secăturile văpsite, mărind exasperarea și ațâțând jinduiala! Visul era infinit: renunțarea de a mai contempla încă zadarnic, miracolul din fereastra anticarului, întârzia, fumul firav din coșulețul cel iscusit, filtrat prin poligoanele stacojii, transforma deliciul în basm. Golăneții de noi, momiți de dorința împlinirilor mărunte, trăiam truda frământărilor, chibzuind pogorîrea lanternei intransigente, din geamul lui Sufrin — magica năzuință a sărăciei și a irealizării visurilor de orfani. Târziu și anevoios s'a hotărît „cinematograful" lui Sufrin să se coboare dintre franjurile de tinichea, obrazele de mucava și baloanele de guta-percă, și să ne cadă în poală, în poala în care aduceam minunile unei *„stratageme"* și pe care le-am deșărtat, în suspinele emoției, pe taraba anticarului prăsit în Podul-Beilicului, între pereții simigiriilor Flămândei, pentru a ne aduna, cu jucăria lui poznașă, toți covrigii dela gură.

*

Până să se ivească panglica de oțel a inginerului și târnăcoapele picherilor, a mai trecut un rând de troene peste olanele bunichii Tarsița, îmbrâncind învelișul și năruind podinele. Ferestrele se înghesuiseră posomorîte, în prispe, parmalâcii înclinau îngândurați spre bătătură. Cei mai mulți dintre adăpostiții Discordiei, își luaseră copăile în care se scursese lacrimile dejghețurilor, risipindu-se prin hrubele Olympului. Căpitan Costache, țiitorul de registre dela Domenii, se pusese chezaș catastrofei, anunțată de târnăcoapele Primăriei, sfidând tragedia năruelei, printre uliciorile Tarsiții. Dar nu s'a scurs atâta vreme cât ar fi socotit *„Căpitanul"* pentru ca să se producă catastrofa. Moina se abătuse încropită pe maidanele lui Enăchiță Văcărescu, șindrila trosnea în molozul muced al dărăpărilor și, cam pe vremea Probejeniei, *„patrimoniul"* cantaragiului din Oltenița veche s'a firimițit ca de o vrăjire, sufocând corcodușii, înălțând funinginile deznădejdiei, și oprind oamenii *„tăerii"* cu târnăcoapele în sus!

Căpitanul dela... *Domenii*, a mai tânjit o vreme printre sghiaburile deșălate cari își picurau înlăcrămarea cea din urmă în teancurile informe de moloz, ticluindu-și adăposturi vremelnice. Dar încropeala lor șubredă, prăvălindu-se și ea în măcinișul dărâmăturilor, iar piatra *„cubică"* a comunei trecând chiar prin bătătura cantaragiului, țiitorul de registre și-a dus pribegia, femeia și sipetul cu... chirie. Amar se mai înghioltea biata madam căpitan Linaș, într'o săliță din Broșteni, pe din două cu Mitana spălătoreasa suburbiei. Cocioaba se înăbușea într'o plută care se răschira pe toată bucata de cer, înramată de linia oblăduită a învelișului dășirat pe toată pârtia lăturilor, și de ardezia Abatoriului, asfexiind obidiții Broștenilor, dintr'o parte cu umbra copacului igrasios, dintr'alta cu fumurile tăerii, și așternând pe dușumelele Linașului, pecinginele întristării. Și într'un înmurgit înflăcărat, în apele căruia se răsfrângea toată poezia obosită a cerului, poleindu-i oglinzile cu arama toamnei, m'am prelins, gârbovit și îngrijorat printre pervazurile înomolite în negurele plutii, strângând la piept, lanterna lui Sufrin și bâjbâind vizuina lui Linaș. Aci am așezat mașina anticarului, cu lampa ei uimită, orânduind spre uimirea deznădăjduită a Mitanei, pregătirile minunei. Și s'au prelins în tinda neguroasă a femeei Căpitanului, contribuitorii dezrobirii jucăriei, rățoindu-se unul la altul, după greutatea părții de sacrificiu adus. Și „debutul" s'a înfiripat nesigur și anevoios, pe urzeala otrepei, spânzurată de o cercevea și un burlan. Și îndată s'a ivit, printre privirile năucite ale Linașului, enorm holbate de ochianul care încrustase un ochi de foc în lumina otropii, omul scălămbăiat, pârjolit de focul lămpii care își juca para din fitil, în poligoanele văpsite din pântecul mașinii, se ivi în casă, trecu de linia zugrăvelii, fulgeră rânjit o clipă, în negurele colțurilor și se slei apoi de bârnele tavanului. Și Mitana, a țipat în jumătatea săliții, s'a înbrâncit în ușa Linașului, spărgându-și râsul lăbărțat în cortină și plesnindu-și pulpele ei de spălătoreasă proastă și vânjoasă, cu mâinele butucănoase și lustruite de borax. Și omul din *„film"* s'a repezit din tavan, a țopăit o vreme pă sobă, a fulgerat în razachia spânzurată în grinzi, s'a prelins pe după burlane, s'a năpustit în brațele spălătoresei exaltându-i hazul ei voluptos, s'a suit pe coș, și stingând lampa, s'a topit în pântecul lanternei. Și Mitana, iar a început să urle, bătându-și șorțul ud de rufe cu palmele, speriată de minunea din perdea, omul din ochean s'a ivit iar în punctul de foc din otreapă, s'a învârtit un timp în globul aprins, a țâșnit pe coș, s'a suit din nou pe sobă, s'a strâmbat la Mitana, a ciugulit din razachia grinzilor și s'a coborît pe păreții dinspre plută, murind în lampă.

Și tot în lampa mașinei din geamul anticarului schilod, a pierit într'o seară sticloasă de toamnă, îngândurarea din pragul prăvăliei de secături vopsite, și în otrăvurile cărora se mistuise o năzuință și o... *pensioară*, șterpelită de după icoana lui Madam Costache din Broșteni, care doborîse din buruienele de tinichea, lanterna lui Sufrin.

SARMANUL KLOPSTOCK

Din istoricul epigramei românești

II. Anton Pann
(1794-1854)

1. Epitaful unei mueri de către bărbatul ei

Aici zace nevastă-mea —
din bună norocire;
Zace-atât pentru a mea
cât și-a ei liniștire (1).

2. Epitaful unui bețiv

Aici, drept cârciuma asta, e, cu jale, îngropat
Un următor deopotrivă bețivului Leonat
Care rânduise'n vieață: al său venit — mult-puțin —
Să-l dea pentru băutură, să-l jerfiască pentru vin.
Cât a trăit, niciodată apă n'a cerut să bea,
Când vroià un râu să treacă, ochii pe pod închideà;
Treaba lui nu erà alta decât: să toarne'n pahar,
Să-l ridice, să-l goliască și să-l umple la loc iar (2).

3. Epitaf

Aici s'a mutat cu jale
In cel mai din urmă a...
Cel ce, în cărțile sale,
Se subscrie Anton Pann

Acum mâna încetează,
Ce la scris mereu ședeà,
Nopți întregi nu mai lucrează
La lumină cărți să dea.

'mplinindu-și datoriea
Și talantul ne'ngropând,
Și-a făcut călătoriea
Dând, în lume, altor rând.

Culese și publicate de PAUL I. PAPADOPOL

1) Din: **Spitalul amorului.** Buc. 1850—1852.
2) Din: **Cântătorul beției.** Buc. 1851—1852.
3) Fragment din **„O diată".** Buc. 1849—1854.

P. S. Subiectul sălbăticuței epigramatice **„Epitaful unei muieri de către bărbatul ei"** e cunoscut în Franța depe la mijlocul veacului al XVIII-lea. Un distih al lui Henry Ioseph Du laurens, vodevilist, antijezuit, anecdotier și epigramist, avea textul următor:

Ci-git ma femme. Ah! qu'il est bien,
Pour son repos et pour le mien!

BARBU LAZAREANU

MINIATURI

Bibelou

Cu trista-ți privire, sfioasă,
Cu zîmbetu-ți fin, dantelat,
Tu pari, grațioasă, — o marchiză
De Saxa, cu părul pudrat.

Cu zîmbetu-ți fin, dantelat,
Tu pari, grațioasă, — o marchiză,
Ce poartă în ochi, ne 'ncetat,
Ce poartă eternul regret
Al timpului ei — ce-a sburat
Pe àripe de menuet...,

Medalion

Și gura surîde din plin,
— Un surîs de o clipă — 'ntristată...
Tu pari amintirea lăsată
De-o mînă de-artist florentin...

Șuvițele blonde se lasă
Să-ți pue pe gene-un sărut,
Șuvițele blonde se lasă...
Și 'n ochi, tu ții prins, ca 'ntr'o plasă,
Surîsul de-o clipă — tăcut...

Portret

Cu ochii bolnavi de visare,
Cu chipul tău palid și-oval,
Tu pari-un portret medieval
De tristă domniță — ce-așteaptă
De-o clipă sau chiar de-o vecie,
Cu zîmbete triste pe gură,
Să treacă 'mbrăcat în armură,
Iubitul ei care 'ntîrzie...

Miniatură

Cu-ovalul feții tale-atît de fină,
Cu'n zîmbet grațios și trist — pe gură,
Tu pari o delicată miniatură
Ce stă imaculată 'ntr'o vitrină.

Pastel

Cu părul tău blond și buclat,
Cu ochi-ți senini de cleștar,
Tu pari grațioasă, — un portret
Din època lui Fragonard.

Cu părul ce-alunecă 'n valuri,
Tu pari, grațioasă, — un portret
Din època de madrigaluri,
Pe când se dansă menuet.

Alexandru Bilciurescu

Un vis ce se 'nfiripă

de IOAN CIOCÂRLAN

— Claca ouălor de paşti —

Eşise numai pentru o clipă în grădină....; dar le-a vrăjit suprinsul, chemându-le de pretutindeni....

Cât zăbovise Liea în sfatul ei cu maica, ele cercetase tot tufişul, răzoarele cu flori, şi n'au scăpat de mânile şi ochii lor nici rămurişul de aluni ori de mesteacăni.... Şi truda nu le-a fost zădarnică. Au găsit cu toate, ce le sta la inimă. Domnica îşi pusese în cosiţe şi purta în mâini ciucuraşi de albăstrele cari 'mbată cu miros... Petra se'mprietenise cu năsturaşi strălucitori de floarea Paştelui, iar Simina îşi prinsese'n păr, şi'n piept, flori de zarzăr în crănguţe albe. Iar ca primăvara să le râdă mai cu drag în faţă, la urechi, ne-astâmpăratele şi-au pus: „motocei" de alun şi de măstacăn. O găteală fără de cercei nu le-ar prinde nici pe una. In vremea asta, pe portiţă intră în grădină Liea. Cum o prind acolo între ele, o gătesc la fel, cu ce adunase fiecare... Apoi aşa împodobite dau năvală toate spre lucru ce le aştepta în casă....

In odaia largă, plină de lumină, pe măsuţa joasă din mijloc aşteaptă un castron cu ouă albe şi condee împrăştiete ca din aruncarea unei mâni grăbite. In preajma lor, Liea pune tava cu jăratec; iar deasupra în dogoare vasul de aramă în care aromeşte clocotind ceara de albine. Fac sfat apoi care cum să-şi prindă loc în jurul gazdei. In graba lor, Domnica şi cu Petra se aşează cum le e pe plac, de-a dreapta şi de-a de-a stânga Liei. Ca să-i facă şi mai mult în ciudă, bat din pumni şi-i spun Siminei: „sîc surat-o sic". Dar ea cum sta mai la o parte în picioare, le răspunde cu acelaşi semn şi graiu; apoi când celelalte nici nu s'aşteptau, se apleacă pe deasupra lor şi le fură masa, ducând'o tocmai la fereastră.

Totodată 'ncepe graiu în glumă:

— Veniţi acuma după mine, de v'alegeţi locuri şi mai bune...!

— Ţi-am face şi pe plac, mai ales că rândunica de sub straşini, ciripeşte 'ndemn la fel, îi răspund suratele tus-trele, aşezându-se la fel şi acolo.

— Mă păcălirăţi de iznoavă, o văzui; dar în tihnă n'are să vă fie.... Când veţi crede că vi-i inima mai dragă, Simina hop şi ea 'ntre voi să vă prindă şoaptele...! Deodată mângâindu-se cu atât, ţigăncuşa sprâncenată şi de gură să n'o'ntreacă nimeni, se apleacă pe de-asupra lor şi-şi ia un ou din tavă. Apoi uitându-se la toate, le întreabă:

— Da, surate bune, mie'mi daţi condei ori ba?

— Ia-l şi tu pe care a rămas, îi răspunde una.

— Va să zică să culeg de bun, ce alţii leapădă ca rău!... Ştiţi că-mi merse bine azi...! spuse ea uitându-se cu grijă la condeiul ce-l găsise...

— Nu-l mai descânta, că merge ca'n poveste!... o îndemnă Domnica.

— Mai bun n'o fi nici unul...! adaose şi Petra.

— Au fost şi ele odată nouă..., când măicuţa se gătea pe vremi de joc... glumi Liea... Altele mai bune n'am aflat la noi... Iar ca s'o'mbuneze îi grăi:

— Vezi încearcă, poate e mai bun al meu... Şi zicând se'ntoarce, dându-i-l Siminei.

— Ţineţi-l surată. Ce-ai ales i-al tău; eu nu-mi dau norocul...! E vechişor condeiul, e cu pliscul strâmb aşa 'ntr'o parte, şi cu părul ars de foc... Da izvoadele pe cari le-o urzi acuşi or să minuneze o lume....!

Il scuipă, „să nu fie de deochi", şi-apoi făcându-şi semnul crucei, se apleacă de-l botează în clocotul de ceară, spunând ca pentru toate....

— Şi începurăţi lucrul fără semn de „Doamne-ajută" Ce-aţi face vor de n'ar fi Simina... care ţine minte toate...?!

— Ai cuvânt, surată bună...! Dar, avem nădejdi că şi ruga de pe urmă, va fi primită ca şi cea făcută'ntâi de tine...! răspunse una dintre ele, în timp ce toate trec de se închină la icoană...

In urma lor, Simina prinde loc de-a stânga Liei la fereastră. Punând apoi condeiul vechiu pe masă, trage liniare în jurul oului, cu alt condeiu, minune mare, ce-l purtase până atunci ascuns în sân.

Când s'abat cu toate celelalte spre măsuţa părăsită doar o clipă..., le bufneşte râsul.

— Când te arătaşi mai sfântă ca oricând făcând la cruci, ne şi furaşi un loc! Aşa stă scris la carte, o'ntrebă Domnica?

Cum însă nici nu se gândia să înţeleagă altfel şaga, îşi îndeamnă pe surata Liea, să ia loc alături de Simina; iar ele două, Petra şi Domnica, îşi împart cu îngăduială locul ce mai rămăsese. Când fură gata prinse fir de vorbă:

— Şi ce isvod puseşi ca început de lucru, tu Simino dragă? întrebă Domnica...

— Ghiciţi!... răspunse scurt Simina, în timp ce le întinse'n faţă mânile amândouă, purtând în una oul iar în cealaltă podoaba de condeiu. Vroia s'arăte, nu atât izvodul începutului de scris, cât mai ales unelta, ce i-o dăruise atunci de paşti, cineva, al cărui nume nu putea să-l spue...

— Scrisul tău... de, par'c'ar sta să'nşire, de colo până colo, pe câmpul tot al oului... o „calea robilor", îngâna Petre, care abia privnd o clipă, îşi văzu apoi de lucrul început...

— Ei... „calea robilor"! O fi asemănare; dar eu aş sta să spun că mai degrabă ai să înfiripi acolo... „traista ciobanului"...., cercă de colo să glumească şi Domnica...

...Ştiea povestea cu'n cioban, ce cobora cam des din munte, şi acum i se părea, că vecina, poartă numai grija lui....

— Şi de-o fi cum spui, oare-ţi pare rău...? Uite ai prilej s'arăţi şi tu ce-ţi stă la suflet.... Şi-om vedea...! răspunse cacheşa ce'nflorise roş în faţă....

Ca s'arate că nu-i pasă, când se pregăti din nou spre lucru, îi trecu pe sub priviri Dominichii, mâna cu condeiul nou. Era o pricină de alte glume!....

— Tiii.... şi nu văzură nimeni!... Ce minune de condeiu! Are ciupul galben de alamă şi pana numai flori crestate... Da de unde te făcuşi cu el surată...? o întrebă acum Domnica întărtată...

— Ce-ţi pasă ţie!... De-l am, i-al meu..., şi cine mi l-a dat, nici vorbă n'am să crap!... De cât mai ştii?... De mi-ţi lua cu'ncetul...

— Duşmăneşte nici că te-om zori, n'ai teamă, numai să ne spui!

— Mi l'a adus..., ghiciţi....!

— Un flăcău de bună seamă, spune Petra fără să ridice ochii.

— Mitrea... ştiu cu doar ce spun, adaose Domnica.

Dând apoi cu cotul în spre Liea şopteşte ca'n pofidă:

— Dar să ne fălim şi noi!.... Şi în vremea asta, punând condeiul vechiu pe masă unde odihnea cel lepădat odinioarea de Simina, scoase altul nou din brâu. Când îl duce să-l boteze'n ceară, se'ntâlneşte'n drum cu cela al Siminei. Stau o clipă alături, cât le fură cu vederea toate, şi-apoi îşi cată fiecare câmpul alb să scrie drumuri cu ispite...

— L'am văzut! răspunse cea cu care acum se măsură.

— Şi ce-ai putea să spui de data asta?..

— Ai vrut să stee alături cu al mieu.. Şi l-ai pus...

— Nu-i urât e drept; dar pe cât luai în samă, nici al meu nu pare mai pe jos..., răspunse iar la rândul ei Simina.. Acelaş cioc şi aceeaşi pană. Atâta doar, un alt izvod cresat pe feţele amândouă.

— Da care-i mai frumos nu-ţi vine nici de cum să spui...!

— Fiecare, ce-i al ei, îi pare mai ales...

—Is frumoase amândouă, că le-aveţi, şi le purtaţi cu cercă şi Liea să le'mpace.

— Aşa-i, e drept ce spune Liea, s'amestecă la rândul ei şi Petra...; dar nu aflarăm cine l'a înflorat şi a purtat de grijă să i-l dea la timp Dominichii.

— Cine? ghiciţi!

— Să-şi bată capul doar Simina, căci nouă nu ni-i rândul azi la vorbă, se'nfipse iarăşi Petra la cuvânt, văzând că pilduita cu ciobanul tace...

— ... E rândul meu o ştiu... (dar tot mai bine e să-şi spună fiecare dorul singurică... Altfel poate bănui ca de necaz i-ai scos ponoase!... Priviţi numai atât... izvodul de pe oul ce-l gătiră!..

— Ai dreptate!... Lângă „traista ciobanului" par'car sta aevea „cârja popei".. răspunse Petra care şi prinsese cu privirea încă mai din vreme urziala ce mrejia, condeiul cel cu pricina.

— Cârjă... poate..., dar de „popă", cam departe!... făcu glumă şi Simina, privind pe sub sprâncene la Domnica.

— Ce zici surată, adaose apoi tot ea, cum alăturaşi tu „cârja" chiar pe lângă „traistă", n'o fi asta semn că-i „bâtă" de cioban, dar cu oi mai puţintele...? Cât despre „popie", acum e rândul *„socolenilor"!*... Sava, cred ca nici n'o fi trecut pe-acolo!...

— In ciudă... multora..., de-o fi să aibă dar...

— Se popeşte, cu ce-a prins dela taica popa nostru..., vrei să spui....! îi frânse vorba tot Simina. Să dea Sfântul, iar, cât ne-om ţine de surate, nici nu ne-om gândi să-ţi pizmuim norocul!... Fiişte care cu al său!...

Şi grăind neprefăcut, îi duce drept în faţă, oul ce scrisese în vremea asta:

— Ce zici tu..., din izvodul ista nou, ce s'alege când îl prinzi cu ochii?

Iar apoi purtându-l şi prin faţa celorlalte, adaose anume:

— Da voi spăsitelor, nu aveţi nimic de spus?

— ...Se vede lămurit... „câmpul cu oiţele"... dar îs fără de cioban! răspunse Domnica râzând.

— Cât pentru noi..., toate's ouă 'ncondeete... Şi-i destul că-s mândre... Da să spun şi ce însamnă ori şi care firicel de ceară, ce-i urzit acolo..., eu par'că n'aş pricepe... prinsă vorba Liea. Iar în vremea asta ea îşi puse la un loc cu celelalte oul ce-l încondeese pe 'ndelete-atâta vreme.

La fel face chiar şi Petra, îngânând:

— Şi eu tot ca Liea spun... Din ou încondeet încolo ce se poate alege?..

— Aşa-i.. aşa-i! Când stai să te ascunzi, nu strigi spre nimene în preajmă..! Da cine are ochi află şi ascunsul.

Voi destrămarăţi, cât în vorbă, cât în gând, fir din tortul tainei altora... Luaiu eu sama..., iar acuma vă pitiţi...!

Dar lasă pe Simina, că vă tălmăceşte tot de-a-fir-a-păr, şi ce-i ascuns şi ce-i aevea...! Şi spunând se apleacă de alege oul scris de Liea.

In vremea asta, ciucuraşii albi de flori cei purta în păr, i se desprind şi cad pe masă.

— Vezi neastâmpărat-o...! Ai să-ţi pierzi podoaba toată din cosiţe...! îi spuse Liea, care bănuia că-i vine rândul...

— Nu-i nimic... Florilor le şade bine şi 'ntre ouă scrise. Şi zicând, aşeză crănguţa între ouă. Iar apoi, prinse fir de vorbă:

— Priviţi, nimerii un ou. Nu ştiu care mână a întruchipat izvodul de pe el.. şi nici dorul care a purtat-o... Dar ce e scris odată, şi-ţi sare'n ochi, cum să nu ghiceşti...?

Iar apoi, în timp ce duce mâna rând pe rând în văzul tuturor, vorbeşte tot mai rar şi respicat:

— Din ori şi ce încrucişare a firelor de ceară, iată cum îmbobocesc şi se desfac numai flori... Flori albastre de cicoare! Cine le-o primi de paşti — altfel n'o să poată-i drept — dar în gând, are să sărute ochi albaştri... de codană care ese'n joc..!

— Vezi surată, cum mă năcăjeşti...! Spuse Liea cu obrazii rumeni, după ce îi ascultase orice vorbă cu vădit ne-astâmpăr... Iar apoi îi cere oul:

— Dă-mi-l să nu-ţi stea în ochi... că poate cine ştie ce-ţi mai dă prin gând să spui...!

— Cum, al tău era..? Na-ţi-l dar..!

Liea, certând-o cu un deget ridicat şi înţelese clătinări din cap, îl ia mai mult zmucindu-l. Dar nu-l mai pune la o laltă jos, ci-l ascunde'n sîn vestind-o:

— Iac'aşa...! De-acum să ai să iei... Şi câte le-oi mai scrie..., aicea toate-şi află locul...!

— Am înţeles... făcu de colo cea cu vina...!

— Adica ce..? întreabă Liea cu ochii mari de spaimă în vreme ce privirea tuturor se îndreptară spre Simina...

— Ce..? Să spun..? Numa nu ţi-i supăra urât-o..!

— Nici de cum...! răspunse ea ascunzându-şi faţa'n mâni

— L-ai pus în sîn... ca să înţăleagă, cine poate, un gând ascuns..!

— Doamne... surată dragă! Şi ce s'ar înţelege? o întrebară Liea, arătându-şi faţa plină de mirare...

— Ceva... Depildă... că de paşti, atunci când oul o fi roş dar 'i obrazii fetei ca bujorii cum ş'acù, flăcăul care jinduește după ochi albaştri... va trebui să ostenească să-l afle acolo 'n sîn...!

— Fie, zău, că multe-ţi tună'n capul tău năstruşnic, răspunse Liea şi de data asta... Cine nu te-ar şti... te-ar crede! Apoi privind pe rând la toate, se desfăcu la piept, să scoată oul iar pe masă...

— Ba să nu faci asta! sări cu vorba Domnica de alături. Lasă-ţi lucrul tău acolo să nu-l descoase ochii tuturor... Şi apoi, de-om vedea că nu scăpăm de pliscul pupăzei, ne-om trage la o parte numai noi...

— Că bine zici adaose şi Petra... Simina prea-i pornită azi... !

— Şi cine spune, soro, vorbă mare!... chiar Petrica noastră! i se ridică Simina 'n faţă, întrebând-o răspicat... Apoi în mişcări de uliu, cu condeiul încărcat de ceară, duce linii fel şi chip încurcând izvodul oului, ce Petra îl scria.

— Iac'aşa... mă încărcai de Doamne-ajută şi de-acuma ţine-te surată, să le-aduni pe toate dacă poţi...! îngână fata ce vedea că n'o să scape azi nici ea de gura cea pornită a Siminei...

— Bine că scăparăm noi, făcu Domnica vorbă, în timp ce'ncrucişară priviri cu Liea... Apoi se'ntoarse către Petra ce stătea în aşteptare:

— Vezi să nu te dai surată..! căci sfântă doar n'o fi chiar Simina noastră...!

— Poate să îndruge ori şi ce-i trăsneşte-n gând... Da vă uitaţi... ce se aleseră de izvod la care migălii atât!

— Ei... şi-ţi pare rău...?

— Cum de nu..., căci doar e trudă până stai să potriveşti de iznoavă un izvod..!

— Eu cred c'ar trebui să-mi mulţumeşti...!

— Şi de ce? răspunse Petra, în timp ce puse oul pricinaş pe masă...

— Pentrucă... făcui să „înflorească": „muguraşii" tăi, ce-i înseilaşi ca o codanţă, iar nu ca fată mare cum te afli...!

— Şi de ce n'ar fi rămas „muguraşi" în chipul cel dintâiu precum fusese izvodiţi...?

— De ce...? vrei să-ţi spun...?

— Cum de nu! răspunse Petra, dar cu oarecare grijă... neştiind ce-o fi să născocească năstruşnicea ce sta cu vorbele pe buze, dar având şi râsul înflorit în faţă...

— Spune! adaose tot Petra privind pe rând la Liea şi Domnica, cari aşteptau la fel uitând condeele pe drum în mersul ce făceau spre vasul ce-aromea în clocotul de ceară.

— Apoi iată dacă vrei... Să nu se 'ntâmple... şi'ngânând vorbele din urmă se face aşteptată, privind la rând spre fiecare.

— Şi spune-odată... o îndeamnă Petra cu neastâmpăr.

— Să nu se'ntâmple, ce meniai cu născocirea ta de „muguraşi".. Ori poate vrei să spui că ursitul tău ar sta să fie „muguraş" ce se joacă cu cărbuni pe vatră...?

Ai înţeles acum de ce zorii să fac eu flori acolo unde tu visai să fie numai muguri însemnaţi?

— Eu nu...! răspunse Petra...

— Nici noi adăugară celelalte două.

— Să vă spun atuncea răspicat... Să nu ajungă Petra să'mpletească gâţe albe la măicuţa 'n casă, aşteptând să înflorească muguraşii!... Uite nu era mai a cătărei să fi pus la rând pe ouă multe, un izvod cu cari orice fată s'ar făli, şi pe cari îl scriseşi odinioară parcă?...

Şi spunând, năvăleşte spre grămada oulor ce'ncondeese toate.

Ochii celorlalte aţintiţi spre mâinile amândouă, urmăresc să vadă de nu face ea vre-un schimb cu meşteşug... Şi cercând s'apuce când pe unul când pe altul se trezia cu atâtea mâini ce s'amestecau de-asupra mesei şi glasuri cari se grăbiau să-i strige:

— Să nu'l iai că-i scris de mine..! şi trecui prin „stroi" odată mai odinioarea se amestecă Domnica.

— Nici pe acela că izvodul de pe el e urzit de altă mână, cearcă să se 'mpotrivească Petra, bănuind că Simina vrea să facă alte nebunii.

— Lăsaţi suratelor, să aleagă ori ce-o vrea, că la urmă, ce-o să fie...? O să spună iar la jitii, şi-o să râdem..., prinse vorbă Liea aţinând cu mâna când pe-o parte, când pe alta să nu cadă oule...

Simina, cu faţa ce strălucea de lumina veseliei, le-amăgeşte o clipă când c'o mână când cu alta ce le poartă după ouă.

Apoi se ridică în colţul ei făcând cu dreapta semn de pace, în timp ce stânga ţine 'n faţa tuturor, oul scris ce-l scosese dela ea din sîn, fără să prindă careva de veste.

— Il aflai de grabă, nu vă zbuciumaţi zadarnic... Il vedeţi? E scris de Petra cu puţin mai înainte. Am luat eu sama...!

— Nu-i adevărat... suratelor..! De unde l'o fi scos, ea ştie... sare Petra şi se apără cu foc...

— L'a avut ascuns pe undeva şi l'a scos acum să găsiască pricină de vorbă... îi vine într'ajutor Domnica.

— Şi de rău n'o spune, cred, nimica cearcă Liea să le'mpace.

— Chiar aşa cum spuse gazda! prinse graiu glumeaţa! Ce-ar putea să fie cu menit spre rău? Care dintre fete nu visează: „salbă de mireasă"?

...Şi ce migală Doamne, câtă frumuseţe în toată truda ce-a fost pus'o Petra noastră...!.

— Haide ia-ţi minunea şi-o ascunde, căci zău mă ispiteşte şi pe mine! adaugă Simina, întinzându-i mâna.

— Baiu... că nu-i scris de mine! spuse ea râzând!

— „Salbă de mireasă", te pomeneşti c'o fi visat fata Balcului... Iaca, eu i-l dau să nu mă molipsesc...! prinse vorbă iar Simina. Şi'n timp ce graiul ei le înfloreşte tuturora roş în faţă, pornindu-le pe râs, întinde mâna spre Domnica.

— Nici că m'oi gândi să-ţi ascult îndemnul! face ea de colo întorcându-se spre Liea, ce părea nedumerită neştiind ce răspuns ar sta să deea de-ar călca-o rândul şi pe ea....

— De-o fi să s'agăţe şi de tine, îi şopti Domnica, spune-i să-şi păstreze „salba de mireasă" pentru dânsa, căci ea a fost urzit'o... !

— Dacă voi vă lepădaţi de-aşa mândreţă, ca de cine ştie care piază rea, Liea cred că n'o să zică „da", căci abia împletiră cozi de fată mare.

...Fie îl păstrez atuncea pentru mine „numa 'n ciuda voastră"; şi spunând îl duce iar în sîn de unde îl scosese...

— Şi-am să'ncondeez şi altele la fel...! Da vouă nu vă dau nici unul... iac'aşa..! spuse iar, bătând din pumni în semn de ciudă.

— Fiecare la ce-o trage inima! Şi mă mir la ce ne mai făcuşi de vorbă spuse Petra.

— De necaz! că n'am mlădiţă de drăguţ ce să-mi ese abea acum la horă..., că nu pot nădejde să mai trag de preoteasă..., şi nici nu sunt măcar codană cu ochii ca cicoarea... ochi mânca-i-ar liţa, cari tot mereu visează numai mure...! spune alintându-şi graiul şi privind pe fiecare cu ochi dulci, când îi vine rândul de pofidă.

Şi-apoi oftând adaugă ca pentru ea..:

— Şi cum năcazul nu m'o prinde, când eu beata'n de mine abea de pot s'nfiripez un vis, cu un cioban... şi-o salbă de mireasă..!

— Măi, mai mai...! curat un spiriduş de veveriţă..! Când crezi că-i stai în cale n'o mai vezi... ci se leagănă pe altă oracă! se miră Petra împăcată.

— E ca argintul viu... se prefiră far'să prinzi de veste... adause Domnica.

— Şi te miri de unde izvodeşte atâtea... ţinù să 'nchee gazda.

Iar cum Simina îşi plecase ochii luând în adevăr înfăţişare de mireasă... o împroaşcă toate cu fărâmi de flori, ce le smulg la întâmplare cari de pe unde le aveau în piept. Ninge atunci un părul negru ce o'ncunună, bogăţie de foi albe şi pusderie de aur...

Dar spăsită şi cuminte nu le ia în seamă. Cu mâna ei uşoară înfloria izvod după izvod pe ouă... în timp ce sufletul, pornit departe peste plaiuri, încheagă vers duios.

Foiliţă trei văzdoace
Pân'la badea care-mi place
Trei zile şi-o săptămână,
Trei zile de drum aş face...
Că guriţa i-a fost bună...

De afară, prin fereastra larg deschisă s'aude cum se'ngână rândunici sub straşini, iar de undeva din depărtările albastre, strigă rar cocorii. Ochii tuturor se îndreaptă şi le cată... Se însemnează o clipă în senin şi-apoi se şterg; dar le rămâne alt tovarăş drag.

Soarele, trecut în faţa lor spre culme, furişează raze pe fereşti căutând şi el să vadă ce-i mai fac odoarele de fete...

De n'ar avea duşmani în preajmă, lumina lui le-ar mângâia cu drag prefirându-se prin păr bogat să le pue câte un sărut pe sprincene şi pe ochi.

Aninaţi de ramuri ce se clatină de vânt, cerceluşii galbeni de aluni se pun de strajă la fereastră. Dar nu se dă nici craiul... Cum poate se strecoară şi sărut'aşa în fugă, doar ce poate prinde l'antâmplare... De's ochi, de-i gură'n cale ori de scapă câteodată de se rătăceşte printre fluturii de ie până la comoara ce-o ascund în sîn... el nu cată niciodată să se plângă de zăbavă fără de noroc...

Fetele lucrând cu spor cum nici gândise până mai atunci, îl căutau rugându-l să le vadă tot cu-atâta drag şi în zilele de paşti...

Singură Simina găsindu-se de-adrept în calea lui, îşi apără ades privirea strângând şi iea tot mereu la piept.

Să-şi întoarcă până acuma din necazul până odinioară căşunat, Domnica îi aruncă vorbă:

— Şi ce-l îndepărtezi atâta...? E doar aşa de blând şi dulce...

Ori poate nu ţi-i drag...?

— Cum de nu..., mi-i drag; dar aş vrea să fie'nlocul lui.. cineva.... Ghiciţi?

— Mitrea...! Ce credeai că nu..?

— Şi voi adică nu aţi vrea un schimb aşa... măcar în vis..?

—...Eu... nu nu... fireşte!

— ...Nici eu.:. de-aş sta să spun adevărat!

—... Nici.. păru că vrea să rupă graiu şi Liea... Dar în vremea asta, murele ce'nşirau pe izvodul ce ţinea în mâni, îi aduse'n faţă ochii negrii ce o ispitiau de-atâta vreme... Pe-un obraz şi altul înfloresc atunci ca prin minune şi gropiţi de râs nevinovat... Iar cuvântul ce era să'mbrace straiul vorbei, ca să spună: *„nu"* l'a sortit cu drag să rămână mut...!

IOAN CIOCÂRLAN

Lexice, vocabulare, glosare

Accepţiunile verbului „a trage"

1. A trage pe dracul de coadă = a trăi prost.
2. A trage pe sfoară = a păcăli.
3. A trage la fit = a fugi dela datorie.
4. A trage la tir = a face exerciţii de tras la ţintă.
5. A trage la tălpi = a bate la tălpi cu nuele.
6. A trage la palmă = a bate la palmă (la şcoală).
7. A trage în vânt = a trage cu puşca în zădar.
8. A trage sforile = a îndruma sau a conduce din ascunziş o afacere publică ori privată (cu deosebire necinstită).
9. A trage concluzia = a scoate concluzia.
10. A trage la apă.
11. A trage un fum (din lulea sau din ţigare).
12. A trage la măsea = a bea mult.
13. A trage spuza pe turta lui = a lucra în interesul lui propriu.
14. A trage aghioase = a sforăi în somn.
15. A trage la hotel = a se opri în gazdă la hotel.
16. A trage cu puşca.
17. A trage în sec = a trage în zadar.
18. Atrage de mânecă = a întrerupe pe cineva sau a-l preveni de ceva.
19. A trage la tipar = a tipări.
20. A trage la şapirograf = a şapirografia.
21. A trage la minciuni = a minţi zdravăn.
22. A trage căruţa.
23. A trage la roată (tortură din Evul-Mediu).
24. A trage palme — a pălmui.
25. A trage pantalonii = a-şi pune pantalonii.
26. A trage tabac pe nas.
27. A trage pisica de coadă.
28. Soba trage. Se zice că „soba trage" când coşul e bun şi focul arde tare.
29. A trage obloanele = a pune obloanele la ferestre.
30. A trage cortina (la teatru).
31. A trage muşamaua = a acoperi o afecere necinstită sau a o trece sub tăcere.
32. A trage la mir = a nimeri bine.
33. A trage la loterie (un număr).
34. Tras la faţă = cu faţa suptă, palidă, slabă.
35. A trage pe corp = a face masaj pe corp.
36. A fi tras de un curent = a sta în curent şi a răci.
37. A trage poarta (sau uşa) = a închide poarta sau uşa în urma sa.
38. A trage la scară. E vorba de trăsură. „Trăsura e la scară". = trăsura e gata, caii înhămaţi, vizitiul pe capră. aşteaptă la scară.
39. A trage din teacă (sabia).
40. A trage clopotele la biserică, sau (a răspândi un zvon; mai deseori o bârfeală).
41. A trage o goană (sau un pui de goană).
42. A trage un sertar.
43. A trage un pui de somn = a dormi bine.
44. A trage să moară (sau a trage de moarte) a fi în agonie.
45. A trage de pe urma cuiva = a păţi ceva din cauza cuiva.
46. A trage de urechi.
47. A trage în ţeapă = pedeapsa lui Tepeş Vodă.
48. A trage cu urechia = a asculta pe la uşi, a asculta cea-ce vorbesc alţii.
49. A trage folos = a folosi
50. A trage o linie = a desena.
51. A trage la sorţi (la armată).
52. A trage o sudalmă (o înjurătură) = a înjura.
53. A trage nădejde = a nădăjdui.
54. A trage din scripcă = a cânta din vioară.
55. A trage un chef = a chefui.
56. A te trage inima la ceva = a face ceva cu plăcere.
57. A trage la cumpănă.
58. A trage la sărăcie.
59. A trage în gazdă.
60. A se trage din ceva = a proveni. Exemplu: Asta nu ţi-s'a tras dintr'un curent, etc.
61. A se trage din neam mare.
62. A trage la ţărm.
63. A trage chiulul = a păcăli.
64. A trage ceva de păr = a forţa o concluzie.
65. A trage o ploaie = a ploua tare.
66. Capul face, capul trage.
67. A trage o duşcă.
68. A trage la liman.
69. A trage în frigare.
70. A trage cu ochiul.
71. A trage cizmele.
72. A trage la o parte.
73. A trage în judecată.
74. A trage la index.
75. A trage la calapod.
76. A trage ivărul.
77. A trage o poliţă.
78. A-şi trage seama.
79. A trage cu buretele pe ceva.
80. A-şi trage sufletul.
81. A trage necazuri.
82. A trage ochiade.
83. A trage o gură.
84. Unde te trage aţa.
85. Ban la ban trage.
86. Vremea trage a ploaie.
87. A trage la răspundere.
88. A trage păcatul.
89. A se trage = a se retrage.

Galaţian

In preajma ta

de A. Cotruş

In preajma ta
Ca nişte perle risipitu-mi-am clipitele...
Cu ale ochilor mele grele diamante
— Ca un nabab grăbit de doruri ucigaşe —
Voit-am sufletul şi trupul să ţi-l cumpăr. .

Am fost neştiutor în umbra ta— nici bun nici rău. .
O, trebuia să fiu tâlharul aspru care ia,
De pretutindeni
Liniştit, fără mustrări, ca dintr'al său...
M'ai fi iubit atunci... Şi-ai fi venit cu mine!...

A. Cotruş

Opere şi vieţi nedreptăţite

Ioan Păun

de Barbu Lăzăreanu

I

In anul 1899 pe când „Lumea Nouă" — către asfinţitul ei — apărea, micuţă cu subtitlul „gazeta partidului muncitorilor din România", pe când apelurile către „prieteni" — apeluri desnădăjduite redactate de Iosif Nădejde-Armaşu şi iscălite, în numele comitetului executiv, de I. C. Frimu şi Al. Georgescu — stârneau oarecare ecou, dar nu aduceau o leţcae frântă în cassa partidului, iar foaia mişcării era „redactată, corectată, expediată gratuit, neplătindu-se decât hârtia şi tiparul", :— într'o zi din luna Decembrie, gazeta publica în fruntea informaţiunilor ei cu frumoase caractere cursive:

„Monumentul lui I. Păun

Mai mulţi prieteni şi admiratori ai regretatului nostru tovarăş, poetul I. Păun (Pincio), au luat iniţiativa ridicărei unui monument pe mormântul părăsit al poetului.

In acest scop o serată artistică-muzicală se va organiza în curând. Mai mulţi artişti amici ai poetului s'au angajat să dea concursul lor pentru reuşita acestei serate.

Muncitorii şi toţi prietenii noştri vor încuraja şi sprijini această frumoasă iniţiativă, îndeplinindu-şi o datorie de pietate către blândul artist şi luptător pentru drepturile mulţimei".

Muncitorii şi prietenii n'au încurajat şi sprijinit acea iniţiativă, iar mormântul „blândului artist şi luptător pentru drepturile mulţimei", din ce în ce mai părăsit, prin Valea Plângerii dela Şerban Vodă, a dispărut la un moment dat, nu printr'un cataclism geologic dar prin una din acele nepăsări suprimătoare a oricărei urme.

Cu ajutorul unor măsurători şi calcule din partea vr'unui *géomètre-arpenteur* s'ar putea descoperi undeva, cândva acest mormânt al lui Pincio.

* * *

O după-moarte tristă. Aniversările morţii lui la început întrucâtva băgate în seamă, apoi şterse din calendar şi din aducere-aminte; sfertul de veac dela moartea lui comemorat într'o sală aproape pustie, la Dacia", în Ianuar 1920. (Comemoratorul a vorbit atunci, aproape în şoapte, unui grup de vre-o zece oameni: atâţia s'au fost adunat, ca în jurul unei mesuţe, unde avea să se recheme *sufletul* acelei cumsecădenii de om care era poetul Pincio).

* * *

O înmormântare fără samăn de tristă. Inmormântările — oricât grotesc funebru e uneori în redactarea anunţurilor funebre, în orânduirea convoiului şi în predicile ocazionale — nu pot fi vesele în niciun caz; dar a lui începută dureros, s'a sfârşit neobişnuit de mohorîtă. Citez din „Lumea Nouă" dela 4 Ianuar 1895.

„Din cauza unei neglijenţe a dricarului, care nu vestise pe intendentul cimitirului, că înmormântarea se va face ieri (2 Ianuar) groapa nu fusese săpată, astfel că asistenţii au trebuit să aştepte până la orele 6 seara, când groparii au terminat cu săparea.

Deşi era un timp umed şi o ceaţă de nedescris, totuşi întreaga asistenţă a aşteptat până la sfârşitul ceremoniei.

....Din cauza întunericului, în fruntea asistenţei mergea un gropar cu o faclă aprinsă. De departe acest convoi avea o înfăţişare din cele mai triste".

Acelaş reportagiu funebru îl găsim şi într'o *Elegie* a lui St. O. Iosif:.

O, mi-amintesc de ziua 'ngropăciunii,
De drumul spre mormânt dela spital,
De steagul roşu ce'l purtau nebunii
Ce tot aveau pe-atunci un ideal!

Căci inima ta nobilă şi mare
Şi sufletu-ţi profetic de artist
Crezuse 'n noua lunii îndrumare
Şi 'n înfrăţirea ce-a visat-o Crist!..

Dar când cu toţii 'n cimitir intrară,
Nici chiar mormântul nu-ţi era săpat
Şi s'au trudit groparii până 'n seară
Ca să-ţi aştearnă cel din urmă pat...

...Iar când plecarăm, coborî o ceaţă,
Ca un zăbranic mohorît şi greu,
Intocmai ca posomorîta viaţă
Pe care-ai dus-o tu, şi-o duc azi eu...

O aniversare, o după-moarte şi o înmormântare jalnice. Şi o moarte, surprinzătoare prin absurditatea ei.

„Lumea Nouă", numărul literar dela 1 Ianuar 1895, publica în pagina III-a, în fruntea primei coloane, încadrate în negru următoarele rânduri. După parentezele lămuritoare, notiţa pare a fi scrisă de d. Ioan Nădejde:

„Cu adâncă durere anunţăm cititorilor şi prietenilor noştri neaşteptata încetare din vieaţă a talentatului nostru prieten şi colaborator *I. Păun (Pincio)*.

Moartea acestui prieten, de sigur că va surprinde pe mulţi din cititorii şi prietenii noştri, cu atât mai mult cu cât ea e datorită unei nefericite întâmplări.

Păun a avut acum câteva zile o bubuliţă (coj) la buza inferioară. Storcând acest coj infecţiunea puroiului s'a întins cu o repeziciune uimitoare la buza întreagă, la obraz şi în sfârşit la creer — cu toate că d. dr. Kiriac luase toate măsurile să stăvilească mersul infecţiei.

Din cauza repeziciunii cu care s'a propagat infecţiea, regretatul nostru prieten de două zile se afla într'o stare de nedescris. De ieri dela prânz dânsul nu mai recunoştea pe nimeni, iar azi noapte pela orele 11 jumătate şi-a dat sfârşitul".

Bibliografie

A apărut vol. IV din scrierile complecte ale d-lui dr. I. Niemirower, şef-rabinul comunităţii Evreilor din Bucureşti, cuprinzând Omiletica şi Retorica. Volumul de peste 500 de pagini cuprinde predicile şi cuvântările ocazionale rostite de şeful religios al Comunităţii Evreilor din Bucureşti, în zilele de Sâmbătă, sărbători şi diverse ocaziuni. Volumul se află de vânzare la librării şi la depozitul general, Librăria Nouă, Carol P. Segal.

* * *

Au apărut:

dr. Traian Pop, profesor universitar Cluj, *Drept penal* vol. I Chestiuni de istorie şi filosofie penală, Criminologie. 381 pag. Tipografia „Libertatea Orăştie.

Drept penal comparat vol. II Partea generală 913 pag. Institutul de arte grafice „Ardealul" Cluj.

Vom reveni pe larg asupra acestor importante lucrări.

Intimităţi

I

Când mâna ta alunecă pe clape
Şi'mi pare o columbă albă 'n sbor
Şi când suntem atâta de aproape
Infrânţi şi stăpâniţi de-acelaş dor,

Rămâi cu ochii 'nchişi pe jumătate
Adânc înfiorată de dorinţi,
Râmâi aşa, cu capul frânt pe spate,
Şi lasă-mă să te sărut pe dinţi...

Şi lasă-mă s'ating cu buza păru
Şi mâna fină lasă să-ţi sărut, —
O! mâna ta care'mi întinde Mărul
Şi Cheia Paradisului pierdut!

II

Ingenunchiez în faţa ta ca Pajii,
In faţa visătoarelor Regine;
Aş vrea să 'ngrop în poala ta obrajii,
Să-mi dea fiori mătăsurile fine...

O! Lasă-mă să le ascult cum cântă,
Ispititor să-mi pară că mă chiamă
Din violet de zări, când se frământă,
Pădurile de aur şi aramă...

Iar sânul tău ce bate sub dantele
Să fie valul mărei agitate,
Unde se 'neacă dorurile mele
Ca negre bărci cu pânzele umflate!

Mircea Rădulescu

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Isvor, ţara sâlciilor; de Principesa Marta Bibescu

Poţi trece dealungul peisagiilor cele mai proaspete, poţi cunoaşte oameni mulţi şi diferiţi, fără să reuşeşti să le pătrunzi taina sau să le furi gândul, rămânând rece şi nepriceput, ca piatra bunioară, peste care curge ploaia — neted şi liniştit — fără să-i cuprindă adâncul, sguduindu-i-l.

O femeie a trecut printre mirişti decolorate de toamnă şi de vânt, şi-a încetinit mersul sub închinăciunea sălciilor, a râcâit scoarţa firilor închise ale ţăranilor ascunşi, a desgropat, ca de sub firide bine astupate de cenuşe, tot ceeace sta închis sub văgăuna vremilor, a căutat, a ispitit cu indiscreţia iscusită a cercetătorilor de hrisoave nescrise, a întocmit o ţară de crezii păgâne, fermecător de primitive, şi a întruchipat *Isvor*, ţinut de patimi şi doruri ancestrale.

Fondul etnic al poporului ţărănesc, aşa cum ni-l arată *Isvorul* principesei Bibescu, se ridică hotărît şi neştirbit din capitolul înainte mergător al Istoriei noastre naţionale.

Trecerea barbarilor pe aici şi amestecul neamurilor din aluaturi de încrucişare, a lăsat în adâncul sufletului — păstrat neatins de civilizaţie — urmele credinţelor politeiste şi însemnătatea rituală a întregei naturi, în existenţa vremelnică a trupului.

D-na Marta Bibescu ne ia de mână, cu siguranţa unui mentor, şi ne poartă dealungul peisagiilor pline de minuni şi farmece, descoperindu-ne sufletele umile, dar covârşitor de pline, ale femeilor din Isvor, chipuri de icoană barbară.

Datinele şi poezia unui an întreg, — adică atât cât făuritorii de calendare au mărginit simfonia vremei, într'un leitmotiv religios, şi atât cât baba Uţa din Isvor, îşi destramă ghemul tainelor şi al cunoştinţelor atavice — datinele acestea cu poezia lor, le învăţăm sau le întregim, în jurul unui crâmpeiu frânt, rămas în mintea noastră, ca o simplă curiozitate de bazar.

Şi alături de aceste cunoştinţe noi, smulse din profunzimea vremei, de o mână curagioasă, *Isvor*, e plin de darul civilizaţiei, discernatoare a tuturor senzaţiilor şi emoţiilor interioare. O traducere a semnelor din afară de noi, prin sensibilitatea lăuntrică, de esenţă rafinată şi mai ales o răsturnare a credinţei primitive prin raţiunea sceptică a celor actualizaţi, iată procesul delicat, pe care-l găsim în dedesubtul vualat, al tomurilor dela Plon-Nourit.

Două lumi deosebite, faţă în faţă, îşi refuză contopirea, ca două energii mari şi puternice, menite să trăiască izolate, cu toată bunăvoinţa vremei, care le-a apropiat o clipă.

In sinteză, sufletul vechiu păstrat neştirbit în urna de lut, a ţărancei din Isvor, aşa de reprezentativă în baba Uţa, şi civilizaţia, neconservatoare dar suverană prin logică şi progres — îşi discută forţa şi întâietatea, în stabilitatea vieţei.

Autoarea, cu drept cuvânt, înfrântă de atâta cucernică păstrare a trecutului, se întreabă dacă nu cumva ţăranul e mai bine înfipt în pământul lui, decât stăpânul, care judecă şi porunceşte.

Feudalitatea rămasă, doar pagină în istoria veacurilor, este învinsă, şi în „Isvor", unde autoarea o strecoară mult prea mult, în sensul material al existenţei, decât în realitate o puteam bănui.

Ţăranul, cu toate nevoile lui, deşi plecat stăpânului de domenii străbune, îşi are personalitatea lui răsvrătitoare şi sub o linişte aparentă, se aude încolţind dorul libertăţii definitive.

Ţăranca e mai legată prin sufletul ei plin de doruri şi poate mai aservită împrejurărilor, căci ea nu cunoaşte zidurile cazărmilor, unde caracterul se oţeleşte, împrumutând aspecte noi, nu bănueşte marginile altor hotare, decât acelea în care gândul ei născoceşte doruri de iubire cuceritoare.

Ca Diana, ţăranca română îşi umple vecinic tolba cu săgeţi, şi vecinic îşi făureşte o victorie, în care se vede domnind ca o suverană eternă.

Iubirea şi dorul, sunt ca doina: se nasc din gândul pământului şi mor pe buzele lor ofilite, ca o supremă rugăciune.

Datini multe, obiceiuri tradiţionale, sărbători necunoscute, atitudini arhaice, incrustări de vorbe, ca toată arta noastră primitivă umplu muzeul etnologic al *Isvorului*, reconstituind un fragment al trecutului, rămas intact în mâinele şi gândurile conservatoare ale femeilor de pe valea Prahovei.

ISVOR — *pays des saules* — o, ce bine ar fi cântat în limba lui maternă, dacă autorea ar şti s'o mânuiască tot atât de volubil cum face cu verbul lui Voltaire!

Atât numai, că străinătatea ne aplaudă pitorescul şi ne cunoaşte farmecele pământeşti, putând să fure gândurile Principesei Bibescu, în ritmul propriului său cuvânt.

CLAUDIA MILLIAN

O bucăţică de nud...

de Ludovic Dauş

Credeam să trec repede în revistă evenimente şi oameni, şi să pun tot atât de repede un punct definitiv şi mare acestor simple reamintiri. Dar am prins firul de-un capăt şi se desface de pe ghem, repezindu-se, când deasupra, când dedesubt, când vertical, când de-a curmezişul, aşa că nu mai prevăd cât e de lung, cum apucă şi pe unde o să se mai întoarcă. Evenimente şi oameni se amestecă, trec înnainte şi înnapoi, ca într'un cadril sau ca într'o figură de cotilion şi, numai repetând aceste două cuvinte „cadril" şi „cotilion", mă văd hăt îndărătul zilelor în care scriu, zilelor acestora când dancingurile iau locul patriarhalelor petreceri şi când tot felul de fox-troturi şi schimmy-uri schimbă eleganţa mişcărilor şi avântul dansurilor de odinioară într'o continuă frecătură de trupuri, cu îndoiri şi poze născocite desigur de un sceptic farsor...

Ei, da, da! altă lume... alte limanuri...

Astăzi sântem la poezia fără vers şi la poemele „genunchilor fecunzi", — la proza imaginilor stropşite de nesincerităţi căutate şi fără verb, după cum şi rochiile sânt fără corsaj. E vremea goliciunilor de Salomee; cămaşa a dispărut din dedesubturile tualetei femeeşti... Numai singuri ciorapii îşi mai au rostul, dar cu condiţia să fie de-o anumită nuanţă şi atât de diafani încât să dea senzaţia pielei...

— Eşti supra-pudic! exclamă poate o cititoare care, dela supra-omul lui Nietzsche a uitat vorba „antideluvian!"...

— Nu, nu sânt atât de antideluvian, sau supra-pudic cum ţi-i atât de drag să mă botezi, iubită doamnă!

Şi mă gândesc că pentru un colţişor frumos de piele, pentru un picior mai zvelt şi mai armonios, prea se întâmplă să fim spectatorii expoziţiilor de umeri fără contur, de oase ce ies ca nişte furci pe linia claviculelor, de piei tărcate, de picioare cari, vai! adeseori distrug farmecul primei noastre impresii.

Maliţios îmi spun:

— De ce n'aţi îmbrăca oare un pèplum, ca Atenienele, dacă n'aţi moştenit un mic legat dela Venus, fie chiar şi în codicil!

Dar mă împac repede... După marile cataclizme, ca revoluţiile şi războaiele, întotdeauna o nevroză, un neastâmpăr, o nebunie suflă peste tot şi toate schimbând şi prefăcând rostul lucrurilor şi al aşezărilor... O lume nouă, ieşită din închisoarea trecutului, a autocratismului şi a capitalizmului, îşi caută echilibrul în dezechilibru. E întocmai ca la o balanţă care imobilă întâi, se frământă groaznic cum o atingi, pentru ca după o mulţime de frământări, să se imobilizeze iarăşi... Ne vom imobiliza şi noi într'o nouă stare de lucruri şi desigur şi într'o nouă morală, cum ne-am imobilizat după frământările unirei şi ale războiului independenţei...

In ciuda modei de-acum, — atunci când eram încă un „mucos", sau un simplu „maimuţoi cu epoleţi" cum îmi zicea Arpad Hajnal, sau un „haţmaţuc" cum mă poreclea tata, Botoşanii, pentru ochii mei de copil, era un oraş „supra-pudic", vorba cucoanei care m'a întrerupt, şi nici nu ştiam măcar înţelesul cuvântului „decoltaj", ba nici cuvântul nu'l ştiam, ceiace înseamnă că eram cu adevărat un copil de provincie şi un mare dobitoc, nu ca precocii şi mult docţii copii de astăzi cari, dacă uită să mai înveţe „papă"—„maman", ştiu nu numai toată erarhia goliciunilor, dar şi tot dicţionarul expresivelor expresii...

Se vede, sunt astăzi într'o toană rea. Mă întorc mereu la feţele din jurul meu, şi vorbesc de prezent, când vreau dimpotrivă să povestesc numai lucruri din trecut...

Mama apucase, ca tânără domnişoară, malacoavele, adecă fustele-clopot umflate pe sârmă cari, desigur, făceau un nostim efect, mai ales când vre-o elegantă trebuia să intre pe-o uşă şi malacovul îi juca „festa" şi o oprea în sârmele cercurilor mari de jos... Poate pentru fustele acestea umflate erau şi uşi mai mari, ori pentru frumoasele bunici aveau un meşteşug al lor şi făceau tururi de boscărie ca să se descurce!

Sgâiam ochii pe fotografiile de pe pereţi şi din albumuri privind la admirabilele matroane, tronând din lumea lor de vremuri, îmbumbiate până sus, cu gâturile strânse în colanuri de dantelă albă, cu mânecele largi, bufante şi isprăvind cu mânicuţi, tot de dantelă albă. Un lanţ gros de aur, trecut pe după gât, se fuduleşte în mijlocul corsajului şi vesteşte ceasornicul, — minunea timpului! — prins cu un ac de aur într'o cută a rochiei. Talia strânsă-strânsă, subţire-subţire sloboade clopotul fustei monumental de umflată. Şi mâinele lor, ce nostimadă!... căci nici una din boeroaice nu-şi poate lăsa braţele, în voe, de-alungul trupului!... Iată-le pe toate ieşind din fotografii, cu un aer de sfinte şi încremenite ca nişte jucării, cu o cărare în mijlocul creştetului, cu părul căzând în bandouri pe tâmple, cu urechile lungite de aurul şi nestimatele unor cercei mari atârnând ca nişte struguri şi cu braţele îndoite în sus dela coate şi cu mâinile în aer parc'ar vera să prindă portocale...

Nici vorbă de îndrăzneala unui gât, dar încă a unui umăr dezgolit!... Parcă'ntradins se'ncercuiau femeile în sârmă ca să ţie la distanţă pe cavalerii prea impetuoşi... Numai în poezia balurilor cădeau cortinele de pe busturile splendide, iar alcovurile rămâneau tăcute şi nu trădau taina îmbrăţişărilor ascunse... Decorul rămânea intangibil, maestos şi rece...

Eu, copil, apucam aceeaşi severitate în ţinută dar sub o altă formă, căci se schimbase moda. Sârmele malacoavelor căzând, clopotul se dezumflase şi se lăsase de-alungul coapselor, în falduri, acoperind toate formele cu o risipă de stofă. Nu se zărea nici vârful pantofilor, nici călcâile, nimic... Corsajul era şi el închis până sus, cu mânicele când înguste şi lungi, când în formă de baloane, când ca o pâlnie, iar pieptănătura urca pe creştetul capului în colaci împletiţi, puşi unii peste alţii, sau în ondulări ciudate, produsul unei munci zilnice de câteva sferturi de ceas, dacă nu de ore. Toate luau aspectul unui decor, ca şi pe vremea malacoavelor, intangibil şi rece, iar maestatea atitudinilor se refugia în turnurile mari, cari acopereau „supra-pudic" formele.

Era poate reflexul împrejurărei de-atunci, căci fetele cu stare îşi făcuseră educaţia în mănăstirile catolice şi aduseseră de-acolo, cu aerul lor de mironosiţe, o egală mironosire în tualetă şi ţinută. Vorbeau încet, făceau gesturi cumpănite, fugeau de orice cuvânt mai îndrăzneţ, şi toate fuseseră pe punctul de a se face călugăriţe.

Mama purta cu o sfioasă duioşie aerul acesta mironosit, cu toate preţuitele lui calităţi. Blândă, potolită, concentrându-şi tot idealul în neastâmpăratul de mine, — îşi ţinea pe scumpul ei Mimilaş mai mult în poala fustei sale lungi-lungi, pe care nici nu îndrăznea s'o „retruseze" bine când mergea pe stradă, ca să nu i se vază cumva mai mult decât vârful botinei... Avea grijă să mă dăscălească, să mă împărtăşească, să mă ducă la biserică, să nu mă lase cu slugile ca să nu auz cine ştie ce vorbe, şi în fiecare vară pornea, pentru două-trei luni la Văratic, la aer curat, ca să mai stăm cu „fiţele"...

„Fiţele" însemnau mătuşile, — şi erau multe, bune şi mai toate bătrâne, acolo la mănăstirea Văraticului. Era întâi maica Elisabeta Negri, apoi fiţele Hermezieşti, apoi Evghenia Negri, sora lui Costachi Negri, încă tânără, cu un mic defect la un ochiu, vioaie, hazlie la vorbă, şi deşi călugăriţă şi stariţă la urmă, întotdeauna cochetă şi îmbrăcată în mătăsuri... Pe celelalte „fiţe" le-am uitat, căci bătrâne-bătrâne au murit de vreme, şi s'au şters repede din minte-mi oricât de bune „agrişe" mi-au dat, ori dulceţuri, ori fragi şi oricât m'au răsfăţat şi m'au dus pe la cele câteva biserici unde le vedeam în rasele lor negre şi în picioare stând ore întregi şi bătând mătănii.

In lumea aceasta, păzit din toate părţile, nu ştiam nimic şi nu bănuiam nudurile ori decoltajurile decât doar prin băiţa plină cu apă rece ori zăpadă cu cari-mi fricţiona mama trupul. Nici nu-mi închipuiam că la femei şi oameni există o lume dincolo de vestminte, o' lume purtătoare de gânduri şi izvorîtoare de dorinţi.

Şi totuşi, într'un după prânz, am zărit o bucăţică de nud...

Mă duseseră părinţii cu ei în vizită la un băeţel de vârsta mea, şi mă jucam cu el într'o grădină plină cu o mulţime de castani mari. Deodată auzim strigăte, ţipete... Alerg cu prietenul meu la gard, ne vârîm ochii printre scânduri şi privim, la vecini. Un bărbat şi o femee se certau cu o cuconăşiţă în „capot" alb cu cordeluţe galbene, văruită pe faţă şi cu părul frizat minune mare. Deodată, domnul înşfacă pe cuconăşiţă, o îndoae cu faţa în jos, o prinde ca într'un arc cu braţul stâng, îi ridică fusta, dezvălue un „harbuz" alb şi începe să-i tragă cu palma.

E prima mea atingere mai de aproape cu realitatea vieţei...

LUDOVIC DAUŞ

Poeme biblice.

SAUL

Cu barba răsvrătită, cu ochi de besnă plini,
Cu fruntea îndârjită sub casca grea de fer,
Sculptat în blocul caldei tăceri, el sta stingher:
Profil de stâncă 'n apa văratecei lumini...

De-aci, printre coloane de cedru şi sub arcuri
De aur, de pe 'nalta şi tainica terasă,
Privirile-i de rege bătrân, trudit îşi lasă
Pe 'ntinderea 'nsorită a splendidelor parcuri.

Ca un mănunchi de raze stau albele alei
Pe care portocalii se 'nşirue străjeri;
Iar pajişti verzi, scăldate 'n molatece-adieri,
Zvâcnesc, sub palmierii ce dorm solemn şi grei.

Precum sub sarcini robii — sub copleşiri de soare
Prin colţuri încropite cad, istoviţi, curmalii.
Şi 'n fund, pătând decorul, păunii 's evantalii
Pe care ard de-avalma lumină şi culoare...

Ascuns în tufe: lacul — Oglinda lui s'a spart
Căci fete roşcovane se scaldă 'ntrânsul — şi,
Sub luminoşii umeri, sub sâni trandafirii,
Infiorate valuri sub spumă se despart.

Cu braţe arcuite spre ceaţă una 'şi strânge
Risipa orbitoare de plete care-i scapă
Din mâni prea mici. Şi lacul, în aţâţata-i apă
Rotundu-i şold şi coapsa de lapte îi resfrânge...

Fântâni multicolore, cu murmurul suav
Spre 'ncinsul cer aruncă fâşii de curcubeu...
Şi totuşi, sus, monarchul stă 'ntunecat — mereu
Cu ochii 'ntorşi spre noaptea din sufletu-i bolnav.

Zadarnic bogăţia din zări a lui e 'ntreagă
Şi-un neam îi preamăreşte trufaşa bătrâneţe...
Cum soarele prin peşteri sub nouri de tristeţe
Stă îngropat... Şi ura pe buze i se 'ncheagă:

„Slăvit este regatul ce pe-ai mei umeri port
Şi avutul meu striveşte pământu 'n lung şi 'n lat.
Dar numa 'n clipa ceia nebună-aş fi 'npăcat
Şi-aş râde, lung, spre soare, David, când te-aş şti mort!"..

Virgiliu Moscovici

Svârcoliri

Sub palida urmă de raze bolnave
Când Martie plânge pe straşini de case
Roşeşte batista copilei firave
Pe prispa de ţară cu brâuri frumoase

Rănit e pământul cu petele sale
Făşii de zăpadă durerea-i alină
Trec ciorile 'n stoluri... convoiuri de jale
Sub stropii de ploaie salcâmii se 'nclină

Işi freamătă nucii scheletele goale
Iar vântu 'n furie desprinde-o şindrilă
Işi spulberă visul sărmana copilă
Şi capul alene şi-l sprijină 'n poale

Când ziua se 'neacă în umbra de sară
Şi noaptea din neguri încet se ridică
Din ochii copilei o lacrimă pică
Şi-adoarme suspinul pe prispa de ţară.

George Nikita

AMINTIRI DIN VIAŢA LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

Rémy de Gourmont

de **ARDENGO SOFFICI**

In ziua de 17 Maĭ 1911, — m'aflam pe atuncĭ în Paris — răspunzând dorinţeĭ mele, de-al cunoaşte personal, dorinţă pe care i-o exprimasem într'o scrisoare, Rémy de Gourmont îmĭ trimise o carte de vizită cu aceste rândurĭ :

„Cher monsieur, voulez-vous Samedi ? Je vous attendrai vers 4 h.

„Mes meilleurs compliments et présentez, je vous prie, mes hommages à Madame".

Doamna X era o genială scriitoare streină, prietenă cu scriitorul francez şi cu mine, căreia îĭ datoram şi dorinţa despre care vorbeam maĭ sus şi faptul de-a fi obţinut un răspuns atât de curtenitor. Intr'adevăr, ea fusese care, cu mulţĭ anĭ înainte, pe vremea când eram prea tânăr şi infatuat de truculenţe şi decadenţe literare ca să pot gusta adevărata seninătate a spirituluĭ luĭ Gourmont, mă făcuse să înţeleg, aproape cu de-a sila, cum subt acea limpezime simplă se adânceşte o lume de ideĭ concrete şi fecunde. Ea fusese, care maĭ târziu, când admiraţiunea mea pentru autorul **Preumblărilor Literare şi filosofice**, a luĭ **Chemin de Velours** şi a **Dialogurilor literare**, devenise sigură şi entuziastă, îĭ vorbise atât de favorabil despre mine, câştigând pentru mine bunăvoinţa luĭ. In sfârşit, tot ea era, care după ce îndeplinise rolul de mesager în simpatia noastră reciprocă şi mereu crescândă, mă convinsese să-mĭ înving şovăiala mea firească de-a mă introduce în viaţa acelora pe care îĭ admir, fiindcă sunt creatorĭ şi decĭ n'au timp de pierdut, şi de-a solicita acea întâlnire care trebuia să ne pună pe amândoĭ în contact material maĭ direct. Aşa că, în Sâmbăta aceea, la ora hotărâtă, ducându-mă la dânsul, îl puteam considera deja ca pe un vechi prieten, iar nu ca pe un necunoscut pe care mergeam să-l vizitez pentru prima oară.

Rémy de Gourmont locuia în cartierul Saint Germain, des Près, pe strada Saint Pères, la No. 71, în una din acele case bătrâneştĭ care-ţĭ evocă **l'ancien régime** şi viaţa liniştită a claseĭ mijlociĭ franceze, înainte de revoluţie, care se îndeletnicea, cu multă demnitate, cu negoţul cinstit, cu funcţiunĭ administrative, cu studiĭ, cu distracţiĭ familiare şi chiar cu conservatorismul clerical, de o galanterie discretă şi, fireşte, însufleţit de un grăunte de fanatism şovinist şi monarhic. Uşa vastă dela intrare, antreul gol cu întunecoasa **loge** a portaruluĭ de-o parte, cu scara dreaptă pe care o suiĭ până la ultimul cat, abia luminată de lumina scursă dintr'o curte cenuşie, prin deschizătura gălbuie a unor ferestre înalte şi subţirĭ, îmĭ măriră senzaţia de pace melancolică, din alte vremurĭ, în care mi se părea straniu că se putea complace un spirit aşa de vibrant şi de modern. Nerăbdător însă cum eram să cunosc pe acela la care veneam, n'am stat prea mult să reflectez asupra acestuĭ lucru, care mi se părea un mister cu toate că nu era, şi sunaĭ.

La zgomotul sonerieĭ care rupse crud tăcerea grea dimprejur, auziĭ înăuntru un târşâit vătuit de paşĭ măruntĭ şi repezĭ, carĭ se apropiau; uşa întunecoasă se deschise şi Rémy de Gourmont, în persoană, îmĭ apăru în prag. Nu fu nevoie să-ĭ spun numele meu, fiindcă el însuşĭ îl rosti, strângându-mĭ, cu un zâmbet mâna, şi poftindu-mă înăuntru. Şi eu, dealtfel, îl recunoscusem îndată, cu toate că până atuncĭ nicĭ odată nu-l zărisem măcar, iar portretele, reprezentându-l, ce-mĭ căzuseră în mână erau mult diferite de original, în schimb însă, prietena noastră, mi-l descrisese minunat de bine. Era mijlociu de trup şi de statură, maĭ bătrân în aparenţă de cât în realitate, dar plin de vioiciune şi de distincţie, şi avea în toată făptura luĭ ceva copilăresc şi timid, care mă izbi dela început, făcându-mi-l drag. Purta o haină de stofă cenuşie, foarte modestă, care de asemenea mă uimi, căcĭ mi se vorbise de un fel de rasă franciscană pe care obişnuia s'o poarte drept haină de casă, şi în care, m'aşteptam, să-l găsesc, însă cu care maĭ târziu nu l-am văzut îmbrăcat nicĭ odată.

Traversarăm, el înainte, eu după el, un vestibul strâmt în umbra căruia se înşirau de-alungul pereţilor, acoperindu-l cu totul, rafturĭ lungĭ cu cărţĭ, apoĭ un coridor la fel de încărcat, şi intrarăm în odaia luĭ de lucru. Spaţioasă, pătrată şi joasă în tavan, cu pereţiĭ căptuşiţĭ cu rafturĭ pline de volume, din podea până în tavan. Pe mese şi pe scaune, alte volume vechĭ şi moderne se îngrămădeau, aşteptând să fie legate, şi ziarele ocupau locurile rămase goale pe rafturĭ; şi toată hârtia aceia tipărită, exala un miros tare care amestecat cu acel al legăturilor în piele, al prafuluĭ şi al fumuluĭ de tutun, făcea aerul greu şi respiraţia dificilă. Şi această senzaţie de uşoară opresiune era mărită de aceeaş lumină palidă şi gravă, care pătrundea printr'o fereastră închisă, dând atmosferiĭ o înfăţişare mohorâtă, şi în acelaş timp de tristă reculegere, care te atrăgea totuşĭ. Nu ştiu dacă în afară de acestea maĭ avea şi alte odăĭ, dar aşa bănuesc, fiindcă am zărit într'un colţ, o uşă închisă, alăturĭ de care, într'un fotoliu, o pisică neagră, tovarăşă nedespărţită a gazdeĭ mele, dormea ghemuită ca un sul de lână, tot aşa cum bănuiesc iarăş, că pisica trăia în toată casa singură într'o adâncă tăcere neturburată nicĭ odată de o altă voce sau mişcare, care să indice prezenţa şi a altor locatarĭ.

In acest timp Rémy de Gourmont mă împinsese deja înspre biroul luĭ — o mobilă mare, terminată cu un pupitru, încărcată ca şi celelalte cu cărţĭ, ziare, manuscrise amestecate cu tocurĭ, creioane, pachete de tutun, cenuşare pline cu mucurĭ de ţigărĭ — şi arătându-mĭ un alt fotoliu, aşezat între birou şi o etajeră rezimată de peretele din fund, lângă fereastră, mă rugă să stau jos, în vreme ce el luă loc pe scaunul luĭ de lucru, în faţa mea.

In acel colţ ceva maĭ luminos, stând de vorbă cu el, l'am putut privi maĭ cu deamănuntul. O chelie aproape totală, având numaĭ în jurul urechilor şi a occipituluĭ o coroană de păr blond care atârna pe gulerul haineĭ, imprima figureĭ sale palide o înfăţişare largă şi luminoasă, făcând-o să semene cu aceea a uneĭ statuĭ reprezintând pe Buda în smalţ şi fildeş. Câteva fire de barbă pe obrajĭ şi'n jurul bărbieĭ întăreau această impresiune, şi o pereche de mustăţĭ maĭ rare şi maĭ mizere încă, se arcuiau sub nărĭ până în colţul bieteĭ sale gurĭ, pe care un **lupus** i-o diformase crud, schimbându-i buzele în două bube groase, vinete şi umede. Dar toate acestea carĭ făceau din el o fiinţă respingătoare şi demnă de compătimit, ce splendid erau răsplătite de frumuseţea minunată a ochilor luĭ. Toţĭ aceĭ carĭ au vorbit despre el s'au complăcut să exprime extraordinara senzaţie pe care o încercau toţĭ ceĭ ce-l vedeau. In adevăr, nimic maĭ frumos şi maĭ încântător decât acele pupile limpezĭ, bătând în cenuşiu şi în albastru senin, în carĭ strălucea o lumină adâncă şi vie, plină de inteligenţă şi de bunătate în acelaş timp, şi de ironie, şi de vis. Aĭ fi zis că toată matura-ĭ ştiinţă suptă din lume şi din cărţile aflate în odaia aceea tristă, plină de manuscrise, s'a concentrat şi străluceşte acum în ochiĭ aceia divinĭ, aşa încât, fie c'ar fi surâs, fie c'ar fi subliniat argumentativ cu privirea un aforism maliţios oarecare, fie că i-ar fi aţintit grav pe chipul aceluia cu care sta de vorbă, din ochiĭ luĭ ţâşnea un fel de fluid misterios care-ţĭ pătrundea până la inimă şi te încălzea ca o rază de soare. Privind ochiĭ luĭ Rémy de Gourmont am gustat la rândul meu, în ziua aceea, ca şi maĭ târziu, dulceaţa incomparabilă, pe care doar în ochiĭ câtorva copiĭ o maĭ gustasem, a uneĭ perfecte comuniunĭ cu viaţa în desăvârşita eĭ neprihană şi cu geniul care o lumina. Vorbirăm mult şi despre multe. Maĭ întâĭ, vorbirăm despre prietena noastră, despre care îmĭ spunea el, că-ĭ place nobleţea sufletească, talentul literar, spiritul îndrăzneţ, şi chiar frumuseţea eĭ puţin comună şi eleganţa-ĭ rafinată. Dar maĭ presus de orice, vorbirăm despre chestiunĭ filosofice şi literare, despre scriitorĭ şi artiştĭ, vechĭ şi modernĭ, despre prietenĭ şi adversarĭ comunĭ.

Şi astfel, avuĭ prin propria-ĭ gură confirmarea a ceiace admirasem maĭ mult în scrierile luĭ, adică a pasiuneĭ sale pentru cultura grecolatină în care Italia, îşĭ avea, în ochiĭ luĭ, un loc de frunte, pentru adânca limpezime şi seninătate, şi pentru înţelesul de umanitate, care o distinge şi o face superioară tuturor celorlalte ţărĭ, cât şi pentru judecata eĭ vioaie, pentru gustul raţionamentuluĭ, al perfecţiuneĭ şi al armonieĭ, carĭ îĭ alcătuesc temelia.

Nu m'am mirat deloc, aflând admiraţia sa pentru scriitoriĭ francezĭ aĭ veaculuĭ al XVIII, în special pentru Voltaire, pe care îmĭ mărturisi, că-l consideră ca pe una din cele maĭ geniale pilde de umanitate. Maĭ mult chiar, à propos de acest mare om, mi-a protestat amabil asupra uneĭ păreri pe care o exprimase despre el, cu puţin înainte, într'un articol sau o carte, nu-mĭ amintesc, prietenul meu Papini.

— J'ai retenu une de vos phrases : — îmĭ zise el — „la blague de Voltaire". **Je ne crois pas qu'on puisse parler de blague à son sujet. Connaissez-vous son Dictionnaire et ses autres** écrits philosophiques ? C'était un penseur de premier ordre à mon avis.

Ceeace mă uimi în schimb, fu respectul său pentru filosofia germană. Hegel, maĭ cu seamă, i se părea un gânditor însemnat; ceia ce nu-l împiedica totuşĭ să-l declare pe Nietzsche unul din ceĭ maĭ marĭ filosofĭ-artiştĭ modernĭ.

Despre Italia, pe care o iubea ca pe-o a doua patrie, cunoştea la perfecţie literatura antică, modernă şi chiar pe cea modernă de tot. Mişcările carĭ l'au interesat cu deosebire erau, aceia care pornise dela **Marzzoco** — revista în care chiar el publicase câteva articole literare — şi aceia care, începută cu **Leonardo,** continuă în jurul revisteĭ **La Voce,** şi trebuia să sfârşească cu **Lacerba,** la care a colaborat, maĭ târziu.

Îĭ plăcea mult talentul luĭ Papini pe care-l cunoscuse personal; şi citea cu plăcere toate scrierile noastre, pe carĭ le şi avea printre multe altele în bibliotecă. Aşa că deşi nu fusese nicĭ odată în Italia (unde îl invitaĭ să vină, şi el îmĭ făgădui că poate s'ar hotărî s'o facă învingându-şĭ cunoscuta-ĭ lenevie) cunoştea la perfecţie limba noastră, pe care nu îndrăznea totuşĭ s'o vorbească din pricina unuĭ defect de pronunţie care-l făcea să vorbească greu chiar propria-ĭ limbă, şi apoĭ din timiditate cum mi-o mărturisi el însuşĭ, cu candoare. De altmintrerĭ — à propos de simpatia luĭ cea mare pentru noi tinerii scriitorĭ, — tinerimea, în general, găsia totdeauna în el un preţuitor atent şi cordial. Chiar în ţara luĭ, n'apărea nicĭ o revistă cât de mică sau vre-o mişcare nouă, pe care să n'o primească cu dovezĭ de afectuoasă camaraderie. Astfel că şi ceĭ maĭ îndrăzneţĭ îĭ erau prietenĭ : printre aceştia, în special Guillaume Apollinaire despre care deseorĭ mi-a vorbit cu adevărată dragoste şi mare admiraţie, ca despre una din cele maĭ bogate naturĭ lirice din timpul acela.

Duşmăniile luĭ erau puţine, dar pe cât de puţine, pe atât de hotărâte şi definitive. Şarlatanĭ în genul luĭ Sar Peladan sau pedanţĭ imbecilĭ de tipul luĭ Faguet, Doumic, etc., îĭ făceau oroare şi-ĭ dezgustau; lucru pe care nu-l ascundea. In jurul acestor figurĭ din lumea literară povestea anecdote şi glume pline de sare, râzând cu râsul luĭ sincer copilăresc fără nicĭ un venin, în timp ce mâinile luĭ micĭ, aristocratice, răsuceau ţigărĭ pe carĭ le fuma una după alta, sau îndreptau pe vârful cheliei lucitoare o minusculă tichie preoţească, de culoare violetă, care i se clătina la cea maĭ mică mişcare a capuluĭ.

Am stat cu el, pe fotoliul de lângă fereastra prin care se vedea curtea adâncă şi coperişurile caselor din faţă, până ce înserarea decoloră cerul, umplând cu umbră deasă odaia în care pisica gazdeĭ mele îşĭ întindea oasele şi căsca trezită din somn. Mi-era sufletul plin de seninătate, de armonie spirituală, de afecţiune şi chiar de stupoare, fiindcă în câteva rândurĭ mă gândisem, în timp ce-l ascultam vorbind, la caraghiozlâcul unor anumite legende în carĭ acea specie de erou şi de sfânt al înţelepciuneĭ şi al inteligenţeĭ, retras în laboratorul luĭ sărăcăcios ca într'o tebaidă, era zugrăvită ca o fiinţă imorală, cinică, gata să se vândă, un fel de satir respingător. Ce greu e, când eştĭ pur şi liber, să fiĭ înţeles într'o societate de filistinĭ !

Am maĭ venit de câteva orĭ să-l vizitez, din acea zi şi până în 1914. Şi fiecare dată, cu o plăcere crescândă — şi reciprocă, drept este. Mergeam la el după amiază; stam de vorbă, în aceleaş locurĭ, fumând, sau în picioare în faţa ferestriĭ privind întinderea nesfârşită a acoperişurilor; discutam ultimele evenimente, în special artistice, asupra cărora în totdeauna eram de acord (mi-amintesc de-asemenea discuţia asupra luĭ Cezanne pe care nu-l iubea, dar al căruĭ geniu îl făcuĭ, până la urmă, să-l recunoască); uneorĭ îmĭ mărturisea din secretele luĭ asupra arteĭ; alte dăţĭ maĭ şi bârfeam câte puţin. Se amuza când îĭ povesteam din aventurile vieţiĭ mele pariziane de boem, câte o istorioară din lumea cubistă sau futuristă, pe vremea aceea în plină dezvoltare, iar când în focul povestireĭ îmĭ scăpa vre-o frază savuroasă, îl vedeam tresărind de veselie în jilţul luĭ bătrânesc, cu faţa luminată de râs, în timp ce, când o mână, când alta se ridica după birou spre tichia care-ĭ cădea strâmb pe marginea frunţiĭ.

Uneorĭ îmĭ spunea din proectele luĭ literare, şi nu dispreţuia unele observaţiĭ pe carĭ i le făceam. Aşa se întâmplă, ca într'o seară să primească cu plăcere o suggerare pe care i-am făcut-o, ca să amplifice aventura satiruluĭ Antephilos, ale căruĭ scrisorĭ le publica pe vremea aceea sub rubrica : Epiloguri, în **Mercure de France.**

— De ce — i-am spus eu — nu-l facĭ pe satirul d-tale să vie dela Marsilia la Paris ? L'aĭ putea introduce în Societatea literară şi artistică, şi apoĭ ar avea multe de povestit.

El găsi ideea interesantă, şi ne distrarăm un timp să imaginăm impresiile aceluĭ fantastic personagiu : **maquerautage**-ul luĭ, cercetările-ĭ gazetăreştĭ, relaţiile luĭ cu colegiĭ şi cu criticiĭ, scandalurile provocate de amoralismul luĭ primitiv, fără aparenţa ipocrizieĭ. Rémy de Gourmont, se reculese în fine, gânditor, apoĭ drept concluzie, zise :

— Oui, ce serait drôle ; je vais y songer.

Dar Antiphilos îşĭ încetă, curând după aceea, corespondenţa.

Deseorĭ îl găseam pe prietenul meu lucrând. Şi atuncĭ mă ruga să iau o carte şi să-l las să-şĭ termine pagina începută. M'aşezam decĭ, în tăcere, iar el, încidat deasupra pupitruluĭ, continua s'acopere iute albul pagineĭ cu caligrafia luĭ măruntă şi clară, înşirând fraze limpezĭ carĭ îĭ izvorau din minte turnate gata, aproape fără nicĭ o greşală sau îndreptărĭ. Avea scrisul uşor, urmând, după cum îmĭ mărturisise, metoda cea bună a luĭ Manzoni de-a „gândi maĭ nainte cele ce scria".

Ca toate spiritele marĭ, avea unele slăbiciunĭ ; de pildă, pe aceea, dacă nu să prefere, dar măcar să stimeze maĭ mult decât valora, opera luĭ de romancier (nu spun povestitor, căcĭ unele din povestirile luĭ sunt pline de graţie) şi de poet. In vreme ce opera luĭ de căpetenie este, cum o ştie ori şi cine, operă de gândire, de teorie, şi de critică. El însă nu putea pricepe această realitate, şi aproape cu durere insista să scoată în relief partea cea maĭ puţin genială. Ba chiar, mi-amintesc, cu privire la acesta, de un sentiment de tristeţă pe care l'am încercat când mi-a oferit volumul său **Divertissements, poèmes en vers** având în ochĭ o expresie plină de mulţumire şi de tristeţe, ca şi cum ar fi fost în acelaş timp şi mulţumit şi temător de-a insinua în felul acela, că şi el era poet. Fiindcă poet, fireşte, că era, şi încă mare; dar eu îl vedeam maĭ degrabă în celelalte cărţĭ ale luĭ, chiar dacă maĭ puţin poetice în aparenţă.

Când înserarea punea capăt convorbirilor noastre, îl lăsam singur în întuneric, cu cărţile şi cu pisica luĭ; — sau uneorĭ ieşeam împreună pe străzile strălucitoare şi sonore de mişcarea oamenilor şi a trăsurilor, carĭ îl speriau, pentru ca să ne îndreptăm spre Bulevardul Saint Germain — unde îĭ plăcea să se distreze o oră la cafeneaua Flora în căldura caloriferelor sau la umbra electrică a castanilor în floare — sau spre **Mercure de France,** unde îl părăseam.

Această scumpă intimitate la care nu mă pot gândi fără părere de rău fiindcă Rémy de Gourmont făcea parte din rasa acelor oamenĭ privilegiaţĭ carĭ întrunesc darurile minţiĭ cu cele ale inimeĭ şi în a căruĭ prietenie „ne dăm seama — după expresia unuĭ alt francez — de adevărata raţiune de a fi! ţinu, cum am maĭ spus, până în 1914, anul războiuluĭ, care ne despărţi apoĭ, şi pentru totdeauna. In ziua de 13 Octombrie 1915 aflaĭ dintr'o scrisoare de-a prietenuluĭ nostru Appolinaire că priveliştea monstruoaseĭ barbariĭ germane, atât îl ofensase, în cât l'a ucis.

Din italieneşte de **THEODOR SOLACOLU**

Abonaţi-vă la vechea interesanta şi mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială şi de medicină populară

Sănătatea şi Viaţa Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. Bucureşti

CRONICA SPORTIVA

Casele Ostăşeşti „Principele Carol"

Crearea acestor *centre de recreaţie morală, fizică şi intelectuală a soldatului în armată,* este datorită M. S. Regina Maria, care în călătoria ce a făcut în anul 1919 prin Occident, a vizitat asemeni instituţii în Franţa, Italia, Ceho-Slovacia, Jugo-Slavia, etc. Aceste centre de recreaţie pentru soldaţi érau opera Misiunei Americane Y. M. C. A. (Asociaţia pentru tineri Creştini), venită în Europa cu ocazia marelui război.

M. S. Regina găsind că ar fi folositor ca această societate să lucreze şi cu armata noastră, şi-a exprimat dorinţa faţă de conducătorii acestei societăţi în Europa şi i-a rugat să vie să ne viziteze ţara şi dacă cred să introducă şi în armata noastră cantine după modelul acelor create de ei în Europa.

Pe la sfârşitul anului 1919, conducătorii Y. M. C. A. au răspuns, trimeţând în România reprezentanţii Y. M. C. A., pentru organizarea unor centre de educaţie în armată.

Imediat după sosirea lor în ţară s'a format un Comitet de conducere, compus din: ministrul de răsboi, general Răşcanu; generalii Mihail Ştefan, Găvănescul, colonelul Bacaloglu şi maiorul Bertea. Prima şedinţă a comitetului s'a ţinut la Palatul Regal, sub Inalta Preşedinţie a M. S. Regina. La această şedinţă s'a discutat în general introducerea Caselor Ostăşeşti în armată, dând numele acestor centre de educaţie de: Casele Ostăşeşti „Principele Carol".

Ministrul de răsboi îndată a trimes apoi Corpurilor de armată un apel, din care redăm principalele părţi:

APEL
MINISTERUL DE RĂSBOI
către
CORPUL I, II, III, IV, V, VI, VII, ARMATĂ

„O societate americană care datează de 75 ani în America, cu vaste ramificaţiuni în Europa, şi în special în urma răsboiului introdusă foarte mult în ţările noi născute: Polonia, Ceho-Slovacia, Jugo-Slavia, doreşte să contribue cu principiile sale înalt umanitare şi în România Mare.

Această societate Y. M. C. A., care prin traducerea acestor iniţiale însemnează „*Asociaţiunea creştină pentru tineri*", tinde către *cultivarea omului în general,* desvoltându-i în modul cel mai armonic cele trei laturi omeneşti: *mintea, sufletul* şi *corpul,* s'a oferit cu multă generozitate să înfiinţeze şi în ţara noastră nişte centre sportive şi culturale în fiecare garnizoană, unde ostaşilor li se pot aplica aceste precepte.

Ministerul de răsboi, în dorinţa de a îmbogăţi mintea şi sufletul soldatului, îndulcindu-i viaţa în cazarmă, profită de cererea Societăţii americane, care se oferă a aduce, cu totul dezinteresat, urmărind numai succesul moral, diferite materiale de sport, cinematografe, sumare alimente de cantină, rugându-vă să binevoiţi a da concursul d-voastră pentru înfiinţarea în fiecare garnizoană a comandamentului câte o astfel de cantină, cu denumirea: „Casa Ostaşului", după modelul celor 3 cari se vor înfiinţa în Bucureşti, Galaţi şi Silistra.

Scopul societăţii Y. M. C. A., pe care îl vom adapta mai târziu trebuinţelor noastre, este după cum se vede mai sus: *altruistic, moral,* şi în ultimă analiză *înalt creştinesc.*

In vederea atingerei acestui scop, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a studia chestiunea şi programele societăţii aci anexate, astfel ca la primăvară aceste mici centre de *sport, cultură şi distraţie a ostaşului,* să se poată întemeia şi prinde bază cât mai solidă.

Ministerul crede că după inaugurarea primei cantine care va avea loc în Bucureşti, centrul Malmaison, este bine ca comandamentele să trimită delegaţi, spre a lua exemplu de mersul acestor noi instituţiuni.

La fiecare corp de armată, urmează să se înfiinţeze comitete regionale, prezidate de d-l Comandant al Corpului de armată, având ca membrii pe şeful de stat-major, şeful serviciului de geniu şi doi ofiţeri superiori după alegere.

Comitetul regional şi de garnizoană va conlucra cu delegatul Societăţii Y. M. C. A., pentru atingerea scopului urmărit.

In fiecare garnizoană va fi un comitet de cooperare sub preşedinţia Comandantului de garnizoană.

Cum această operă superioară ca concepţie şi idealism, nu poate decât contribui la vecinicul „*Spre mai bine*", ministerul face apel la sentimentele de dragoste către ostaşi şi popor, cu care sunt animaţi înalţii Comandanţi ai oştirei, rugându-i să dea concursul lor *cât mai activ pentru înfăptuirea şi prinderea cât mai profunde rădăcini* a acestei noi instituţiuni".

(Va urma)

Ştiri sportive diverse

Comitetul Internaţional Olympic s'a întrunit anul acesta la Roma (în cursul lunei Aprilie). Intre alte hotărîri luate el a decis că jocurile olympice pentru celebrarea Olympiadei X-a, (1923) vor avea loc în California la Los Angeles.

In ceeace priveşte jocurile pre-olympice africane, Comitetul Internaţional Olympic a hotărît că ele vor fi reservate doar indigenilor şi vor avea loc din doi în doi ani când în Algeria, când în Egypt, cînd în dominionul Cap.

* * *

Comitetul Olympic norvegian a decis de acord cu federaţiunile sportive norvegiene că participanţii la jocurile olympice (Paris 1924) vor trebui să acopere singuri cheltuelile ocasionate de participarea lor sau barem marea parte a cheltuelilor fără a cere Statului nimic. In consecinţă federaţiunile se află în situaţiunea forţată de a face cheltuelile arătate mai sus, dar fie-care membru al vre-unui club sportiv va trebui să achite o taxă de 2 „coroane" Comitetului Olympic norvegian.

* * *

Cu ocazia Congresului Internaţional Olympic, principele Urusoff a exprimat părerea că ar fi de dorit ca tineretul rus atât cel aflător în Rusia cât şi cel de peste hotare să poată participa la jocurile olympice din 1924 *cu condiţiunea ca nici de o parte nici de alta să nu se pretindă presintarea unui stindard sau intonarea vre-unui imn.*

* * *

Papa Pius XI primind în audienţă membrii Comitetului Internaţional Olympic la clipa despărţirei le-a spus: *„Sportul este un excelent mijloc de înţelegere şi de pacificare între naţiuni".*

De-sigur, de-sigur, dar nu sportul are ultimul cuvânt când două popoare stau de vorbă pe un ton mai ridicat.

* * *

Statistică!

Ziarul „L'Aauto" (Paris) publică în numărul său din 12 Aprilie 1923 un tablou în care se poate vedea fluctuaţiunile numărului de automobile din lumea întreagă. Acest tablou care dă cifre pe anii 1914, 1920, 1921 şi 1922 arată că România a avut în anii sus citaţi 1600, 2500, 8500 şi în fine... 6198 (pentru anul 1922)!

Dacă toată statistica o fi tot aşa de precisă „mersim".

Comitetul Internaţional Olympic având în recenta întrunire dela Roma de cercetat şi chestiunea participărei germanilor la Jocurile Olympice din 1924 (Paris) a găsit după lungi controverse că discuţiunea NU ERA OPORTUNA PENTRU MOMENT.

Aeronautică

Locotenentul american *Maitland* a stabilit un nou record — oficios — al lumei: 383 km. pe oră calculaţi pe o basă dreaptă de 3 km. (conform nouilor regulamente — 1 Aprilie — internaţionale).

Pilotul francez *Sadi Lecointe* aflând acest lucru a plecat în Sudul Franţei spre a face noui încercări de a smulge Statelor-Unite noul record.

Atletism

Puternica grupare studenţească „Paris Université Club" a organizat cu ocazia inaugurărei splendidului ei parc sportiv din marginea Parisului: „Porte Dorée", o serbare de atletism studenţească la care vor participa representanţi ai tineretului intelectual englez, belgian, american, italian şi ceho-slovaci alături de camarazii lor francezi.

Studenţimea română nu va figura şi faptul nu ne miră ştiut fiind interesul ce poartă guvernele noastre causei sportive şi în deosebi Ministerul Instrucţiunei Publice.

Ah! dacă ar fi vorba de cumpărat doi, trei papagali împăiaţi din America de Sud, ce uşor s'ar găsi banii necesari pentru o misiune numeroasă, foarte numeroasă...

* * *

Uniunea Atletică Americană a hotărît că nici unul din atleţii ei mai de seamă nu va participa la vre-o competiţiune aiurea de cât în Statele-Unite — *acesta pentru a nu stingheri antrenamentul lor olympic* — şi ca atare atleţii americani nu vor merge la Jocurile Suedeze cari vor avea loc vara aceasta la Gotheborg.

Ciclism

Marea competiţiune de fond pe velodrom „les six jours de Paris" care a atras anul acesta (Aprilie) ca nici o dată un public extrem de numeros, a luat sfârşit prin victoria echipei *Egg-Vankempen* (elveţian-belgian) care a parcurs 3625 km. totalizând 1131 p.; s'au clasat apoi şi în ordine echipele: *Chardon-Vandenhore, Persyn-Vanderelde, Buysse-Berthet, Aerts-Beyl, Grenda-Mac Namara, Madden-Magin,* etc.

* * *

Match-ul de vitesă în patru serii care opunea la Paris pe patru din cei mai de seamă „sprinteri" de azi, a fost câştigat de americanul *W. Spencer;* s'au clasat la egalitate de puncte *Leene* (olandez) şi *Michard* (francez) iar locul din urmă a revenit englezului *Baiey.*

Foot-ball Asociaţie

Echipele representative ale Engliterei şi Scoţiei jucând la Hamp den Park, au făcut „match" nul (2—2). Spectatorii ereau circa 80.000

* * *

Echipa representativă a Irlandei a învins la Wreckham echipa representativă a Galiei cu 3—0.

Foot-ball Rugby

In faţa unui public de peste 20.000 spectatori, echipa selecţionată a Franţei a învins (14 p. contra 8) echipa selecţionată a Irlandei.

Această victorie este prima obţinută anul acesta de echipa representativă a rugby-ului francez faţă de adversarii de peste Canalul Mânecei, şi în treacăt vom reaminti că ea a fost învinsă de Englezi, Scoţieni şi Galezi.

Palmaresul acestei importante competiţiuni este următorul:

1909 (la Dublin) Irlanda învinge 19—8
1910 (la Paris) Irlanda învinge 8—3
1911 (la Cork) Irlanda învinge 25—5
1912 (la Paris) Irlanda învinge 11—6
1913 (la Cork) Irlanda învinge 24—0
1914 (la Paris) Irlanda învinge 8—6
1920 (la Dublin) Franţa învinge 15—7
1921 (la Paris) Franţa învinge 20—10
1922 (la Dublin) Irlanda învinge 8—3
1923 (la Paris) Franţa învinge 14—8.

Inot

Faimosul înnotător german *Rademacher* a stabilit în cursul lunei Aprilie la Stockholm un nou record al lumei: 400 metri „brasse" în 6 m. 9 sec. 4/10 (vechiul record, deţinut tot de el erea de 6 m. 12 sec. 4/5).

Scrimă

La Bruxelles a avut loc în cursul lunei Aprilie o importantă competiţiune de floretă între 3 dintre cei mai reputaţi profesori belgieni şi 3 profesori francezi. La terminarea asalturilor ambele echipe fiind la egalitate de puncte, reputaţii profesori *Tack* (belgian) şi *Haussy* (francez). au fost opuşi în un asalt decisiv. Belgianul a învins cu 5 p. contra 2 dând ast-fel victoria compatrioţilor săi.

Echipele ereau ast-fel compuse: *Haussy, Remay* şi *Spinozzi* (francezi); *Tack, Hanse şi Uythendael* (belgieni).

Tennis

Faimosul jucător german *Rahe* a câştigat la Brema campionatul Germaniei „simplu domni" pe teren acoperit; — finala dublu domni a revenit spre surprinderea tuturor elveţienilor *Demasius* — Touillin cari au învins puternica echipă germană *Kreuzer-Bergmann* (6—4, 6—3).

Finala doamnelor a revenit d-nei *Fick* care a învins — încă o surprisă — pe d-na *Galvao.*

* * *

Printre ultimii înscrişi în vederea „*cupei Davis*" menţionăm: Portugalia, Noua Zelandă şi Brazilia, deci în total până azi 13 naţiuni sunt înscrise pentru a disputa acest faimos trofeu atât de invidiat.

* * *

Cu ocasiunea campionatelor Engliterei, compatriotul nostru cunoscutul „sportsman" d-l *N. Mişu* a fost învins în semi-finală de către *Fysee,* dar lupta a fost extrem de aprigă: 6—3, 3—6, 7—5, 1—6, 6—4.

In semi-finala dublu domni echipa *Mişu-Helmore* a fost învinsă de echipa *Doust-Dixie* cu 6—0, 6—4, 4—6, 6—4.

ÎNSEMNĂRI

Contribuţii la istoricul „Junimii" dela Iaşi

Din corespondenţa lui Anton Naum cu d. Iacob C. Negruzzi

Publicată de Gh. Carda,

II

7 Nouembre 1887

Scumpul meu amic,

Din cauza urîcioaselor mele ocupaţii, am întârziat a răspunde de primirea epistolei foarte măgulitoare ce mi-ai adresat.

Este ea menită a eşi în publicitate? Şi unde? în calendarul dela Viena (1) şi în „Convorbiri"?...

Peste câteva zile pleacă din Iaşi scumpul nostru amic Carp, căruia îi voi încredinţa un mic poem al meu, intitulat „Dona Serafina" menit a eşi întâiu în Calendarul băieţilor de la Viena. Şi în urmă în „Convorbiri" de se va crede demn pentru aceasta. Vei avea dar bunătatea a întîrzia publicarea poemului în „Convorbiri" până ce imediat va apărea în Calendarul băeţilor, căci aşa le-am făgăduit de a li lăsa întâietatea prospeţimii. Pogor, prin o aberaţiune de acele la care este adese supus, a vroit să ne vîre în „Societatea Amicii Artelor". Mais on a créé haro! sur le bandet et nous nous es timmes là. Carp îţi va povesti glumeţul incident cu zîmbetul seu obicinuit în lucrurile cele mari ca şi în cele mici. Te rog răspunde-mi ce să fac cu manuscrisul tău?

Mă ocup în curând cu editarea poeziilor mele într'un volum sau două? Nu ştiu, Ce zici de această prostie? Ieste o afacere care vre să-mi stoarcă peste 1500 franci. Este vre o cădere fericită de a căpătă un premiu academic? Ce himeră?

Respectuoase închinăciuni doamnei Negruzzi: Sper că sănătatea merge mai bine. Am văzut la Iaşi pe generalul Berendeiu care mi-a spus că ieste cu totul bine, lucru ce m'a bucurat foarte mult.

Despre politică nu ştiu să-ţi spun nici un cuvînt. Sînt cu totul strein şi trăesc într'o lume cu totul neştiutoare. Am aflat numai că o ploaie de decoraţii a picat în abundenţă peste Ierusalimul Dacic, acum în ajunul alegerelor.

Al tău amic,

A. NAUM

(1) E vorba de Almanahul Soc. „România Jună".

Societăţi literare pentru cunoasterea culturilor străine

Am semnalat şi noi în „Adevărul Literar şi Artistic" înfiinţarea a mai muultor societătti literare în Cluj, cu lăudabila intenţie de a facilita legarea unei prietenii calde între noi şi culturile streine. Şi aşa este bine. Culturile astăzi sunt emanaţiile culturii universale şi baricadele, oricât de utilă le-ar fi însemnătatea, cad în faţa universalei comunităţi de idei, care străbate lumea, Clujul, isolat până acum de influenţa binefăcătoare a civilizaţiei romanice, îmbâcsit în aerul de rigid formălism al culturei germane, şi-a deschis larg porile binefăcătoarelor înrâuriri ale clasicelor culturi franceze şi engleze. După societatea „Romăno-Franceză" (Cercul Ronsard), care este în deplină desfăşurare a forţelor — s'a înjghebat Societatea „Romăno-Engleză", asigurând accesul geniului masiv al lui Shakespeare, Byron, Shelley, şi cuvântul de oţel al unui Macaulay, Carlyle.

Se plănueşte şi înfiinţarea unui club „Româno-Italian", căci mlădioasa şi sonora limbă a lui Dante este puţin cunoscută pe malurile Someşului — şi toate aceste societăţi, au înscris pe drapelul lor de luptă, dispreţul pentru politica zilei, având un singur şi neîntrecut ideal: întărirea raporturilor civilizaţiei între popoarele care nu se cunosc, ori nu s'au putut cunoaşte.

Se va da însă atenţie deosebită şi celei mai noui asociaţii intelectuale: „Societatea Romăno-Cehoslovacă". Românii din Ardeal, aveau sub nefasta dominaţie a vulturului negru, tendinţe similare cu ale Cehilor. Dar în vreme ce Cehii posedau o tradiţie de monarhism civilizat şi o mare şi bogată cultură formată în uriaşa retortă a imperiului dualist — Românii din Ardeal, îşi agoniseau forţele de rezistenţă culturală, bizuindu-o pe marile masse ţărăneşti, cari nu puteau fi cucerite culturei streine.

Este firesc, (şi intenţia merită a fi aplaudată), că Românii din Ardeal se interesează de vecini. Nu este vina lor că unii dintre aceşti vecini visează eterna revanşă, fără să aibă măcar rostul legitim al unei cuceriri culturale. Cehoslovacia, imensă în bogăţiile ei culturale, şi artistice, va putea impresiona sufletul românesc cu minunatele produse ale civilizaţtiei slave şi versul unui Vrhlicky, Ian Neruda, Svatopluk Ceh, Brezina va putea pătrunde pe porţile literaturei româneşti, înlăturând poate multe atentate ale lui Sherlock Holmes ori Nick Carter. Amintirea lui Urban Iarnik, precum şi eminentele servicii aduse literaturei române de el, — vor întări dorul de muncă al acelor, cari au înjghebat noua Societate literară. Datoria presei române este, să dea puternicul ei sprijin acţiunilor de apropiere a culturei streine, de a noastră. Şi poate poeţii sârbi Manoilovici, Tokin, etc., se vor gândi — cum au promis, să reia relaţtiile cu literatura română, asigurându-se astfel simpatii şi pe acest teren, puţin cultivat de politicianismul sectar şi brutal.

Românii în Esperanto

„Sennacieca Revuo" din Paris e una din numeroasele publicaţtii scrise în esperanto, şi cari dovedesc biruinţa neîncetată a limbei auxiliare internaţionale. In ultimul număr din April-Mai 1923 al acestei reviste, al cărui titlu nu poate fi tradus decât printr'o parafrază: „revista fără caracter naţional", găsim şi literatură originală în esperanto. Noii poeţi ruşi îşi scriu versurile direct în esperanto. Studii asupra tuturor chestiunilor sociale şi articole asupra oamenilor cari se străduesc, risipiţi prin toate continentele, să făurească adevărata solidaritate a popoarelor, abundă în această revistă dirijată de *E. Lanty*.

Găsim în această revistă indicaţii că şi în România se găsesc adepţi ai limbii esperanto. Sub titlul de „Iu Amiko de Esperanto" citim ultimul număr o biografie a colaboratorului nostru d-l *Eugen Relgis*. scrisă de directorul revistei. Sunt remarcate lucrările sale umanitariste, mai ales „Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor" care „e o operă de seamă". In acelaş nnumăr e reprodus în esperanto studiul d-lui Relgis asupra limbii internaţionale, publicat anul trecut în „Adevărul literar".

O şedinţă a institutului

— 14 Septembrie 1921 —

Am asistat la una din şedinţele Institutului Franţei, secţia de Ştiinţe Morale şi Politice.

Decorul era simplu: o sală mare cu mese lungi, în fund bustul lui Alfred de Musset, pe care se jucau razele ce cad din luminătorul de sus şi ferestrele înalte ale căror perdele grele de catifea verde cern lumina prea puternică; sgomotul paşilor se înăbuşe în covoarele cele moi.

Pe estradă, preşedintele şi vice-preşedintele; primul cu barba albă, celălalt cu mici favoriţi, capul pleşuv şi adus de spate. In sală vreo 10—12 membri dintre care unul gras şi roşu la faţă, cu părul castaniu şi lins, cu mustaţă în doi peri, şi înmănuşat în gris. Era un englez „corespondent" al Institutului. Apoi în faţa mea un altul cu barba mare albă, ţanţoş, cu ochii rotunzi iscoditori. O mică ţăcălie, cu ochelarii pe vârful nasului dormita plimbându-şi capul de pe o parte pe alta, cu mici tresăriri din timp în timp când cel ce citea îşi scutura o clipă amorţeala din glas şi intona o frază cu mai multă vigoare. Câţiva îşi lăsau capetele în grija aţipirii legănată de mormăitul monoton, înăbuşit ca un pomelnic de ţârcovnic.

Era şi o zi de Septembrie din cale afară de caldă, o arşiţă înăbuşitoare, şi pe deasupra la 2 ore după masă.

Lângă streinul rotund şi roşu era un bătrân ce contrasta enorm; îşi sprijinea pe mână capul slab, palid, îngrozitor de palid, cu mustaţa mică albă plecată de bătrâneţe deasupra buzelor subţiri şi incolore, oasele obrajilor eşite parcă să spargă pieliţa subţire a feţei. Capul acesta de mort părea complect lipsit de viaţă când îşi mai închidea din când în când ochii pe care deabia îi acoperea pleoapele aşa de străvezii încât negrul ochilor se zărea prin transparenţă. Era totuş capul unuia dintre cei mai de seamă vii, al marelui filozof Emile Boutroux. Mâna pe care sprijinea acest cap fragil era şi ea şubredă... şi câtă fineţe intelectuală între rămăşiţele acelea de putere fizică.

La un colţt de masă, un cap pleşuv — ca al tutulor — pe un corp curbat, răsucea nervos şi fără rost un creion în mâna sa ascuţită. Figura uscată era însă brăzdată de două sprincene strâmb arcuite sub care, din când în când, fulgerau ochii risipind astfel impresia de sfârşeală ce mi-o făcuse. Era aşa de distins şi măreţ animat de ochii ce resfrângeau viaţă şi geniu, cu toate ravagiile produse de bătrâneţe — în special asupra coloanei vertebrale. Era Ribot, „echivalentul" colegului său Boutroux".

Câte idei mari n'au adus omenirei aceste capete înbătrânite şi istovite. Omenirea îşi hrăneşte sufletul din gândirea lor şi înaintează numai graţţie sacrificiului vieţei lor; totuş ea trece cu o inconştienţă până la cruzime pe lângă aceste trupuri dărâmate.

Suflul acesta îmbătrânit rămâne mereu tânăr şi limpede în ruinele trupului, în ciuda tutulor relelor şi în ciuda tutulor acelora ce n'au gândit niciodată şi a căror urmă se pierde odată cu învelişul lor şubred de carne şi oase.

FLORA C. PARVULESCU
Paris

Memoriile lui Antoine

La Paris a apărut primul volum al mult aşteptatelor memorii scrise de celebrul regisor francez, care a inntrodus dramaturgia modernă în formalismul strict doctrinar parisian. Antoine a avut curajul ca în contra tendinţelor artistice ale Comediei Franceze să impună la Paris arta decorativă teatrală realistă, scutită de vechile clenodii ale muscelor şi panopticilor. Poate chiar din această pricină, Antoine, — ca fiecare inovator şi în fiecare ţară — avuse atâţia duşmani, cari i-au contestat talentul şi au încercat să-l împiedece în realizarea scopurilor sale artistice. Antoine a eşit însă învingător din lupta concentrică dusă în contra lui şi *Théatre Libre* a devenit etapa progresului Thaliei franceze.

Antoine a fost funcţionar inferior la o fabrică, şi multă vreme — 1877 — conducea trupa de diletanţi a acestei fabrici, aranjând o serie de reprezentaţii teatrale mult aplaudate în mahalalele parisiené. Nici nu s'ar fi gândit la înfiinţarea unui teatru stabil, dacă nu s'ar fi găsit un prieten întreprinzător, care l-a încurajat în planurile „fantastice". Antoine a creiat „Teatrul liber" cu concursul unor artişti rataţi, de cari s'a scăpat uşor. Repertoriul şi l-a format din piesele lui Shakespeare, Dumas, Augier şi Sardou. Iar în contra principiilor estetice ale academicienilor, Antoine a încercat popularizarea lui Emile Zola, Tolstoi, Banville şi Ibsen.

Antoine a izbutit să cucerească Parisul pentru operele inefabile ale lui Bjornson şi Hindberg şi a îndrăznit, în cele mai critice momente ale comunităţei intelectuale să pună pe scenă „Ţesătorii" de germanul Gerhart Hauptmann.

Strindberg, care era un mare admirator al lui Antoine a spus despre acesta, că încercările de-a modernisa teatrul francez erau luptele cele mai eroice ale unei epoci de grandomanie şi intoleranţă.

Insuş Antoine recunoaşte, că naturalismul ce-i caracterizează regia, a moştenit-o dela inovatorii teatrului din Meiningen. Naturalismul teatral al lui Antoine n-a putut fi însă înţeles de Sorcey, care l-a duşmănit cu ură şi furie — şi reabilitarea lui Antoine n-a fost niciodată definitivă, căci academicianismul clasic nu l-a suferit şi nu l-a tolerat.

Memoriile lui Antoine au pricinuit — cum era de aşteptat — multe supărări între anahronicii tradiţionalişti ai scenei franceze, marele regisor însă îşi va publica şi celelalte volume, dintre cari, cel mai interesant va fi, studiul critic asupra lui Reinhardt, Brahm, Barnowsky, şi Karl Heinz-Martin.

Carol Rèval

Ziarele noastre au scris despre moartea cinstitului poet ungar: Carol Révai. A murit, aşa cum mor poeţii: în cumplită mizerie, părăsit de lume.

In anul trecut gestul generos al unui ministru, inspirat de delicateţa recunoştinţei unui poet român — a încercat să alunge norii întunecaţi de pe viaţa acestui suflet frumos: invocându-i amintirea unui trai lipsit de mijloace şi strălucirea unei decoraţii,—care să împarte cu destulă uşurinţă în vremea din urmă — a încercat să răsplătească vizibil serviciile ce le adusese culturei româneşti Carol Révai, iar de-atunci, soarta odată preconizată pentru durere a poetului nu s'a mai schimbat: mizeria l-a prins de mână şi latîrît, neiertătoare, pe străzile amintirilor. Moartea i-a fost o uşurare, l-a scăpat de rubrici şi catastife.

Atenţia istoriografului literar nu se poate opri însă numai aici. Carol Révai a fostsolul unei înfrăţiri culturale, care atinge imposibilul cu uşurinţă. Revai a publicat în cele mai de frunte reviste ungare din Budapesta (şi atunnci, când această încercare însemna posibilitatea de-a fi depreciat, căci scria la 1901) traduceri din Eminescu, Coşbuc şi Vlahuţţă, Revistele mari din Budapesta ca „Vasornapi Ujsàg", „A Ilét" (Săptămâna), „Orszàg-Vilàg" (Ţeară şi Lume), cum şi ziarele „Budapesti Hirlap", „Magyar Hirlap", „Pesti Naplo"; comentau cu interesul unei ciudate compătimiri emanaţiile sufleteşti ale geniului român. Budapesta, obişnuită să vadă produsele româneşti prin prisma renegaţilor şi a mamelucilor tiszaişti, a înţeles — poate nu fără interes — că există o literatură a popoarelor mici, pe care nu-o cunoştea. In urma deselor şi statornicilor traduceri ale lui Carol Révai (ajunse până la un volum publicat în 1905 de „Luceafărul" (din Budapesta) lumea literară ungară a început să dea mai mare importanţă literaturei româneşti, sârbeşti şi slovace.

De-atunci, se mai întâmpla să apară traduceri în ungureşte din literatura română, iar în anii din urmă, s'a resimţit un adevărat progres şi în această direcţie. Revai a fost încărcat de onoruri: era membru de onoare al Societăţii Petöfi din Budapesta şi al Societăţei Literare Ungare din Ardeal, preşedinte al societăţii literare „Téleki" din Baia Mare — şi pensionar al Statului, dela care nu şi-a putut obţine pensiunea timp de 2 ani. Personalitate puritană, bărbat inimos şi caracter curat: era firesc, că poetul să cadă istovit în lupta coatelor şi al picioarelor şi în epoca arivismului şi al desfrânărei sociale, să moară pe buze cu şoaptele compătimirei, că între două popoare aşezate alături de o mie de ani, s'a deschis abisul întristător, în care dispar florile albe ale împăciurei fără ură.

Din cugetările împăratului Marc-Aureliu

Despre reculegere

Lucrurile din afară te atrag din toate părţile: încetează de a te agita încoace şi 'ncolo şi caută ca în liniştea retragerii să înveţi ceva bun.

E o curată nebunie a te obosi toată viaţa, fără să ai un scop către care să tindă toate sforţările şi toate gândurile tale.

(Cartea II, 7)

Nimeni n'a văzut întâmplându-se o nenorocire cuiva, care n'a studiat ce se petrece în sufletul altuia; cât pentru aceia care n'au luat aminte la ceeace se petrece în ei, e ceva fatal ca să fie nenorociţi.

(Cartea II, 8)

Ca să te repauzezi, cauţi locuri liniştite la ţară, pe marginea mării, la munte. De câte ori nu ai avut această dorinţă? Dar aceasta nu e decât o fantazie din cele mai zadarnice: nu depinde decât de tine, ca să te reculegi la orice oră în forul tău interior. Nicăeri omul nu poate găsi un adăpost de reculegere mai atrăgător şi mai liniştit, ca în intimitatea sufletului, mai ales dacă, acesta este înzestrat cu acele bunuri preţioase, la care nu poţi privi, fără să te bucuri îndată de o linişte deplină; şi prin linişte înţeleg acea pace a sufletului, când totul este în ordine şi la locul său.

Bucură-te fără încetare de această singurătate şi armează-te cu puteri noi, adăpându-te la acest izvor. Dar ia seama ca în această singurătate să se găsească acele maxime scurte şi fundametale, care nu au decât să se înfăţişeze gândului tău, pentru a-ţi risipi toată nelinişte şi a te face în stare să întâmpini fără murmur orice s'ar înfăţişa nou înaintea ta.

Ce te face să fii mâniat? Răutatea oamenilor? Ei bine! aminteşte-ţi că în principiu toţi cei cu judecată au fost făcuţi ca să se suporte unul pe altul, că această răbdare face parte din marea justiţie, că ei nu fac răul pentrucă voesc să-l facă; adu-ţi deasemenea aminte câţi oameni care au avut duşmănii, bănueli, ură, certuri, sunt acum în pământ, reduşi în cenuşe — şi încetează de a te chinui fără temeiu.

Ori poate eşti nemulţumit de partea care ţi-a căzut la împărţirea destinelor: ei bine, gândeşte-te încă odată, că nu sunt decât două posibilităţi: lumea este opera unei Providenţe sau este un haos întâmplător de atomi, — ori ţi s'a demonstrat până la evidenţă, că lumea este creată după chipul unei adevărate cetăţi.

Poate eşti turburat de simţuri? Gândeşte-te că judecata noastră nu ia parte la impresiile plăcute sau furtunoase pe care le încearcă corpul, odată ce ea şi-a regulat drumul şi şi-a recunoscut propriile-i puteri. In plus adu-ţi aminte de tot ceeace te-a învăţat asupra plăcerii şi a durerii doctrina al cărei adept eşti.

Poate dorinţa unei glorii deşarte e ceeace te nelinişteşte? Priveşte cu câtă repeziciune toate se uită. Consideră această imensă prăpastie de eternitate care te-a precedat şi te va urmă: sunetul gol al unui zgomot zadarnic; nestatornicia, lipsa de judecată cu care vulgul îşi împarte onorurile-i deşarte; însfârşit spaţiul cel strâmt în care renumele este mărginit: căci pământul întreg nu este decât un punct în univers; cât e de mic colţul pe care îl locuim! şi în acest colţ de pământ câţi oameni şi ce fel de oameni te vor sărbători?

Pentru a termina, aminteşte-ţi că trebue să-ţi cauţi un loc de retragere în împărăţia sufletului tău. Mai ales, nimic să nu te tulbure: nu te îndărătnici în lucruri fără de temeiu, ci rămâi liber. Priveşte toate lucrurile cu o tărie bărbătească, ca un om, ca un cetăţean, ca o fiinţă destinată să moară.

Când treci în revistă principiile tale de viaţă, două dintre ele trebue să-ţi atragă în deosebi atenţia: în primul rând, observă, că lucrurile nu ating sufletul nostru, că stau nemişcate în afară de el şi că neliniştea noastră nu isvorăşte decât din părerea pe care ne-o facem noi despre ele; în al doilea loc, gândeşte-te că tot ceeace vezi, se va preface într'o clipă şi nu va mai fi. Ce de schimbări s'au şi petrecut sub ochii tăi! n'o uita aceasta niciodată. Lumea nu e decât o schimbare, viaţa nu-i decât o închipuire.

(Cartea IV, 3)

Ce fac eu în momentul de faţă cu sufletul meu? Iată ceeace trebue să te întrebi şi să cercetezi, cu fiecare prilej. Ce se petrece acum în acea parte a sufletului meu, pe care o numim conducătoare? Şi sufletul pe care îl am, cum este el? Nu cumva este sufletul unui copil, ori al unui tânăr, ori ale unei femei cu toane, ori al unui tiran, ori al unei bestii fioroase, ori al unui animal sălbatic?

(Cartea V, 11)

Retrage-te în tine. Natura raţiunei, care îţi servă de diriguitor în viaţa, e astfel orânduită, încât nu are nevoie de nimic, — cu condiţia ca această raţiune să practice justiţia. Astfel ea se va bucura de o linişte sufletească deplină.

(Cartea VII, 28)

Cunoaşte-te pe tine. Aci e izvorul binelui, izvor totdeauna curgător, dacă totdeauna îl vom îngriji.

Despre fericirea în viaţă

Dacă faci ceeace trebue în clipa prezentă după dreapta judecată, cu grijă, statornicie şi sânge rece, fără a te lăsa distrat de nimic străin; dacă păstrezi geniul divin care te însufleţeşte în toată puritatea lui, ca şi cum dintr'o clipă în alta ar trebui să-l înapoezi; dacă devotat acestor principii, nu eşti chinuit nici de dorinţe şi nici de vreo teamă; dacă te mărgineşti să faci ceeace este în conformitate cu firea ta şi să nu spui în orice împrejurare, ca un adevărat erou, decât adevărul — vei fi fericit. Nimeni nu te poate împiedică de a proceda astfel.

(Cartea III, 12)

Ce e Alexandru, Caius Cesar, Pompeiu, în comparaţie cu Diogene, Heraclit, Socrate? Aceştia pătrundeau în fondul lucrurilor, în principiile şi intimitatea elementelor; nimic nu era în stare să tulbure echilibrul lor sufletesc.

Cât pentru aceia, din potrivă, câte griji! câte servituţi!

(Cartea VIII, 3)

Ceeace umple pe om de bucurie este îndeplinirea lucrurilor proprii firii omeneşti. Ori, ceeace e propriu omului e ca să-şi iubească aproapele, să dispreţuiască ceeace vine dela simţuri, să deosebească ceeace pare a fi adevărat de ceeace este adevărat, să obesrve natura şi să se supună legilor ei.

(Cartea VIII, 26)

Unii se bucură de un lucru, alţii de altul; cât pentru mine aş fi cu adevărat fericit, atunci când aş ajunge să am o astfel de atitudine, încât să nu simt duşmănie pentru nimeni şi nimic din ceeace se întâmplă oamenilor, ci să privesc la toate cu bunăvoinţă, să primesc orice cu linişte şi să nu dau lucrurilor un preţ mai mare decât acela pe care îl au.

(Cartea VIII, 43).

Fericirea vieţii consistă în a studia natura lucrurilor (1). Care este substanţa şi cauza lor eficientă? Pe urmă te vei sili din toate puterile şă faci ceeace este drept şi să iubeşti adevărul. Ce rămâne apoi, ca să nu te poţi bucura de viaţă? Astfel vei lega una de alta acţiunile bune, întocmai ca inelele unui lanţ neîntrerupt.

(Cartea XII, 29)

Contemplă evoluţia astrelor, gândindu-te că tu evoluezi odată cu ele; nu înceta de a te gândi la veşnica prefacere a elementelor. Aceste gânduri înălţătoare îţi vor purifica sufletul de toate lucrurile meschine ale vieţii pământeşti.

(Cartea VII, 47)

1) Citind aceste rânduri din Marc-Aureliu nu ne putem împedica de a ne gândi la vechiul dicton latinesc: **Felix qui potuit causas cognoscere rerum** (Fericit acela, care a putut cunoaşte cauzele lucrurilor).

CHESTIUNI FEMININE

Cercul Gospodinelor: o asociaţie de asistenţă publică

Mă bucur când rubrica mea pe care sunt nevoită s'o întreţin de cele mai multe ori cu generalităţi istorice — poate să cuprindă şi palpitaţia unei actualităţi femenine şi încă din ţara mea.

Femeile generoase nu lipsesc de la noi iar iniţiativă lor, foarte des, o vedem realizată printr'o activitate largă, plină de rezultate mănoase.

De câteva zile, s'a deschis la Cercul Militar, din Calea Victoriei, bazarul românesc organizat de Cercul Gospodinelor.

Vizitându-l o singură dată, e suficient ca să-ţi dai seama, ce muncă admirabilă a adunat la un loc produsul femeei românce, din diferite şi îndepărtate puncte ale aceluiaş cuprins.

Dar înainte să vorbesc de expoziţiunea acestor produse casnice, vreau în câteva cuvinte să explic necesitatea asociaţiunei şi aspiraţiunile ei.

In faţa nedreptăţii legilor şi poate a puţinei pregătiri a femeei, care ar face-o neaptă de o emancipare desăvârşită şi mai ales cu scopul binefăcător de a scoate sexul oropsit de sub jugul material al căsniciei, un grup de doamne luminate, în frunte cu d-na Clotilda Averescu, s'a gândit să-i procure femeei, un mijloc de existenţă, fără multă trudă şi fără să-şi neglijeze căminul.

Industria casnică lăsată nouă de bogăţia trecutului, este un isvor nesecat de frumuseţe şi producţiune.

Acul şi arniciul înşiruie pe pânza delicată de paianjen, inspiraţiile înflorate ale bunicelor adormite şi mâinele generoase ale darnicelor domniţe, adună prinosul acesta de muncă şi devotament, preschimbându-l în bani şi bucurie, pentru căminul celor harnice.

Acoperindu-se răsplata femeei, din restul produsului obiectelor vândute, colonii şcolare, cresc în fiece an, dând copiilor orfani, aer şi o educaţie pregătitoare, de o viaţă mai bună şi mai igienică.

Ataşat la Asociaţiunea Asistenţei publice, cercul gospodinelor, întreţine sugacii rămaşi fără sprijin, într'o perfectă stare de creştere, după cele din urmă reguli sanitare.

Ceeace a înspăimântat, în ultimul timp, pe oamenii cu grije de ţară, este fără îndoială mortalitatea copiilor sugaci.

La vârsta aceasta, când alimentaţia mamei este ori proastă ori insuficientă, viaţa micilor fiinţe este într'un pericol perpetuu.

Gândindu-te la ei, şi salvându-i din vreme, pregăteşte şi înmulţeşte generaţiile viitoare pe cari se vor sprijini ţara.

Aşa dar, procurând mijloace femeei, printr'o muncă plăcută şi uşoară, scăpând pe sugaci dela mortalitate sau boli incurabile, asigurând copiilor de şcoală o recreaţiune şi un nou mijloc de educaţie, satisfaci cu prisosinţă necesitatea unui reviriment moral şi material şi întreţii în acelaş timp, mereu vie, pilda pietăţii şi a milei creştineşti.

Inimi generoase, gesturi mari, se înalţă de pretutindeni, înfăptuind opere de regenerare socială, iar cei ce vedem şi auzim ecoul binecuvântărilor ce vin, avem datoria să strigăm tare şi din toată inima, să răspândim în toate unghiurile şi să reînoim apelul carităţii publice, pentru înălţarea propriului nostru neam.

Cumpăraţi dela gospodine, ca să nu risipiţi banii pe industria streină şi scumpă, importată de aiurea.

Asociaţia gospodinelor urmăreşte desvoltarea industriei ţesăturilor şi a mătăsei, pentru ca banul nostru să rămână în ţară, pentru ca să nu fim spoliaţi de valută şi vamă, pentru ca să ridicăm prestigiul material al ţărei noastre, ameninţat de capitalurile streine.

Când o datorie aşa de sfântă ne sesizează, nu trebue să rămânem insensibili şi mâinele noastre nu trebue să cadă inerte, ci să le întindem bucuroase şi darnice, pentru ca să încurajem lupta admirabilă, din care femeia trebuie să iasă învingătoare.

ROZINA

Dramatisarea operelor lui Voltaire

Dramatisarea romanelor celebre, după cum am mai spus în „Adevărul Literar şi Artistic", nu a avut până acum succes. N-a reuşit dramatisarea romanelor lui Tolstoi (Anna Karenina), Dostoiewski (Raskolnikoff), Balzac (Femeia de 40 ani), Sienkievicz (Quo Vadis) şi nici chiar romanele lui Jules Verne puse pe scenă, n-au obţinut succesul operei scrise.

Autorii însă nu învaţă din eşecul suferit de alţii şi dramatizează romanele celebre, asaltând birourile direcţiilor teatrale.

Clemeent Vautel (subtilul umorist parisian şi cunoscutul colaborator al lui „Le Matin" şi Leon Morches, scriitorul fin, au dramatizat romanul *„Candide"* al lui Voltaire şi piesa va fi jucată de teatrul Odéon.

Critica îi prevede de pe acum o cădere fatală şi cu această ocazie criticul literar al lui „Journal de Débats" protestează împotriva dramatizărei romanelor celebre, arătând, că prin aceasta nu se serveşte decât cauza reclamei. Autorii parisiani Blanchart, Gabrio şi Pierre Chaine au prezentat aceluiaş teatru dramatizarea romanului „Zeilor li-e sete" de Anatole France şi caracteristic, marele romancier francez şi-a dat învoirea ca lucrarea să-i fie pusă pe scenă şi a promis că la premieră va asista personal.

„Sunt foarte curios să văd „spunea Anatole France" cum se vor prezenta pe scenă figurile, pe cari le-am închis în filele reci ale unei cărţi şi sunt convins că multe tipuri create de romancier pot fi utilizate cu succes de un dramaturg abil şi inteligent".

După eşecul piesei „Dorian Gray" de Oscar Wilde (dramatizată de aceiaşi autori) Anatole France este foarte prea optimist şi nu observă laturea a doua a „dramatizărei", care se prăzintă ca o bună reclamă pentru un teatru.

Cărţi şi Reviste

Virgiliu Moscovici: „Fântânile Luminii"
Edit. Cultura Naţională 1923

Azi când literatura noastră din cauza vitregiei vremurilor trece printr'un greu impas, un nou volum de versuri în vitrina librăriilor e un eveniment care trebue să ne bucure. Societatea de editură „Cultura Naţională" ne dă plăcutul prilej să vorbim despre un elegant volum de versuri editat de curând şi datorit unui apreciat colaborator al „Adevărului Literar", d. Virgiliu Moscovici.

Sub sugestivul titlu de „Fântânile Luminii", d. Virgiliu Moscovici şi-a strâns un mănunchiu de poezii, publicate prin numeroase ziare literare şi reviste, prezentându-se astfel, cu un volum demn de o serioasă cercetare.

Cu o bogată inspiraţie, cu un colorit puternic şi variat, cu verbul sonor, d. Virgiliu Moscovici ştie să sugereze ideia inspirării, şi iată ce cântă:

„Se-aude cum, în noaptea grea şi mută
„Scânteia din adânc cu cea din spaţii se sărută...
„O! Vă iubesc, fântâni, cari, sub furtuna
„Ce rupe orizontul strâmt cu ghiarele-i de fier,
„Păreţi atâtea goarne de pământ prin care
„Adâncul gliei strigă către cer!...

Sunt „Fântânile Luminei" dătătoare de orizonturi noui! Pătruns de alte visuri, cu frământări sufleteşti şi mai profunde, d. Virgiliu Moscovici, stie să-şi mânuiască cu măestrie versul spunând:

„Vibrări nebănuite, virgin şi cald fior,
„Mă fulgeră, sub boarea lascivă a 'nnoptării...
„O, suflet prins deapururi în braţele visării
„Găteşte-te: e clipa supremului tău sbor!

. . . .

„Mai sus! Mai sus!... Priveşte cum în adâncuri pier
„Acerbe uri şi visuri ce atât te frământară!
„Ci tu stindard de raze, mai larg te desfăşoară
„Şi flutură-ţi lumina, superb, pe culmi de cer!

Am redat prima şi ultima strofă din sugestiva poezie „Excelsior". In locul meschinăriei de toate zilele şi în dispreţul pământeştilor uri, d. Virgiliu Moscovici, închină versuri de slavă sufletului iubitor de lumină.

Această fugitivă caracterizare a ideilor în poezia d-lui Virgiliu Moscovici, găsesc că trebue să fie complectată şi cu cealaltă latură a versurilor d-sale, versuri în cari găsim reflexul sentimental al inspirării sub cea mai atrăgătoare formă:

„Parfumul rozelor e un poem
„Cântat,
„In seri subtile de iubire,
„De un glas nepământesc,
„In care gem visări
„In drumul spre desăvârşire...

. . . .

„O, lasă-mă în clipa asta rară,
„Să beau parfumul caldului amurg
„Să-l beau din fiecare cupă de petale
„Şi să-l închid adânc, adânc în piept,
„Aşa cum am închis în mine pe vecie
„Aprinsul farmec al făpturii tale...

(Note de seară).

In „Tristeţi de Toamnă" cântă:

„Ce s'a făcut iubirea — şi unde-i toamna mea?
„Pe crângurile supte de-o tainică otravă
„Aud cum se revarsă o linişte bolnavă,
„O linişte de moarte, din ce în ce mai grea...

. . . .

„Oricum, zăresc ca'n friguri în pas uşor cum trece
„Şi ultima fantomă a viselor de ieri —
„Şi simt cum ia cu sine aprinsele-mi dureri
„Ca'n apele uitării de mâine să le 'nnece...

Această uşoară melancolie e fără urme în poezia d-lui Virgiliu Moscovici, d-sa este un entuziast, iubeşte viaţa plină de senzaţii noui şi caută să-şi exteriorizeze sentimentele în versuri ca cele de mai jos:

„In suflet port comoara unei seri —
„Din întuneric două braţe luminoase cresc spre mine
„Cu umezi ochi, cu buze calde tu mă ceri.

(Motive de seară).

„Nu plânge azi văpaia jucăuşe
„Ce'n pieptul nostru, tremurând apune:
„Lumina cere după ea cenuşe...
„Inăbuşă-ţi zăbavnicele şoapte
„Dă-mi mâna ta, ca'n vremuri bune
„Şi aşa-să lunecăm spre marea Noapte...

(Resemnare).

sau:

...„Asemenea cascadei ce plânge peste-abise
„Investmântată 'ntreagă 'n luciri de curcubeu
„Cu cânturile mele îmi poleesc mereu
„Eterna prăbuşire de năzuinţi şi vise...

(Cascada).

Cu acest volum de versuri, d. Virgiliu Moscovici îşi face un loc de seamă în poezia noastră. Poet din noua generaţie, pătruns de idealul de a contribui la creiarea unui curent sănătos în poezia românească, d-sa îşi aduce realizări puternice şi frumoase năzuinţe.

MIHAIL COSTEA

Lamura

In numărul din Martie 1923 al acestei reviste de cultură generală d. *Al. Busuioceanu* vorbeşte de „cel mai original poet modern: americanul Walt Whitman — hoinarul năzdrăvan cu trup enorm şi mers de elefant, cu suflet bun şi cast de adolescent". Se dau şi câteva desprnideri dintr'un ciclu de poeme ale lui Whitman.

D-l *A. Ivanovici* tipăreşte — însoţind-o de 46 nostime figuri — o cercetare, după James Sully, asupra „micului desenator". Studiul acesta, care cuprinde 12 pagini de revistă, ar trebui retipărit într'o plachetă şi pus la îndemâna tuturor celora cari se interesează de sufletul copilului.

Gândul nostru

Numărul din April 1923 al acestei reviste ieşene de artă şi literatură conţine, între altele, versuri de Emil Serghie. Ele sunt scrise cu ştirea redacţiei, dar *fără* ştirea lui Apollo şi în ciuda zânei Erato, muza poeziei lirice.

BENJAMIN CREMIEUX ŞI CRITICA. *Insărcinat cu foiletonul critic la săptămânalul „Nouvelles littéraires", Benjamin Cremieux, critic de dată recentă, dar remarcabil prin preciziunea, justeţea şi erudiţia observaţiunilor sale, — susţinător, alături de Thibaudet şi Rivière, a periodicului „Nouvelle revue française" — găseşte nimerit ca la începutul seriei de foiletoane (Les nouvelles littéraires, no. 26— Avril 14) să-şi încredinţeze cititorii — şi mai ales confraţii întru critică, adăogăm noi, — despre independenţa, sinceritatea şi forţa sufletească arme cu care Cremieux nu poate câştiga decât laude. Ne facem o deosebită plăcere să redăm în româneşte acest bogat început de cronică, în care părerile lui Cremieux despre critică sunt aşternute deschis, cu privire largă spre critica estetică singura creatoare de înalte valori literare:*

„Cea dintâi trebuinţă a unui critic — începe *Cremieux* — e de a vorbi despre alţii şi nu despre sine însuş; rolul său e de a analiza şi judeca opere, nu de a le lăuda sau a se afirma pe sine. Impresionismul este o plagă, este negarea criticei însăş. Totuşi, se admite pretutindeni, dela *Jules Lemaître* şi *Anatole France*, că toată producţiunea criticei contemporane e numai impresionistă. Noi nu credem ca *Horaţiu* şi *Boileau* în existenţa canoanelor universale şi eterne ale frumosului;, nu credem încă în învăţătura criticei sec. al XIX, a *doamnei de Stael*, *Sainte-Beuve* şi *Taine*, că opera de artă ar fi o simplă rezultantă a unei *rase*, a unui *mediu* sau *moment*, a unei tradiţiunii iterare sau a unui temperament. Opera este pentru noi *expresiune, creaţiune strict individuală şi autonomă*. Este rezultatul acţiunei unui X, a unei necunoscute —inspiraţie, dar, talent, geniu — asupra darurilor temperamentului, a rasei, a mediului, a momentului, a tradiţiei.

A fost o greşală de a crede că arta individuală implica un sistem de critică impresionist şi că în genere critica trebuia să se mărginească la formularea — pe cât fidelă şi posibilă — a impresiunilor şi opiniunilor raportate la contactul său cu opera.

Dar e imposibil de a concepe un sistem critic, care, plecând dela ideea unanim admisă astăzi, că arta este *expresiune şi creaţie individuală*, să tindă fără să neglijeze cerrinţele istorice şi ştiinţifice ale criticei sec. XIX, la formularea de judecăţi limpezi, motivate şi, relativ, obiective, după cum le cerea — pe bună dreptate, — sistemul clasic al criticei.

Timpul nu poate fi defavorabil schiţei — nu a unei teorii critice, ci a unei technice critice, cinstite şi raţionale, întemeiată pe ignoranţţa în care încă ne aflăm, a canoanelor universale ale frumosului (ce e oare comun între frumuseţţea unui idol negru, a unei drame de *Shakespeare* şi a unei egloge de *Virgil* ?) şi pe acea idee care spune că sunt mai multe arte decât artişti. Regula esenţială a acestei technice ar fi de a disocia ideea de artă, de ideea de frumuseţe, de a studia şi judeca în mod separat arta unei opere de frumuseţţea sa.

Chestiunea primă, căreia critica trebue să furnizeze un răspuns, este: *„se află oare artă, sau cel puţin virtualitate artistică, în opera ce i-o supunem?* Pentru a-şi da seama de aceasta e deajuns criticului să constate dacă e acolo o originalitate autentică. Sunt multe feluri de originalităţţi: dela marea originalitate care dă naştere unei viziuni noui a realităţţii, profundă, universală, unde o lume întreagă de raporturi este unificată, până la mica originalitate care se mişcă în orbita unei viziuni a lumei deja existente, care nu face decât descoperiri de detaliu. Pentru că acolo e artă, trebue un minimum de originalitate. Tot ce într'o operă este, conştient sau inconştient, imitat din opere anterioare sau inspirat din ele, nu mai este artă. Critica va putea să se înşele, să-i atribue o originalitate, o valoare artistică unei lucrări, fără să ştie că e o copiere după lucrarea altuia; dar aceasta se va întâmpla din ignoranţă materială, nu dintr'o eroare de judecată.

A doua chestiune, căreia critica trebue să-i răspundă, este aceasta: *„ce problemă interioară soluţionează opera recunoscută ca operă de artă?"* A pune în ecuaţie problema interioară, e de a se face, în sens invers, drumul pe care l-a parcurs artistul, dela intenţie la realizare, de a reîncepe creaţiunea — echilibrată cu ajutorul altei baghete. Această problemă interioară, astfel cum ar fi definită de critică, ar putea fi vreodată aceea pe care şi-a pus-o şi realizat-o creatorul? Fără ezitare, trebue să răspundem: *nu!* Critica nu poate să facă decât o ipoteză, care să explice cel mai mare număr posibil de caractere ale operii. Artistul, de altfel, n'are — silit de împrejurări — conştiinţa acestei probleme. Se poate întâmpla ca un critic, al cărui rol, în expunerea darurilor acestei probleme, este de a o pune limpede sub ochii publicului, să lumineze pe autor însuş asupra problemei acesteia, dar în sensul în care un ajutor, care calculează harta, arată, la *Inaudi* seria operaţiuunilor pe care, fără să-şi dea seama de ele, le-a hotărît numai cu mintea.

Putem defini — cu totul elementar — ceeace este problema interioară, spunând că rezidă în raportul stabilit între ceeace a voit să exprime artistul şi ceeace a exprimat. E bine pentru critic de a se sui până la intenţiunea centrală şi la intenţiunile accesorii ale scriitorului, apoi să se coboare dela aceste intenţiuni, până la realizare.

Aci intervine o a doua şi a treia judecată critică. A doua este cantitativă: care era greutatea intenţiunilor centrale, care era numărul intenţiilor accesorii? Fără îndoială că sunt itenţiuni mult mai însemnate în „Forte Etroite" de *Gide*, decât în „l'Atlantide" de *Pierre Benoît*.

A treia judecată duce asupra expresiunii în rapoartele sale cu intenţiunea. „Le parti pris", gustul personal al criticului riscă să-l influenţeze. Dar sforţarea lui trebue, în mod precis, să tindă la abstracţiunea gusturilor sale personale, a se „pune în pielea" autorului. Darul de a simpatiza este cel mai bun ajutător al criticului, după cum cel mai mare inamic al său este darul dragostei de polemică. A simpatiza, este a ieşi din sine pentru a deveni un altul; a polemiza, este a pretinde ca altul să devină... tu-însuţi.

Această problemă interioară pusă de critic, în legătură cu o operă, are mare noroc de a fi fost corect pusă, în ecuaţie de către acesta, dacă se găseşte pusă în termeni asemănători sau analogi în alte opere ale aceluiaş autor. Şi aceasta, pentrucă aşa zisele reînoiri a unui artist, nu sunt decât o aprofundare şi o lărgire a naturei sale. A formula printr'o ipoteză neschimbătoare, legea interioară a unui artist, înseamnă nu numai să rişti să-l limitezi, dar a-l lumina, sau a-l lămuri asupra lui însuşi. Criticul nu trebue să se creadă satisfăcut înainte de a reuşi să formuleze o ipoteză care să-i dea seama de operă. Dacă nu reuşeşte, e că darul lui critic se găseşte în lipsă, şi atunci trebue să tacă, sau să-şi mărturisească neputinţţa.

Când un critic francez de astăzi vorbeşte de un scriitor francez de astăzi, are comun cu el momentul şi tradiţia literară, adesea mediul şi rasa. Un singur element îi e strein: temperametul. In aceste condiţiuni materia primă a artei este aproape de fiinţa lor comună. Critica nu poate judeca şi bine interpreta decât opere contemporane.

Un critic astfel conceput nu se mulţţumeşte să urmărească operele, el le însoţeşte;, ar trebui încă să ajungă să le preceadă şi ca o limită supremă, — rar de tot atinsă — să le provoace.

Acest studiu de artă al unei opere sau al unui autor, condus odată la bun sfârşit, rămâne criticului să aprecieze valoarea universală a acestei arte, frumuseţea ei, să-i aplice regulele frumosului. I se oferă multe metode. Poate judeca după canoanele clasice despre adevăr, bun, despre plăcut sau cumpătat. Sau s'ar putea tot atât de bine aplica canoanele emise de *Taine:* posesiunea resurselor materiei, permanenţa şi adâncimea caracterului exprimat în operă, convergenţa sforţărilor, treapta binefăcătoare a caracterelor. Sau s'ar putea aplica iarăşi o metodă istorică: judecarea valorii unei opere după ceeace aduce nou în seria frumuseţilor clasate, sau sub influenţa pe care o exercită. In sfârşit, şi poate că astfel critica va juca rolul cel mai eficace — să se formuleze reguli, stilul epocei, întemeiându-se, deoparte, pe operile importante ale periodadei precedente, de altă parte, pe încercările debutanţilor şi pe conţinutul revistelor de avant-gardă, a defini, în sumă, frumuseţţea timpului şi a judeca după canoanele acestei frumuseţi.

Una ca aceasta a făcut-o *Boileau*, şi iată pentru ce *Boileau* e *mare*. El a codificat moştenirea renaşterii, şi a lui *Malherbe*, a distins calea pe care luptau un *Racine* şi *Moliere* şi i-a ajutat să o lărgească. A exclus din frumuseţţea timpului său preţiozitatea şi italienismul, pe atunci „en vogue".

Să nu acuzăm de îngustime sau „parti-pris" critica ce ar tenta să definească arta modernă. După ce a condus cu toată simpatia şi imparţialitatea necesară examenul cutărui sau cutărui scriitor, îi e permis îndeajuns de a se întreba, dacă această artă corespunde sau nu regulelor frumuseţii moderne, concepută nu după gustul său, ci după direcţiunile timpului, fără, bine înţeles, să excludă vreuna.

GEORGE BAICULESCU

Revista modelor

Siluete noui

Ceeace face noutatea sezonului de vară, este cu siguranţă, pelerina. Dela mantaua largă şi lungă, cu guler de blană, moda a ajuns la o transacţiune comodă şi elegantă pelerină.

O vom vedea de aci înainte, pretutindeni, pe stradă, la vizite, seara, la ceaiuri, la curse şi chiar la serate.

Pelerinele anului acestuia, sunt uşoare şi flotante, ele se fac din stofă asortată cu rochia şi chiar din mătase.

Fără gulere montante, sunt răscroite şi au creţurile închise într'o bandă în formă de cravată.

Unele se fac plisate şi tăiate în colţi.

Am văzut o pelerină cu toată partea de jos brodată şi decupată cu piele, ceeace îi dedea un aer sălbatec şi totuşi foarte nou.

Motive din stofă, cu florile aplicate, cercuri late, sau tigheluri à-jour, împodobesc faldurile simple ale pelerinelor de astăzi.

Worth, a aninat pelerina numai de umăr, ca într'o poză romantică, alţi croitori, au susţinut-o prin cravată iar cele mai multe au buzunarele tăiate pentru a putea trece mâinele şi a le ţine strâns de corp.

Am văzut mici pelerine plisate, dar nu ştiu de ce, cu aerul lor de bunicuţe, displac siluetei celei noi, atât de emancipate.

Cu pelerina de azi, se poartă pălării mici, cu o pană într'o parte, cu o dantelă pe ochi sau cu o fundă de panglică, foarte în relief.

Ceeace îmi place, este că odată cu acest nou motiv de înfrumuseţare a modei, fustele s'au mai coborît, iar încălţămintea e lungă şi fină.

Am văzut pantofii decoltaţi din stofa rochiei, apoi alţii de chevreau colorat, cu bucle subţiri.

In genere, o simplificare totală, şi un îndemn spre sinceritate. Rămânând corpul în linia lui naturală, frumuseţea femenină capătă, din nou graţie şi eleganţă.

DIANA

Joc de inteligenţă
Şah

PARTIDA No. 84

Jucată la 28 Februarie 1923 în turneul-campionat dintre d-nii: *Herland-Loewenlon-Wechsler-Gudju.*

Gambitul Damei refuzat

Alb: Ing. L. Loewenlon *Negru: S. Herland*

1. d2—d4	Cg8—f6	4. Nc1—g5	Nc8—b7
2. Cg1—f3	e7—e6	5. e2—e3	Nf8—e7
3. c2—c4	b7—b6	6. Cb1—c3	d7—d5.

Spre a-şi uşura desvoltarea figurilor, negru renunţă prin această mutare la deschiderea Bogoljubow, spre a intra în varianta ortodoxă a gambitului damei refuzat.

7. c4×d5 c6×d5 8. Ta1—c1 Cb8—d7

9. Dd1—a4. Mutare indicată de Duras şi jucată de dânsul în turneuri cu mult succes.

9.... c7—c6. Cred că c7—c5 ar fi fost mai bine.

10. Nf1—d3 0—0 11. 0—0 c6—c5. Negru recunoaşte slăbiciunea mutării a 9-a c7—c6 şi pierde astfel un tempo important în apărarea dificilă a acestei deschideri.

12. Nd3—b1 c5—c4 13. Da4—c2 a7—a6

14. Cf3—e5. Varianta lui Pilsbury, alb având avantajul unei mutări în plus.

14.... g7—g6. Negru e nevoit să-şi slăbească poziţia regelui.

15. f2—f4 b6—b5 16. f4—f5 Cf6—e4 singura mutare raţională a negrelor.

17. Ng5—h6 Cd7×e5 18. Cc3×e4! d5×e4. Dacă joacă 18...., Ce5—d3, urmează 19. f5—f6 d5×e4; 20. f6×e7, Dd8×e7; 21. Nh6×f8, Ta8×f8; 22. Tc1—d1; Db4; 23. b3, c3; 24. De2. Iar dacă 19..., Nb4; 20. Cg5, C×c1; 21. N×f8, Cd3; 22. N×b4, C×b4; 23. Df2 şi alb stă mai bine.

19. d4×e5 Ne7—g5 20. Tc1—d1! Ng5×h6. Dacă joacă 20...., De7; 21. f6!

21. Td1×d8 Nh6×e3+ 22. Rg1—h1 Ta8×d8.

23. Dc2—e2! Alb schimbă imediat un nebun, spre a dejuca planul negrului care a sacrificat dama contra turn şi nebun, spre a avea şansa atacului a 2 nebuni.

23.... Ne3—d4 24. Nb1×e4 Nb7×e4

25. De2×e4 Nd4×b2 26. e5—e6. Dacă joacă 26. f6?, Tf8; 27. Df4, N×e5; 28. Dh6, N×f6; 29. T×f6, Te1+mat!

26.... f7×e6 27. De4×e6+ Rg8—h8

28. h2—h4 g6×f5 29. h4—h5. Cred că Tf1×f5 ar fi uşurat jocul. Prin mutarea din text, alb sacrifică un pion, spre a continua cu un atac frumos.

29.... f5—f4. Mai bine ar fi fost 29. Tf8—f6 cu urmarea: 30. De2, Nc3; 31. Tf3, Nd4; 32. De7, Tdf8; 33. Tg3, Tf6—f7; 34. Dd6, Nf2; 35. Tg5, Tf6; 36. De5 şi câştigă un pion.

30. De6×a6	Td8—d5	33. Da6×c4	Td5—d4
31. g2—g4	Nb2—c3	34. Dc4—c5	Td4—d8
32. a2—a4!	b5—b4	35. g4—g5	f4—f3

36. g5—g6! Nc3—g7! Dacă 36......., h7×g6; 37. h5×g6, Rg7; 38. De7+, Rg6; 39. Dc4+ şi câştigă.

37. h5—h6! Acest sacrificiu decide elegant.

37.... Ng7×h6 38. Dc5—h5 Rh8—g7

39. Dh5—e5+!! Singura mutare de câştig.

39....	Rg7—g8	41. De5—e4	Rh7—g7
40. g6×h7+	Rg8×h7	42. Tf1×f3	Tf8×f3

43. De4×f3. Restul e technică.

43....	Nh6—d2	46. Df3—g4+	Rg7—f8
44. a4—a5	Td8—h8+	47. Dg4—f5+	Rf8—g8
45. Rh1—g2	Th8—e8?	48. Df5—d5+	Cedează.

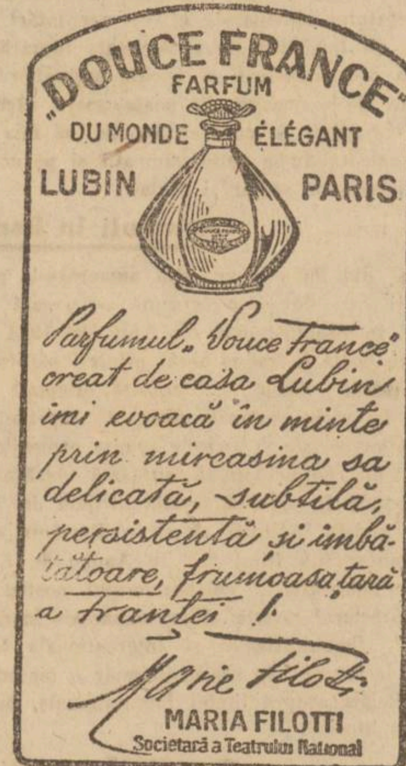
Lt. I. H. Gudju

Rezultatul Concursului Suplimentar la problema un mat ascuns

f2—f1 transformându-se în D. sau T. negrul are nevoie de minimum 27 mişcări; — restul fiind tempo; — pentru f2 — f1 N. 28 mişcări; — iar pentru f2—f1 C. 30 mişcări.

Am primit diverse soluţiuni, — singurele corecte, care au îndeplinit condiţiunile concursului, au fost ale d-lor V. Oniţiu, din Sibiu şi I. Schlarko din Timişoara, — cărora li s'a atribuit premiul de lei 100, divisibil.

W. Pauly şi S. Rosenfeld

SERIA — III ANUL IV No. 130

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate

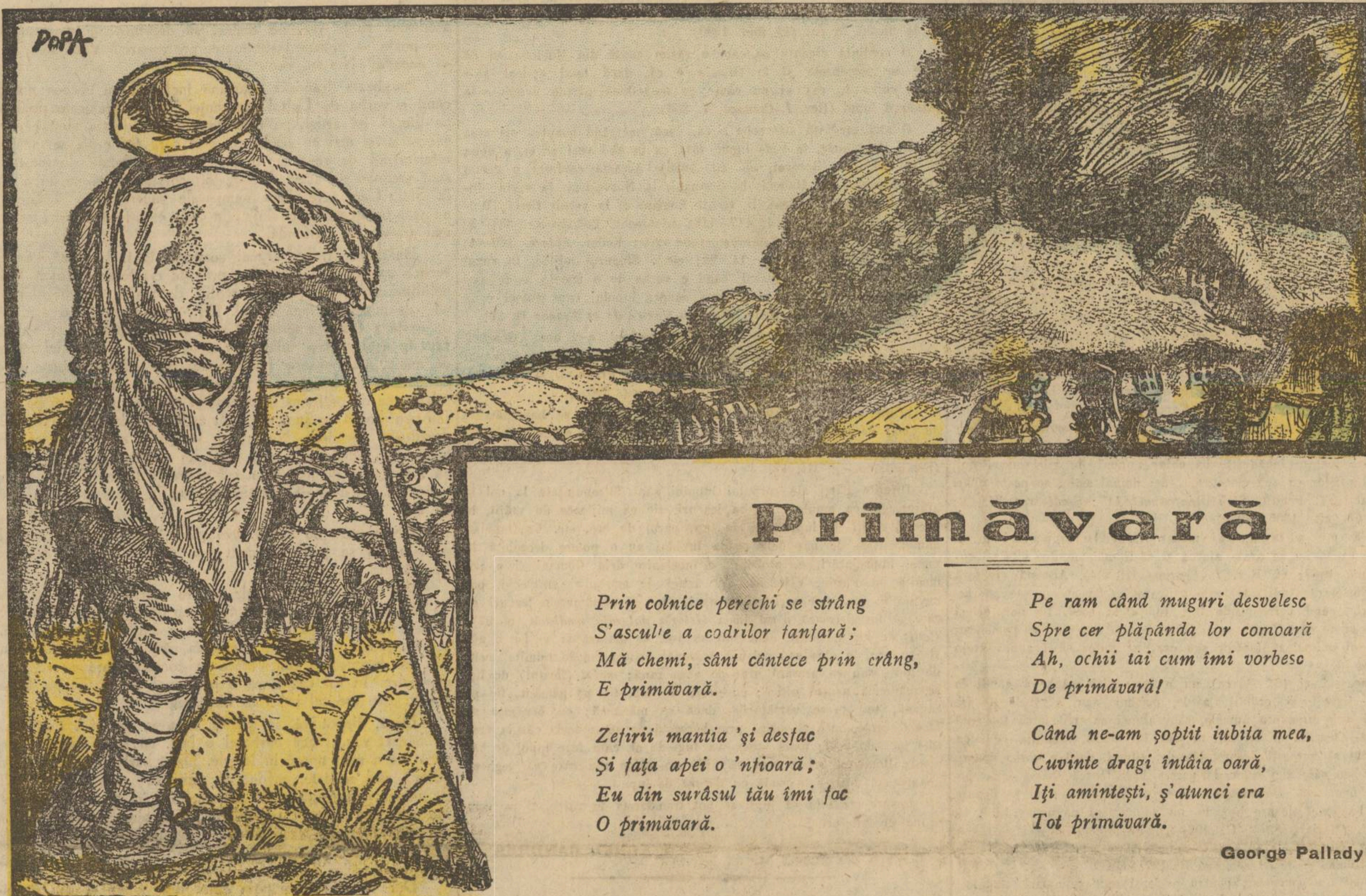
Duminică 20 Mai 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

RUSALIILE

Primăvară

Prin colnice perechi se strâng
S'ascul'e a codrilor fanfară;
Mă chemi, sânt cântece prin crâng,
E primăvară.

Zefirii mantia 'şi desfac
Şi faţa apei o 'nfioară;
Eu din surâsul tău îmi fac
O primăvară.

Pe ram când muguri desvelesc
Spre cer plăpânda lor comoară
Ah, ochii tai cum îmi vorbesc
De primăvară!

Când ne-am şoptit iubita mea,
Cuvinte dragi întâia oară,
Iţi aminteşti, ş'atunci era
Tot primăvară.

George Pallady

La urlătoare

Fiecare cafenea are colţul obişnuiţilor săi. Bătrâni cu insomnii sau digestiuni grele, literaţi ce au de gând să scrie un roman, actori încărcaţi de ghină. Printre ei străluceşte viu, ferches, întinerit câte un invalid dela partea sedentară, pensionar înflorit la faţă şi la butonieră, ce-şi acoperă chelia sburdalnică cu fire lungi de păr cănit aduse dinspre dreapta. Graţie unei democraţii manifestată cu familiaritate calculată, este servit pe întrecute.

„Anghel, tu eşti aici?... Bravo! Adă-mi, mă rog ţie, un şvarţ".

Bacşiş nu dă din principiu şi nu se supără nimeni. Admirându-se în oglindă, în faţa căreia se aşează de obiceiu, cu gesturi cari-i scot inelele în evidenţă: un şarpe cu ochi de rubin şi altul de aur masiv cu monogram, vorbeşte hotărît, categoric, de toate, pentru toţi, cu glas imperios răsunător:

— „Ce zici mata de grevă," întreabă timid un bătrân cu mustăţile îngălbenite de tutun.

— „Ce grevă dom'le?... Eu nu admit greva. Admit orice, dar grevă nu admit, d-ta admiţi?".

— „Mă rog...".

— „Admiţi ori nu admiţi?"

— „Daţi-mi voe...".

— „Destul. Ajunge... Te-am înţeles... vrei grevă. Ei, fă-mă prim-ministru să te lecuesc eu de grevă".

— „Te-am făcut".

— „Cum?".

— „Iaca, d-ta eşti prim-ministru şi eu grevist. Poftim, ce poţi să-mi faci?".

— „Te 'mpuşc".

— „Sânge?...".

— „Pe mormântul mamei mele dacă nu te 'mpuşc. Să pofteşti pe urmă să mai faci grevă".

— „Vreţi sânge?".

— „Sânge vreau!".

— „Iertaţi-mă, n'am ştiut.

— „Să curgă sânge da să fie linişte. Trebuie să ne refacem. Străinătatea e cu ochii pe noi. Lăsaţi odată oamenii cinstiţi să lucreze".

— „Nu uita mata că sângele cere sânge. Un spor cât de mic...".

— „N'am. Suntem săraci... De unde să vă dăm?".

— „Atunci să se eftinească traiul".

— „Cum o să se eftinească traiul, dacă d-lor fură?!".

— „Cine fură?".

— „Miniştrii.

— „Alei...".

— „Gheneralii".

— „Şi gheneralii?!".

— „Mitropoliţii".

— „Mitro...".

— „Ce vrei să-mi spui poate că nu fură?".

— „Mitropoliţii, ce dracu?!".

— „I-am văzut eu... Anghel, dă-mi un chibrit băete".

— „I-ai văzut d-ta?".

— „Nu odată, de o sută de ori, şi'n Moldova, şi'n Transilvania, şi'n Basarabia...".

— „Ce ticăloşie!... Cum dracu fură oamenii ăştia dom'le?".

— „Bine. Ce gândeşti că e greu?... Furi când vrei, par'că d-ta n'ai furat?".

— „Pardon...".

(Antrenat) — „Ce pardon... Mie-mi spui... ai furat şi d-ta, am furat şi eu, furăm cu toţii, c'aşa-i ţara".

GH. BRAESCU

Aplecarea domniţei Maria

(Poveste de Mai)

Domniţei Maria nu-i plăcea cetatea de piatră rezimată de muntele pleşuv, nici zgomotul surlelor, nici vânătorile ucigătoare prin păduri; nu-i plăceau nici mirii de sânge domnesc cari îi erau hotărâţi; şi, spre a face cumpănă cruzimei răspânditoare de sânge şi trufiei nebune şi tiraniei neamului ei, ea se simţi cuprinsă de nevoia unei căinţe, făcută din chinuirea trupului prin post şi sihăstrie. Credea că simte în urâtul neînvins care o dobora, chemarea tainică a harului dumnezeesc; căci, ea nu bănuia că ceea ce o mâna spre alte locuri era dorinţa de a întâlni acolo ceva nelămurit, neaşteptat, care trebue să reînoiască fiinţa lăuntrică şi să-i dea bucurii necunoscute.

Necunoscutul are înfăţişarea unei făgădueli. Şi domniţei Maria el îi putea făgădui visul, lucrul acesta nelămurit şi măreţ, lucrul cel mai frumos pe care îl dă viaţa, fiindcă nu ştim bine ce e, fiindcă poate fi ceea ce nu poate să se împlinească. Domniţei Maria el îi făgăduia poate locul în care creşte floarea fericirii pe care o culegi şi o respiri, săturându-ţi sufletul de melancolii ametitoare şi încărcându-l cu speranţe fără formă care picură greoi ca apa de pe rozele aplecate de furtună.

Curtea domnească nu voi să-i supere dorinţa. De aceea, întovărăşită de jupâneasa Smaranda, nevasta pârcălabului Şoltan, se scobori spre câmpie şi-şi căută un refugiu monahal.

No voia unul prea întunecos, căci fantezia ei se scălda în toate undele torentelor. De aceea nu se opri în nici una din mânăstirile de munte pe care le ştia de mult ci în aceea pe care o clădise de curând, nu un domn biruitor, nici un boer cucernic, ci nişte călugăriţe tăcute, venite de nu se ştia unde, care nu atârnau de nici o autoritate bisericească şi care se călăuzeau după alte orânduelî monahale.

Mânăstirea plăcu domniţei, căci se potrivea cu umilinţa obidită a sufletului ei. Ceea ce îi plăcu şi mai mult încă, fu grădina mistică, în care trebuia de acum înainte să se împrăştie parfumul virtuţii ei. Era atât de plină de soarele amiazii, încât simţeai lumina blondă deopotrivă răspândită fără a o vedea. Toate lucrurile erau în ea mici şi orânduite frumos: lespezile netede şi albe dela intrare, pietrişul perlat al potecilor, care se învârteau în jurul lor însăşi, aşa cum aleargă pisicele după coada lor, firele de iarbă deopotrivă de verzi şi de asemănătoare, viţa cu zece ciorchini, trandafirul alb şi şirul monoton de straturi de flori.

Domniţa se şi gândea la închinăciunile pe care i le va cere locaşul acesta lipsit de griji, când deodată privirile îi fură furate de un leandru minunat, covârşit de flori cari răspândeau o aromă de migdale dulci şi de miere. Jupâneasa Smaranda, bănuitoare, se miră de trăinicia prea păgână a frunzişului lui ascuţit şi de bogăţia aprinsă a florilor. Dar maicele îi răspunseră că „leandrul prevestea înflorirea veşnicei dimineţi".

Deodată, domniţa care se ferea de zgomotele lumei, auzi alintarea răcoroasă a picăturilor de apă. Era glasul sfios dar veşnic al unui şipot care cuprindea, după spusele maicelor, „apele care spală de păcate". Dar jupânesii Smaranda îi fu frică ca nu cumva murmurul lor nepotolit să turbure somnul uşor al domniţei în patul ei cel strâmt.

Mirarea domniţei fu şi mai mare când văzu venind spre ea o ceată de călugăriţe, îmbrăcate unele în roş, altele în alb. Hainele netede nu făceau nici o cută în jurul trupurilor lor. Şi din gurile lor prea rotunde nici un cuvânt nu eşea. Jupâneasa Smaranda voi să vorbească cu ele. Dar stariţa o lămuri că, din pricina unei cucernicii fără seamăn, maicele acelea au amuţit şi că nu-şi mai pot rosti nici măcar rugăciunile; se hrănesc cu anafură şi e de ajuns atâta ca să le facă sfinte.

Prefaţa aceasta la viaţa călugărească puse în încurcătură pe jupâneasa Smaranda. In schimb ea plăcu domniţei care, hotărâtă să urmeze experienţa acestui soi nou de călugărie, întrebă care sunt cerinţele regulamentului.

„Sunt aşa de simple, zise maica stariţă, încât şi animalele şi chiar plantele pot să le îndeplinească.

„Noi n'avem decât o lege: aceea a iubirei desăvârşite. Ne iubim unele pe altele şi ne servim la fel; ne place lumina care ne luminează, umbra care ne ocroteşte, apa care ne scaldă; ne place somnul dorit de trupurile noastre şi hrana pe care ni-o cere viaţa. Alintarea gesturilor noastre e împărtăşită de lot ceea ce ne înconjoară. Când trecem prin aleele acestea, cele mai sfioase dintre plante ne sărută rochiile şi înşişi viermii se îmbrăţişează între ei în bulgării de pământ.

„O tainică bunăvoinţă însufleţeşte lucrurile de cari ne slujun. Borcanele cu dulceaţă se umflă de plăcere pe rafturile cămării, tigăile lucesc de nerăbdarea de a se prăji pe foc, pâinea visează să fie mâncată şi fructele plesnesc în dorinţa de a fi muşcate. La noi toată fiinţa înfloreşte în propria-i substanţă, fără sforţare şi fără silnicie.

„Regulamentul izgoneşte posturile, abstinenţele, chinuirea trupului şi a minţii, şi nici rugăciunile nu mai au ce cauta atunci când tot sufletul nu-i decât o rugăciune."

Jupâneasa Smaranda se încruntă şi-şi îndreptă boneta: „Asta seamănă mai mult cu o laudă a desfătării trupeşti decât cu aceea a credinţii!" mormăi ea.

Dar stariţa o convinse cu blândeţe că scrupulele ei erau ale unei minţi neluminate îndeajuns; şi că adevărata cucernicie a vieţii e să schimbi păcatul în sfinţenie şi voluptatea în virtute.

Domniţa mărturisi că-i place totul şi fu primită ca soră: se spovedi călugăriţelor mute şi începu să vadă de micile treburi ale mânăstirei. In curând sângele i se făcu mai liniştit şi mai dulce ca laptele, sufletul îi străluci de dragoste şi gândul i se pierdu în fericirea cerească.

Poate că ar fi uitat toate bucuriile şi toate puterile lumei, dacă n'ar fi auzit zgomotul continuu al izvorului sub florile prea roşii ale leandrului. Şoptitul acela părea că-i spune că viaţa-i o jucărie glumeaţă din care poţi scoate bucurii nespuse dacă o întorci, îi dai o formă, îi schimbi înfăţişarea; şi sub mâini de artist, viaţa aceasta întunecată poate să se acopere cu o pulbere de aur şi să dea muzica divină care te face să râzi sau să visezi pierdut.

Pe măsură ce vremea trecea, domniţa Maria, care orânduia totul după ritmul ei lăuntric, pentru care o frunză era de ajuns ca să-i dea mirosul pădurei şi cari din orice făcea un paradis, văzu în liniştea vieţii monahale că sfinţii nu sunt decât nişte realişti, că oamenii aceştia au cântărit viaţa într'o balanţă dreaptă şi, simţitoare, au găsit-o prea grea şi s'au scăpat de ea, că renunţarea e drumul crucei pentru cei ce n'au nici darul iluziunei, nici darul indiferenţii.

Şi când cea dintâi stea se ridica pe cerul încă luminos al înserării, în clipa îngerilor care e şi clipa luceafărului, mica domniţă ameţită de melodie şi de parfumuri, îşi simţea inima înflorind ca un buchet, pe care ar fi voit să-l ofere cuiva ca să-l farmece şi să-i facă plăcere.

In zadar căută vreun cerşetor, căci nu trecea nici unul. Uneori, plecată peste zidul puţin prăbuşit al grădinei, ea privea dincolo, drumul tăcut al vieţii. Şi, în clipa aceea nocturnă, nimeni nu trecea.

Spre sfârşitul lui Mai, domniţa se domeri că e cuprinsă din nou de vechia-i teamă dureroasă. Nu mai putea păstra, fără a o risipi, comoara ei lăuntrică la care se adăoga în fiece zi, tot mai mult, o îndurare, o blândeţe devotată, o bunăvoinţă nevoită. Era întocmai ca o rodie coaptă care se deschide să-şi samene grăunţele.

Intr'o seară, rezimată de zid, ea îşi număra mărgăritarele colanului, aşteptând nici ea nu ştia ce. Privise năvala de purpură a apusului şi vârtejirea norilor în jurul discului roşu şi greoi al soarelui care se turtea de marginea orizontului; privise arborii aprinzându-se în neştire cu furia cruntă a iubitelor părăsite şi grămada de acoperişuri strălucitoare ale mânăstirei cari păreau că se zgudue, se ridică, se îmbrâncesc unele peste altele ca să bea mai bine razele până la cea din urmă picătură, de frica întunerecului. Ochii ei se hipnotizaseră în contemplarea soarelui acesta muribund, inimă stacojie care împinsese fluxuri supreme de viaţă spre a se sfârşi într'o bruscă şi aprinsă agonie dincolo de pământurile îndepărtate. Şi când arborii se reculeseră într'o linişte violetă, când o lumină subtilă şi palidă se evaporă din peisagiul care o primise ziua, când noaptea ieşi din pământ ca aburi uşori şi leneşi, domniţa Maria gândi că veşnicia nu-i decât încetineala timpului când clipele sunt frumoase.

Ea aspiră aroma serii acesteia calde de iubire şi de melancolie. Luna strecura între frunzişuri surâsuri palide. Pârâul modula tânguiala-i depărtată pe pietrele sonore. Unde de ceaţă străvezie pluteau în livadă. Florile îmbălsămau tăcerea. Domniţa Maria se înfioră; inima i se umflă şi două lacrămi îi curseră din ochi ca seva prea bogată a rămurelelor tinere. Niciodată seara n'a avut farmecul acesta covârşitor, nici umbra atâta s[illegible]

Niciodată luna n'a fost aşa de clară, nici zarea aşa de adâncă!

Deodată, în clipa când i se păru că o adiere o târăşte în suflul de flori pe drumul uşor pe care plopii o salută şi firele de iarbă îi surâd, ea auzi pasul unui cal şi notele destrămate ale unui cântec. Un călăreţ venea domol, jucându-se cu una din mănuşile lui. Era tânăr; domniţii îi păru că e svelt şi bine făcut. Ea tuşi uşor în dosul unui tufiş de busuioc, călăreţul ridică capul şi îşi opri calul, mirat că a văzut în întunerecul frunzişului paliditatea unei feţe.

— Cine eşti tu, chip întunecos? zise el.

Domniţa surâse şi şopti:

— Sunt domniţa iubirei desăvârşite.

— Atunci tu eşti aceea pe care o căutam, domniţă; şi iarna şi vara, pe coastele scobite ale vâlcelelor, pe culmile crunte ale munţilor, la amiazi lângă fântâni, îţi vedeam ochii prin luminile zorilor, îţi vedeam rochia în cutele moi ale norilor. Eu sunt Trecătorul şi n'am altă avere decât puterea braţului, bunăcredinţa curajului, tinereţea şi nădejdea-mi fără hotare. Aşi fi neînvins, dacă mi-ai da iubirea...

Domniţa cea mică şi naivă nu luă în seamă îngâmfarea cuvintelor acestora; ea se aplică mult în jos, călăreţul se ridică în scări, gurile lor tremurânde se uniră poate, dar era prea întunerec ca să se poată vedea mai mult.

Timp de un pătrar de lună, domniţa se duse în fiecare seară la zidul prielnic. Intr'o noapte, când astrul târzielnic îşi rostogolea pe cer faţa-i plină, domniţa Maria se învălui într'o manta mai moale ca aripa întunecată a liliacului, culese un ram de leandru care fereşte de deochi, umplu o sticlă cu apă din izvorul care păstrează neprihana, apoi fără a mai privi îndărăt, sări peste zidul mânăstirii şi alunecă în braţele întinse ale călăreţului. Calul, cabrat sub îndoita sarcină, porni într'o săritură năvalnică spre necunoscut.

Când jupâneasa Smaranda află despre fuga domniţei, era să moară de ruşine şi de necaz, dar maica stariţă îi zise că nu trebuie să ia în nume de rău fuga aceasta. In mijlocul maicelor, domniţa cea mică şi naivă învăţase singurele virtuţi trebuincioase: încrederea, abnegaţia şi mila. Renunţând la bogăţie, înfruntând soarta şi dându-şi ca pomană inima, ea rămăsese credincioasă înţelesului orânduelii dulci şi adevărate a iubirii desăvârşite.

ION DRAGU

STUDII DE FOLKLOR

LUPUL

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Incheiasem articolul precedent cu întrebarea de ce poporul nostru are o groază așa de marede lup, încât să-i consacre 35 zile peste an, spre a se feri de relele ce-i poate pricinui această lihanie?

Vom căuta, în cele ce urmează, să răspundem la această întrebare, arătând rolul pe care-l are lupul în datine și credințe la Români și la alte popoare.

Am amintit, cu alt prilej, că mare parte din popoarele agricole de astăzi s'au îndeletnicit la început cu păstoritul. Romanii au fost la origine un neam de păstori, și până în ziua de astăzi o mare parte din populațiunea din Abruzzi și din Sardinia se îndeletnicește aproape numai cu creșterea vitelor. Românii până târziu în veacul de mijloc, duceau o viață aproape exclusiv păstorească, după cum tot păstori au rămas până astăzi Aromânii din Peninsula balcanică.

Rătăcind cu oile lui prin locuri singuratice, în apropierea pădurilor și departe de orice locuință omenească, păstorul a avut totdeauna să lupte cu trei dușmani neîmpăcați cari își disputau fiecare avutul pe care trebuia să-l păzească zi și noapte: tâlharii, urșii și lupii. Lupul, în special, a fost și este încă, pentru păstor, vrăjmașul cel mai de temut și împotriva căruia trebuesc întrebuințate toate mijloacele de apărare. Această fiară cruntă, despre care naturaliștii constată că omoară adesea numai pentru plăcerea de a omorî, pentru a-și sătura privirea cu șiroaiele de sânge curgând în jurul lui, turbură somnul ciobanului și în ceasurile de veghere se străduește în tot felul și chipul să-l ție departe de turma ce i-a fost încredințată.

Păstoritul, fiind odinioară îndeletnicirea de căpetenie a Românului, în ochii lui numai păstorul era om de omenie. In poveștile poporului, când se vorbește de un om fără păcate, omul acesta, numai cioban poate fi. Tot astfel, dintre sfinții venerați de popor, mulți îi socotește că au fost ciobani: Sfântu Dumitru a fost cioban la oi (Codin-Mihalache, *Sărb. pop.* 86; T. Pamfil, *Sărb. de toamnă*, 65, 67—69); de asemenea Sfântu Ilie (T. Pamfil, *Sărb. de vară*, 184), Sfântu Haralamb (S. Fl. Marian, *Sărb.* II, 28), Sfântu Grigore Teologu (Codin-Mihalache, *op. cit.* 21), Sf. Trifon (*id. ibid.* 23), Sfântu Ioan Botezătorul (Voronca, *Dat. și cred.* 312; S. Fl. Marian, *Sărb.* I, 215), Moș Ajun a fost baciu în slujbă la Moș Crăciun, stăpânul staulului în care s'a născut Mântuitorul (Codin-Mihalache, *op. cit.* 95), etc.

Așa fiind, nu trebuie să ne mire de loc faptul că, din toate animalele sălbatice, lupul ocupă locul cel mai de căpetenie în proverbele și locuțiunile poporului. Numai la popoarele care s'au îndeletnicit cândva sau se ocupă și astăzi cu creșterea oilor putem găsi un număr așa de mare de zicători privitoare la lup, cum le întâlnim la Români: *Lupul își schimbă părul, dar năravul ba.— Ce intră în gura lupului, nu se mai poate scoate. — Lupul când îmbătrânește, îl latră câinii. Lupul mănâncă și din oile numărate. — Cine se face oaie, îl mănâncă lupii. — Și cu oile toate și cu lupul sătul, nu se poate. — Vorbim de lup și lupul la ușe. — Lupul nu se sperie cu pielea oii. — Lup îmbrăcat în piele de oaie.— Nici lupul flămând, nici oaie cu doi miei. — De când era lupul cățel și măgarul vițel.— De când lupii albi. — Când oiu vedea lupul 'cu cimpoiu umblând după oi. — A scăpa ca din gura lupului.— A da oile în paza lupului. — A umbla ca lupii pe lângă oi. — A se strânge ca lupii la hoit. — A intrat lupul în coșar.— Mai bine îl făcea mâsa mânz și-l mânca lupul. — La lucru uituc, la mâncare numai lup. — La mâncare ca lupul și la lucru ca butucul. — A se duce pe gât de lup. — Il potrivește din gât ca lupul*, etc. etc.

Fiara aceasta crudă — *gavătul*, cum i se zice în Oltenia — nu poate fi decât o creațiune a diavolului. Și într'adevăr, iată ce povestește o legendă foarte răspândită la noi și aiurea:

„După ce D-zeu a făcut omul și dobitoacele ce-i trebuia, s'a apucat dracu să-și facă și el ceva. A făcut din lut un lup. Numa iacă vine și D-zeu, care zice dracului: „zi-i să se scoale". Dracu zice: „sai, lupe, și mănâncă pe D-zeu!" Lupu nu se scoală. D-zeu cere să i-l dea lui că l-a învia. Dracu i-l dă. D-zeu s'apucă de-l mai ciopleşte, din cari așchii s'au făcut fel de fel de gângănii rele: șerpi, broaște, șopârle.... După aceasta D-zeu zice lupului: „sai, lupu, și mănâncă pe dracu!" O dată sare lupu și de tot la dracu.... cât pe ce să-l mănânce". (*Șezătoarea* I, 180; cf. Revistă *Ioan Creangă* III, 147, IV, 139).

O altă legendă adaugă că „dracul, de frică, s'a suit într'un copac, dar lupul a sărit și l-a apucat de călcâiu; de aceea e dracul cu călcâiul rupt" (Voronca, *Dat. și cred.* p. 7).

Tot astfel povestesc și Aromânii (P. Papahagi, *Mater. folkl.* 804—806), Bulgarii (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 27), Albanezii (Hahn, *Griech Märchen* II, 144) Polonii, Rușii, Rutenii, Letonii, Suedezii, etc. (Dähnhardt, *Natursagen* I, 147—151; *Mélusine* IV, 265—6; *Rev. des trad. popul.* II, 486).

In Bretania se crede însă că lupul a fost creat de Dumnezeu, când a văzut că ciobanii nu-și mai păziau oile și acestea se duceau pe câmp de mâncau grâul. Legenda mai adaugă că Dumnezeu îi făcuse lupului o coadă lungă de mai mulți metri, iar ciobanii o încolăciau în jurul unui copac, așa că lupul nu se mai putea apropia de oi. La rugămintea lupului, Dumnezeu îi scurtă coada de ajunse așa cum e astăzi (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 5, 8).

Dumnezeu, după ce a creat pe lupi, i-a încredințat Sfântului Petru, ca să fie mai mare peste ei, să-i stăpânească și să le poruncească ce au de făcut; de aceea poporul îi numește „câinii lui Sfântu Petru".

„Lupu se zice că e câinele Sfântului Petru și unde-i poruncește el, acolo face pradă. Când se străng mai mulți lupi la un loc, de urlă, se zice că se roagă lui Sf. Petru să le rânduiască pradă". (A Gorovei, *Cred. și superst.* 1964). — „Lupii sânt câinii lui Sf. Petru. El îi rândueşte după pradă, când se adună la urlătoare, de obiceiu pe la răspântii. „Tu să mănânci oaia lui cutare, din cutare sat. Tu, porcul cutăruia, tu, pe cutare om, etc." Și ci-că, pe cine o rîndui Sf. Petru câinilor lui, nu scapă nici în gaură de șarpe. (Codin-Mihalache, *op. cit.* 18).

„Sf. Petru le urseşte în toate nopțile vitele pe care lupii trebue să le mănânce, dar mai cu seamă aceasta se întâmplă în noaptea de Sf. Andrei de iarnă, când Sf. Petru își chiamă toți lupii lângă sine, arătând fiecăruia dintre dânșii prada ce le e hotărâtă. (T. Pamfil, *Sărb. de vară*, p. 148; cf. Voronca, *op. cit.* 944).

După alții, Sf. Andrei e mai mare peste lupi și peste celelalte fiare sălbatice. După credința altora, ar fi Sf. Trifon, Teclele sau Filipii, sau alți sfinți mai mărunți ale căror zile sânt păzite de Români cu nelucrare, pentru ca nu cumva să se supere și să asmuță lupii asupra vitelor lor și să le prăpădească.

Am văzut în articolul precedent care sânt aceste zile. Dintre acestea însă, cele mai de seamă sânt:

Sîm-Pietru de iarnă (16 Ianuarie), *Pilipii*, (25—30 Ian., 12—16 și 21 Noemvre), *Mărținii* (1—3 Febr.), *Teclele* (24 Sept.), *Berbecarii* (26—28 Sept.), *Sf. Dumitru* (26 Oct.), și *Sf. Andrei*, (30 Noemvre).

„Filipii" din Ianuar și „Mărtinii" sânt zilele păzite cu cea mai mare sfințenie pentru apărarea de lupi și sânt reminiscențe prețioase din viața păstorească a Românilor cari serbau la mijlocul lui Februar *Lupercaliile* pentru ferirea oilor de rapacitatea lupului. Vai de cei ce nu prăznuesc cum se cuvine aceste zile: mare prăpăd va face lupul, peste an, în oile și vitele aceluia ce va nesocoti sfinții, din aceste zile și se va încumeta să lucreze.

Cu deosebire, următoarele lucrări nu trebuesc făcute cu nici un chip în zilele rele de lupi, căci altfel aceștia vor sfâșia vitele:

a) Să nu se pieptene „căci atâția lupi sar la oi, câți dinți are pieptenele cu cari ai umblat, și câte fire de păr au trecut prin pieptene" (Rev. *Ioan Creangă* V, 371; cf. Gorovei, *op. cit.* 1966—7, 3165). De altfel, e primejdie din partea lupilor, dacă se piaptănă cineva oricând noaptea. (Rev. *I. Creangă* IV, 240; V, 179) La Aromâni, în zilele de Sfinții Surghinați (11—23 Noemvre, corespunzători Filipilor de toamnă), femeile „nu se piaptănă pe cap, ca, fiind părul încâlcit, lupii să se încurce prin păduri, să se piarză într'însele și să nu poată da de urma locurilor unde pasc turmele" (P. Papahagi, *op. cit.* 316).

b) Nu se dă gunoiul sau cenușa afară din casă sau din grajduri, căci noaptea „vine lupoaica, scormonește prin gunoiu și, dacă găsește cărbune, îl fură și numai așa se împerechiază în noaptea aia și prăsește cățel, și atunci vai de vitele oamenilor" (*Codin-Mihalache, op. cit.* 24; cf. Gorovei, *op. cit.* 702, 1304, 1968, 1990; Rev. *I. Creangă* III, 340 V, 311; VI, 273). Aceeași credință o găsim la Germani (Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube*, p. 64; Schwartz, *Der heutige Volksaberglaube*, p. 89).

c) Să nu împrumuți nimic din casă, mai ales după asfințitul soarelui (Codin-Mihalache, *op. cit.* 89; cf. Gorovei, *op. cit.* 1353, 1989, 2822, 3452, 4185; Rev. *I. Creangă* V, 311) și nici „aluatul și cântarul să nu-l lași să doarmă prin sat, că-ți mănâncă lupul vitele" (Gorovei), *op. cit.* 4184).

d) Nu se coase, nu se toarce, nu se împunge nimic cu acul, nu se împletește lână, nu se pieptănă cânepa, nu se face gaură în pământ, nu se sfredelește cu burghiul, nu se macină, etc. (T. Pamfil, *Sărb. de toamnă* 115,—7, Gorovei, *op. cit.* 1303, 1305, 1306, Voronca, *op. cit.* 579, 1060, 1083; Rev. *I. Creangă* V, 310, 311), căci „de câte ori împungi cu acul, atâția lupi te năpădesc la drum" (*ibid.* V, 371). La Aromâni „nu încep lucru cu niciun instrument, ca să nu sugrume lupii oile". (P. Papahagi, *op. cit.* 316). La aceștia însă e îngăduit să se toarcă cu furca „ca să se sporească turmele și ca lupii să se prindă în curse" (*id. ibid.*).

Singura lucrare îngăduită, ba chiar impusă, în zilele de Filipi, e spălatul rufelor cu apă clocotită, „căci numai astfel se poate opări gura lupului (T. Pamfil, *Sărb. de toamnă* 117; *Șezătoarea* VI, 32; Gorovei, op. cit. 1305, 1972).

e) Să nu pomenești măcar numele lupului în aceste zile, ca să nu se arate aievea și să-ți mănânc din vite (Gorovei, *op. cit.* 1967; cf. Rev. *I. Creangă* III, 44). Această credință foarte veche și răspândită la toate popoarele a dat naștere cunoscutului proverb „când vorbește de lup, lupu-i la ușe". La noi, ca și aiurea, se crede că e foarte primejdios, la anumite zile, să pomenești numele unui animal rănfăcător sau care ar putea să-ți aducă vre-o stricăciune.

„In această zi (Sf. Alexe) nu e bine nici măcar a gândi la gângănii, jigănii și gujulii, a le pomeni sau a vorbi despre dânsele și a le pronunța numele, căci atunci se crede... că tot anul îți vor eși înainte și te vor mușca. Iar dacă trebuința cere 'ca numai decât să vorbești despre dânsele, atunci, dacă e vorba despre jigănii, trebue săle zici celor de partea bărbătească *Domn*, iar celor de partea femeiască, *Doamnă* sau *Cucoană*. Iar dacă e vorba despre gângănii, bunăoară despre broaște, nu se numesc pe nume, ci li se zice *iepe*", (Marian, *Sărb.* II, 198—9). Broaștei să-i zici *cal*, sau *cal de apă*, sau *de cele cu patru picioare* (Voronca, *op. cit.* 981—5), șarpelui să-i zici *peşte* (*Șezătoarea* II, 197), etc.

Francezii nu pomenesc, pentru aceleași motive, numele lupului, vulpii, nevăstuicii, șoarecelui, iepurelui, etc., dând fiecăruia din aceste animale câte un alt nume, când sânt nevoiți să le amintească (Sébillot, *op. cit.* III, 20—21), și tot astfel Germanii, cari numesc vulpea *Langschnanz* (—coadă lungă), șoarecele *Bodenläufer*, etc. (Wuttke, *op. cit.* 64). E aceeași teamă care a făcut pe Român să întrebuințeze expresiuni ca *altă-aia* pentru „monstru, arătanie" sau *a-nevoie, aboală* (— acea nevoie, acea boală) pentru „epilepsie", întocmai după cum Francezii dela Sud, când vorbesc de șoareci zic: „*aquelos bestios*", adică „a c e l e animale", de teamă de a le rosti adevăratul nume. Aceeași teamă a făcut ca mai pretutindeni să se evite pronunțarea numelui diavolului, născocindu-se tot felul de alte numiri ca „ucigă-l-crucea", „ducă-se-pe-pustii", etc. Din aceeași pricină Huțulii din Bucovina evită de a pomeni numele ursului, întrebuințând în locu-i termenul de *wujko* (—y unchișor), ori *welekij* (—cel mare), pe când lupul e numit *malej* (cel mic) (Kaindl, *Die Huzulen*, p. 103).

Una din datinele cele mai răspândite și mai importante în aceste zile, e *legarea gurii* sau *ungerea ochilor lupului*, ca să nu se poată atinge de vite:

In zilele de Filipi „femeile lipesc gura sobei, ca să se lege și gura lupilor" (Candrea, Densușianu, Speranția, *Graiul nostru* I, 270).

In această zi (Filipul cel șchiop) „se vor unge (— lipi cu lut) cuptoarele și pereții, pentru a se unge ochii lupului" (T. Pamfil, *Sărb. de toamnă* 121).

In ziua de Spolocane „se ung vetrele ca și la Filipi, ung gura lupului și a altor dihănii" (Voronca, *op. cit.* 289).

In ziua de Ovidenie „să ungi ușa și gura cuptorului cu lut amestecat cu piatră și să zici: „Eu nu ung ușa sau gura cuptorului, dar ung gura dușmanilor", sau „nu te ung cu lut, dar ùng, încremenesc, împietresc gurile dușmanilor și a jigăniilor" (Voronca, *op. cit.* 888).

„Se ung vetrele, gura cuptorului, borțile prin pereți, ca să se astupe și gura lupului, și să se ungă ochii lui, ca să nu vadă prada" (Voronca, *ibid.* 1212).

„La lăsatul secului de brânză, să legi fiarele de pe coș înainte de a te culca, ca să legi gura fiarelor sălbatice, să nu-ți mănânce vitele (Gorovei, *op. cit.* 1300).

„Când sunt vitele noaptea pe câmp, la pășune, femeia pune lacătul la verigi (— lanțul atârnat de lemnele coșului ca să se prindă căldarea); închizând lacătul, închizi gura lupilor" (Rev. *I. Creangă* V, 268).

„Când cineva pierde vitele, atârnă o secure de lemnele coșului, scoate trei cărbuni roșiți din foc și pune o oală cu gura la vale peste ei. Se mai iau pieptenii daracului și-i încleștează unii cu alții, zicând: „așa să stea încleștate gurile fiarelor sălbatece". Astfel scapi vitele de primejdie". (Rev. *I. Creangă* IV, 21; cf. Gorovei, *op. cit.* 4178—9).

„Cu ață luată dela vreun sac dela moară se leagă gura lupului. Faci 9 noduri și zici: „Eu nu leg sacul, nu leg țolul, dar leg gura la lup". Și ața aceea omul o poartă și nu se teme". (Voronca, *op. cit.* 217).

„Femeia care nu vrea să se atingă lupul de vitele ei, leagă un ac cu ață de mănușa doniței, și-l poartă atârnat de doniță cât vrea" (Gorovei, *op. cit.* 4190).

La Aromâni, în zilele de Sf. Surghinați (— Filipii) „toate foarfecile se leagă cu o sfoară, crezând că prin aceasta se leagă gura lupilor", de unde și credința că în aceste zile „nu este bine să desfaci de loc foarfecile, că se deschide gura lupului". (P. Papahagi, *op. cit.* 316).

Tot astfel se procedează și în ajunul lui Februar. (P. Papahagi, *Vieața nouă*, XII, 154).

Tot astfel, în Bucovina, în spre seara de Sf. Alexe (17 Mart) se leagă foarfecele cu ață, pentru ca gurile jivinilor să fie peste tot anul legate și să nu se poată atinge de vite. (Gorovei, *op. cit.* 33).

O credință analogă există la Românii din Moravia (*id. ibid.* p. 155) și la Bulgari, în zilele de 1 Ianuar, 1 Sept. și, în special, în zilele de 12—21 Noemvre, numite „Sărbătorile lupilor", (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 331, 349, 350).

Din multele credințe pe care le mai găsim la poporul român cu privire la teama pe care o are de lup și la mijloacele pe care le întrebuințează pentru a se feri pe sine și a-și apăra vitele de atacurile lui, mai cităm următoarele:

„Să nu cauți vitele pierdute mâncând, că ți le mănâncă lupul" (Rev. *I. Creangă*, IV, 21; Gorovei, *op. cit.* 4186).

Când se iese dela Inviere nu se mănâncă carne, ca să nu se dea lupii la vite (Gorovei, *op. cit.* 54). Pentru acelaș motiv nu trebuie să se mănânce carne în ziua de Crăciun (*id. ibid.* 929). Și cel ce va mânca lunea frupt sau va mânca carne din frigare seara, va avea pagubă în vite de pe urma lupilor (*id. ibid.* 1443, 1961, 2066, 4183).

Nu e bine să te încalți pe cuptor că-ți va mânca lupul oile, (*id. ibid.* 1047, 1048), După alții, din aceeaș pricină, nu e bine să te încalți în pat (*id. ibid.* 1980).

O credință ciudată pe care o găsim citată din Moldova, și de care se pomenește și în Oltenia e că, dacă te-ai apucat să-i cauți cuiva în cap și nu cauți pe amândouă părțile capului, te mănâncă lupul (Rev. *I. Creangă*, V. 366).

O altă credință străveche e că, dacă, mergând noaptea ori ziua pe căi lăturalnice, te vede lupul, fără ca tu să-l vezi pe el, a doua zi vei răguși" (Gorovei, *op. cit.* 1988). Această credință o găsim și la Francezi, la Italieni, la Germani, la Norvegieni, la vechii Indieni, la vechii Bactrieni, la vechii Romani și la vechii Greci (Rolland, *Faune populaire*, I, 117—118; Liebrecht, *Volkskunde*, 334—5; Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube*, 200; Keller, *Thiere*, 163—4; Pliniu, VIII, 34, Theocrit, 14, 22; etc.). Singurul mijloc, în cazul acesta, de a-și păstra glasul, când e vorba de o femeie, e de a-și despleti părul și de a se năpusti asupra lupului care atunci o ia la fugă (Laisnel de la Salle, *Croy du Centre de la France* II, 29).

Când îți iese lupul în cale, zice Românul, e a bine (Gorovei, *op. cit.* 1977; Rev. *I. Creangă* V, 369). Aceeaș credință o aveau și Romanii (Pliniu, VIII, 34) și o regăsim la Francezi, la Germani, etc. (Rolland, *op. cit.* I, 118; Wuttke, *op. cit.* 200).

„Cine mănâncă carne scoasă din gura lupului, se îmbolnăvește de „colț de lup", de care scapă tot cu legături cu carne încolțită". (Gorovei, *op. cit.* 1981). Aceeași credință o găsim la vechii Francezi (Sébillot, *op. cit.* III, 47).

Diferite părți ale corpului lupului sânt întrebuințate la noi și aiurea, fie ca amulete, fie ca leacuri, fie ca mijloace de vrăjit, în special colții de lup, ochii de lup, părul de lup, etc. Credința că anumite fire de păr dela coada lupului au o putere deosebită în unele împrejurări, e, probabil, o moștenire dela Romani și e pomenită de Pliniu, VIII, 34, Tot astfel de moșteniri străvechi, pomenite în parte de scriitorii romani, sânt și următoarele leacuri pe care le înregistrează d-rul Leon (*Istoria naturală medicală*, p. 97): *Colții* de lup nechiuit, nehuiduit se ard, se pisează și se fac o alifie cu seu de oaie sau cu unt proaspăt pentru bubele numite „colți de lup", sau se presară praf pe acea rană; *maiul* (ficatul) de lup se mănâncă pentru oftică; cu *urma* de lup, fie pe pământ, fie pe zăpadă, se opresc vărsăturile, dacă se mănâncă; cu *beregată* se face de urât, dacă se strigă prin beregată pe nume acela căruia vrea să-i facă de urât; toată lumea va fugi de el, cum fuge lupul de oameni; Românul, când vrea să aibă un câine rău care să vegheze noaptea, îl unge sub coadă cu *untură* de lup.

Despre credința că lupii se pot transforma în vârcolaci ne vom ocupa cu alt prilej.

I. AUREL CANDREA

SONETE

PRIMĂVARĂ

Pe cer zâmbește iar acelaș soare,
De-asupra mea zbor iarăși rândunele.
Și prin păduri aceleași floricele:
Dulci toporași și blânde lăcrimioare.

Pasc iarăși turme albe pe vâlcele
Și iar răsună șopot de izvoare,
Și acelaș glas de păsări călătoare
Răsună sus, sub cerul țărei mele.

Aceleași frunze înverzesc copacii,
Cu-aceleași flori se 'mbracă liliacii
Și firea e aceiaș. neschimbată.

Acestea toate câte mă 'ncântară
De mic copil în ori ce primăvară
Mă 'ncântă iarăși ca la prima dată.

NOAPTE DE MAI

Dormea grădina în umbra cufundată.
Aleile ei largi erau deșarte...
In pacea nopței s'auzea, departe
Lătrând, prin sat, vr'un câne câte-odată.

Sub lilieci, pe o bancă, rezemată
Ședeà Florica singură de-oparte.
Lăsase capul leneș într'o parte,
De-atâta așteptare întristată.

Intr'un târziu, ușor ca o adiere
Un pas foșni pe iarbă, în tăcere,
Ș'o blândă șoaptă spuse: „sara bună"...

Și 'n vraja nopței dulci de primăvară
Amanții dornici, se îmbrățișară
Sub farmecul îmbătător de lună...

Teodor Rășcanu

Faguet, despre „Femeia burgheză"

de D. I. SUCHIANU

In ajunul marelui război strângea Faguet, într'un volum, câteva reflecțiuni asupra viciilor societății burgheze. Printre acestea, unele se referă la greșelile ce se comit față de femee. Aceste greșeli, subliniate și reliefate cu spiritul și verva cunoscută a lui Faguet, sunt și azi de plină actualitate.

Vom reproduce câteva.

***

„Femeile din India cred că e rușine să învețe a ceti. Așa ceva — spun ele — e bun pentru sclavele cari cântă prin pagode...".

Tot astfel și fetele din burghezia franceză. Ele disprețuiesc pe acelea ce merg cu învățătura mai departe de școala primară: asemenea ființe vor, pe semne, să deprindă un meșteșug? ele vor poate să ajungă institutoare, profesoare? Vrea să zică vor să *decadă?* Nu au, deci, *„cu ce"?*

Burghezia franceză seamănă încă azi cu vechea nobilime, când e vorba de Cultul ignoranței. Ea disprețuește pe savant, pe literat, pe artist, pe acei oameni de un bun simț ceva mai excentric, și mai cu seamă pe *acei care fac ceva*, semn al unei inferiorități de rasă și al inferiorității mintale. Insfârșit, mai sunt vrednici de acest dispreț toți cetățenii cari nu au o slujbă la Stat. Căci cele două semne ale superiorității sociale sunt: un trai boieresc și o slujbă la Stat —, două lucruri cari, cel mai adesea, se confundă.

Burghezia franceză mai seamănă încă, bucățică tăiată, cu vechea nobilime, și în ceeace privește creșterea copiilor. Vechea nobilime avea, pentru fete, școlile de maici. Burghezului sărac nu-i dă mâna să facă la fel. Dar, cum el are, întreagă, trufia de castă a fostei boierimi, îl vom vedea imitând-o. Iși va crește fata în acelaș chip, adică: *nu o va învăța nimic*, nici meșteșug de mână, nici meserie intelectuală. Nu trebue, doamne ferește, ca o fată de burghez să ajungă o biată muncitoare — chiar sub forma de patroană care câștigă zece mii de franci pe an —, sau profesoară cu șase mii, sau artistă cu douăzeci. Ar fi o îngrozitoare decădere. Nu trebue să *„aibă aierul"* că se pregătește, prin educație, pentru una din aceste bresle. Ar însemna că are nevoie de ele, *că n'are zestre!!!* Demnitatea familiei se opune la o astfel de destăinuire, sau la orice ar putea semăna cu ea.

Domnișoara nu învață deci nimic, din trufie de castă. Prin aceasta, ea se pune cu mult mai prejos de fata din popor. Mai întâi: *Materialmente*.

Din două lucruri, unul: ori se mărită, ori nu se mărită.

Dacă, din insuficiență dotală, sau din vre-o nenorocire de familie care să aducă pe neașteptate o astfel de insuficiență, nu se mai poate mărita —, atunci ea rămâne fată bătrână, întocmai ca domnișoara din vechea aristocrație care se retrăgea la mânăstire. In tot cazul, ea e mult mai nenorocită ca fata din popor, care are cel puțin un meșteșug la mână.

Dacă, dinpotrivă, se mărită, va avea fie un bărbat bun, fie un bărbat rău. Dacă bărbatul e bun, nu avem nimic de spus, decât că a avut noroc la loterie. Dacă bărbatul e rău, ea va fi nevoită să-l suporte, nefiind în stare să-și câștige viața. Și va fi, atunci, spăimântător de nenorocită, căci se află fără putința sau nădejdea vreunei schimbări. Dacă ajunge văduvă, ea cade din nou în sarcina familiei sau a Statului — căci bărbatul său fusese, desigur, funcționar — sporind astfel turma îngrozitoare a solicitatoarelor cari bat ușile anticamerilor oficiale.

Dar ea e sub situația fetei din popor și din punct de vedere *moral*.

Plebeianca e o ființă slobodă. „Domnișoara" e o roabă.

Neputând câștiga cât îi trebue ca să trăiască, aceasta din urmă nu mai are altă carieră decât: măritișul. Atunci: ea se găsește aproape silită să primească pe bărbatul ales de familie, înfricoșată — sau cel puțin tulburată — fiind la gândul vieței pe care o va trăi cu ai ei, dacă nu se supune. In vechea nobilime, fata de boier era nevoită, în numele bunelor maniere, să se mărite la șaisprezece ani cu cine îi spunea părinții —, rămânând ca mai târziu să-și plătească îndreptățite compensațiuni. Tot astfel, tânăra burgheză se va pleca în fața bărbatului pe care familia i-l impune la douăzeci și cinci de ani, chit ca, mai târziu, să-și ia o dreaptă revanșă.

Dacă soțul este, din întâmplare, bun, soarta sa e suportabilă, deși o soartă cu adevărat suportabilă pentru femee nu este decât într'o căsătorie din dragoste. Insfârșit, să zicem o soartă aproape suportabilă. Și totuși, ea se simte, în fața soțului cel bun, în deplină atârnare de el, în neputința de a-l părăsi dacă devine rău, legată materialmente de el, și în neputința — afară numai dacă vrea să fie absurdă — să-i răspundă: „Nu e adevărat", când el îi spune: „Eu sunt stăpânul", — Robie. —

Măritată cu un bărbat rău, ea are perspectiva —cu toate pretinsele măsuri de liberare ale divorțului — de a nu se putea niciodată despărți de el. Căci el e acela care câștigă bani, pe când ea e incapabilă să lucreze. Și nici un text de lege nu e în stare să permită femeei de a pleca slobod. Nevoia de a mânca o silește, dinpotrivă, să rămână. — Robie. —

Insfârșit, văduvă, ea trece din starea de roabă în acea de cerșetoare publică, ceeace, la dreptul vorbind, este o înaintare în grad. Dela cerșetoare privată trece la situația de cerșetoare publică! Dar, orișicât, să soliciți ajutoare dela Stat sau municipalitate, să înghiți trimiteri la plimbare, și să auzi zicându-ți-se: „Lucrează", pentru a răspunde: „Știți bine că nu știu să fac nimic; sunt o femee burgheză"; — toate acestea sunt foarte dureroase. — Robie. —

Din mândrie de castă, și pentru ca fetele lor să nu facă la fel cu muncitoarele, sau să nu aibă aerul că fac ca ele —, burghezii își așează fetele cu mult mai prejos decât muncitoarele. Ei le pun într'o stare de robie.

Și o fac cu încăpățânare; o fac cu fel de fel de susceptibilități. Cea mai mare jignire ce se poate aduce unui burghez din Franța, este să-i spui: „Ar trebui să înveți pe fata dumitale o meserie".

— O meserie? Croitorească? Drept cine mă iei?
— O meserie mai puțin lucrativă, institutoare, profesoară...
— Studentă? Drept cine mă iei?

Iată-te certat cu el! (nu zic că mi s'ar fi întâmplat mie personal așa ceva. Dar nici nu sunt așa de prost încât să-i fi spus asta vreodată unui burghez).

(Faguet: „..... et l'horreur des responsabilité" pag. 107 și urm).

D. I. SUCHIANU

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
" 6 " 75 "
" 3 " 40 "

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

V

Cele două surori se'ntâlnesc foarte des, ajung nedespărţite... Annette ar fi vrut ca Sylvia să se folosească de casa ei, de buna ei stare. Dar Sylvia îndepărta brusc orice încercare: îşi pusese în cap să nu primească bani; primea însă obiecte de toaletă sau le împrumuta şi nu le mai dădea înapoi. I se întâmplă chiar, odată sau de două ori, să ciupească câte un mic bibelou... Annette băgase de seamă şi era jenată... Dar căuta să nu vadă... Sylvia ţinea să arate că şi-a păstrat neatârnarea: duşmănia ei de clasă nu dispăruse cu desăvârşire... Avea rezervele ei... Amorul ei propriu băgase de seamă că Annette nu aproba totul într'însa: de pildă, legătura de dragoste. Ce-i drept Annete se silia să n'o arate. Doria din toată inima ca Sylvia să fie fericită în felul ei. O arăta însă, fără să vrea... Când are cineva sentimente tari, nu prea este îndemânatec... Sylvia se răsbuna prin tăcere. Unele întâmplări însemnate din viaţa surorii sale, Annette le afla numai din întâmplare, după săptămâni de zile... Nu puteai să faci pe Sylvia să recunoască însemnătatea lor; şi poate că alunecau în adevăr peste elasticitatea temperamentului său. In treacăt, Annette află că legătura de dragoste se desfăcuse. Mişcată, ea încercă să afle ce s'a întâmplat. Sylvia dădea din umeri, râdea, zicea: — „Nu s'a întâmplat nimic. S'a trecut, — asta-i tot!". Annette era speriată şi'ndurerată de această nepăsare... In altă zi află că Sylvia pierduse locul la atelier, şi, descusând-o cu stăruinţă, pricepu că de săptămâni de zile se ţinea cu lucru de confecţii, mizerabil plătit, şi că muncea adesea şi noaptea. De aici paloarea ei, care o isbise. Annette, furioasă de rezerva mândră a surorei sale, voi s'o silească pe Sylvia să şeadă la dânsa; Sylvia însă refuză cu încăpăţânare: voia să-şi îngăduie luxul de a părea că dispreţueşte averea... Se despart supărate... Annette spusese mâniată: „totul e sfârşit între noi!...". Dar puţin după aceia se duce acasă la Sylvia şi o sileşte, cu o mânie pasionată, să primească propunerea ei. Căldura înnăbuşitoare a mansardei, apa greţoasă, hrana proastă, lipsa de somn, pricinuiseră Sylviei o criză de desinterie. Pe când soră-sa o îmbracă cu de-a sila, ca pe un copil, ea îi sărută mâinile; şi când ajung la Boulogne, îi mărturiseşte că în adâncul sufletului nici ea nu dorise altceva...

In confortul dela Boulogne, Sylvie se cufundă ca într'o baie caldă. La început doarme într'una... Pe urmă scotoceşte curioasă toată casa, se bălăceşte ceasuri întregi în camera de baie, pălăvreşte zi şi noapte cu Annette, care-o îngrijeşte ca pe copilul ei. Ar fi vorbit amândouă toată noaptea, dacă somnul nu le-ar fi cuprins în mijlocul unei fraze. Somnul Annettei era greu, adesea agitat, vijelios, plin de visuri, vorbia fără a se trezi... Sylvia, cu somnl ei uşor, venea să privească faţa îngreuiată, ciudat pasionată, uneori tragică, a celei ce dormea cufundată în oceanul visurilor... *Mai puţin curată şi mai normală decât soră-sa, ea se juca cu focul, dar nu se frigea... Annette avea accese de pudoare sălbatecă ce amuzau pe Sylvia.* Uneori era rece, aproape duşmănoasă, — ori violentă, cu lacrămile în ochi, — fără nici o pricină... Destăinuirile lor mergeau departe şi arătau deosebirea dintre cele două firi: *amoralismul râzător, blajin, odihnit, al uneia; şi seriozitatea celeilalte, pasionată, neliniştitoare, încărcată cu electricitate.* Se întâmplau între ele ciocniri: frivolitatea lacomă şi îndrăzneaţă cu care Sylvia vorbia de subiecte amoroase, irita pe Annette. *Indrăsneaţă în suflet, ea era rezervată în cuvinte; ai fi zis că se temea să audă ceiace gândea.* Sylvia o înţelegea minunat...

Facultăţile ei spirituale nu se ridicau deasupra nivelului mijlociu al unei drăguţe fete din popor din Paris. Avea simţ practic, foarte just şi prevăzător — de care nu se folosia în destul, fiindcă mai adesea prefera să se lase în voia capriciului; încolo nu trebuia s'o prea scoţi din sfera ei. Desigur, totul o amuza, dar nimic n'o interesa în fond, în afară de modă, care nu are nici un fond. In ceeace priveşte arta: tablouri, muzică, lectură, nu întrecea mediocritatea onestă; uneori nici n'o ajungea (1). Annette era adesea jenată de gustul ei. Sylvia băga de seamă şi exclama: „Iar am făcut o gafă! Ei bine, spune-mi ce *se poartă* în lumea cum se cade!... Ce trebueşte admirat? Odată ce voi şti, o voi face tot atât de bine ca oricine...". Altădată „se 'ncăpăţâna să vadă într'un erou de foileton sau într'o romanţă fadă ultimul cuvânt al artei şi al sentimentului. Ea sili totuşi pe sora ei să descopere valoarea, sau, mai bine zis, făgăduelile artistice ale unui gen pe care Annette se 'ncăpăţâna să-l nege fără să-l cunoască: cinematograful — după care Sylvie se înnebunia. Inţelegea însă mai bine unele pagini de roman: cunoştea viaţa, adunase experienţe de timpuriu... Annette începea târziu. Invăţămintele vieţii pătrundeau întrânsa mai încet, dar aveau să intre mai adânc"....

***

...Cum am spus adesea, o trăsătură fundamentală a firii lui Romain Rolland, este liniştita lui nepărtinire, cu adevărat ştiinţifică, şi adânca înţelegere a sufletului omenesc. Naturaliştii veacului trecut credeau că strâng „documente omeneşti" şi aplică „metode ştiinţifice" numai prin faptul că drapau în teorii medicale obscure şi rău mistuite o literatură de isterici şi somnambuli; ori îşi închipuiau că scrutează profund sufletul omenesc, notând sensaţiile, inextricabile şi incontrolabile, ale unui nevropat... A descrie amănunţit, nu însamnă a cunoaşte; trebue să alegem caracterele principale şi să găsim generatricea lor... *Nici un alt scriitor, în toată literatura universală, n'a pătruns atât de adânc în psihologia feluritelor popoare, ca autorul lui „Jean Christophe".* Francezii Antoinette şi Olivier; italiana Grazzia; puritana elveţiană din *Rugul arzător;* tipurile germane în atât de mare număr; evreii francezi şi cei germani — sânt analizaţi c'o pătrundere genială, dar cu blândă bonomie şi fără urmă de pedantism, şi reprezintă studii caracterologice de o valoare unică. Cu aceiaşi pătrundere şi nepărtinire ne redă aici psihologia a două clase.

In felul de a înţelege dragostea, clasele tinere, ca şi rasele tinere, amintesc păgânismul antic: materia, egal îndreptăţită cu spiritul, — ba chiar spiritul subordonat materiei...; amorul, încă aproape de natură: mai normal şi mai puţin adânc decât cel modern... Omul din vechime avea în definitiv un suflet *mic şi superficial:* în muzică ignora armonia, în pictură, perspectiva, în arhitectură, bolta, în religiune, dumnezeul unic, inmaterial şi absolut... Era omul prezentului, aproape nepăsător de trecut ca şi de viitor. De cetăţeanul roman nu mai vorbesc: el ne apare ca un ţăran cu mari aptitudini practice. Când începu decăderea, intră în uz lighianul şi pana de gâscă, după ospăţ, pentru a putea mânca a doua oară: atât de sărac era repertoriul plăcerilor...

Atunci veni creştinismul să înveţe bruta umană că are suflet... Invăţătura lui Isus înnălţă moralul, adânci sufletul, deslănţui fantazia, ascuţi nervii... Sentimentul dragostei, aproape necunoscut celor vechi, cari simţeau pasiunea amorului ca o turburare fizică, luă o amploare extraordinară, înnobilând şi purificând pe om. Dar în acelaş timp, prin exagerarea sensibilităţii pricinuită de lipsa de exerciţii corporale, prin excesiva pudoare şi ascundere a funcţiunii sexuale..., amorul fizic se turbură şi se exageră, depărtându-se de natură şi căpătând nuanţe patologice. Instinctul sexual, cu cât vrei să-l înnăbuşi, cu atâta devine mai violent...

Procesul acesta rămase necunoscut ţărănimii, care trăind în mijlocul naturii, îşi păstră sufletul păgân; nici clasa aristocratică nu s'a prea împăcat cu dânsul: *nobilul a avut întotdeauna firea unui ţăran bogat* (cine ignorează acest adevăr, nu va înţelege niciodată nimic din psihologia aristocraţiei); în schimb procesul formă temelia sufletului burghez dealungul secolelor, temelie care se conservă şi astăzi, la puritanii Angliei, ai Elveţiei, ai ţărilor nordice.

Ceiace vedem acum în Europa, este reînvierea păgânismului, — cu partea lui bună, dar şi cu partea lui rea, — prin pătrunderea elementelor populare în clasele stăpânitoare. Păgânismul acesta se va înnobila şi purifica prin cultură şi asanare socială, şi va da naştere cu timpul unei morale sexuale mai sănătoasă decât cea burgheză.

Imi propun să ilustrez altădată concepţia păgână despre dragoste a ţărănimii, prin exemple luate din povestirile desăvârşit realiste ale ţăranului bavarez Ludwig Toma, care descrie pe fiii munţilor aşa cum i-a cunoscut. In episodul *Belette* din *Colas Breugnon*, păgânismul acesta ne apare înnălţat prin cultură. Nu ştiu ca vreun alt scriitor modern să fi cutezat a vorbi de amorul fizic în mod atât de neînvăluit şi în acelaş timp atât de nobil şi atât de sănătos, cum vorbeşte *clasicul popular* Romain Rolland.

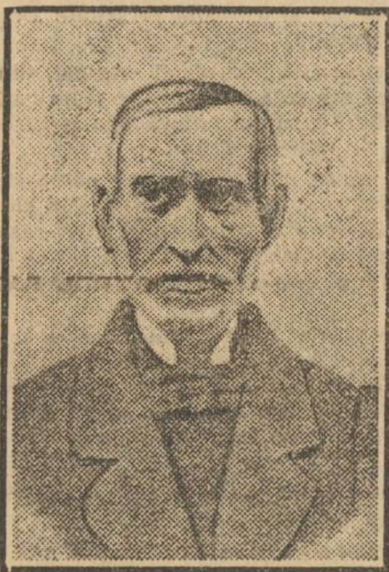
H. SANIELEVICI

*) Ce cere un scriitor francez dela o croitoreasă!...

Simeon Bărnuţiu

El este sufletul adunării naţionale, a celei mai înnalte manifestări a Românilor ardeleni din veacul trecut.

Fecior de iobag, cărturărit în şcoalele româneşti cu psaltire şi ceaslov şi desăvârşit în universităţile Vienei şi Padovei cu filosofie şi drept, Bărnuţiu a întrupat spiritul de deşteptare şi desrobire al poporului său. Dascăl la seminariul din Blaj, stabileşte bazele învăţământului filosofic şi ale drepturilor naturale ale omului şi naţiunei, trezind în discipolii săi spiritul critic şi dragostea adâncă de neam. El a dat alarma la încercarea Ungurilor lui Kossuth de a maghiariza şcoalele şi bisericile româneşti. Destituit dela catedră se retrage la Sibiiu şi se consacră studiilor. In preajma mişcării revoluţionare de aici adresează două proclamaţii în Martie 1848 rezumând programul naţional politic: congres naţional român, libertate individuală prin suprimarea iobăgiei şi libertatea naţională prin reaşezarea poporului în drepturile sale. A făurit unitatea sufletească în cele două adunări — primele — şi prin monumentalul discurs din Câmpia Blajului, a ridicat glasul unui popor năpăstuit, în faţa lumii, susţinându-i revendicările cu argumente de peraneitate.

Simeon Bărnuţiu (1808—1881).

După revoluţie — scăpat de urmăriri — şi-a împlinit cunoştinţele filosofico-juridice şi ajungând la catedra academiei mihăilene în 1854, munca lui entuziastă şi cinstită şi-a consacrat-o formării tinerilor. Aici concepe şi scrie: „Dreptul public al Românilor" şi multe lucrări capitale de drept public şi natural — cari, cu toate exagerările (arătate de Titu Maiorescu), cuprind pagini de o vastă erudiţie.

Istovit de munca religioasă a catedrei, copleşit de suferinţele neamului şi slăbit la trup se stinge, lăsându-ne impresionant întipărit chipul său plin de durere, cu ochii viu aprinşi, îndemnători la luptă dârză pentru dreptate şi ideal.

V. Achim

Nocturnă

Aur blond de lună picură pe ramuri,
Ramuri în ghirlandă picură lumină,
Degete de raze bat sfioase 'n giamuri,
Crinii 'nalţă cupe lungi spre luna plină...
E lumina lunei care-acum inundă
Pe balcon, glicina, florile din glastră,
Ori simţirea face noaptea mai profundă,
Sufletul mai fraged, umbra mai albastră?

Sufletul meu este tainic vânt de noapte
Ce-a trecut prin roze şi le-a smuls aroma
Să ţi-o dăruiască fredonându-ţi şoapte...
Vezi? Mefisto'n umbră şi-a'nălţat fantoma;
Să-mi călăuzească inima grăbită
Dragostea mi-arată drumul şi grădina,
Casa ce te-ascunde, blondă Margherită,
Şi fereastra unde a 'nflorit glicina...

Parcă stă de veacuri clipa fermecată;
A 'ncetat sau bate sânu-ţi sub mărgele?
Nu simţi tu în noaptea asta minunată
Visurile mele, dorurile mele?
Farmecul demonic pe furiş adună
Şi îmbină-aromă, umbră şi lumină,
Picură 'n surdină aur blond de lună,
Inima mea cântă ca o mandolină!

Mircea Rădulescu

In mreaja ispitelor

(după o legendă populară)

de Nicolae Argeş

I

Pălea în cer sclipirea stelelor. Zori de profiră umpleau zările răsăritului cu lumina lor de topaz, risipind negurile nopţii de peste firea amorţită în dulcele somn al dimineţei. Singur doară vodă Rareş, — neastâmpăratul şi sângerosul hospodar al Moldovei — nu închisese ochii, căci neputându-şi găsi liniştea din turburarea gândurilor ce-l frământase, se retrăsese într'un foişor sus din cetate, stând de taină cu Hârea chelarul, omul său de credinţă. Hârea boer hasmudios s'a tot încercat să-i mai gonească urîtul şi grijile ce-l chinuiau, tot dregându-i câte un copoc de vin şi îndemnându-l:

— Hai să bem, Măria Ta,... cât om fi şi-om mai trăi, căci nimica este omul. Azi cu cinste şi mâine uitat în groapă,... azi cu stemă şi în profiră, iar mâine în putrezime...

Dar vremurile erau prea cumplite ca să mai meargă cu şaga. De pe derând vrăjmaşii ţării veneau ca nourii cei negri cari ascund în sânurile lor vânturi de mânie şi trăsnete înfricoşetoare. Din toate părţile se vedea prins şi îngrămădit cu nevoia, robia şi toate greutăţile pentru ţară. „Leşii veneau cu tărie, puterea turcului era mare, mulţimea şi iuţimea tătarilor neoprită, iar ceşti din lăuntru slabi şi plini de vicleşug". Mrejuit de toate părţile, Rareş se frământa cu gândul neştiind încotro să-şi întoarcă oştirea căci s'ar fi învârtejit ca viforul ce sfărâmă dumbrăvi, şi-ar fi năpădit ca un ghem de viespi din scorbora arborilor, mistuindu-i ca într'o pară de foc. Sila însă îl cuprinsese şi de el şi de ai lui toţi, căci boerii dacă văzuse cum curg şuvoaiele duşmanilor vrând să le înghită moşia, se sfătuise în ascuns, ce au să se facă?... şi Hârea slugă credincioasă, de sârg venise să-l vestească precum că „ţara s'a vorovit să-l părăsească".

Chipul trufaş al oşteanului care o vreme îndelungată se desfătase turburând cu sabia o lume întreagă, era veşted şi istovit de griji în lumina gălbue a făclioarelor din sfeşnice.

Talgere cu bunătăţi tot aşteptate la masă ca să fie poftite şi gustate; singure doară vreo câteva ulcioare pântecoase stau răsturnate pe sub masă, mărturisind pojarul ce-l avusese de stins din inima sumeţului voevod obişnuit să ridice sabia când nici nu te aşteptai. Azi încurcat în mrejele ce i se aruncase şi părăsit de ai săi toţi, deşi cu inima tare ca diamantul vrând să calce peste aspidă şi vasilică de va fi nevoe, vedea că drumurile mântuirei îi erau închise de pretutindeni.

Intr'un colţ şi tolănit în jilţ Hârea, dacă se voinicise tot dregând la copoace cu vin, se căftănise mai întru târziu şi ajuns de oboseală, duhnea pe nări văpaia ruginitului care-i înflorise obrajii cu bujori. Ziua albă năpădi cu putere risipind umbrele tainicilor unghere şi vodă Rareş, scuturat de fiorul pustiului din juru-i, îl zgâlţâi de umeri:

— Hâreo!... scoal de mă găteşte de drum că a intrat alba'n sat.

Sdrobit de mânie şi obidă, vodă Rareş se hotărîse însfârşit să-şi lase scaunul, bogăţie şi slavă, ca pe toate câte se veştejesc în lumea aceasta.

Ani de-arândul harul celui a-tot-puternic îl purtase norocit din biruinţă în biruinţă, tot „nevoindu-se ca să lăţească ce-a apucat". Azi se vedea hulit şi munca lui risipită, ca vânătorul de peşte care ispitit de sânurile adânci ale apelor îşi arunca cu lăcomie mrejele ca cât mai multă mulţime de peşte să cuprindă, neţinând seamă de truda şi nevoia cu care se trage năvodul la ţărm. Şi apoi firea lui cea schimbătoare, multele tăeri şi spânzurări făcute în ţară, îl înstreinase de boeri, cari prin iscoadele băgate la Turci îl înveninase atât de mult în ochii Sultanului, că se hotărîse singur să vină în capul unei oştiri „cât n'o putea ţine pământul" pentruca aţiindu-se la toate hotarele ţărei, să nu-i scape din mâini „hainul şi hoţul de valah".

Rareş dacă luă sfat cu credinciosul său şi „aflând calea deschisă spre munţi în Transilvania", încălecă pe un fugar iute de glesne şi luă drumul spre munţii Ardealului.

II

In ogradă la „Valea Viei" — locul de chef şi de petrecere al Târgului-Neamţ — se întinsese mare ziafet. Sub un umbrar, cu un taraf de lăutari la masă, popa Ghiţă îi trăgea la toartă haiduceşte. Era într'o Sâmbătă de toamnă, după Cristovul viilor şi „Valea Viei" ţinea de „biserica din Lemn" a părintelui, dar târgul prea era jelit de plânsul fugarilor şi băjenilor cari năpădise la munte, sub potopul năvălitor al vrăjmaşilor.

— A căpiat popa, măi oameni buni... îşi spuneau bieţii creştini închinându-se de znameniile popii Ghiţă ca de-o altăia.

In alte vremuri de tihnă şi belşug, petrecerile şi dansurile de pe sub umbrarele ogrăzilor din „Valea Viei" se înteţeau până'n crăpatul zilei, iar dacă se mai întâmpla de pripas şi câte-o jupâniţă din cele harnice şi darnice în ale dragostei, nu se mai isprăvea masa. Dar în zilele astea de tristă şi cumplită băjenie, oamenii priveau încremeniţi la năzdrăvănia popii. De isprăvile lui şi ale preotesei Rada dealtfel, se dusese vestea ca de popă ras. Rada preoteasa era o smeoaică de muere chipeşă şi plină de nuri, meşteră să aprindă inimile şi să zăpăcească minţile cele uşoare. Ba se mai zicea că prinsese în dragoste şi pe Ştefăniţă Vodă care şi-o luase ibovnică — un flăcăiandru „stăpânit de furii şi de nebunii", dar cu moartea fluşturatecului copil, amurgise şi faima preotesei Rada şi se isprăvise cu ele cele scumpe în leasă de mărgăritare şi cu cercei de diamante, cei cu picioruşele de smaragde.

Dar sămănătorul de neghină diavolul, cel care zavistueşte printre oameni, nu oboseşte a se osti şi înpotriva cinstitelor feţe bisericeşti, aşa că şi-a vârît coada şi'n casa părintelui Ghiţă. Cum şi de unde dar se aflase prin şoptite că Vlădicii şi boerii ţării dacă s'au strâns la Bădăuţi şi s'au sfătuit cu Turcii să le pună alt domn, au dat de veste că Rareş este fugar prin ţară. Popa Ghiţă vestit şi el la vreme, ca unul ce era meşteşugăreţ mare în vicleşuguri şi aruncatul mrejelor, pândea să-l prindă şi să-l dea peşcheş în mâna noului domn căruia Rareş îi sta ca o ghiaţă la inimă. Aşa că popa se oţelea la chef plănuind cu Rada şi dascălul bisericii cum să-l poată mrejui. Şi tăinuind împreună, hotărîseră ca dascălul să stea pitit în stufăriile dela drumul cel mare — o asvârlitură de băţ departe de biserică — pentru ca să dea de veste popei, care sta gata cu pistolul şi ştreangul ca să-l lege, iar preoteasa Rada cu oala de apă fiartă să-l opărească de viu. Tot plănuind şi pândind la drumul mare, au petrecut o noapte de chef şi de nesomn. A doua zi, Duminică, popa Ghiţă şi dascălul intrară mahmuriţi la slujba leturghiei, popa ascunzând pe sub giubea şi două pistoale turceşti. Cântările începură, dar popa şi cu dascălul nu-şi luau ochii după fereastră tot scormonind în zarea drumului şerpuitor cu priviri codaşe ca de lupi înflămânziţi. Dar iată că la o cotitură din susul drumului, un călăreţ se arătă gonind cu dârlogii slobozi ghemuit într'un zăbun ţărănesc şi cu o ţurcană flocoasă trasă pe urechi. Popa Ghiţă simţi că i se tae suflarea, ciulì urechile şi ascuţi lumina ochilor în calea drumeţului, scrâşnind din dinţi şi rânjind de bucurie.

— Tu eşti diavol blestemat!... strigă popa din altar. Piei Satano!... şi scoţând un pistol pe fereastră trase în fugar.

Glonţul şuerător ajungându-l îi sfârtică straele şi-i julì coastele şi braţul. Rareş opri în loc înspăimântat şi se uită în juru-i să vadă cine şi de unde îl vânează cu atâta îndemânare, când popa Ghiţă cu cel de-al doilea pistol întins pe fereastră, trăgea al doilea glonţ. Rareş se asvârli după burta calului şi glonţul se pierdu detunător în văzduhul alburiu. Vodă oftă din adâncul pieptului şi dând pinteni o porni iar la fugă, blestemând pe popă cu amar:

— Popo!... fiţi-ar stârvul hrana corbilor, ciorilor şi coţofenelor.

Inpresurat de tot soiul de gonitori care-l adulmecau copoeşte, vodă Rareş rătăcea prin adâncul bungetelor „fără drum, fără povaţă, flămând şi trudit pânăce îl găsi nişte pescari. La otacul lor îl ospătară cu pâine şi cu peşte fript, ospăţ pescăresc, ce ce-au avut şi ei... şi îmbrăcându-l cu haine proaste de-a lor şi cu comănac în cap, l-au scos în Ardeal, trecându-l ca pe un pescar prin straja ungurească.

In biserică, lumea înspăimântată, dase buzna prăvălindu-se năuciţi de spaimă, iar dascălul rupând-o de-a fuga povestea preotesei Rada toată isprava popii, care neputându-l nemeri cu pistolul îi scăpase teafăr fugarul.

— Ptiu!... mascara de popă nemernic, făcu Rada înfuriată. Să-i spui procletului să nu-mi mai calce pragul casei căci nu mai are trai cu mine.

Cuprins de căinţă, gonit de preoteasă şi hulit ca un Iuda vânzătorul, de toată suflarea târgului, popa Ghiţă umblă rătăcitor câtăva vreme să-i uite de nume.

Târziu ca la câteva zile de-atuncea, într'un dis de dimineaţă, nişte drumeţi îi zăriră stârvul atârnând de-o cracă sus pe culmea dealului „Borsoghian", din marginea târgului. Oamenii se apropiară şi-auziră crau!... crau!... fâlfâind un stol de corbi cari dau târcol din zbor spânzurătoarei...

— Măi oameni buni — zise unul dintre drumeţi făcându-şi cruce înspăimântat —, uite popa, l-a ajuns blestemul lui vodă Rareş.

NICOLAE ARGEŞ

La fântâna amintirei*)

fragment

— Cântecul doinei —

de Donar Munteanu

I

...Iar când mă uitai plin de jale spre dealul dealături de gârlă
Zării lângă foc pe bătrânul ce zice din fluer la târlă.

E còlo bătrânul, priveşte-l! O namilă mare de om,
Cu capul plecat înainte, vârât între umerii-adânci;
El duce un braţ de găteje şi ramuri uscate de pom,
Le-aruncă grămadă 'n vâlvoare, —
Mai dă un târcol pe la târlă, la turma de miei şi mioare,
Işi mângâe barba 'ncâlcită, ca iarba uscate pe stânci, —
Apoi lângă alba văpae se-aşează 'ntro rână pe brânci.

Şi 'ncepe să cânte bătrânul o doină vrăjită şi lină —
Şi vâjie cântecu 'n fluer, şi arare-ori parcă suspină...

Şi curge pe undele doinei o lume de sumbre-năluci...

In mijlocul unei poeme şed roată pletoşii haiduci...
Şi potera-aleargă pe drumuri... se afundă prin negre păduri...
Un pocnet de puşcă răsună; răpus cade-un şir de panduri...
...Convoiuri de care spre munte se târâe 'n mers trăgănat...

II

Boerii cu bărbi şi caftane la Casa Domniei ţin sfat...
La cula din deal printre arbori pluteşte în lumină ceardacul,
Şi-o fată, odraslă domnească, tot cântă şi 'npunge cu acul...
Şi vâjie cântecu 'n fluer şi parcă mai dulce răsună...
Şi curge pe lumea de umbre o vagă lumină de lună...

Şi vâjie cântecu 'n fluer şi tremură lin şi suspină —
Şi curge pe undele doinei un val nesfârşit de lumină...
...La han se 'nvârteşte dulapu şi hora frământă pământul;
E holda o mare de spice pe care o leagănă vântul;
Pe luncă stăpân este cucul, iar sus în văzduh ciocârlia —
Şi cât de albastru e cerul şi cât de bogată e glia!...

...Şi vâjie cântecu 'n fluer, ca apa ce curge 'n vâltoare,
Şi toata natura se scaldă, în caldă lumină de soare!

Şi vâjie sunetu 'n fluer, şi fluerul plânge mai tare...
Tătarii ca stol de lăcuste s'au strâns şi roesc la hotare...
Ca frunza şi iarba trecură şi vin dinspre Nistru încoace...

Cu ochii lor mici de sălbatici, în capete de dobitoace,
Aleargă pe cai, lac de spumă, şi cată 'nprejur după pradă, —
Pe când către munţi în căruţe mulţimea se scurge grămadă...

Şi holdele ard ca o mare, şi satele toate-s pustii,
Şi vitele 'nchise 'n coşare mugesc îngropate de vii...
Şi câinii tot latră prin garduri, şi drumul e plin de duşmani—

...Şi curge pe undele doinei o viaţă de-o mie de ani...

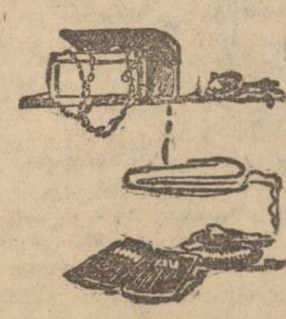
...Şi fluerul vâjie 'ntruna şi tremură lin şi suspină, —

Pe când vâlvătaia se 'nalţă şi 'nfăşură dealu 'n lumină.

. . . .

Donar Munteanu

*) Din volumul „Aripi Fantastice" ce va apare în editura Casei Şcoalelor.

SIN

Uşoară şi tăcută ca o apariţie ireală lunecă luntrea dealungul cheiului Babylonului. In ea se află tânăra prinţesă Sarmimonis. Toată fiinţa-i e cufundată în tăcere şi visare ce se răsfrânge asupra întregii împrejurimi; nu se aude nimic altceva de cât clipocitul apei şi sgomotul ritmic al vâslelor ce se freacă de lemnul luntrii.

Ochii prinţesei se închid încet, pe nesimţite şi totuşi continuă să vadă; dar acum ei nu mai privesc nici frământarea fluviului, nici imobilitatea cerului ci infinitul inimii ei. Un chip strălucitor domneşte acolo — al prinţului Nahardossor, iubitul ei. In momentul acesta el e departe de ea, la vânătoarea regelui; cu toate acestea gândul lui e lângă scumpa-i Sarmimonis. Dacă însă depărtarea nu-i poate despărţi, cineva care veghiază şi pândeşte din întunericul nelegiuirii, va încerca să se interpună, ca fatalitatea, între ei — acesta e regele, Sardanapal.

De mult timp el o doria; dar iubirea ei pentru prinţul Nahardossor fu inexpugnabilul obstacol de care se isbi. Un rege însă nu dă înapoi în faţa scutului ce apără pe o femee, fie credinţă sau virtute. Chemă deci la el pe unul din cei mai credincioşi oameni ai săi, pe Bassirdon, şi-i ceru să nu cruţe pe nimeni şi nimic numai ca regeasca-i dorinţă să fie satisfăcută: să răpiască pe Sarmimonis şi să i-o aducă lui.

Inainte de toate trebuia îndepărtat Nahardossor — ceeace regele şi făcu invitându-l cu multă ceremonie la vânătoare, după care Bassirdon se puse imediat pe lucru. El voia să evite orice scandal căci în jurul tronului începuse să miroase fumul nemulţumirii, preludiul focului revoltei. Răpirea trebuia aşa dar făptuită misterios, fără sgomot şi fără urme acuzătoare, putând-o atribui la nevoe zeilor; deaceea el hotărî să dea lovitura pe când prinţesa îşi făcea obişnuita plimbare cu luntrea pe Eufrat. Pentru aceasta corupse pe vâslaşii ei ca să treacă peste limita plimbării, dincolo de cheiu, unde va aştepta în două bărci ascunse printre trestii, el cu oamenii săi.

Sarmimonis visează şi luntrea se apropie cu o iuţeală crescândă de locul fatal. Dar deodată vâslele se opresc, cad moi în apă; luntrea continuă să lunece, singură câtva timp. S'a auzit o voce limpede ca cristalul de Sidon, rostind: „Intoarceţi!" Era ordinul prinţesei. Vâslaşii se privesc încremeniţi. „Ce-i de făcut?" se întreabă din ochi; căci prinţesa sătulă şi enervată de plimbare nu-i doria prelungirea. Clipa de turburare aduse şovăiala în sufletul vâslaşilor. Bassirdon le-a făgăduit o răsplată generoasă pentru serviciile lor; dar regele nu va şti oare să se scape de nişte complici incomozi?

Ezitarea lor ameninţa să dureze când, două imbarcaţiuni mascate până atunci de trestii, apărură deodată şi se îndreptară drept asupra luntrii ce fu imediat abordată şi invadată de oamenii lui Bassirdon. De ceeace se temură vâslaşii se întâmplă — fură sugrumaţi şi asvârliţi în apă.

Numai prinţesa şi sclavele ei fură cruţate — pentru a fi transportate în bărcile lui Bassirdon cari luară cu mare repeziciune drumul Ninivei.... Abia se îndepărtară şi din valurile ce lăsau în urma lor apăru un cap sângerând, al vâslaşului Huba, unul din sclavii Sarmimonisei. Nimeni nu-l observase sărind în apă tocmai când luntrea era atacată şi nimeni nu-l auzi, acum, jurând răzbunare. In urmă înotă spre ţărm cu greutate căci fusese lovit de luntre pe care Bassirdon o răsturnase.

...Când Sarmimonis îşi reveni din grozavul leşin în care căzuse la sosirea-i la Ninive, se trezi într'o încăpere cu totul străină ei. „Unde sunt?" fu prima ei întrebare şi privind în juru-i căută să se reculeagă.

Strălucirea ce o vedeau ochii ei, obişnuiţi totuşi cu fastul, îi orbia. Totul era înecat, copleşit, mângâiat de cele mai moi şi mai scumpe covoare de Babylon. Desemnurile lor artistice, representând lei, tauri şi păsări, aveau culori vii şi nuanţe fine. Câte două-trei, covoarele acoperiau pardoseala, scaunele de lemn şi fildeş incrustat cu aur şi argint, mesele decorate cu un gust şi o bogăţie rară şi ale căror picioare erau terminate cu labe de leu, alte mici mobile sculptate admirabil şi împodobite cu capete de animale — iar pe patul pe care se află ea, se răsfăţau ţesăturile cele mai moleşitoare şi voluptoase. Pretutindeni erau împrăştiate cu gust splendide vase de argilă vernisate şi pictate, nenumărate şi inimitabile ornamente de bronz, abanos, sidef şi fildeş din Indii sculptat. Pereţii erau o minune. Deşi acoperiţi cu plăci grosolane de alabastru cenuşiu, totuşi bas-reliefurile de pe ele, unele cu caracter religios, altele representând peisaje, se întreceau în frumuseţe cu aurăriile şi picturile strălucitoare; iar nesfârşitele inscripţiuni de sub fiecare scenă, pe care o explicau, scrise cu caractere scobite umplute cu aramă lucitoare, cât şi bordurile de un desemn savant şi elegant, superb colorate, ce le înconjurau, desăvârşiau măreţia acestui decor. Şi pe deasupra, o atmosferă de vis, îmbălsămată de un parfum delivant ce îmbăta, ameţia, excita....

Prinţesa cu ochii semi-închişi, cu pieptul apăsat, cu tâmplele svâcninde, simţia că i se rătăcesc minţile. Deodată, înaintea-i apăru un zeu în costum de vânătoare ce o privia: Sardanapal.

* * *

Nimic nu o putea îndupleca pe Sarmimonis — nici continua feerie în care o învăluia regele, nici curtea lui savantă, nici darurile-i nesecate. Cântăreţi o deşteptau dimineaţa cu cântece dulci şi armonioase; dansatoare lascive, cu mişcări pline de mlădiere şi graţie, o distrau; sclave de o frumuseţe rară îi prodigau îngrijirile cele mai amănunţite şi mai rafinate; grădini exuberante şi fermecătoare îi aşteptau paşii să le mângâe aleele, respiraţia-i să le soarbă parfumul cât şi răcoarea fântânilor, ochii să le reflecte mulţimea colorată a florilor; porumbei albi o înconjurau şi o înveseliau.

Cuvintele regelui erau din ce în ce mai înflăcărate iar darurile o copleşiau. Erau ape parfumate assyriene, celebre în toată Asia, ştofe şi ţesături moi ale căror lână fusese lucrată de însă-şi mâinile lui Sardanapal, căci el mânuia, ca femeile fusul şi furca, şaluri fine şi nepreţuite de caşmir, din văile de unde izvorăşte Indusul, nenumărate bijuterii lucrate artistic împodobite cu pietre scumpe din munţii de la nordul Indusului şi perle din Ceylan şi golful Persic, lucrări în marmoră gravată cu inscripţii cuneiforme, obiecte bizare, cristale uimitor de curate — toate minunăţiile Asiei, îngrămădite la Ninive, erau la picioarele Sarmimonisei ce le dispreţuia şi le călca.

Insfârşit, Sardanapal, consumat de dorinţă, îşi pierdu răbdarea.

Pregăti un ospăţ monstru care să întreacă zilnicele şi strălucitele sale orgii, porunci ca Sarmimonia să ia parte.

Ospăţul fu pregătit, ordinul, privind prinţesa, executat.

Sclavele o ajutară să se îmbăieze, să-şi parfumeze corpul şi părul, să se îmbrace şi să se gătească. Imbrăcămintea-i străvezie, largă şi flotantă, de o eleganţă unică şi care o lăsa în mare parte goală, era împodobită luxos şi artistic. De la încheieturile mâinilor, dealungul braţelor ei rotunde şi delicate, şerpuiau încolăcite brăţări superbe de aur, încrustat cu safiruri şi topazuri, iar cerceii de un desemn bogat sclipiau de smaralde şi pisopuri; colane îi şiruiau din gât pe bust. Coafura-i, însfârşit, era o capo-d'operă. Frumuseţea ei, nealterată de suferinţă, apărea şi mai perfectă acum când rivaliza cu podoabele ce o încadrau.

Când fu gata părăsi salonu-i, precedată şi urmată de sclave. Trecând pe sub o stradă impunătoare, străbătu săli imense şi galerii nesfârşite, căptuşite cu plăci sculptate — bas-reliefuri — acoperite cu inscripţii; între săli şi galerii erau vestibule formate, în general, de sculpturi enorme şi massive, de la cinci până la şease metri înălţime şi anume lei, tauri şi câini înaripaţi şi cu capete omeneşti foarte caracteristice şi acoperite cu tiare încărcate cu rorase. Aceste sculpturi erau rânduite faţă în faţă, două câte două.

Ajungând la o arcadă mărginită de o parte şi de alta de statui tăiate în alabastru, giganţi înăbuşind cu braţele lor teribile lei, se opri o clipă şovăind. Dincolo era sala ospăţului — spre care înaintând, fu uimită de proporţiile-i colosale şi de fastul ce domnia. Din pântecul sălii, din mulţimea de comeseni corupţi, bărbaţi şi femei, se înălţă o rumoare capricioasă şi interminabilă. Sarmimonis îşi ascunse ochii-i nevinovaţi când, fu îndreptată spre o terasă despărţită şi ascunsă într'u câtva de sală. Acolo o aştepta Sardanapal.

Era îmbrăcat cu o rochie aproape tot atât de frumoasă şi luxoasă ca a prinţesei. Chipul lui dulceag, fardat până la neruşinare, apărând de sub mitra ce-i acoperia capul şi părul lung, s'ar fi zis că e de femee dacă n'ar fi fost barba, parfumată şi frisată cu îngrijire. Braţele-i albe aveau brăţări iar de urechi îi atârnau cercei enormi. In tăcerea ce se lăsase se auzi glasul lui subţire şi armonios imitând pe al femeilor. Invită prinţesa să se aşeze sau, mai bine zis, o atrase spre el. In farfurii aşteptau mâncărurile cele mai pretenţioase şi mai delicioase, iar sticlele erau pline cu cele mai rari vinuri, mai ales cu vin de palmieri din Armenia.

Şi pe când în sala ospăţului orgia ce se desfăşura în valuri de vin şi ghirlande de flori, începea să ia proporţii, regele, ameţit de băutură şi îmbătat de apropierea cărnii de fecioară a prinţesei, deveni deodată brutal şi apucând-o în braţe, o răsturnă apăsându-şi cu putere buzele vopsite de ale ei şi vârându-şi genunchiul între picioarele ei. Ea însă, printr'o supremă sforţare, se smulse din îmbrăţişarea-i rapace şi îmbrâncindu-l cu puterea ce i-o da disperarea, se refugie într'un colţ; dar nimeni nu o putea scăpa. Sardanapal se ridică încet, stăpânindu-se şi surâzând seducător. Se apropie de prinţesă clătinându-se puţin şi cu mişcări feline, o luă de mână uşor şi vorbindu-i dulce şi insinuant o duse tremurândă spre pat. Acolo redeveni ce era deobicei, afemeiat şi rafinat: „Mănâncă, bea, petrece, o! Sarmimonis, căci restul e fum!" îi şoptia el, fixând-o straniu cu ochii-i mari şi adânci ce scăpărau şi cu degetele-i dibace îi desrpindea fără să-i dea de veste, podoabele, rochia... Apoi deodată îi desveli sânii şi-şi înfipse unghiile lacome în carnea feciorelnică. Tot corpul ei fu străbătut de un cutremur nervos.

Dela picioruşele-i ce răsăriau printre faldurile rochiei strălucitoare, ca lotuşii din apa aurită de soare, până la căpşoru-i al cărui păr despletit părea revărsarea torentelor negre ale nopţii, în cari cerceii sclipeau ca două stele, pe deasupra şoldurilor rotunde şi puternice şi a pieptului marmorean, luneca o mângâere persistentă şi excitantă. Se simţia moale, pierdută. Capul îi vâjâia; parfumuri pătrunzătoare, violente, terminau opera vinului din care abia gustase....

„Ca prin vis simţi o greutate pe corpu-i gol apăsându-il, strivindu-i-l, sfăşiând-o cu cruzime şi voluptate. Atunci se sbătu. Ţipă şi gemu de durere — muşcă; dar gura-i fu pecetluită de buze arzătoare şi senzuale....

...Pe malul Eufratului, la Badylon, stă o umbră omenească Nahardossor. Din ochii lui isvorăsc şiruri de lacrimi; se scurg în valurile fluviului cari, crede el, i-au smuls pe iubita-i Sarmimonis — din voinţa zeilor sau din mişelia oamenilor?

O altă umbră apare. Ea va da răspunsul. Dar a cui e ea? Trimisă vreunei divinităţi? Da, a răsbunării şi a justiţiei, căci umbra aceasta e a vâslaşului Huba; el va destăinui totul lui Nahardossor.

La Ninive e fierbere mare.

Preotul Belesys sau Phul, comandantul corpului chaldeean din armata assyriană şi Arbaces, guvernatorul Mezilor, revoltaţi de abuzurile lui Sardanapal şi desgustaţi de desfrâurile lui, răsculară popoarele lor şi ajutaţi de Perşi şi sprijiniţi de Arabi, au pornit asupra Ninivei.

Ei credeau că-le va fi uşor să înfrângă şi să răstoarne pe molatecul Sardanapal. Dar acesta când primi vestea primejdiei ce-l ameninţa, se transformă dintr'o dată — ca prin minune — devenind din incapabil şi slab ce era, energic şi curagios. Argila moale se întări la focul războiului. Aducându-şi repede armata hotărî să-şi întâmpine adversarii şi să-i nimicească dela prima lovitură.

Plecarea lui în fruntea trupelor avu loc cu o pompă ce nu o egala decât măreţia momentului. Inconjurat de ofiţeri superiori, de comandantul gardei şi de locotenenţii săi, acoperit cu o manta roşie, brodată şi acoperită cu aur, era impunător în caru-i de război. Apariţia sa, marea ondulândă de lănci, uruitul carelor de război, vuetul soldaţilor şi ropotul cailor, însufleţiră mulţimea care izbucni în strigăte şi aclamări.

Cocnirea armatelor vrăjmaşe fu îngrozitoare. Vocea lui Sardanapal devenită teribilă, tăioasă, imperioasă, târâ irezistibil înainte miile de soldaţi. Carele de război, cu câte trei soldaţi fiecare, se înfigeau adânc în massa inamicilor; corpurile lor erau prăvălite, zdrobite şi înecate în valuri de sânge în cari înotau frânele cailor, armele celor căzuţi, roţile carelor.

Răsculaţii, cuprinşi de panică, o luară la fugă nebună, aruncându-şi armele şi scuturile. Soldaţii regelui îi loviau din urmă, în plin. In zadar Arbaces şi Belesys făcură minuni ca să stăvilească torentul covârşitor al spaimei ce lua la vale, spre dezastru, întreaga lor armată şi dacă la urmă n'ar fi fugit şi ei ar fi împărtăşit soarta celor cari fură ajunşi, prinşi şi măcelăriţi.

O a doua şi a treia bătălie se terminară la fel. Iar Arbaces, după prodigioase şi eroice sforţări de a schimba soarta armelor, fu rănit.

Vestea victoriei lui Sardanapal fu primită cu frenezie la Ninive. Intoarcerea lui fu triumfală. Urmă o solemnitate înfricoşătoare. Astfel, prinşii fură aduşi înaintea taurilor înaripaţi, la picioarele regelui. Celor cari au blestemat divinităţile şi căpeteniile assyriene li se smulseră limbile; celor cari, dezertând din armata regelui, au ridicat armele împotriva-i, li se tăiară mâinile; celor cari au sfidat cetatea Ninive însuşi regele, cu mâna sa, ţinând fierul supliciului, le scoase ochii; alţii au fost schilodiţi sau jupuiţi de vii şi carnea lor încă tremurândă fu aruncată şacalilor şi păsărilor cerului. După ce se răsbunase astfel, până la ultima limită a cruzimii, regele aduse mulţumiri şi sacrificii zeului suprem Assor.

Dar răsculaţii nu renunţară la hotărîrea lor de a învinge. Şefilor tenaci şi întreprinzători, printre cari era şi Nahardossor, ţinură un consiliu şi jurară să lupte până la capăt, ca să pună capăt stăpânirii ruşinoase a lui Sardanapal, sau să moară. Şi dacă cei cari mureau pentru răsturnarea regelui erau capabili de atâta eroism, Nahardossor, luptând pentru scăparea iubitei lui, atingea sublimul. Gândul ei îi alimenta focul combativităţii; gândul ei îi inspiră un mijloc de scăpare şi victorie pe care-l împărtăşi celorlalţi şi anume să cheme în ajutor forţe dela marea Caspică. Sugestiunea lui fu primită cu entuziasm şi el luă însărcinarea să negocieze cu acele forţe şi să le aducă în grabă.

Misiunea lui Nahardossor fiind încoronată de succes, se întoarse cu ajutoare considerabile. Intăriţi astfel, Arbaces şi Phul traseră planul de atac în care forţele dela Caspică avea să joace un rol însemnat; ele, conduse şi de Nahardossor, trebuiau odată lupta deschisă de răsculaţi, să învălue prin surprindere trupele assyrienilor. In timpul nopţii, Nahardossor, favorizat de întuneric, execută mişcarea hotărâtă; mulţimea oamenilor săi înainta în tăcere şi înfiorare. Privind cerul clar, Nahardossor văzu sus, înaintând împreună cu ei pe câmpia albastră, o altă mulţime, o armată nenumărată de stele — şi atunci i se păru că întreaga lume e cu ei, atunci avu viziunea căderii Ninivei.

In zorii zilei babylonenii lui Belesys înaintară la atac; fură primiţi cu stoluri de săgeţi. Atunci toată massa răsculaţilor se urni. Când învălmăşeala era mai aprinsă, forţele combatanţilor egalându-se, ajutoarele dela Caspică căzură ca fulgerul în spatele assyrienilor.

Ninive fu împresurată. Răsculaţii îşi instalară taberile şi asediul începu.

...Se scurseră zile, săptămâni, luni — trecură doi ani.

Prinţesa Sarmimonis, ce ştia că Nahardossor luptă în rândurile asediatorilor, se puse sub protecţia divinei Sin şi-i invoca puterea pentru viaţa şi victoira lui. Dar mai era cineva care veghiând cu grijă asupra prinţesei veghia implicit şi asupra iubitului ei. Acest cineva nu era de esenţă imaterială ci foarte pământească deşi quasi-divină, căci era marele preot al zeiţei Sin şi vestit astrolog. Dela început el fusese cuprins de o adevărată milă şi afecţiune părintească pentru nevinovata Sarmimonis. Pentru ea el se închidea pe ascuns în sanctuarul divinităţi ce o adora şi slujia; acolo trona statuia ei în întregime de argint, îmbrăcată mai luxos ca zece regine Pe când norul de tămâe învăluia totul el se ruga pentru scăparea Sarmimonisei; în urmă sacrifică animale, vărsa vin pe pământ şi cânta imnuri, proslăvind atotputernicia zeiţei.

Intr'o noapte prinţesa avu un vis straniu. Când se deşteptă deşi visul i se părea prevestitor de bine totuşi sufletu-i era prada unei nelinişti vagi, iar corpul şi-l simţia sdrobit; de aceea se duse la marele preot şi i-l povesti:

„Eram fugărită de un monstru", începu ea. „Dar picioarele-mi erau grele şi amorţite astfel încât, plină de groază, vedeam că nu voiu mai putea alerga şi că voiu fi ajunsă. Atunci nu ştiu cum mă văzui pe malul Tigrului. Disperată, căutai să mă ascund printre trestii. Monstrul însă mă şi ajunse. Era o făptură îngrozitoare, cu cap de om, cu corp de hienă şi cu sâni de femee, cu şerpi în loc de braţe şi cu ghiare în loc de degete. Rânjind, mă învălui cu braţele-i reci şi respingătoare şi mă strânse să mă strivească la trupu-i păros; îşi lipi gura-i enormă de umărul meu pe care simţii o durere vie şi înţelesei că-mi bea sângele. Deodată obrajii i se umflară să crape; sângele năvălind în torente din rana ce-mi făcuse, îl îneca".

Când isprăvi aşteptă ca bătrândul astrolog să-i explice visul; dar acesta, al cărui chip se întunecase pe măsură ce ea înainta cu povestirea, tăcu. Ea îi respectă tăcerea pe care el o întrerupse ca să-i spună: „La noapte voiu consulta cerul — de el depinde răspunsul".

După şease nopţi el îi comunică, palid şi şovăind, voinţa soartei: „Sin te-a auzit!" îi spuse el. „Monstrul din visul tău e Sardanapal ce întrupează Ninive. Prin tine va învinge Nahardossor, prin tine va cădea Ninive, prin tine va dispare Sardanapal! Dar... Sin vrea o jertfă — şi te-a ales pe tine!"

Chipul ei îngrijorat se lumină deodată. „Prin tine va învinge Nahardossor", ce-i răsuna în urechi făcu să-i vibreze inima. Căci înfrângerea iubitului ei ar fi însemnat în acelaş timp şi moartea lui; dar plătind cu viaţa ei îl va scăpa. Ce fericire pentru ea!

Trecură şeapte zile. In noaptea celei din urmă veni astrologul şi chemând-o pe Sarmimonis, îi zise: „Acum e timpul".

Coborâră trepte largi. Lăsară în urma lor edificiul măreţ şi gigantic, palatul, clădit din cărămidă uscată la soare, sprijinit pe platforme colosale acoperite cu piatră. Aerul proaspăt şi răcoros al nopţii de primăvară, îi învioră; bătrânul preot simţia noui puteri într'însul, vedea orizonturi noui deschizându-se în faţa lui — pe când ea, plină de tinereţe, trebuia să dispară dintr'odată şi pentru vecie.

Pe zidul pe care se urcaseră sufla un vânt rece. Ceva grav şi neliniştitor plutia în aer. La picioarele lor era Tigrul. Luna învăluia totul în reţeau-ai de argint, semănată cu aur, a cărei capete atârnau în apa fluviului.

Preotul zise: „Acum!" şi o sărută pe frunte. Două lacrimi i se prelinseră pe obraji.

Ea întinse braţele, se lăsă uşoară şi căzând din înălţime, dispăru ca o păsărică săgetată de sbor, în valuri, în plasa ce i-o întindea, de sus, Sin. Aerul se înfioră, apa se turbură, plantele şoptiră — luna îşi mişcă reţeaua.

...Apele începură să se umfle, să urce; părea că Sin, trăgând plasa în spre ea, sus, atrăgea şi apele. Din ele se înălţa un murmur din ce în ce mai neliniştitor; vuet răsuna în ziduri Valurile începură să debordeze; s'ar fi zis că corpul jertfei, cu tot micu-i volum, împingea în lături apele făcându-le să se reverse.

Tigrul, enorm de umflat de apa zăpezilor ce se topiau în munţii Armeniei, galopa la vale, cu coama sbârlită, măturând totul din calea lui. Zidurile cetăţii, împinse şi lovite cu o putere ce părea divină, se cutremurau din ce în ce mai adânc. Deodată răsună un vuet formidabil; zidurile se năruiau, apele năvăleau...

...Cortegiul feeric şi misterios al nopţii îşi continua încet, în tăcere, mersul său majestos...

Ninivitii, văzând catastrofa, se crezură pierduţi. Regele socotind că n'are scăpare luă o hotărâre supremă.

Intră în sala rezervată pentru lucru. Era o încăpere a cărei severitate se remarca. Bas-reliefurile reprezentau scene de vânătoare de lei şi tauri sălbatici, bătălii navale, afaceri de Stat, asedii, pedepsirea prinşilor în războaie, primirea tributurilor şi a omagiilor celor învinşi. Printre sculptori era şi arborele emblematic. După ce Sardanapal lucră câtva timp, sună dintr'un clopoţel: îşi chemă credincioşii. Odată aceştia apăruţi, le comunică deciziunea, ultima şi unica ce o mai putea lua. După aceea le împărţi tablete de argilă cu cele din urmă-i dispoziţiuni privindu-i şi pe ei; apoi, luând o prismă pe care erau săpate câteva rânduri cu caractere mari, ceti: „Mănâncă, bea, petrece, restul nu e nimic. Mâncărurile ce le-am mâncat, plăcerile ce le-am gustat: iată unicele bunuri pe cari în adevăr le-am posedat, eu odinioară, rege al marei Ninive". Şi le explică: „Acesta-i epitaful meu!" Asta de a altfel constituia şi deviza lui, ce a fost şi a celor doi predecesori ai săi şi pe care nimeni n'o ignora.

In urmă porunci să se ridice un rug colosal în cea mai vastă şi mai luxoasă sală, tocmai în mijlocul palatului. Adună toate comorile sale de artă şi bogăţie şi le puse pe rug; chemă comorile-i de viaţă şi plăcere, femeile lui, dintre cari una, Sarmimonis, nu putu fi găsită, şi le puse să urce rugul. După aceea închise porţile, tot aşa de splendid ornate cu bronz ca şi cele ale lui Salmanasar al doilea şi solemn, cu faţa palidă şi pustiită, se urcă şi el la rându-i, pe rug, în mijlocul măreţiei sale în agonie; făcu un semn şi flacările isbucniră... Ultima-i decizie era împlinită.

Astfel dispăru Sardanapal, ultimul descendent al Semiramisei, ultimul rege al monarhiei lui Ninus, cel care şi-a degradat tronul şi şi-a pătat viaţa.

In zorii zilei, asediatorii, treziţi de dezastrul Ninivei, porniră asaltul decisiv.

Satrapul Mediei, Arbaces, ce urma să fondeze regatul Mezilor şi caldeeanul Phul, care, urcând în urmă tronul Babylonului lua adevăratu-i nume Nabonassor, trecând peste munţi de cadavre ciopârţite şi sângerânde, călcară şi brăzdară cu carele lor de război, trupul reginei Asiei, Ninive. Ei pătrunseră în palatul arzând al lui Sardanapal şi rămaseră înmărmuriţi de priveliştea ce le înfăţişa rugul pe care se mistuiau atâtea bogăţii şi corpuri tinere de femei.

Si Nahardossor, instruit de preotul divinei Sin de sacrificiul Sarmimonisei, căuta în Tigru corpul neînsufleţit al iubitei lui, pe care fiind înălţată victoria, îl strivise.

KOSTYA GALITZA

Rabindranath Tagore

Cântece

O pasere în dimineaţa somnoroasă cântă...
Cum ştie ea că degetele aurorii
Pipăie pe dealuri vârful ierbii,
Când zmeul nopţii
Strânge încă faldurii de umbră
A cerului înrourat,
Când n'au ieşit de prin desişuri cerbii?

Spune-mi, spune-mi,
Pasere a Dimineţii,
Cum va pătrunde pân'la tine
Craiul cel cu pletele de aur,
Când corturi mari de neguri
Zac pe văi,
Şi 'n codru e atâta întuneric
Că nu s'a desluşit nici o cărare,
E noapte încă peste ochii tăi...?

Trezeşte-te din somn
Tu, suflet fără visuri,
Descopere-te,
Fă-ţi un drum;
Lumina să te binecuvânteze.
Şi cântă, cântă
Cu paserea ce s'a trezit
In faptul dimineţii,
Cântă şi împleteşte-ţi năzuinţa
Cu razele ce taie
Negurile-acum...

O, bunul meu Tovarăş,
Te 'ntâlnesc
De câte ori prin crânguri hoinăresc;
În paşii tăi simt ritmurile
Cântecelor mele:
M'atrage respirarea apelor
Şi's dornic de lumină,
Că's tulbur ca şi ele!

Pe cine-atinge duhul tău,
Il duce ca pe-o navă
Peste adâncuri tumultoase;
De şi-a deschis fereastra lui în soare.
Mireazma dimineţii el o soarbe,
Ciripitul de prin ponoare,
Nădejdile-i fac inima să bată,
Cu tine toată firea se redeşteaptă,
O, bunul meu Tovarăş,
Floarea cu aeru 'nălţimilor
Se 'mbată!

Când mă fucam în leagăn
Rupând raze de soare,
Mi-a lăsat un călător
Cu haina mohorîtă
O scrisoare...

Ce mi-a adus şi ce scria acolo,
Eu n'am ştiut...
Savantul ce descurcă letopişeţul,
Să-i adâncească slovele
Ar fi putut.

Eu am atins scrisoarea
Blând de frunte
Şi-am apăsat-o lung
Pe inima copilăriei mele
In care dorm zile cărunte...

Şi-i mult de-atunci...
Dar va veni o noapte mută,
Cu stele galeş semănate
Una câte una,
Şi de-ai deschide pe genunchi scrisoarea,
Eu voi fi trist că nici întrânsa
Nu voi găsi
Ce-am căutat întotdeauna.

Foi foşnitoare
Mi-or ceti-o rar,
Şi râul mânios îmi va cânta:
Voi şti atunci că stelele sunt veşnice
Şi viaţa clocoteşte în zadar.

Ce caut, nu găsesc,
Ce vreau să ştiu,
Zadarnic mă trudesc...
Şi totuşi,
De când mi-a dat streinul
Tainica scrisoare,
Mi-am alungat din suflet
Negurile,
Şi fiecare gând devine cântec
Cum fiecare mugur
Se preface 'n floare...

Const. Asiminei

Lexice, Vocabulare, Glosare

Iarăş dicţionarul d-lui Popovschi

La critica pe care am făcut-o dicţionarului ruso-român al d-lui profesor Popovschi, alcătuitorul lucrării răspunde în numărul 125 al „Adevărului literar şi artistic".

Replica de mai jos e menită — nădăjduesc — să evidenţieze nulitatea sus amintitului dicţionar.

D-l profesor e rugat să răspundă la următoarele:

De ce d-sa, ca justificare, ne aduce numai două cuvinte din dicţionarul său, ca *abil* şi *bunătate*. Acestea au într'adevăr mai multe sensuri din cari la *abil* primul sens este *capabil*, în loc de cel adevărat, şi alte ca: pătrunzător, priceput, comod, oportun. Asupra lor nu dă nici un fel de explicaţii, cu toate că unul măcar din aceste cinci sensuri (capabil e primul sens) oricât ar fi de „depărtat" nu poate fi întrebuinţat nici chiar în viul graiu. Şi nici *bunătatea* nu poate fi întrebuinţată ca *bunăvoinţă* şi *perfecţiune* (după d-l Popovschi ar mai exista şi sensul acesta) ori cât de depărtat ar fi sensul. Aceste sensuri d. Popovschi ar fi trebuit să le lămurească prin exemple. De ce n'a făcut acest lucru? De ce d. Popovschi n'a demonstrat şi alte cuvinte la cari *lipsesc cu desăvârşire sensurile adevărate*, ca: *amant* indicat ca substantiv masculin cu patru sensuri absurde indicate ca adjective, şi nici unul adevărat. *A se adăoga* cu două sensuri absurde: *a se desvolia* şi *a creşte*. *A amoreza* c'un singur sens absurd: *a se îndrăgosti*. *A anticipa* cu trei sensuri absurde: *a avertiza, a preuimi şi a uzurpa drepturile altuia*. *A chelălăi* c'un singur sens absurd: *a urla*. *A degrada* cu două sensuri absurde: *a detrona* şi *a nimici*. *Epigastru* cu singurul sens de ipogastru. *Crustaceu* cu sensul „acoperit cu piele", şi multe altele. Cred că nu se poate spune că aceste sensuri absurde sunt cele „depărtate", cari s'ar întrebuinţa în viul grai, cu toată lipsa celor elementare.

D-l Popovschi spune că sensurile arătate de mine sunt cele depărtate, cu toate că ele în dicţionarul d-sale sunt prime. Şi are aerul să conchidă că recenzentul nu şi-ar da seamă de valoarea lucrării d-lui Popovschi.

Iată numai câteva *cuvinte cu primele lor sensuri* pe cari d. Popovschi le consideră ca „depărtate":

A amuza cu primul sens *a petrece*. *Arătare* cu primul sens *descoperire*. *Avis* cu primul sens *informaţiune*. *Barou* cu primul sens *instanţă judecătorească*. *Buimac* cu primele trei sensuri, *înlemnit, înţepenit şi amuţit*. *Condoleanţă* cu primul sens *regret*. *A se cotorosi* cu primul sens *a se salva*, ş. a. m. d.

Bacşişul în nici un caz nu poate avea sensul de *adălmaş*. *A beteşi* nu se poate explică prin *a se beteşi*, *a abona* prin *a se abona*, *a dedica* prin *a predestina*, *laşitate* prin *timiditate*, *concentrare* prin *recrutare*, *a atribui* prin *a confirma*, *repercusiune* prin *abstracţiune*, *mândrie* prin *consolare*, ş. a. m. d., asupra cărora din lipsă de spaţiu sunt nevoit a mă mărgini.

Iată şi câteva exemple, din cari se va constata în mod destul de clar că d. Popovschi a împrumutat cuvânt-cu-cuvânt din dicţionarul universal Şăineanu, fără a arăta terminul corespunzător existent în limba rusă. Aderenţă: *starea celui ce aderă*. Adulter: *violarea credinţei conjugale*. Aghiazmatar: *vasul în care se păstrează aiasma*. Balnear: *privitor la băi*. Antemeridian: *care este sau se face înainte de amiazi*. Cuţitărie: *meseria cuţitarului; sculele făcute de dânsul*. Deziderat: *ceiace rămâne de complectat sau de rezolvat*. Rebel: *care nu se supune autorităţii legitime, care rezistă*. Piscină: *heleşteu de peşti*. Resentiment: *amintire despre o nedreptate cu dorinţa de a se răsbuna*. Tactician: *cel ce ştie bine tactica; cel ce ştie să manevreze în afacerile vieţii, în ale politicei*. Speculum: *oglindă de care se servesc medicii spre a examina organele interne*, ş. a. m. d.

Deasemenea d. Popovschi a împrumutat frazeologia, chiar până şi virgulele, din dicţionarul Grigoroviţa, şi dacă d-sa doreşte exemple, sunt complectamente la dispoziţia d-sale.

Trebue să se ia în consideraţie faptul că aceste enormităţi au fost extrase de mine din cercetarea *numai* a 8 litere ale dicţionarului d-lui Popovschi, întrucât nu merită o mai largă studiare.

Chişinău. **AL. MAVRODIN**

Din argot-ul avocaţilor

Bucătărie — formalităţi în legătură cu procesele (plata citaţiilor, fixarea de termene, depunere de acte, etc).

A câştiga dreptul de apel (sau de recurs) — a pierde procesul. E un mod de a comunica cuiva, în glumă, rezultatul unui proces.

A se pronunţa de pe scaun — a da hotărîrea fără deliberare, imediat. Ex. M'a ras de pe scaun.

A lucra pe de desubt — a influenţa pe judecători prin intervenţii.

Grangur — avocat influent.

Ciuruc — avocat neînsemnat.

Peltos — avocat care face pledoarii prea lungi.

A rade, a fi ras — a câştiga, a pierde.

Urlătoarea — sala de fumat a avocaţilor unde se discută mult. (Se află în Palatul de Justiţie, lângă Secţia III-a a Trib. Ilfov).

A pleda pentru client — a susţine teorii neîntemeiate. *Pledează pentru client*, avocatul care, dîndu-şi seama că susţine o cauză pierdută şi că are o situaţie dificilă, continuă totuşi a pleda, ştiind bine că vorbeşte în zadar, numai pentruca clientul profan care e prezent să fie mulţumit.

A sprijini pe Eugen Stătescu — a nu avea procese. Se zice despre avocaţii cari stau ore întregi pe marginea statuei lui Stătescu din Palatul Justiţiei, neavând de lucru. Ex. Avocatul X, e tare ocupat? Aş! sprijină pe Eugen Stătescu.

A eclera — a plăti onorarul.

A băga un act — a-l autentifica la Tribunal. Ex. Sîmbătă băgăm actul de vânzare.

M. L. ARISTIDE

Argot-ul frizerilor

— seria IV-a —

de JEAN CRISTESCU-NINETTA

Craiul Archelaos (care a domnit între anii 429—405 înainte de Hristos), întrebat într'una din zile de bărbierul său în ce chip doreşte să fie rasă Luminăţia-Sa, răspunse bărbierului: „In tăcere!"

Regele Macedoniei şi prietenul lui Euripide, n'avusese prilejul să „fie servit pă cinste şi făcut boboc" la o frizerie unde lecturile pasionează clientela într'aşă grad încât se găsesc inşi cari îşi umplu buzunările cu tot felul de maxime, apologuri, asemănări şi termeni în legătură cu breasla mânuitoare de brice şi de foarfece şi care din vechi îşi aveă la noi ca patroană pe Sfânta Paraschivă iar hramul şi-l serbă la „Biserica-dintr'un-lemn".

Astfel în timpul raderii, un transcriitor din chirilice, ni-a adus din Pilde, povăţuiri i cuvinte adevărate şi poveţi adunate de dumnealui Vornicul Iordache Golescul, fiul reposatului banul Radul Golescul, *următoarea hazlie întâmplare:*

„Un bărbier văzând că un boier îi plăteşte pentru rasul capului cinci parale, iar pentru gâteala barbei cinci galbeni: boierule — îi zise — se vede că mintea din cap, toată s'a scoborît în barbă, d'aceea mai mult barba decât capul o cinsteşti".

Şi d. Jean Cristescu-Ninetta e de părere că mai mult trebue să cinsteşti Capul decât barba. De aceea, în vreme ce printr'un dublu perdaf îţi face bărbia „guşă de somn", îţi dă să citeşti în faţa oglinzii o sumedenie de file în cari sînt termenii şi expresiile argotice ale breslei d-sale.

Inveselitoare acele expresii, — dar ele vin să ne înavuţească şi graiul, care, altminteri (de n'ar fi satele şi mahalaua şi meşteşugurile de tot felul) s'ar toci de-a binele.

B. L.

VOCABULAR:

Brânci. S'a învârtit de un brânci — n'a căpătat nici un bacşiş.

Ciulaf (turcesc) — spălătură la cap.
Proverb: *aşà cap, aşà ciulaf.*

Covrigi — mustăţi rotunde (sau mult rotunjite).

Cotoi — Om cu barbă tare (vezi: *ţambal* şi *muzică)*. Ii se zice astfel pentrucă firele de barbă îi sînt ca ghiarele de mâţă. O esclamaţie desnădăjduită a ucenicului: *Ce mai cotoi de barbă are d. primar!* (adică: ce barbă tare posedă clientul acesta care nu dă bacşiş!)

Domnişoara Susana — Susan, în graiul bărbieresc, se chiamă insectă, parazit (vezi: *„mătreaţă cu maţe")*. Când vine-un client cu „susan", ucenicul zice patronului: *„a sosit domnişoara Susana"*.

Elegant — iute. *Mişcă-te mai elegant!*

Frige-cârnaţi — se zice despre bărbierul care mai mult ţăcăneşte din foarfeci decât tunde (aluzie la ţăcănitul cleştelor de pe la mustăriile cu mititei şi patricieni).

Frige-ferul — (termen de manicură) coafeză neîndemânatecă.

Glas-papir — pilă care roade unghiile (termen de manicură).

Greblă — pieptene.

Lipici — cosmetic.

Lumânări — mustăţi răsucite în sus cu sfârcurile spre nări.

Lustragioaică — manicureusă.

Paracliser — om de serviciu în marile saloane de frizerie.

Pitpalac — bărbierie la mahală.

Sâc-sâc-sâc — bărbier căruia-i bâţâe mâna la ras.

Scuipătoare — despre un client care a plecat fără să lase vre-un bacşiş se spune: *„a lăsat la scuipătoare"*.

Spital — apă fenicată (cu eau-de-Cologne) pentru dezinfectat, după ras.

Splină — curea lungă şi îngustă, pentru ascuţit briciul.

Ţac-ţac-ţac (vezi: *sâc-sâc-sâc* şi *frige-cârnaţi)* — bărbier a cărui mână bâţâe 'ntr'una în vremea tunsului.

Vis-à-vis — Când doi lucrători au, fiecare, câte un client pretenţios şi zgârie-brânză se zice că „îşi fac vis-à-vis".

JEAN CRISTESCU-NINETTA

Mâhniri târzii

Trăiam amândoi dincolo de vreme şi rânduială tihnită. Zilele cădeau în noapte şi vineţeala nopţilor se trezia luminoasă în şuere de sirene. Străinătatea priveliştei de catran şi piatră ne apropiase şi ne împrietenise, căci altă pricină a legăturilor noastre nu găsesc, oricât m'aş strădui.

Nahman era fire uricioasă şi crudă, mă chinuia cu tâmpenia lui încăpăţânată. Cap lungueţ, turtit, obraz cu cearcăne adânci şi gura cu buze albicioase de smântână isvorîtă dintre gingii: chipul ăsta numai mă scârbia. Nu pricep însă nici acum ce ne opria să ne despărţim, şi ce putere asupra-mi avea verdeaţa opacă a ochilor lui.

Ştiu că nici unul din noi nu ştia încotro va apuca: dânsul visa să plece, să fugă mereu prin pustietăţi, să instăpâniască ostroavele deşerte; eu surîdeam cu milostenie multă. Dealtminteri, fiinţe cu frăgezimea tinereţii pierdută în ce mai aveam de crezut? In Dumnezeul cu barba pieptănată?

In dreptatea omenească ce va să vină? In putinţa noastră de a săpa altă matcă scurgerii vremurilor? Eram slăbănogi, trudiţi, flămânzi şi mai bine ne milostivea cineva cu nişte cârnaţi usturoiaţi şi piperaţi, o pâne caldă şi un paliciu de vin.

Prietenii prea ne miluiseră de multe ori ca să nu-şi fi pierdut răbdarea, şi să nu li se fi urît de atâtea pomeni.

La urma urmei, nu-i ruşine să trândăveşti pe socoteala altora, deşi nu-i plăcut! Sunt oameni, născuţi să aibă ca şiră a spinării calicia. Pomană din leagăn până în groapă. Restul e sânge şi pacea. Cu ce eram noi vinovaţi de meteahna noastră înnăscută?

Pe atunci ne dureau încă dojenile: deaceea am plănuit să fugim. Tundrele ne ispitiau crezând că asprimea iernilor ne va oţeli.

Mai ales în primăvara cea din urmă petrecută împreună, neastâmpărul nostru crescuse.

Dumineca: da, îmi aduc aminte eră Dumineca.

Gazda noastră bătrână şi cheală murise; dormia galbenă în pat. Nimeni.

Am trecut amândoi, smeriţi, în vârful picioarelor prin odăiţa ei. Simţiam o poftă uriaşă să râd de testemelul cu care se îmbrobodise, legându-se sub bărbie, şi zâmbetul fonf de sub nasul ciupit de gropi, dar m'a oprit nu ştiu cum, durerea candelii.

Am pornit hoinari prin crâşme. Racii roşii, bere spumoasă, potroace; înghiţiam cu lăcomie silită, deşi nu eram flămânzi şi ne simţeam gâtlejele arse.

La ieşire întâlnim pe Alexei Vasilevitch, moldovan ciudat cu ochii violeţi şi chip de câne isteţ.

Privia cu multă ciudăţenie o caterincă, un papagal şi un guzgan morocănos care scotea ţiduli cu planeta şi zodiile. Slujnice, ostaşi, pompieri şi pitari în iţari şi cămeşoaie se strânseseră.

Ne oprim în faţa lui Alexei.

Cu multă încredinţare ne desvăluie o taină: va pleca în Egipt. Ce-l împinge şi pe dânsul să plece? La vârsta lui de aproape o jumătate veac încă nu s'a cuminţit?

Ne schimbăm şi noi ţinta plecării: spre Egipt; lăsăm pe cei cu pieliţa alămie să trăiască în deşertul zăpezilor.

Eu propun să luăm o caterincă: harapii se vor minuna de urzeala cântecului.

— Prea grea de dus în spinare! bagă în seamă Alexei.

— Atunci să cumpărăm un catâr.

— Nu: cumpărăm cocoşi de tinichea, şuerători şi mărgele. Harapii ne vor dărui aur pentru tinichelele noastre, ne şopteşte cu multă gravitate Alexei la ureche.

Hotărîm plecarea în Egipt. Nahman e vesel, tremură şi desnădejdea noastră aprinsă aleargă ca o flăcăre pe un şopron uns cu gaz.

Nu ştiu ce s'a mai întâmplat. In seara aceia am murit, pentrucă mi-am schimbat numele.

ION CALUGARU

Opere şi vieţi nedreptăţite

Ioan Păun

II

Ceeace ar fi pricinuit altuia o „sâcâială", i-a pregătit lui Păun o agonie şi o moarte spăimântătoare. A avut un „coj". Şi l'a rupt. Cojul a sângerat. Stăpâna casei, în dorinţa de a-i veni locatarului ei repede într'ajutor, i-a dat o „cârpă curată" ca „să-şi stoarcă bubuliţa". Cârpa curată erà însă (prin ce întâmplare?) infectată de dalac. Iar Păun moare torturat de groaznica boală a dalacului!

* * *

Când e să i se facă portretul pentru suplimentul beletristic al „Lumei Noui" din Boboteaza anului 1895, se caută pretutindeni o fotografie a lui Păun, şi în sfârşit se găseşte una din care pas' de deosebeşte vre-o trăsătură! Tânărul, pe atunci prea tânărul, pe atunci încă dibuitor în ale desenului, mai târziu admirabilul pictor S. Sanielevici, este însărcinat să reconstitue în grabă figura lui Păun. Din ce? După vechiul carton fotografic pe trei sferturi şters şi dintr'o schiţă luată de pe chipul desfigurat de teribile dureri, al lui Pincio.

Şi astfel dintr'o figură — despre care toată lumea ce-l cunoscuse pe poet, ziceà că erà însăşi blajinătatea (un frizer din gruparea lui Panaite Muşoiu şi a *Povestei Vieţii*, Constantinescu-Brăila, îmi spuneà că ori de câte ori îl tundeà pe Păun, uità că-i bărbier, i se păreà că-i tunzător de oi: aşà îşi lăsà Pincio capul: ca un mieluşel în mâinile unui cioban) — ne-am trezit cu o faţă severă şi aproape morocănoasă. Şi asta fără vre-o putinţă de îndreptare!

* * *

* * *

Viaţa n'a prea fost desmierdătoare pentru el.

Copil, Ioan Păun „a veghiat la căpătâiul tatălui său", şi, de timpuriu, a văzut, deasupra gropii acestuia, scuturându-se albele flori de vişin.

Mai târziu când „îl purtà gândul spre vremea de odinioară, îi venià în minte o casă veche şi părăsită, — o ruină, pe care creşte muşchiul. Zidurile, bătute de ploi şi înegrite de vreme; — iar când vântul trece printre ferestile sparte, pare că'şi aminteşte ceva şi plânge".

Amintirea îl întrebà: „O cunoşti?" Şi tot aducerea-aminte îi răspundeà: „E casa voastră".

* * *

Şcoala primară a făcut-o la Mihăileni, liceul l'a început la Pomârla, l'a continuat la Botoşani, apoi la Iaşi; şi a trebuit să întrerupă învăţătura ca să dedee unor ocupaţiuni de pe urma cărora să poată trăi el şi ai lui.

Supra-numerar la oficiul telegrafo-poştal din Bucureşti, e permutat la Brăila şi de-acolo la Piua-Petrei.

Scrisorile către prietenul său Al. F. Mihail arată cum a dus-o în această slujbă:

„Am intrat la telegraf şi atmosfera aceasta mă îneacă... Cel puţin, deocamdată, mediul acesta mă dezgustă. In telegraf e ca şi la cazarmă.... Şi prieteni şi poezie, toate au pierit... Nu văd înaintea ochilor decât mutre cu pretenţii, cari te vor supus... Şi drept să'ţi spun, — între ei mă simt ca un idiot. Nădăjduiesc însă, că — cu vremea — o să'mi treacă şi năduşelile acestea, — m'oi deprinde poate şi cu mizeriile telegrafiei...

Te rog să'mi scrii, unde e M. (adică Morţun). Aş vrea să'l rog să stăruie dânsul, ca să fiu permutat la Roman...

Aici fac câte şapte ore de serviciu, plus câte două nopţi mari pe lună, slujbă insuportabilă pentru hodorogita mea constituţie".

Iată şi un pasagiu desprins de George Diamandy din demisia pe care Păun o trimise (d-lui Al. F. Mihail) ca să fie înaintată direcţiunii telegrafului şi al poştelor. Demisia, prin tonul ei de confidenţe intime, pare naivă, întrucât nu păstrează nimic din caracterul oficial pe care'l posedă un act adresat unei autorităţi:

„...Trebuia — sau să mă lipsesc de o bucată de pâine, a cărei primă îmbucătură a fost cu mult mai amară, decât mă aşteptam, — sau să plec să'mi fac osânda... Şi am plecat... Că'mi era haina ruptă pe la coate şi că nu aveam un ban de cheltuială, — îmi era jale şi nu prea; — dar nedreptatea, ce mi s'a făcut, mi-a strâns inima de durere şi de dezgust...

Aici, ca orice străin — şi bine înţeles, fără nici un ban în buzunar, — am început s'o duc din greu..., foarte din greu... In scurt..., am luat odaie cu chirie, în care mi-e ruşine să vă poftesc... E umedă, domnule director — şi nu'i în ea nici un scaun... Un pat vârtos şi atâta tot... Pentru mine însă e bun, trebue să fie bun... Mă vaiet doar de niscai dureri reumatismale, cu cari am venit aicea... Dar astea au să'mi treacă...

Acum mă dor oasele, — poate unde dorm, deocamdată fără foc în sobă, — dar la leafă o să'mi cumpăr lemne şi o să'mi fie cald şi bine..."

* * *

Şi cu literatura a dus-o în nenoroc!

„Vieaţa" — publicaţia lui Vlăhuţă şi a d-rului Urechia — aveà nevoie de un redactor căruia îi oferea 200 lei lei lunar, o sumă destul de frumoasă pe acele vremuri! Pentru angajarea unui atare redactor, revista a instituit un concurs. Păun a luat parte la concurs, cu câteva „probe" gingaşe, cari ar trebui reproduse în viitoarea ediţie a operelor sale. Dar a *căzut!*

Tony Bacalbaşa nu-i publică la vreme bucăţile trimise pentru „Adevărul literar", şi în epoca ceea când redacţiile plăteau (dacă plăteau!) cu ţârâita şi neregulat bucăţile cerute şi admise: Pincio se bucura de favoarea de a fi printre cei mai uitaţi în ce priveşte „renumeraţiunea".

Steuerman în „Adevărul ilustrat" dela 22 April 1896, descrie o vizită acasă făcută lui Păun, prin vara anului 1893. Detaşez următoarele:

„Cum (mama lui Păun) nu pregătise nimic de mâncare, Iancu se duse la o băcănie din apropiere s'aducă ceva mezeluri, iar fata vioaie, cu ochii căprii şi naivi, se repezi să ia ceva vin pe datorie.

Rămăsesem singur cu bătrâna, care'mi vorbì de Iancu.

— Ce ţi'i bun, că are talent, dacă e fără căpătâi, fără nici un titlu! Cu literatura nu se poate trăi — şi Iancu e leneş: scrie puţin, e nepăsător şi prea e trist în toate poeziile.

Poetul ne găsì vorbind:

— Lasă, mamă, nu mă mai ocărî! Iţi citesc nişte versuri minunate, nouă-nouţe...

— Dar ştii, că nu ţi-a publicat nimic Duminica asta şi nici nu ţi-o trimes mandatul?... Dacă te laşi în nădejdea lui Toni...

Păun oftă şi rămase indispus... Aşteptà cu nerăbdare cei 20 de franci pentru ultimele două schiţe publicate. Cu ultima poezie i se făceau oarecari greutăţi".

Din versurile trimise pentru „Literatură şi Ştiinţă" a lui Gherea, nu i s'au ales (de către d. Artur Stavri, însărcinat cu îngrijirea părţii beletristice a acestei voluminoase şi importante publicaţiuni) decât 8 rânduri din splendida poezie „Te afunzi mereu!". Celelalte, spune-se că ar fi fost refuzate cu menţiunea: „zăpăceală".

***

Dintre cei cari au scris despre Păun, nu toţi i-au cunoscut îndestulător viaţa, şi puţini i-au cunoscut opera.

O revistă „Vestala" din Râmnicu-Sărat scrià că Păun a fost premiat de Academia Română, lucru despre care până astăzi n'am cunoştinţă. Nimic privitor la aşà ceva în desbaterile din Analele A. R.

Intr'un foileton din ziarul „Socialismul", Barbu Eftimiu a pus câteva rânduri introductive la o bucată (admirabilă!) reprodusă din Păun. In rândurile introductive, Eftimiu spune că Pincio a murit în luna Mai. E o confusie. B. Eftimiu îl luase pe Păun drept Traian Demetrescu.

In *Calendarul Muncei pe 1921*, (unde partea calendaristică este foarte bine întocmită: găseşti marile universări socialiste şi muncitoreşti înregistrate cu grijă) data morţii lui Păun a apărut avansată cu un an: 12 Ianuar st. n. 1894, când el a murit în *30 Decembre st. v.* 1894 (12 Ianuar st. n. *1895*).

BARBU LAZAREANU

Poeme în proză

INIMA

...O mină ascunsă 'n pieptul nostru, — o mină 'n veci neisprăvită, căci nimeni n'a putut s'o sece cu razele gândirii, nimeni n'a putut s'o sape până 'n fundul tainelor; — e atât de tăinuită mina aceasta de simţire, prin care curge fericirea 'n sânge roş, iar durerea 'n sânge negru...

Fericirea şi durerea — toată seva vieţii noastre — ca isvoare subterane, prin fiinţa noastră curg într'un ciclu infinit. Mereu se fugăresc fericirea şi durerea, — atât de crâncen se urăsc: — una e ca răsăritul, alta e ca asfinţitul; una este frenezia înălţării creatoare, alta-i spasmul prăbuşirii, în genunile jertfirii...

Şi în mina ce palpită, fericirea şi durerea îşi adună tot trecutul şi tot viitorul vieţii. Fiecare vrea să 'ntindă stăpânirea ei eternă.

Cum cântă şi cum geme inima mereu, mereu!
— Un crin suav — o frunză moartă;
— Un râs senin — un plâns amar;
— Un zefir — un uragan;
— Un vers uşor — un gând sarcastic;
— O năframă de lumină — o năframă funerară...

Şi contrariile toate se întrec mereu, mereu... Pulsul inimei e ca ecoul loviturei subterane. Şi 'n infinitul minei noastre, viaţa pururi se 'ndârjeşte: să isbândească! să isbândească!

Ce zeu nemilostiv ascunse, în pieptul nostru pieritor, această mină ce palpită? — şi 'n care luptă fericirea cu durerea...

— O, fericirea care doare şi durerea ce vrăjeşte!
— O, fericirea efemeră şi durerea ce rămâne!
— O, fericirea 'n care este toată veşnicia lumii — şi durerea 'n care sânt clipele încorporării!..

Şi se roagă 'ndureratul:

— Inimă, ascultă 'mi ruga: schimbă-te într'un cavou, în care morţii dorm senini, împietriţi în visul lor, nesfârşit şi ne 'nţeles...

Cum se sbate inima!

Şi se roagă fericitul:

— Inimă, ascultă 'mi ruga: schimbă-te în scoică, adânc ascunsă în uitare — să rămâi nepăsătoare la furtuna mării aspre;... lupta vieţii să răsune ca un ecou în nesfârşire...

Cum se sbate inima!

Se cutremură în unul — şi în celalt se încinde. Dar în amândoi palpită ca şi inima terestră. Fericirea iar se luptă cu durerea, — în amândoi, în fiecare... Se îndârjeşte Viaţa 'n om: să isbândească! să isbândească!..

...Dar deodată Inima — ca o mină prea săpată — s'a surpat, s'a fărmiţit, şi în locul ei e-un lac,.. un lac de sânge roş şi negru — iar deasupra lui plutesc rămăşiţele de suflet...

EUGEN RELGIS

SONETE

Vis

In liniştea odăii luminate
De visul alb al amintirii tale,
Miresme-amăgitoare de petale
Invie vrăji de clipe neuitate.

Pe dulci viole de singurătate
Pierdut vibra Samain în note pale,
Eterizând adâncuri ancestrale
In sufletele noastre 'nfiorate —:

Smulşi din vulgarul zilnicei atingeri,
Străini de prejudicii şi convingeri,
Pluteam spre-o amintire milenară:

..,Erai stăpâna Romei în ruină,
Iar eu un sclav-poet din altă ţară
Ce-ţi împliveam capricii de regină...

Tanagrà

Te-asamăn cu o statuetă fină
De Tanagrà —: Conturul mlădios,
Surâs uşor-ironic şi sfios,
Privirea visătoare şi senină.

O împăcare atică de sine
Răsfrângi pe chipul palid, luminos, —
In mersul svelt şi lin-armonios
Euritmia plasticei eline.

Isvor senin de calmă contemplare,
Imi naşti atâta pacinică-adorare,
Incât aş vrea de veci să-ţi modelez,

In ritm de vers, ca 'n plastică argilă,
Miniatura-ţi albă şi fragilă
Cu chipul fin de idol japonez.

Mircea Gheorghiu

Lămuriri arheologice

Indrăznesc să aduc câteva lămuriri şi complectări unui articol „România necunoscută", publicat în almanachul ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa" şi semnat Index.

Cu câţiva ani înainte de a înceta din viaţă, marele nostru arheolog Tocilescu, ne-am întâlnit din întâmplare, la Cerna-Vodă. Pe atunci Tocilescu făcea cercetări la cetatea Axiopolis, situată în marginea de sud a oraşului Cerna-Vodă.

M-au interesat preocupările arheologice ale lui Tocilescu, şi l-am însoţit la locul unde făcea aceste cercetări. Am avut atunci lungi discuţii cu Tocilescu. Printre altele mi-a spus şi următoarele:

In „Analele arheologice" dela Roma e însemnat că între Cerna-Vodă şi Constanţa se află trei cetăţi.

1. Axiopolis, la Cerna-Vodă;

2. Adam-Klissi, după satul cu acelaş nume.

N-am memorat numele roman al celei de-a treia cetăţi. Aceasta nu este însă alta decât cetatea: „Merdevenli-Punar" (Puţul cu scări) descoperită de d. Index.

Cetatea poartă numele unui fost sat turcesc din apropiere. Tocilescu a făcut multe cercetări între Cerna-Vodă şi Mangalia şi cu toate acestea n'a avut norocul să dea de urmele acestei cetăţi. El se mira mult cum a putut dispare fără urme o cetate atât de mare.

D-l Index dând la iveală această frumoasă descoperire, nu-i atribue importanţa ce-o merită.

Sper însă că oameni competenţi în domeniul arheologiei vor face cercetări minuţioase în acele locuri, unde cred că se vor da la iveală lucruri încă nedescoperite până acum.

Tot în articolul d-lui Index găsim (la pag. 123 a Almanachului) titlul: Grota dela Caracicula. D-l Index spune că aceasta e o grotă în apropiere de Mangalia, în care d-sa nu a parcurs decât 100 m.

Asupra acestei grote sunt în măsură să dau câteva amănunte. Intâi asupra numelui ce-l are grota.

Căpitanul Ionescu, membru al „Societăţii geografice române", în voluminoasa sa lucrare „Dobrogea în veacul al XX-lea", spune despre această grotă că-i zice Kecege. D-l Index o numeşte Caracicula. In altă lucrare am găsit că e numită tot Caracicula. Rămâne deci să se stabilească mai târziu adevăratul nume al grotei.

Iată şi o mică descriere a locului unde e situată grota: Pe coasta unei văi scurte care coboară spre un lac, se poate observa în stâncă, o crăpătură îngustă, în care nu se poate intra decât cu foarte mare greutate.

Nimeni n'ar putea bănui că în aceste locuri se află gura unei grote. Un curios care s'ar uita înăuntru ar zări la o mică depărtare o stâncă calcaroasă, un fel de fund aparent. In această tindă a grotei trebue să te târăşti 5 metri la dreapta; de aici se întinde gura largă a grotei, unde se poate umbla în voe.

Căpitanul Ionescu, în anul 1891, însoţit de 5 persoane, cu toţii înarmaţi, bănuind că se găsesc în peşteră animale sălbatice, a cercetat-o. Prima grije a exploratorilor a fost să fixeze la gura peşterii, firul Adrianei care să le servească de călăuză la întoarcere, căci chiar dela gura peşterii se ramifică 3 galerii, care şi ele la rândul lor se ramifică în altele.

Exploratorii au depănat din ghemul cu sfoară 7853 de metri fără să ajungă la fundul peşterii.

Terenul în care e săpată peştera e de calcar moale şi umed, din pricina infiltraţiilor.

Inălţimea peşterii e de 5 metri şi în unele părţi trece chiar de această înălţime.

In unele părţi galeria principală formează câte o piaţă, de unde pornesc 5—6 ramificaţii. Pe alocuri se văd galerii săpate de mână omenească.

Exploratorii şi-au făcut convingerea că această grotă are o eşire, pentrucă luminile felinarelor lor oscilau din pricina curentului din grotă. Nimeni însă n'a străbătut grota până la celălalt capăt al ei.

Localnicii cred că grota are eşire la mare, pe lângă Cavarna.

Unii susţin că „Merdevenli Punar" ar fi o grotă naturală; mai mulţi oameni de ştiinţă însă, cred contrariul. Iată care ar fi, după unii arheologi originea acestei grote:

Inaintea erei elene, Balcanii, Carpaţii şi regiunea Sarmatică erau populate de un popor numit Pelasgi. La început acest popor era sălbatec. Trăia prin munţi, prin grote, nu erau pătrunşi de tainele unui cult, nu ştiau cum se construesc casele, nu ştiau a lucra lemnul. Neamul acesta de oameni trăia pe sub pământ, prin găurele şi ascunzişurile cele mai întunecoase. Acestui popor i se atribue formarea acestor grote.

Dealtfel arheologii cred că Pelasgii au contribuit mult la civilizaţia teritoriilor Carpato-Balcano-Sarmatice, însă istoria civilizaţiei acestui popor se pierde în noaptea timpurilor, rămânând aproape necunoscută pentru noi.

Concluzia este că originea grotei de care ne ocupăm, trebue căutată în epora în care au trăit Pelasgii, adică cu câteva mii de ani înaintea Grecilor şi a Romanilor.

D-l Index la pag. 126, vorbeşte de nişte mobile, afirmând că acestea n'ar fi altceva decât nişte morminte străbune.

Afirmaţia d-lui Index nu e departe de adevăr. Poporul Pelasgic care a ocupat întreg teritoriul Carpato-Balcanic-Sarmatic, până la marea Adriatică, şi care a format unul din cele mai mari imperii din acea vreme, avea un cult deosebit pentru morţi.

Pelasgii credeau că oamenii după moarte vor locui în altă lume eternă. Ei depuneau corpurile morţilor în caverne naturale sau artificiale, şi ca memoria celor morţi să fie transmisă şi generaţiilor viitoare, ridicau pe morminte acele movile cari se văd şi astăzi. Caracteristica acestor movile constă în faptul că au dimensiuni enorme.

Pelasgii puneau corpurile eroilor în urne de aur, şi deasupra lor ridicau movile uriaşe de pământ. Faptul că aceste uriaşe movile erau de pământ, se datoreşte credinţei poporului Pelasgic că autorii geniului poporului lor s'a născut de-adreptul din pământ. Şi lucru curios, în aceste movile în care se găsesc cenuşa sau osemintele eroilor, nu se găsesc însemnări cu numele eroilor şi cu faptele cu care s'au ilustrat.

Nu se indică nimic decât că aceste movile sunt ridicate în semn de glorificare a eroilor Pelasgilor, şi că aceste ţinuturi au aparţinut odată acestui popor.

* * *

Mă aflam într'o escursie în Dobrogea, în tovărăşia unui profesor secundar de liceu. Plecasem din satul Almanlău spre Kuciuc-Kainargi prin pădure. La un moment dat tovarăşul meu îmi atrase atenţia asupra unei movile din faţa noastră. Cam la 100—150 paşi am zărit altă movilă. Cam la aceiaşi depărtare am văzut altă movilă. Şi tot aşa până la frontieră am zărit un şir lung de movile, aşezate la depărtări de vreo 100 de paşi una de alta.

Tovarăşul meu mi-a spus că şi dincolo de frontieră se întâlnesc movile de acestea.

Tovarăşul meu, profesorul, un om foarte pasionat de studiul arheologiei, mi-a dat următoarele lămuriri: Inaintea Dacilor, teritoriul cuprins între Carpaţi şi Balcani era acoperit de păduri imense complect nepopulat. Nimeni nu putea străbate aceste ţinuturi. Nici o expediţie romană, în acele timpuri, nu s'a putut face.

Competentul meu tovarăş a făcut printre altele şi următoarea descoperire: Pe malul Dunării, la un kilometru de Ostrov şi până în dreptul satului Oltinu (malul Dunării poartă aci numele de *Dervent)*, se află un mare număr de insule. Din această pricină, vapoarele cari trec pe aici trebue să plutească cu multă băgare de seamă. In una din aceste insule, tovarăşul meu a descoperit ruinele unui vechiu castel. Cu toate că a adus descoperirea sa la cunoştinţa autorităţilor, nimeni până acum n'a făcut cercetări în această insulă.

General CHRISTU

Spleen

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameşul)

Ţintarul nu se mai putea înjgheba; lapoviţa închisese ca într'un sarcofag de sticlă, prispa betonată a şcolii zimbindu-ne din oglinzile poleiului: gropiţele sîmburilor de roşcove se retezau în goana *„băltăreţului"* svonit în... *Cornu-Caprii:* şotronul, poarca şi perghelul, amar bătute printre crucile cimitirului din Curtea *Sloboziei*, se potolise pe mormintele tihnite şi umile, pierzându-şi urmele în bălării.

Câţi-va, dintre cei mai orfani în mijloacele sbeguelilor, mai oftau încă, printre gratiile dinspre... *„Nicopol"*, trăind amintirea focului apus, în suspinul unei candele, care fulgera tihnită, în iarba mormântului. Ingrămădirea focurilor, se chircise răsnită, pe sub jgheaburile din cari picurau stropii osteniţi ai preludiului toamnei, prin bucătăriile încropite de aburii fierturilor, cari cobeau a vreme rea, prin iatacurile în cari se fanau gutuile, aducând în parfumul lor de ananas, răbufneala iernelor lungi şi apăsătoare. Urzeala florilor de ger, acele superbe şi graţioase frunze de cleştar, diafane, cari, pregătesc marama îngheţului înseilând ghirlanda de cristal a oaspetului nepoftit pe fruntea lui de sticlă, licăreau grabnic pe achiurile săliţelor, oglindindu-se în geamuri, rînjind spre para focuului şi pierind încălzite în dansul viforului.

Roşcovul lui Ghiţă Brutaru îşi suna tecile seci, ca în atingeri de oseminte, ploconindu-se spre ostreţele lui Veruş şi întorcându-se apoi iar în bătătura brutarului, pentru a'şi risipi sîmburii în pridvoare, aducând svonul iernelor de pomină.

Oţetarul Cărbunarului, însemna pe tencuiala sgrubunţoasă a calcanului mâncat de balaurul egrasiei, durerile crengilor în agonie şi cari se dălungeau în zig-zaguri obosite, pe spinarea grunjoasă a caldarîmului. Pluta Căruţăşoaei, care fulgerase toată vara în ciorchinii de mischet ai lui Bedreaos, îşi răschira frunzele de platină şi apoi le aducea la loc, însemnând în undele aerului, lucirile untoase ale dafinului. Trică Ilie Dricaru, fluera în răspîntii, îndemnîndu-şi haiducii, îngrămădiţi prin tinde, guri de poduri şi canale. Ecoul se răsfrîngea apoi spre *„Sperie-Peşte"*, trecea din nou prin ţignalul voevodului, tăia Olympul în două, şi se potolea, nemulţumit, în dumbrăvile Mitropoliei. Şi haiducii rămâneau în vizuini, ţignalul se mai răţoia odată, a pustiu, desmeticind mocneala uliţelor, se cocoţă în duzii lui Gudin, chiuia un timp în puţul lui Alexe, prelingîndu-şi tăişul în Podu-Caliţii şi intrând iar în fluerul dricarului pentru a ţopăi grăbit în găurelele lui de plumb, lăsa pe Trică îngîndurat şi trecea să moară, în clopotniţele Sloboziei. Fluerul haiducului dezamagit mai ciripea uluit, a treia oară, năucind lăsturii din sîrmele telegrafului, sfâşia tihna din ulicioara lui Buerebiste, se umfla pe magaziile lui Mitu Cirezaru, culca troscotul din guliile Curelarului, intra în uzină, se mai răţoia odată în puţul lui Alexe, cotea spre... Concordia, înălţa praful din bătătura „Lănişorului", încremenea, în trecere, porumbii Moţulesii şi se risipea iar, dezamăgit în boziile Poteraşilor.

Atunci se ivea la uluci, albeaţa din ochiul lui Pavel Lăcătuşu, clipea nedumerit spre ţignalul năucit în uliţă şi se închiondoră în roşcov, svonind şi el ca vîntul semnele vremei rele. Spre tânguirea fluerului, se mai abătea într'un timp, Bontaş din ulicioara lui Gudin, îndemnând pe lăcătuş să se apropie de voevod. Haiducul cu albeaţă, eşea dintre uluci, prăjit şi îndemnător, ridicând cu *„schepsis"* un pumn de ţărână.

Ţărîna, se clătina o vreme, nehotărîtă, în undele vîntului, se suia grabnic în smîrcurile telegrafului, se prăbuşea pe loc în oglinzile apei morţilor, orbind ochiul cu albeaţă.

Atunci dricarul mai suspina odată, mai aprig din ţignal pentru a înmulţi haiducii. Dar alţi haiduci nu se mai iveau!

Gunoiul svîrlit de Pavel Lăcătuşu în apele vântului, şi întors întreg, în ochiul lui beteag, întărea, în sufletele celor zgribuliţi prin văgăuni şi cuşmelii, tirania vremii care spulbera joaca! Trică Ilie Dricaru, pleca din uluca lăcătuşului, să chiue pe alte maidane; Bontaş se înghesuia la loc, în podul lui Gudin, Pavel ţiganu pierea în flăcările potcovăriei, oţetarul, roşcovul şi pluta îşi ploconeau, ca într'un jugastru de doliu, unul altuia, găteala lor sticloasă, suspinul toamnei se tînguia în streşini, îngîndurînd păsărelele telegrafului şi urzind podoaba gerului!

* * *

Am auzit şi eu ţignalul dricarului din mahalaua Mălăerului, dar îndemnul lui tîrziu, s'a sleit în găurelele din fluer. Zambilele albe, ale celor d'întâi fulgi de ninsoare, au înăbuşit melodia arţăgoasă a semnalului, înfundîndu-i refrenul în ţeava lui de cositor. Şi Trică Ilie Dricaru, s'a abătut să-şi tîngue alarma lui melancolică, spre mizantropia altor uliţi. Şi florile zăpezii au înmormântat în troenele de promoroacă, pînă în vremea *„măcinicilor"*, sîmburii, ţînţarul, şotronul şi perghelul.

Şi în coşarca fierăriei, s'a ivit ochiul de foc al mangalului, aurind *spleen-ul* toamnei şi topind în albeaţa ernei, albeaţa din ochiul potcovarului şi ţignalul lui Trică Ilie Dricaru, Voevodul din Flămînda.

SARMANUL KLOPŞTOCK

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli 72
Colţ prin Cal. Rahovei

CRONICA SPORTIVA

APEL*)

MINISTERUL DE RĂZBOI
către
CORPUL I, II, III, IV, V, VI, VII, ARMATĂ

Ulterior şedinţele de comitet au fost prezidate de ministrul de război. Cum în comitet se simţia însă lipsa unui cunoscător în materie de educaţie, a fost propus şi ales d-l lt.-colonel Virgil I. Bădulescu. Formându-se o comisiune compusă din colonelul Bacaloglu şi maiorul Bertea din partea ministerului de răsboi care luând cunoştinţă şi studiind propunerile programului de activitate al Misiunei Americane Y. M. C. A., s'a decis înfiinţarea a 3 centre (Case Ostăşeşti) în Bucureşti: prima în curtea Cazărmei Malmaison, a doua la Cotroceni şi a treia în Dealul Spirei. Din aceste trei Case Ostăşeşti proectate nu a luat fiinţă de cât una, aceea din curtea Cazărmei Malmaison, a cărei inaugurare s'a făcut în ziua de 10 Martie 1920, asistând la serbarea de deschidere Maiestatea Sa Regina. Membrii guvernului, reprezentanţii Ţărilor straine, ofiţerii delegaţi din toate garnizoanele României, precum şi delegaţii soldaţi dela toate corpurile de trupă din Bucureşti.

„Casa Ostăşească" era condusă de un ofiţer al Misiunei Y. M. C. A., şi de un ofiţer român ataşat la Casa Ostăşească.

Cum în programul de acţune al comitetului se prevedea înfiinţarea şi altor Case Ostăşeşti în diferite garnizoane ale ţărei, şeful Misiunei Aericane însoţit de un ofiţer român, pleacă şi vizitează întreaga ţară, şi ca urmare s'a proectat înfiinţarea a 14 Case Ostăşeşti în garnizoanele mai importante. In acest scop şeful Msiunei Americane a telegrafiat la centrala Societăţii Y. M. C. A., pentru a trimete cât mai grabnic, ofiţeri instructori, pentru începerea funcţionării imediate a acestor centre. Răspunsul a fost favorabil şi odată cu sosirea instructorilor ceruţi s'a trimes şi un mare stoc de materiale cinematografice, sportive şi intelectuale. Din nefericire din cele 14 Case Ostăşeşti proectate au luat fiinţă numai 6, şi aceasta datorită lipsei de concurs a garnizoanelor respective.

Cele 6 noui „Case Ostăşeşti" ereau: Bucureşti, Constanţa, Silistra, Galaţi, Iaşi şi Sibiu, ele fiind conduse de câte un ofiţer american având alături câte un ofiţer român. Rezultatele obţinute au fost cât se poate de satisfăcătoare.

Pentru ca aceste „Case Ostăşeşti" să ia o desvoltare cât mai mare şi să aibă şi o autoritate oficială, s'a hotărît înfiinţarea de Comitete Regionale pe corpuri de armată şi Comitete de garnizoană, pentru conducerea şi executarea programului emanat de la Comitetul Central.

Toate aceste Case au funcţionat un an întreg în cele mai bune condiţiuni până la data trcerei lor sub conducerea directă a Armatei. Misiunea Americană retrăgându-şi instructorii, şi-a continuat totuşi programul cu civilii, conform ordinelor primite dela Centrala Y. M. C. A.

Aprobându-se crearea unei şcoale speciale pentru ofiţerii viitori directori de Casă Ostăşească, prima şcoală a funcţionat timp de o lună la Bucureşti, dar rezultatele nu au fost tocmai mulţumitoare din cauza timpului prea scurt pentru executarea unui program prea încărcat.

Comitetul Central în legătură cu Biroul Educaţiei din Marele Stat Major al cărui şef era lt.-colonel Virgil Bădulescu, revine din nou cu un referat al Marelui Stat Major la ministerul de răsboi pentru aprobarea unei şcoli a Caselor Ostăşeşti de durată mai lungă în garnizoana Braşov, cerând în acelaş timp a se aproba ca acest curs să se facă la regimentul Vânătorii de Munte. Tot în acest referat, se mai cerea darea de ordine la corpuri pentru trimiterea ofiţerilor cu aptitudini fizice care să urmeze cursurile acestei şcoli. Ministerul de răsboi aprobând în totul referatul Marelui Stat Major, directorul şcoalei denumite „Cursul de Vară al Caselor Ostăşeşti-Braşov", având de ajutor pe căpitanul Săvulescu Alexandru decide începerea activităţei cu ajutorul câtorva americani şi ofiţeri români. Tot materialul necesar a fost dat de Misiunea Americană. Cursurile au ţinut 2 luni şi cum era de aşteptat rezultatul la sfârşitul şcoalei a fost foarte bun dând un contingent de directori apţi pentru conducerea Caselor Ostăşeşti. După terminarea cursurilor acestei şcoli, Misiunea Americană şi-a retras tot personalul afectat Armatei. Intreg materialul dela Casele Ostăşeşti a fost cedat Ministerului de Răsboi de către Americani pentru o sumă foarte mică.

Pentruca aceste Case Ostăşeşti să aibă un caracter oficial în armată, s'a lucrat de Comitetul Central un proect de Decizie Ministerială care a fost aprobat de ministerul de război (Decizia ministerială No. 435 din 16 Mai 1921). Dela această dată, Casele Ostăşeşt au început să se conducă singure întâmpinând însă mari greutăţi în funcţionarea lor, din cauza comandamentelor şi corpurilor de trupă, cari văzând că Misiunea Americană nu mai lucrează cu armata au început a-şi lua înapoi detaşările dela Casele Ostăşeşti, aşa că peste puţin timp la majoritatea Caselor Ostăşeşti nu mai rămăsese decât ofiţerul director cu ordonanţa personală, care făcea întregul program cu soldaţii... pe cari de altfel corpurile de trupă îi trimeteau regulat. Comitetul Central fiind sezizat de numeroase rapoarte a Directorilor de Case cari arătau situaţia dificilă în care se găseau, fiind chiar nevoiţi a-şi suspenda activitatea, căci singuri erea imposibil de a face pe operatorul cinematografic, pe curăţitorul localului unde venea zilnic între 800—1000 soldaţi, etc.

A adus la cunoştinţă corpurilor de armată aceste doleanţe, rugându-i a da ordine corpurilor de trupă să se conformeze Deciziei Ministeriale. Rezultatul n'a fost pe deplin mulţumitor, de oarece şi astăzi la Casa Ostăşească „Principele Carol" Bucureşti (Casa model a ţărei) unde zilnic vin peste 1000 de soldaţi, Directorul Casei nu are ca ajutor decât un plutonier-major care e specialist în educaţia fizică...

Vina acestor neajunsuri o au în mare parte Comitetele Regionale şi Comitetele de garnizoane cari nu se întrunesc niciodată! (singur numai Comitetul Regional al Corpului I Armată pare a da mai multă atenţie Caselor Ostăşeşti).

Cu toate aceste mari greutăţi s'au mai înfiinţat încă 11 Case Ostăşeşti, şi conducătorii lor muncesc fără preget, exemplu e viu pentru convingerea acelora, care nu au vrut să înţeleagă dela început scopul frumos ce-l au aceste centre de educaţie pentru *formarea sufletului şi întărirea fizică a soldatului şi deci a întregei Naţiuni.*

*) Vezi „Adevărul Literar şi Artistic" din 13 Mai 1923.

Brăila Sportivă în 1922

S'a mai scris în aceste coloane despre acest subiect, dar cum s'au strecurat — din intenţie sau neatenţie, nu ştiu — câte va inexactităţi, am crezut necesar, nu numai să revin, dar să spun lucrurile, aşa cum trebuiesc spuse.

Ca în toate oraşele din ţară, la noi s'a jucat în special, foot-Ball.

Am avut 2 echipe tari, cari în totdeauna în desele întâlniri ce le-au avut, au fost la înălţime: *„Sporting-Club"* şi *„Dacia"*. Ele, în toate întâlnirile ce le-au avut cu echipele din alte oraşe, mai cu seamă cu cele gălăţene, au ştiut să facă faima Brăilei.

Incurajate de: un public numeros, şi o presă bine-voitoare, au putut lua fiinţă, exista şi a se distinge, echipe mai puţin tari, totuşi bune. Dintre acestea, singura, care a dat exemplu frumos celorlalte a fost „*Nigris*", o echipă ce tinde să devină, una din cele mai tari, ale Brăilei. (De ce nu mai există)?

Au mai existat: *„Sf. Gheorghe"*, *„Principesa Elena"*, de categoria II-a.

Dintre cele de categoria III-a, s'au remarcat: *„Propăşirea"*, *„Macaby"*.

Un lucru însă nu-l pricep nici eu, şi sunt sigur că mulţi nu-l vor pricepe. De ce, în oraşele de provincie, cu excepţia câtorva — foarte puţine, — nu s'a practicat şi alt sport, afară de foot-ball?

Răspunsul, e greu de dat. Dar, vom fi întru câtva recompensaţi aflând, că, la Brăila cel puţin, a început să prindă gustul ciclismului.

Suntem şi noi greşiţi, cerând ca, dela primii paşi ai desvoltării sportului, să se practice toate ramurile lui. Facem amendă onorabilă.

Ca să încheiem, nutrim mai multe speranţe:

1) Că anul acesta nu va fi aceeaş „harababură" — ca să nu-i spunem altfel, — ca anul trecut.

2) Că se vor practica mai multe sporturi.

3) Că noul ziar sportiv, ce va apare în curând „Oglinda Sportului" va fi într'adevăr o oglindă fidelă a celor în legătură cu sportul.

4) Că „cei de sus" îşi vor înţelege mai bine rostul.

5) Că serbările din Iunie, de anul acesta, vor fi mai frumoase, mai interesante, mai serioase.

MILDA

Ştiri sportive diverse

După cum am spus în numărul nostru precedent, Congresul Internaţional Olympic a avut loc anul acesta la Roma şi deşi a ţinut şease zile, au participat delegaţii următoarelor ţări: Franţa (2 delegaţi), Elveţia (1), Suedia (2), Egipt (1), Luxemburg (1), Brazilia (1), Englitera (3), Irlanda (1), Monaco (1), *Ungaria* (2), San-Salvador (1), Statele-Unite (2), *Cehoslovacia* (1), *Yugo-Slavia* (1), Rusia (1), Finlanda (1), Norvegia (1), Portugalia (1), Italia (2), Grecia (1), Belgia (1), Olanda (1). — **ROMANIA NU A FOST REPREZINTATA!... Guvernul nostru nu se interesează** de aşa ceva.

Şi sa nu creadă unii că fiind vorba de Sport, chestiunea sportivă zisă olympică nu merită cine ştie ce atenţiune.

Şedinţa solemnă a avut loc în **SALA TRONULUI** *în prezenţa Regelui Italiei,* **iar restul şedinţelor la Capitoliu şi fapt fără precedent.** *în sala drapelelor.*

Din nefericire, nu vor până acum să priceapă „ai noştri" rostul şi importanţa Sportului şi a marilor Congrese Internaţionale.

*

Până acum o lună motociclismul în Germania depindea de gruparea „Algemeiner Deutscher Automobil Club" (A. D. A. C.); azi, motociclismul îşi are organul său propriu de conducere şi anume „Verband Deutscher Motorradfahrer" (V. D. M.) care grupează 36 societăţi şi peste 4000 membri; la acesta s'a raliat curând apoi şi puternica grupare „Bund Deutscher Radfahre" care numără 10.000 membri.

Noua autoritate conducătoare a motociclismului german năzueşte a face parte din Federaţiunea Internaţională a Cluburilor Motocicliste". Va reuşi?...

Automobilism

Celebra cursă „Targa Florio" care a avut loc nu de mult pentru a 14-a oară în Sicilia pe circuitul Madona reputat pentru nenumăratele şi grelele virajuri ce îl presară mai tot timpul, a fost câştigată de italianul *Sirocci* **(automobil Alfa Romeo); media orară a fost 59 km. 178 m.**

Unul dintre favoriţi, francezul André Boillot, a fost nevoit să renunţe a termina parcursul din cauza spargerei carterului datorită unei pietre care nu se afla pe şosea la primul tur...

Ciclism

Girardengo, **faimosul profesionist italian al curselor de fond pe şosea, apare şi anul acesta ca invicibil în Italia.**

Ultima victorie a lui Girardengo e competiţiunea Milano-Turino (286 km. în 10 ore).

Foot-ball Asociaţie

Echipele reprezentative ale Italiei şi Austriei jucând la Viena n'au putut face alt decât „match" nul (o—o).

*

Echipa reprezentativă a Franţei jucând contra echipei reprezenattive a Elveţiei, la Paris rezultatul a fost „matchuul" (2 la 2 p.). Au asistat circa 20.000 spectatori.

Palmaresul acestei importante competiţiuni se stabileşte astfel:

1905: La Paris ,Franţa învinge 1—0; 1908: la Geneva, Franţa învinge 2—1; 1911: la Geneva, Elveţia învinge 5—2; 1912: la Paris, Franţa învinge 4—1; 1913: la Geneva, Franţa învinge 4—1; 1914: la Paris „match-uul" 2—2; 1920: la Geneva, Franţa învinge 2—0.

Aviaţiune

Locotenentul american *Mac Ready* având ca însoţitor pe d. *Kelly* a sburat fără întrerupere 36 ore 5 m. 20 sec. la Dayton (Ohio) parcurgând 4090 km. ceeace stabileşte un nou *record al lumei* (vechiul record al sborului-durată erea deţinut cu 34 ore, 14 m. 7 sec. de aviatorii francezi Bossoutrot şi Drouhin; — vechiul record al distanţei parcurse erea 1915 km. 200 m. şi îl deţinea încă din Iunie 1920 aviatorul francez Bernard).

Perfecţionarea tot mai mare a aeroplanelor, ne face să ne cutremurăm la gândul întrebuinţărei acestor aparate în timp de război.

Foot-ball Rugby

Rezultatul final al match-urlor cari opun anual echipele reprezentative ale Franţei, Engliterei, Scoţiei, Irlandei şi Ţările Galilor se stabileşte pentru 1923 astfel:

1) *Englitera:* 4 victorii, O înfrângere, 50 puncte date 17 primite; 2) *Scoţia:* 3 v., 1 înfr., 46—22 p.; 3) *Ţara Galilor:* 1 v., 3 înfrângeri, 31—31; 4) *Franţa:* 1 v., 3 înfr., 28—52; 5) *Irlanda:* 1 v., 3 înfr., 21—54.

Lawn-Tennis

După ultimele ştiri oficiale americane din cei mai reputaţi jucători ai Statelor-Unite nu vor veni în Europa pentru a participa la marile competiţiuni de tennis decât W. M. Johnston şi Vincent Richards. Păcat.

***

Englezii sunt pe cale a părăsi terenurile de lawn-tennis gazonate, şi aceasta înseamnă cu drept cuvânt o adevărată revoluţie în moravurile tennisorilor din *ţara tradiţionalismului.*

Inot

Arne Borg, celebrul înotător suedez a reuşit acum câteva săptămâni a stabili la Stockholm o serie de noui recorduri ale lumei:

400 m. în 5 m. 8 sec. (ex.: 5 m. 11 sec. 4/5).
440 yarzi în 5 m. 10 sec. (ex.: 5 m. 11 sec. 4/5).
500 yarzi în 5 m. 57 sec. 2/10 (ex.: 5 m. 58 sec. 4/5).
500 m. în 6 m. 31 sec. 6/10 (ex.: 6 m. 32 sec. 9/10).

Din literatura ungurească modernă

Seară medievală

de Iuliu Knidy

Noaptea de iarnă învălui orăşelul, care se resfira — pitulându-se parcă de viscol — printre munţi şi pereţi stâncoşi dealungul unui mare drum de ţară. In depărtare, asemeni unor fantome tăcute şi ameninţătoare, albiau munţii mărginaşi, printre cari Popradul se încolăceşte mârâind ca un căţeluş. Vântul se înalţă deasupra munţilor pe sure aripi de nori, pe când jos — în măruntul orăşel — străzi întortochiate, căsuţe ciudate încep să cânte, să plângă, să se tânguiască. Pe malul râului sălciile desfrunzite îşi frâng mâinile parc'ar fi bătrâne vrăjitoare din poveşti. In jurul turnurilor îşi fâlfâie aripile bufniţe uriaşe, ca din altă lume. Pretutindeni târgoveţii învârtesc cheile în zăvoare. Trag obloanele de lemn la ferestre, îmbracă blănuri călduroase. In odăile întunecoase doar jăraticul viu din vatra largă luminează, ca un paznic credincios al casei. Ochi de foc veghiază în nopţile de iarnă la fiecare casă. După ce şi-a sorbit berea de seară târgoveţul nu mai are altă mângâiere decât focul, în care priveşte îndelung, ca să desluşască răsboaiele, bejeniile, holera şi molimele anilor viitori. Jăraticul pâlpâie domol îngânând veşnic acelaş cântec. Da, focul ştie multe de toate. Tăciunii se prefac în fum, care cutreieră ţări şi mări, şi în ogeac stă ascuns un motan fumuriu şi bătrân, care de bunăseamă ştie dacă la anul regele Stanislau porneşte răsboi. Se strâng soldaţi, mercenari cer sălaş pentru noapte, se ivesc bani de aur şi de argint; mai apoi vin hoarde de căpcăuni sângeroşi, cari ar jefui oraşul, dacă paznicii n'ar străjui porţile zi şi noapte. Dar se întâmplă uneori, că înfrâng paznicii, sfarmă porţile; atunci şi-ascund femeile şi fetele dinaintea lor în cripta mănăstirii, de unde se întorc aşa de bolnave şi mirosind a mort, încât oamenilor le trece pentru multă vreme pofta de-a le mai săruta. Chiar anul trecut — pe când cetăţenii îngrijeau, ca veselele oşti ale regelui Stanislau să nu aprindă oraşul în timpul petrecerilor, — s'a ridicat din sicriu un episcop bătrân, pipăi femeile pe rând, ca un paiangen negru, umed. Monahii, cari năvăliră la auzul ţipetelor abea cu multă greutate putură aşeza în sicriu pe bătrânul episcop; îl zăvorîră cu lacăte grele, apoi asvârliră sicriul într'o groapă, pe care o zidiră încă în aceeaş noapte. Dar femeile se întoarseră la casele bărbaţilor epileptice. Afară de asta apoi zidurile din jurul oraşului sunt aşa de vechi. In spre râu s'a surpat întăritura; în toamnă tâlharii se urcară din drumul de ţară până pe metereze şi doar trezvia darabanciului scăpă oraşul de jaf.

Ochii de foc mijesc învăluind gândurile posomorîtului târgoveţ.

Ar fi timpul să-şi cheme la culcare femeia, care s'a retras cu copiii în bucătărie, unde fac focul cu paie, — dacă nu vor fi adormit cumva în jurul cuptorului.

Iarăşi zuruie prin pod stafia înlănţuită. Sfarmă de pereţi cioburi de lut. Necontenit încearcă, nebunul, să scobiască o spărtură în boltă; ei, dar zadarnic, au zidit-o bine strămoşii. Ce zi o fi astăzi, de-i aşa de neliniştită stafia.

Târgoveţul aruncă vreo câteva bucăţi de brad pânditoarelor fiare din foc, cari apucă prada flămânde, izbucnesc în flăcări şi îi şuieră vesel — ceva pe limba lor — motanului sălăşluit în coş.

La lumina focului ia din cui calendarul. Cărticică tipărită cu litere roşii, îngălbenită de prea multă folosinţă. A cumpărat-o odinioară tatăl său dela un târg din Cracovia, şi de aceea ştie câte toate cărticica asta.

In preajma focului târgoveţul silabiseşte, urmăreşte rândul cu degetul, iar buzele rostesc încet fiece literă.

— Andrei! — zice. — De bunăseamă, că Andrei. Pentru asta se nelinişteşte atâta bătrâna stafie nebună, venită în casă încă din vremurile bunicului. Andrei. Poate aşa se numea odinioară, şi acum îşi sărbătoreşte ziua numelui în pod. Vântul îi cântă pe marginea ascuţită a acoperişului, ca pe-o coardă.

Cartea învăţată ajunge iarăşi la loc. După ce mai pune odată pe foc — fără să fi fost nevoie —, rămâne aşa, pierdut, lângă focul vorbăreţ; ascultă, doar va începe un tăciune să-i spună o poveste. Focul duruie acum despre armurierul Andrei Clein. De bunăseamă se spovedeşte, căci a închinat de ziua lui, cu toate că nu-i obiceiul să închine cineva în post, — şi de atunci zace în pat, beat. După amiazi au chemat buciumaşul la cineva, poate tocmai la Andrei Clein. A căzut zăpadă din belşug, a început a se isca şi vântul, parcă ar iscodi înainte drumul viforului de seară. Furişată dealungul vâlcelei, adierea linse cu limba fulgii, cari se ridicară speriaţi în văzduh. Astăseară târgoveţul nu prea avea poftă să iasă pe stradă, cu toate că Andreas Clein i-a fost bun tovarăş de petreceri odinioară, pe când erau doar băeţandrii tineri şi făceau curte nevestelor rămase acasă. Lui Andreas Clein îi plăcea mult să se îmbrace în blană de urs, ca să sperie fetişcana de care îi plăcea. Intr'o noapte s'au urcat chiar în balcon, unde au petrecut până dimineaţa cu turtăreasa cea frumoasă, cu toate că era pedeapsă de moarte pentru femeile necredincioase. Era ascuţită ca aţa spada cu care tăia călăul gâturile frumoase... Ehei! Tinereţe — nebunie.... Toate s'au dus ca şi când n'ar fi fost de când lumea. Acum Andreas Clein e cât un ulcior de bere; nu-i mai place să umble nici prin curte; acum feciorii lui făuresc săbiile. S'ar mai urca acuma oare în balcon, la frumoasa turtăreasă?

Oho, cum dudue vântul colo sus, deasupra coperişului! Şuieră furios prin coş, parcă ar vrea să sperie focul cu mânia lui; şi târgoveţul simte o suflare rece cum îi trece peste genunchi, ca un oftat.

Ce prostie şi asta: să petreci treaz timpul hotărît pentru somn. Haidem în crivatul larg, pe care blănurile îl ţin aşa de cald şi moale, încât omului nu-i vine să se mai scoale din el, câtă vreme afară stăpâneşte iarna. Numa' de n'ar porni răsboi la anul regele Stanislau. Până la primăvară nici nu se mai mişcă din patul lui târgoveţul.

Bătu cu pumnul în uşa măestrit ciopiltă. Semnul acesta sună femeii: poate veni, stăpânul o îngăduie să-l înveselească. Ochii de foc clipesc încuviinţător: în curând se vor duce şi ei să se culce în noaptea adâncă, şi n'au măcar o tovarăşe; se vor înălţa în rotocoale fumurii şi reci şi cine ştie dacă se vor mai întoarce vreodată?

Mai înainte ca femeia să fi venit târgoveţul se ridică brusc şi ascultă. Parcă ar fi izbit în poartă cineva? Se opri în mijlocul odăii, ascuţi urechea. Da, acum aude limpede. Acolo afară izbesc puternic în poartă.

Hoţi ori soldaţi? Tot una. Noaptea asta va fi foarte călduroasă. Pus-a oare lacătul porţii la locul potrivit? Ha! acum îi vine în minte, că a uitat să pună drugul de fier de-a curmezişul.

Femeia intră în odaie tremurând din tot trupul; târgoveţul rămase o clipă îngrozit, când ea deschise uşa în întunecimea cenuşie.

— Sunt la poartă! — spuse femeia cu glasul înăbuşit.

— Cară-te în cămară! — răspunse înverşunat târgoveţul. - Să nu deschizi uşa nimănui, numai mie. Se vede, că umblă toţi prin oraş!

Se furişe lângă fereastră, dădu încetişor înlături aripile zăbrecate — desfăcu obloanele de lemn — dar viforul le smulse cu putere sălbatică din loc. Ingrozit, se întinse după ele şi cu multă greutate le închise la loc.

Văzu doar atât, că afară e noapte neagră ca păcura şi viscolul urlă nebun vânturând zăpada.

* * *

In vremea asta însă izbea puternic în poartă.

Se hotărî însfârşit să lucreze.

Aprinse un mic opaiţ şi — cu paşi tremurători — ieşi în pragul casei, în pridvor, unde sacii cu ovăz cătau parcă streini la stăpânul lor. Carul cel mare era aproape să-l împungă cu ruda.

Acì se auzia lămurit cum tăiau în poartă cu săcuri ascuţite. Gorunul trainic pârâia, fiarele scrâşneau, lacătul cel mare se legăna neliniştit.

Rostui drugul. Indreptă zăvorul. Apoi se ghemuì jos, pe ultima treaptă; se strânse într'un colţ tremurând. Acolo aştepta să vadă cine-i mai tare: ceata de vizitatori nocturni sau poarta ferecată în fier?

Sub bolta îngheţată a porţii opaiţul juca tremurând, pe pereţii cenuşii desemna cu umbre uriaşe picioare de paiangen...

Trad. de IOAN LUPU

Mişcarea literară

de CLAUDIA MILLIAN

Rodul sufletului, poeme de *Ion Sîn-Giorgiu;*
Cântece pentru Lelioara de *Emil Dorian*

Poezia d-lui Sîn Georgiu, este decorativă, ca un vitraliu întocmit cu pricepere şi e rece pentru că vitraliile, deşi primesc lumină din afară atât cât desenurile lor se întrevăd în zare — ele nu pot comunica mai multă căldură, decât este dat sticlei, să împrăştie.

Pentru acest decorativ colorat cu sobrietate, autorului i-au trebuit elemente din natură, pe care le-a stilizat concis şi cu expresie.

Anotimpurile sau atitudinile unor peisagii prinse în nota sceptică a unui apus de soare se înlănţuie armonios — deşi ritmul are capricii dezordonate — şi se amestecă adeseori cu mlădierile gândului predispus să stea de vorbă cu sufletul.

Sorb primăvara din parfumul de caişi
Ce urcă din prea plinele stanime.
O sorb cu ochii mari deschişi
Şi cerul tot coboară'n mine...

Amestecând admiraţia lui pentru natură cu tăinuita dragoste a lui Dumnezeu, poezia aceasta tinde spre misticism, fără căldură şi expansiune cucernică însă, aşa cum ne-a învăţat Rilke să căutăm divinitatea.

Aceiaşi răceală de vitraliu se proectează ca o umbră umedă, din tot cuprinsul volumului intitulat „Rodul Sufletului".

Atitudinea estetică a domnului Sîn Georgiu, şi unghiul din care a prins inspiraţia, dovedesc pe un poet pregătit către frumosul aşezat în tipare mai multe decorative decât ţişnite dintr'o poetică spontană.

Misticismul panteistic a lui Rilke e cald şi volubil ca o rugăciune.

Scepticismul domnului Sîn-Georgiu, dă poeziei sale un aer amar, de îngenunchiere umilită. Neputând să asocieze suficient, ceeace este în el, cu ceeace natura împrăştie în jurul său fragmentele acestor două elemente, nu se contopesc ci alăturându-se numai, compun vitraliul colorat, cu efecte decorative.

Rodul Sufletului, este o culegere de atitudini interesante, pentru cei ce urmăresc literatura din unghiul esteticei.

Cântece pentru Lelioara, aşa cum indică titlul micului volum verde, sunt cântecele unui **tată,** inspirate aşa de duios de fetiţa lui.

Cântecele unui tată, pare ciudat fiindcă deobicei mamele ştiu să-şi legene dragostea copilului, cu diesmierdări ritmate.

Domnul Emil Dorian, are multă feminitate în poezioarele pentru Lelioara, are multă inovaţie şi metaforele poeziei lui, sunt de o frăgeziune şi noutate, de stampă bucolică.

Aşi putea zice, că volumul acesta este scris pentru toate mamele şi pentru toşi copilaşii, începători în ale cunoaşterei de sine.

Ce mamă nu-şi va închipui că rândurile astea nu se pot cânta copilaşului ei drag?

Se 'nghesuie la gură 'n poartă
Atâtea vorbe dulci şi par
Oiţe albe, care poartă
Talange de mărgăritar.

Adesea glumeţ şi poate foarte obicinuit în extazul său, poetul-tată, reuseşte să dea poeziei mititele, un aer de cugetare gravă; acea gravitate pe care o pun povestitorii de basme, în înşiruirea enormităţilor, cu care adorm iarna pe copilaşi.

Naivitatea — poate căutată — şi conştientul diminutiv al imaginilor, întocmesc laolaltă, farmecul cântecelor acestea frugale, de desmerdări părinteşti.

Fără pretenţie de a răsturna vreo logică, d-nul Dorian, a reuşit nişte miniaturi — şi comice şi nostime — care vor amuza mamele îndrăgostite de copilaşii lor.

CLAUDIA MILLIAN

Abonaţi-vă la vechea interesanta şi mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială şi de medicină populară
Sănătatea şi Viaţa Fericită
o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—
Sănătatea. Strada Triumfului 9. Bucureşti

Din operele necunoscute ale poetului George Coşbuc

Cântec

Ear' când Ştefan încetà
Oastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"
„Cântă corbul pe stejar,
Cântă-a moarte de Tătar,
Că'i duşman bătrân Tătarul
Şi ne calcă'n veci hotarul!
Plâng în taină mănăstiri,
Codrul scoate tânguiri
Şi gem munţi şi geme calea
Şi din văi suspină valea
Că Tătarii vin călări,
Tot în spaima bietei ţări,
Că trec apele de-a 'notul,
Ca să prade 'n ţară totul,
Că fac punte preste Prut
Numai să ni-o facă 'n but!
Alelei, Tătar de tine!
Mult ţi-am spus că nu'ţi stă bin
Să te prinzi în joc cu mine!
Mult ţi-am spus, dar' cum văd cu
Tu n'asculţi cuvântul meu:
Numai să nu-ţi pară rău,
Că 'ntr'o zi mai de mânie
Face-voi să nu mai fie
Neam de neamuri tătăreşti
Printre neamuri pământeşti —
Vai de tine când odată
După multe 'ţi voi da plată!"

***

Ear' când Ştefan încetà,
Oastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"
„Tu stejar cu multe vremuri,
Pentru-ce suspini şi tremuri
Şi te scuturi ne'ncetat
Ori Polonul te-a 'nfricat?
Căci aşa mi-a zis Polonul
Că'mi va clătinà el tronul
Şi va perde ţara mea! —
Las' s'o pearză, de-a puteà!
Dar' de dânsul nu port frică,
Pân' am inimă voinică
Şi pe cât timp lumina-va
Soarele peste Suceava
Şi cât timp stă braţul meu —
De Polon nu mă tem eu! —
Ce'mi tot spui, că vei venì
Şi-al meu tron îl vei clăti?
Aibi de grije, măi vecine,
Să n'apuc să vin la tine
Şi să fac, cum zici că'i face,
Că vai de tine sărace!
Pune-voiu la peptu-ţi flinte
Să-ţi aduci în veci aminte
Şi'ţi voi arăta 'n război,
Cum se luptă pe la noi!"

***

Ear' când Ştefan încetà,
Oastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"
„Auzit-am eu aseară
Şi-auzit-am astăzi eară,
Că vin Turci din Ţerigrad
De trec Dunărea prin vad,
Şi vin Turci cu taberi grele,
De'mi aprind satele mele!
Las' să vină, de li-e dor,
Că-şi cunosc ei plata lor;
Ştiu ei ce găsesc la mine,
Ear' eu ştiu destul de bine
Să le dau ce se cuvine!
Mişcă'ţi, codru, fag iubit,
Scutură-te 'nveselit
Şi tu râde, măi ştejare!
Că-a venì Dunărea mare
Şi-a venì Dunărea grea,
Matca'n laturi va cădeà
Şi din zori până'n de seară
Ea 'mi închide vadul eară
Şi'mi închide Turcii 'n ţeară —
Şi-apoi nu'mi va fi cu greu
Să'i lovesc, precum ştiu eu,
Că loveşte braţul meu!
Să le-arăt de se cuvine,
Să se pună'n joc cu mine!".

***

Ear' când Ştefan încetà,
Ooastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"
„Ba mă jur, că'n lume nu-i
Jurământ ca de Săcuiu;
Că Săcuiul mi se joară
Că de-a mai trăì la vară
In Moldova 'mi pradă eară!
Tu, Săcuiule, nebun,
Şezi acasă, când îţi spun;
Şezi acasă, şi'mi dă pace;
Şezi acasă, nu mă face
Să-mi ridic armele mele,
Să te fac să plângi de ele!
Ci de vrei, vino la vară,
Că rău mie n'o să'mi pară,
Că's de tine bucuros
Şi cojocu'ţi ştiu să'l cos —
Şi te 'nvăţ o ne'nvăţată,
Cum te-am învăţat odată!
Vino dar', iubitul meu;
Săgeţi am destule eu
Şi's săgeţi înferecate,
Patru ani nu'ţi es din spat

***

Ear' când Ştefan încetà,
Oastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"
„Cântă corbu'n fag cu rouă;
Vai, de nu ni-or cânta nouă,
Căci ne batem din bătrâni,
Noi Românii cu Români!
Vezi! Ridică'mi-se Radul
Şi la Turci arată vadul
Şi li-ajută, căci el vreà
Să li-ajute contra mea!
Mult 'mi-e jale necurmat,
Când văd fraţii cum se bat,
Şi cu să nu-ţi fie jale,
Când zac fraţii tăi pe cale,
Când vezi sângele pârău
Şi ştii că-i din frate-tău!
Dar' Muntenii asta vreu,
Şi silit numai fac eu! —
Dar' nu-mi pasă! Dacă Radul
E mai negru decât iadul
Şi dă mâna cu păgân,
Să lovească 'ntr'un Român:
Voiu lovì deci şi eu dară,
Şi nu'mi pasă! Peară, peară,
De-al meu braţ peară Românul.
Când dă mâna cu păgânul,
Şi de fac atuncia rău —
Judece-mă Dumnezeu!"
Ear' când Ştefan încetà,
Oastea 'ntreagă repetà:
„Să trăieşti Măria Ta!"

Cluj, 23 Mai 1886.
(După „Foiţa Tribunei" din 3 Iunie 1886).

Publicate de GHEORGHE CARDAŞ

Insemnări

Octogenarul profesor d. Ioan Pop Florantin — *care, în Octombre 1911, dăduse la iveală importante amintiri despre Eminescu — ne trimete, în jurul articolelor d-lor Const. Graur şi I. Nandriş, elucidări relative la Eminescu şi P. P. Carp, o notiţă despre „România Jună" din Viena şi lista specificativă a românilor din a ce metropolă între anii 1863—1868.*

Ele vor apărea în numărul viitor al „Adevărului literar şi artistic".

B. L.

Femeile la Academia franceză

Academia Franceză nu a recunoscut până acum dreptul femeilor de-a fi alese printre purtătorii de „habit vert".

Presa însă adăposteşte şi păreri contrarii şi între aceste unele, cari atacă fundamental principiile vechi şi statornice. O astfel de discuţie s'a început în publicaţiile franceze acum, cu prilejul candidărei nouilor membri ai Academiei franceze. Ziarele progresiste se întreabă dacă nu s'ar putea modifica statutele Academiei franceze şi să se admită intrarea sexului frumos. *Madame Colette,* admirabila poetă şi romancieră, contesa de *Noailles,* membră a Academiei belgiene, şi şef redactoare a eminentei revisste „Nouvelle Revue Française", una dintre cele mai representative figuri ale literaturii universale, *Marcelle Tinayre,* puternica romancieră, ori madame *Curie,* savanta de renume mondial, n-ar merita să facă parte din consiliul Academiei Franceze?

Madame de *Noailles* interviewată asupra acestei chestiuni, s'a declarat împotriva alegerei. „Femeia îşi are locul ei în societate şi nu trebueşte să i se fixeze un altul, privilegiat. „Dacă femeea contribue cu opera sa la luminarea societăţii, ori la progresul lumei, răsplata o poate avea şi altcum: apreciată de mulţime. Academia Franceză are tradiţia masculinismului intelectual, de ce i-am turbură-o?..."

Un ziarist spiritual a observat la declaraţia contesei de Noailles, că poeta este contrară ideei de-a intra femeile în Academie pentru un singur motiv, că nu este convinsă că în locul *fracului verde* s'ar putea inventa o altă haină potrivită dispoziţiei sufleteşti a femeii. Căci nici de dragul doamnei de Noailles, Anatole France n'ar accepta să se prezinte la şedinţele nemuritorilor în *kimono verde*... confecţionat probabil de Paquin.

Motivul pentru care doamna *Curie* n-ar putea fi aleasă „nemuritoare" este însă şi altul, şi nu de principiu... Fiind candidată ca să fie aleasă societară a Institutului Franţei, s'au găsit glasuri violent cari să se opună.

Şi argumentele nu erau microscopice, dinpotrivă luau proporţia unui scandal de salon, căci distinsa fiziciană era învinuită că a încercat teoria gravităţei cu simpatia unui cunoscut artist parisian...

Şi nemuritorii n-au vrut să ierte muritorul gest lumesc al doamnei Curie.

Cărți și Reviste

Un răspuns

Din Italia lui Mussolini ne sosește la redacție scrisoarea d-lui *Al. Dem. Marcu*, traducătorul în limba italiană a lui Sadoveanu, care se arată prea nemulțumit de scurta și binevoitoarea mea dare de seamă asupra lucrărei sale. După ce sunt categorisit în cele trei pagini ale scrisoarei sale, d. Marcu găsește nimerit să vorbească despre unele lucruri, altele decât cele cuprinse în cronica mea (Ad. lit. 1 Aprilie—1923, No. 13) arătând că i-aș fi falșificat citatul din prefață. Pentru aceasta traduce cele unsprezece rânduri, cu pricina, din coada prefeței, spunându-mi ceeace trebuia să scriu și ceeace trebuia să nu scriu.

Lăsând la o parte toate invectivele cu care traducătorul se complace să fie înarmat asupră-mi, țin să spun d-lui Marcu un singur lucru: așa zisul citat (întrebuințat de mine) nu e altceva decât rezumatul în optsprezece cuvinte, a celor o sută treizeci și două de cuvinte, întrebuințate de d. Marcu pentru lămurirea (în prefață) a cauzelor care l'au determinat la efectuarea acestei lucrări; d. Marcu să nu fi observat lucrul acesta? pentru a se lăsa prins atâta de echivocul unei fraze care avea meritul de a se pune în contradictoriu cu materialul căutat pentru traducere?...

D-l Marcu s'a raportat la „citat", cunoscând că nu-i citatul din prefața d-sale, ci numai formularea aceluiaș lucru, într'o formă îndoită, din care d-lui n'a ales pe cel care trebue. Probabil că nu-i convenea niciunul, nici altul. De ce nu s'a raportat d. Marcu la afirmarea de mai jos?; pentru că eu am spus răspicat:

„Ne miră, oarecum, lipsa de orientare critică, pe care d. Marcu a arătat-o în selecționarea operilor lui Sadoveanu".. Acesta era punctul de acuzare, lucru pe care-l afirmă de fapt și d. Marcu în prefață, desigur într'o formă care-l scapă, la prima citanie, de toate consecințele. Și în legătură cu acestea, am făcut câteva observațiuni dulci iar nu „acre-dulci" cum îi sună scrisoarea..

Să luăm un citat, în original, din prefața d-lui Marcu (și fie convins că i-l dau nefalșificat) (?).

„In seguito all'accoglienzo che il pubblico italiano farà a questo volume, ci decidereno a fornire altri saggi meglio ordinati"...

adică:

„In urma primirei pe care publicul italian o va face-o acestui volum, ne vom hotărî să furnizăm și altele mai bine orânduite"...

Ar însemna după acest citat al d-lui Marcu următorul lucru:

Să primească publicul italian lucrări mediocre, și dacă va dovedi că le înțelege și *apreciază*, să îndrăsnim să i-le dăm și pe cele mai bune. Eu cred că trebue lucrat cu fenomenul invers și de asta nu ne înțelegem. Ca român din părțile Bucovinei d. Marcu are dreptate că a ales bucățile numai cu temă sentimentală;—, i s'o fi părut d-lui că aici îi stă valoarea lui Sadoveanu.

Iată că noi suntem mai pretențioși — noi ăștia din meleagurile lui Radu dela Afumați — și cerem mai multă vigoare scrisului. Suntem mulțumiți că d. Sadoveanu și-a căpătat genul și cerem ca atunci când e vorba să ne trimitem scriitorii într'o cultură mult mai înaintată, să-i trimitem în haina lor mai nouă, mai curată și... mai unitară.... — — — — —

Vezi, d-le Marcu, m'ai făcut recenzent necinstit și nu m'am supărat și pentru aceasta (îți iau cuvintele din scrisoare) nu te supăra nici d-ta, căci „ar fi a doua oară nedrept, și-i păcat de Dumnezeu!"

GEORGE BAICULESCU

La nouvelle revue française (1 Mai). La obișnuita-i cronică „Reflexions sur la littérature" *Albert Thibaudet* găsește nimerit să vorbească despre cartea lui *Boissonnade*, „ Du nouveau sur le chanson de Roland". După ce arată tendința nouei școli de istorie literară, care-și permite să reia în discuție toate legendele vechi istorice, așa cum cu o deosebită competință o face astăzi *Bédier*, mai ales în al doilea volum din „Légendes épiques". *Thibaudet* stărue, alături de *Boissonnade*, asupra originei cântecului lui Roland. *Luchaire*, în „Histoire de France" a lui *Lavisse*, scria că i s'a atribuit acestei legende o ideologie aparte, ideea de luptă a creștinătății, sub hegemonia Franței, contra Sarasinilor și că această epopee în care vibrează entuziasmul religios și ura, a fost unul din simptomele precedente ale cruciadelor.

In legătură cu acestea, *Boissonnade* intră în detalii și observându-le cu atenție, face un prim tablou al cruciadelor, rău cunoscute până acum, și descoperă ecoul lor în versurile poetului; legând detaliul versurilor cu detaliul evenimentelor istorice, cântând și grupând cu o manieră hipatetică, învățămintele pe care „cântecul" și documentele contimporane ni le aduc în sprijinul cunoașterii caracterului și spiritului autorului, stabilit de *Boissonnade* în persoana unui oarecare *Turolde*, care locuia pe la 1128 în Spania, la Tudela.

In „chanson de Roland" nu caracterul național ne isbește la prima lectură, ci un puternic caracter militar, căci — crede Thibaudet— că acesta constitue unica și marea operă, în care nu afli altceva mai real, mai adânc, mai mișcător decât viața — scurta viață— a unei armate. Personagiile sunt numai soldați, până și călugărul *Turpin*, singurul personaj care ar putea fi luat deosebit de ceilalți până și acesta, e un soldat care se bate la fel cu ceilalți, și chiar mai mult, mai însuflețit decât toți. Femeea — reprezentată prin *Bramimonde* și *Ande*, nu figurează decât episodic.

Bédier considera poemul cu o unitate care rezidă în ideea cruciadelor; *Boissonnade* îl consideră ca o operă franceză prin frumoasa lui compoziție, iar prin ideea platoniciană (à propos de „Republica" lui Platon) poemul capătă o ideologie adecvată cu acțiunea, cu atmosfera, cu epoca. Intrebându-se dacă nu cumva cântecul lui Roland a stat la baza operilor clasice de mai târziu, *Thibaudet* îi găsește o impunătoare apropiere cu minunata povestire a lui *Don Rodrigue* din „Cid" și terminând aduce toată lauda cărții lui *Boissonnade*, care aduce o nouă înțelegere social-militară a evului-mediu, arătând în acelaș timp publicului, buna ocaziune de a reciti poema reîntinerită prin erudiția cercetătorilor ei.

* * *

Les Marges (15 Avril) *Diferit de părerea colaboratorilor dela „Nouvelle revue française,— care pe Ianuarie i-a consacrat lui Marcel Proust un număr* — „homage" *Henry Charpentier discută în câteva pagini toată personalitatea artistică a lui Proust. Dăm în românește câteva rânduri — suficiente pentru a vedea părerea lui Charpentier:*

„Proust n'are imaginație creatoare. Umple discernământul trăsăturilor esențiale, singurul care permite animarea tipurilor, cu o răbdare și memorie din cele mai puternice și ordonate. Iată pentru ce a reușit în excelente pastișe și aproape de loc în romane. Fără îndoială că toți marii romancieri sunt observatori ai realității; dar știința lor e de a ști să aleagă ceeace interesează să fie păstrat. Am cunoscut pe *Gobseck* numai din câtevaș pagini și aceste câteva pagini mă interesează întotdeauna în mod superior. Pentrucă ele conțin tot ceeace *Gobsek* are diferit de ceilalți oameni.

Avar sau sărac, *Proust* nu îndrăsnește să neglijeze nimic. El nu poate despărți *utilul* de *inutil*. Și din teama de a nu uita vreunul, preferă să-l dea alături de celălalt, pêle-mêle, în dezordinea unei povestiri care se grăbește, găsește detalii noui, precizează, explică, se repetă, — pe măsură ce se desfășoară firul încurcat al amintirii. In aceasta stă cauza, ușor de observat, a confuziunii operii sale. Să-i urmărim povestirea. Găsește timpul pierdut, exact cum ar face o fată bătrână, guralivă, și leneșă, care, într'un salon provincial, n'ar vrea, într'o după amiază întreagă, să spună o vorbă nimănuia, *Proust* nu mă lasă niciodată singur cu personagiile sale. Am terminat „Swann" înainte de a avea o noțiune precisă, înainte de a-i cunoaște înfățișarea morală și fizică. Toate elementele care l-ar face cunoscut, există; dar trebue să le strângi la un loc, să scrii romanul din nou, pe seama ta, fără ca existența unuia din eroii principali să rămână totdeauna despletită, dubioasă și quasi-mistică...

* * *

La Vie (1 Mai) Un număr consacrat cunoașterii Africei occidentale franceze. După numărul închinat frumuseților din Madagascar, *la Vie* vine să arate sufletul autochton al provinciei de mai sus în toate manifestările sale. Am insistat cu ocazia cealaltă (Ad. literar No. 121—18 Mart.) despre folklorul insulei Madagascar; relevăm de data aceasta o mică istorioară din folklorul senegalez.

E de ajuns o femee unui bărbat.

Un om avea patru femei și știa că nu va putea să le scape de foamete. El spuse acestora: „Veniți lângă mine, și orice cuvânt voiu pronunța în vis, spuneți-mi-l".

Femeile veniră aproape. Bărbatul era culcat de câtăvă vreme, când își șopti: „nu pot să am patru". Deșteptându-se le întrebă: „Ce-am spus?". Ele răspunseră: „Ai spus că nu poți să ai patru".

Omul spuse celei de a patra: „Visul vrea să-ți spună că trebue să pleci! Ea plecă.

Spuse celorlalte femei: „Veniți iarăș lângă mine; dacă voiu spune vreun cuvânt în vis, spuneți-mi-l".

Ele se strânseră în jurul lui. Dormind puțin, omul spuse: „nu pot să am trei". Deșteptându-se întrebă: „Ce-am spus în vis?" Ele răspunseră: „Ai spus că nu poți să ai trei". Și el spuse celei de a treia: „Visul spune să pleci". Ea plecă.

Mai rămăseseră două. Le spuse: „Veniți iarăși lângă mine: vreau să dorm. Ele se aprropiară. Și dormind el, șopti în somn: „nu pot să am încă două". Deșteptându-se le întrebă: Ce-am spus? Răspunseră: „Nu poți să ai încă două". El se adresă celei de a doua: „Visul spune că trebue să pleci". Ea plecă.

Nu mai rămase decât una. El spuse acestei singure femei: „Vino și stai lângă mine; dacă voiu spune ceva în vis, spune-mi.- Dormise puțin, când exclamă: „Una singură ajunge unui om". Deșteptându-se o întrebă: „Ce-am mai spus? Una ajunge unui bărbat: aceasta e în puterile mele"...

G. B.

In No. viitor: 1) *Renan et nous* par Pierre Lasserre; 2) *Alois Jirasek*, scriitor ceh, par H. Jelinek.

* * *

LA VIE (15 Aprilie) Ancheta asupra literaturii cotidianelor, de care noi am vorbit în No. 119 al „Adevărului literar și artistic", continuă să preocupe iar spiritele franceze. *La Vie* dă în numărul de față alte răspunsuri, tot așa de interesante, primite dela literați și ziariști de seamă: *Christian Dorey, Marcel Capy, Charles Saunier, René Vanlaude, poetul Fernand Grech, Paul Husson*, directorul dela *Montparnasse* e de părere că publicul se interesează de literatură, tot mai mult astăzi, dar e de datoria presei mari să orienteze gustul publicului:

„Jurnalul de informațiuni, care ar avea în fiecare zi o pagină consacrată literaturii — spunee *Husson* — *ar asigura imediat o bună clientelă, alături cu stima unei elite intelectuale, pe care se poate conta..."*

Ceeace aduce *bun* numărul acesta al revistei, e publicarea unei idile: *Les amours d'Antoine et de Rose de May*, care circulă printre celelalte povestiri ale graiului provensal, idilă care datează de prin evul mediu, dar e culeasă pe la 1748 în paginile unui volum de: *„Essais sur les Passions"* al cărui autor a rămas până atăzi necunoscut. Se întreabă revista de mai sus dacă, după o durată de timp de un secol, dela cunoașterea idilei prin intermediul tiparului, *Frédéric Mistral*, nu s'ar fi servit pentru *„Mireille"* de această povestire, căci tema sentimentală a nemuritoarei sale poeme, e identică, afară de sfârșitul poemei, care la *Mistral* apare altfel, dat fiind preocuparea acestuia de a scrie o poemă epică demnă de un *Virgil* și nu o idilă *„à la Théocrite"*. Se observă o cursioasă atmosferă romantică în tot decursul povestirii, un stil de o frăgezime rară, ceeace o apropie foarte mult de *Jocelyn* și *Graziella* — lui *Lamartine*.

Foaia plugarilor (Chișinău)

Revista aceasta,—întemeiată de un om cu numele simbolic de Agricola—are, în fruntea numărului din Mai 1922, „cuvinte de îndrumare" ale d-lui *Pan. Halippa*.

Iată câteva dintr'însele:

„Fraților plugari, face-vâți datoria! Lucrați pământul cât de bine, puneți sămânță cât de aleasă, îngrijiți-vă vitele și uneltele de muncă, înfrumusețați-vă gospodăriile cu pomi roditori și viță de vie, sădiți în râpi și locuri sterpe pomi de pădure, purtați gospodăria așa cum ați văzut c'o poartă nemții sau alte popoare luminate".

D-l C. I. Lungulescu, agronom-sericicultor din Mircești Romanului, scrie despre viermii de mătase; d. Gr. Stănescu, consilier agricol din Ismail, are un articol intitulat „Puncte agronomice și cooperative agricole".

Revista P. T. T.

Revista societății corpului poștal, telegrafic și telefonic pentru răspândirea culturei generale și profesionale. Numărul 1-iu anul III, al acestei publiațiuni retipărește o frumoasă poezie datorită unui telegrafist, născut în Mihăileni (târg întemeiat de evrei în județul Dorohoi) și mort în București, în vârstă de 26 ani. Titlul poeziei e „Pe stradă"; numele poetului: Păun-Pincio.

Gândul

Anul I No. 1 al acestei publicații culturale din Tecuci cuprinde „însemnări dintr'un spital" scrise de marele folklorist care a fost Tudor Pamfile. D-l I. Petrovici desprinde din bogatele sale înregistrări făcute în timpul războiului, un capitol „Vameșul-Cotulung".

Se publică, în traducerea d-lui Al. Al. Chițu, câteva pagini din Henri Barbusse, Versuri frumoase în „Uitarea" d-lui Alexandru Floriola.

Convorbiri Literare No. 3 pe Martie 1923. Anul 55

Numărul acesta al „Convorbirilor" este închinat unor dispăruți; lui P. Cerna, și lui D. Onnciul. Savantul și poetul sunt laolaltă cinstiți într'un mod care e în tradiția revistei și care e plin de merit.

Pagini frumoase și sincere sunt dedicate lui Cerna, care cu atâta durreroasă pătrundere a evocat în poezia sa zilele din 1907:

„Departe, în țara holdelor bogate,
Acolo unde foamea e regină..":

Versurile par de actualitate.

Revista cuprinde și o interesantă descriere a vieții lui Lloyd George.

Scrisoarea lui I. Caragiani e de o fină ironie, fără a avea măcar aerul că vizează pe cineva sau ceva.

Emotivă bucată d-lui Mih. Straje: „Spre Golgota".

Revista închee cu o traducere a lui Britannicus și o cronică socială.

ACHIM

Revista modelor

Broderii de panglică

Una din cele mai fermecătoare fantazii ale modei actuale este fără îndoială broderiile din panglică, pe care le vom găsi pe toate confecțiunile de gust. Inovațiunea aceasta, este așa de plăcută și amuzantă, că se poate abuza de ea, pe cele mai discrete și modeste tualete, fie de seară, de ceai sau de portare. Ca executare, broderia din panglică este tot ce se poate închipui mai ușor.

Cine și-ar fi închipuit că domeniul broderiei atât de exploatat azi, își va înmulți bazarul, cu încă un motiv — și așa de bogat, ca panglica.

Pe desenul imaginat de fantezia noastră creatoare panglica își va purta eleganța cu încovoieri subtile, lăsându-se încrețită, pe o parte sau pe amândouă, așezată în petale, alternată cu piele sau mijloace de noduri și mărgele; într'o mie și una de feluri, care mai de care, mai nou și mai neașteptat.

Pe pălării, pe cordoane, pe manșete sau eșarfe, panglica își va încolăci mlădierea, afectând forme și poze, colorate și excentrice.

Tonurile degradate, de la două sau mai multe culori, se pot asocia într'un **pot-pourri**, neînchipuit de fermecător.

Motive geometrice, amintind decorațiunea egipteană sau florale, ca architectura franceză, rând pe rând, se întrec în realizări de veselie și eleganță.

Moda este în adevăr veselă și totuși mult mai reținută, de cât atunci când pulpele erau desvelite și spatele prea aerisit.

Mai îmbrăcate vor fi femeile decât altădată, și totuși expansiunea unei primăveri florale, va înveseli siluetele, oricât de grave, ar putea părea, în rațiunea modei de azi.

Incepem o eră de decență vestimentară și facem în acelaș timp, un pas mai mult spre spiritul decorativ al artiștilor.

DIANA

Bibliografie

A apărut vol. IV din scrierile complecte ale d-lui dr. I. Niemirower, șef-rabinul comunității Evreilor din București, cuprinzând Omiletica și Retorica. Volumul de peste 500 de pagini cuprinde predicile și cuvântările ocazionale rostite de șeful religios al Comunității Evreilor din București, în zilele de Sâmbătă, sărbători și diverse ocaziuni. Volumul se află de vânzare la librării și la depozitul general, Librăria Nouă, Carol P. Segal.

* * *

Au apărut:

dr. Traian Pop, profesor universitar Cluj. *Drept penal* vol. I Chestiuni de istorie și filosofie penală, Criminologie. 381 pag. Tipografia „Libertatea Orăștie.

Drept penal comparat vol. II Partea generală 913 pag. Institutul de arte grafice „Ardealul" Cluj.

Vom reveni pe larg asupra acestor importante lucrări.

Joc de inteligență
Șah

Soluțiunea problemei No. 83 (Marin)

1. Dd2—a5! b6×a5; 2. Cd6—e4
1....., Nc7×d6; 2. Da5×b6
1...., Tb3—c3; 2. Da5×c3
1....., —; 2 Nb7—c8+

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 84 (Feigl)

1. Tc3—g3!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 85 (Marin)

1. Dd1—h1!, Th3×h1; 2. Cc2—e3
1...., Rc5—d5; 2. Ta4—d4+
1...., Th3—g3 sau Th3×h5; 2. Dh1×f3
1...., —; 2. Ne5—f1+

Am primit o soluțiune exactă dela d. I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 86 (Erlin)

1. Dd7—a4!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: I. Stern, Botoșani; M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 87 (Havel)

1. Dd2—g2!, h6—h5; 2 Dg2—a8
1..........., Ce3—d5; 2 Dg2—e4+
1..........., Rg6—h5; 2 Te5—e6
1..........., — ; 2. g5×h6+

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, I. Waisman, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 88 (Palkoska)

1. Tc7—d7!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: I. Stern, Botoșani; M. Hirschenbein, I. Waisman, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 89 (Erlin)

1. Dc7—d8!, Re3—d2: 2. Nd6×b4+
1.........., Re3—f2(f4); 2. Ce5—d3+
1.........., Na5×b6; 2. Dd8×b6+
1.........., f3—f2; 2. Ce5—c4+
1.........., — ; 2. Nd6—c5+sau Ce5×g4+

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 90 (Colpa)

1. Tc4 - b4!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 91 (Marin)

1. Da1—a7!, Tb6×b7; 2. Tf3—f4
1.........., Nb8×a7 sau c6×b5; 2.Cf2—d3
1.........., Tb6×b5 sau d7—d6; 2. Nc5—e3+
1.........., c7—c6 sau d7—d5; 2. Da7×b8+
1.........., ; 2. Nc5—d6+

Am primit o soluțiune exactă dela d. I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 92 (Westbury)

1. 1. Dc1—h6!

Dacă 1. Dc1—a3?, Ne1—c3! și nu mai e mat în a 2-a mutare.

Am primit o soluțiune exactă dela d. I. Margulis, Chișinău.

Paul I. Negreanu

Asortat cu
Ultimele creațiuni ale modei
Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuși, Batiste, etc.

SERIA — III ANUL IV No. 131

3 Lei Exemplarul în țara
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 27 Mai 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Tinerți

— SCHIȚĂ —

La Capșa mă întâlnește un copilandru palid, nedormit, cu cămașa bună de primenit, cu pantalonii stropiți puțin de noroiu, pe care l-am cunoscut de copil. S'apropie de mine târând picioarele, cu pardesiul descheiat, cu gulerul ridicat înfrigurat, cu mâinile în buzunare.

— „Bonjour, nene Georges".

— „Tu ești Gică? ce faci?"

— „Ce mai faci? Ai văzut Bulgarii" l-a confiscat ăluia dormitorul. Teribili sunt dom'le! Ai auzit"?

— „Da. Ai luat ceva"?

— „Am luat un ceai teribil. D-ta nu iei nimic?"

— „Ba o să iau un șvarț.

— „Iți închipui de ce am luat ceaiul la Capșa?"

— „N'ai fost acasă.

— „Extraordinar. De unde știi? Ești teribil pe onoarea mea!.... Ei, cum ghicişi nene Georges?" Am avut o șansă!.... Telefonista dela American Palace. Eu am descoperit-o. O păpușă! La început făcea fasoane. Hai. „Nu merg". Hai, zău. „La ce oră?" Și ne-am pomenit la Băneasa.... O chiamă Mary, da se zice Mery... Teribili sunt englezii.... scriu a și citesc e. Prostie, nu?"

— „Da de lucrat, lucrezi ceva?"

— „Acu la cincisprezece".

— „Unde?"

— „Am intrat la Anglo-Americană".

— „Ei bravo! Imi pare bine. Cu cât?

— „Trei mii opt"? E bine?

— „Te cred".

— „Asta la început, da mi-a promis că după șase luni mă augmentează. Nu e bine"?

— „Cum dracu să nu fie?"

— „Ce, eram nebun să intru la minister?! Am așteptat până am dat lovitura. Apropos nene Georges, să te 'ntreb ceva, că d-ta știi. Unde poți mânca la douăsprezece în șambru, fără să te duci afară la grădină.

— „Eu știu... la Iordache".

— „Așa e, bine zici, la Iordache. Am acuma, la prânz, un număr.... o **manichiză**, teribilă.... La Jordache se plătește camera?"

— „Nu cred".

— „Sigur că nu. E în avantajul lui. Scapi cu doui sutari, ce zici?"

— „Depinde".

— „Nene Georges, d-ta împrumuți prietenii?"

— „Greu, n'am pentru mine".

— „Foarte bine faci. Eu am împrumutat pe unul, cu trei mii de lei, nici până azi nu mi i-a dat.... Teribili sunt dom'le..... Apropos nene Georges, am văzut ceva aseară, un caz extraordinar... La Magik-Park. Un tip a stat la masă cu tipesa lui și la trei când s'a stins luminile.....

— „Ei ce găsești extraordinar?"

— „Stai, nu e ce crezi d-ta.... Așa credeai d-ta? La trei a trecut-o unui domn bătrân. un îmbogătit care a dus-o cu automobilul. Am rămas tâmpit, D-ta admiți? Eu nu admit. Mi-a venit să cad jos... Bine e să ai automobil în ziua de azi"...

— „Vrei să zici în noaptea de azi".... !

— „Hă, Hă! Hă! Adevărat, bine zici.... Ești teribil! Vorba d-tale, în noaptea de azi, dacă n'ai parale, nu faci nimic.... Ia caută nene Georges, n'ai vre-o țigară rămasă pe unde-va".

— „N'am. Da de ce cheltuești atâtea parale? Mă-ta e săracă".

— „Par'că am plătit eu?"

— „Da cine?"

— „Englezoaica. Primește leafa în dolari. D-ta credeai c'am plătit eu? Se poate nene Georges să mă crezi așa prost"!

— „Da la Iordache?"

— „D-ta știi cât câștigă o manicheză?"

GH. BRAESCU

Inoptare

...Pe străzi un cântec vechiu s'a risipit
Murind înăbușit de vălul serii — ;
De fiece cuvânt șoptit, te sperii...
Pe ziduri umbre negre s'au lipit...

Pătrund tăceri de taină prin ferestre
Și curg în valuri surde, prin odăi — ;
Tăcuți, pășesc pe nevăzute căi
Drumeți, — ca într'o fantastică poveste,

Ducând cu ei cevà desprins din noi...
Ne 'văluie tristețe de mătasă
Și 'ncet pe ochi începe să ne țeasă
Păienjenişi de curcubee moi...

Pe străzi pustii ne rătăcește gândul
Desfășurându-și firul argintiu — ;
E-atâta noapte și-i atât pustiu
Că delirează-adâncul sângerându-l...

Acum din cuibul ochilor tăi mari
Veghează rândunele sperioase — ;
Pe gâtul alb în mângâieri sfioase,
Fiori coboară lin spre sânii tari,

Și-apoi, — ușori, — spre buze se ridică, —
Topindu-se în umbra din odăi...
...Pătrunde noaptea, — adânc, în ochii tăi,
Val turbur de dorință și de frică..

George Silviu

A revenit albastrul Mai!
Flori în grădină, flori pe plai
Și flori la pălărie!

Stau ca pe spini, stau ca pe foc!
E timpul numai bun de joc
Și bun de ștrengărie...

. . . .
Dar iată! cât ne-am închinat
Un colț de cer s'a luminat
Și codru-i plin de soare...

Eșim voioși la câmp deschis
Și-mi pare că a fost un vis
Furtuna trecătoare!...

St. O. Iosif

UN GHERGHEL ȘI-UN MOȚOC...

de LUDOVIC DAUȘ

N'am atîția ani în spinare ca să fi trăit toate cîte-mi rememorez și ca să fi cunoscut pe toți oamenii ale căror nume îmi vin sub peniță. Dar copilăria ni se lungește cu mult înnainte de data nașterei noastre, prin ce-am ascultat noi vorbindu-se de către alții... Așa bag de seamă că și cele văzute de tatăl meu, s'au reflectat în ochii și memoria mea, de unde n'am decât să scot clișeele, ca să le priviți și voi cititori ai acestor rânduri.

Astăzi, pe negândite, mi s'a desprins unul din aceste clișee, unul pe care poate l'aș fi uitat dacă, — pe urma unei interpelări în Senat în chestia generalului Mărgineanu, — apreciatul poet Ion Sân-Giorgiu, n'ar fi luat condeiul să scrie, cerând să nu fie confundat cu poetul Al. George.

Nu fac istorie și nici nu stabilesc genealogii... Știu din copilărie și pe veselul Nicu Saint-Georges, și pe cumpănitul după însurătoare Ghiorghiță Saint-Georges, și pe Alexandru Saint-Georges, omul de lume și apreciat compozitor de valsuri și melodii, cele mai multe pierdute, dar cari au zbârnâit în vremuri sub arcușurile lăutarilor și aproape pe toate pianinele din Botoșani. Nu știu dacă a compus câteva scene sau vr'un act din opereta sau opera comică pe care toată viața a purtat-o în gând, și despre care poetul Sân-Georgiu, ca fiu al lui Alexandru și păstrător al amintirilor familiei sale, singur ar putea să ne lumineze...

Eu, mă voiu duce astăzi mult mai departe, pe vremea când tata era încă holtei și, — fără a mă atinge câtuși de puțin de vechile documente de familie ale poetului, voiu reda aci câteva mici lucruri, nu lipsite de interes.

Printre familiile cu nasul sus în Botoșani, erau la un moment dat, în primul rând Gherghеleștii, ori mai drept vorbind Gherghely-i, — cu i grec după l, cum iscăleau. Aceasta cu mult înainte de a fi trecut pe primul plan Micleștii, Comăneștii și Ciolăcheștii, cum a fost pe timpul copilăriei mele, — căci în „protipendada" orașului nu se numărau Mavrocordăteștii, Ghiculeștii și Calimachii, vecinic cuibăriți în castelele lor dela țară, și foarte rar în trecere prin Botoșani.

Intâetatea Gherghеleștilor se răzima și prin familia lor, și prin averea lor, și mai ales prin puterea lor de a se impune. In primul rând strălucise Anibal Gherghel, fostul aghiotant al lui Cuza care, pare-mi-se, pentrucă șterpelise pe una din iubitele Domnitorului, se trezise surghiunit prefect la Botoșani. Nemângâiat de viața zgomotoasă pe care-o dusese în inima Bucureștilor, omul se pusese, cu tot dinadinsul, să facă năzdrăvănii. Clocotea orașul de capriciile și poznele lui și, așa fiind moravurile pe-atunci, avea și obiceiul să aplice „constituția" pe părțile cărnoase ale funcționarilor, pe scările prefecturei și în văzul tuturor.

Ne'nduplecat, hotărît și împușcă-în-lună, nu îndrăznea nimeni să-i ție piept. Imbrăcat în costume originale, à la Chateaubriand, zvelt, frumos și neastâmpărat, zvârlea câte-un năvod printre cucoane și sufla pe cele mai frumoase... Așa, în scurt timp, el deveni ținta tuturor privirilor și un obiect vecinic de conversație.

Cine, din generația mea, n'a auzit de pildă pățania bietului Moțoc?

Pe-acest Moțoc l-am apucat și eu... Nu știu de era blond, sau brun, deși îl văd cu mustața roșie, — dar știu că era slab, înnalt, piele și oase, cu niște picioare subțiri-subțiri... Vecinic scriind sau alergând, era tipul funcționarului de „carieră" din vremuri, tremurând „să nu-l dea afară" și deschizând toate ușile primarilor, prefecților, și șefilor de partide de sub toate regimurile...

Cer iertare blajinei umbre a lui Moțoc că-i dau în vileag uitatele umiliri, dar cred că nevoia de a-și păstra slujba, poate cel mult ponegri starea lucrurilor de-atunci când funcționarii erau robii puternicilor zilei...

In tinerețea lui, Moțoc a fost slujbaș și sub Anibal Gherghel, și de-atunci poate prinsese el spaima de cei mari, căci iată ce s'a întâmplat:

— Domnule prefect, a zis într'o zi Moțocul nostru, am o nuntă în familie și v'ași ruga să-mi îngăduiți să nu viu mâine la serviciu.

— A-ha... o nuntă! rosti răspicat Anibal Gherghel, o nuntă!... Bine... fie..., Da să nu te'ntinzi care cumva și să nu vii poimâne... Ai înțeles?...

Moțoc, făcu temeneli, mulțumi, dădu toate asigurările că se va întoarce la timp, și că va munci întreit ca să nu sufere serviciul.

— Bine, du-te, zise Gherghel, da să nu se întâmple altfel...

Dar ți-ai găsit, pe vremea aceea, să te poți ține de cuvânt și încă când ești poftit la o nuntă!

Se întinse o petrecanie, cum era obiceiul, o petrecanie d'alea cu moț, de ținu trei nopți și două zile, cu oaspeții dormind câte „oleacă" pe scaune, sau prin colțuri, cu mese cari nu se mai sfârșeau și băuturică... Moțoc uită să mai numere zilele, pluti și el cu mirii, cu taraful de țigani și prin aburii vinului într'al șaptelea cer al veseliei din care nu se mai îndura să iasă... Când tocmai era în tămbălăul celei de-a treia zi de nuntă, veni deodată vestea că prefectul e foc și pară și că a chemat pe polițai ca să-l ridice pe sus pe Moțoc și să-l aducă la prefectură...

Imediat nuntașii avură straşnica viziune că are să se întâmple marea pozná cu ce era mai ascuns și mai moale în bietul Moțoc.

Femei și bărbați îngălbeniră... Cum să-l scape?... Ce să facă?... Nu era lucru de șagă... Moțoc trezit fulgerător din beție, avea viziunea unor mâini aspre trăgându-i jos pantalonii și întinzându-l pe scările prefecturei.

Nu era decât o scăpare: fuga!

Da!... dar era ziuă, și polițaiul cu zbirii lui...

Atunci, cineva avu o idee.

In ogradă se aflau un car cu boi și niște poloboace mari. Repede îl băgară pe Moțoc în unul din butoae, căruia îi puseră fundul la iuțeală, și „hăis-cea", încet-încet porniră carul pe stradă, ducând o namilă de poloboc.

Când veni polițaiul, ia'l pe Moțoc dela nunta la care nu mai era...

Zbierete, zarvă...

Dar copoiul, de teamă să nu capete el o porție de trăgători în locul lui Moțoc, începu să întrebe slugile, apoi pe vecini, și aflând de carul ce plecase cu butoiul, mirosi că înnăuntru trebue să se fi ascuns fugarul...

Imediat el își porni agenții spre toate „rohătcile", iar vestea se răspândi în tot orașul cuprins de-o bruscă curiozitate.

— Gherghel e furios, iar Moțoc în poloboc!... Doamne cum o să iasă?...

Și lumea începu să pornească, și în trăsuri și pe jos, spre prefectură.

Insfârșit, sosi carul cu boi și butoiul... Polițaiul, leoarcă de sudoare, — era într'o zi caldă de vară, — își făcea vânt cu chipiul mergând alături de car și sabia i se împletecea între picioare, înnotând în praful drumului. Insfârșit, în fața scărei prefecturei, se acoperi, luă o ținută marțială, și zărind pe Gherghel apărând în cerdac, cu o cravașă în mână, duse dreapta la chipiu și își făcu raportul...

— L-am adus.

— Hm?... Unde-i?...

— Aci, în poloboc.

— Moțoc?

— Moțoc!

— Scoate'l afară.

Lumea se strângea să vadă, iar Anibal Gherghel, scoborînd repede scara, petrecea strigând:

— Auzi potlogarul... Auzi... Ia să-l vedem... Ha-ha!

Și propindu-se în picioare, învârti cravașa, apoi, ducându-și mâinile la spate, avu un rânjet ascultând cum sună butoiul sub loviturile ce-i desfăceau doagele...

Când ieși Moțoc, lung, uscat, cu ochii holbați și pe jumătate asfixiat, Gherghel izbucni într'un lung hohot de râs și înlocui cu câteva glume straşnica bătae ce i-o pregătise.

Lumea respiră ușurată, — iar eu, reamintindu-mi întâmplarea, o repovestesc așa cum mi-a fost dată de cei ce-au apucat-o...

Dar iată, — voind să-i povestesc poetului Ioan Sân-Georgiu, o întâmplare ce poate nu figurează în documentele familiei sale, — am intrat în paranteza lui Moțoc și am ieșit din subiect, — dar nu de tot, căci știind cum erau Gherghelyi, — cu igrec după l, — mă apropii de ce vreau să spun eu despre un Sân-Giorgiu, probabil un bunic al poetului, care a pătimit de pe urma unui nas ce se ținea prea sus... De-aceea va trebui să vorbesc și despre un alt Gherghely, cel care a intrat în conflict cu Saint-Georgeștii....

Poetul, frate în scris și concetățean cu mine, va putea, citindu-mă în cele ce vor urma să-și revază puțin și propria-și familie...

LUDOVIC DAUȘ

STUDII DE FOLKLOR

ECLIPSELE

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Cele mai multe credinţe privitoare la corpurile cereşti sînt moşteniri din timpurile preistorice, de când omenirea era încă în faşe, şi nu trebue să ne mire deci faptul că le regăsim aproape identice la noi şi la mai toate popoarele de pe suprafaţa pământului. Credinţele poporului nostru, de pildă, despre *intunecimi*, adică despre eclipsele de lună sau de soare, sunt aproape aceleaşi, nu numai la popoarele din Europa, ci şi la neamurile civilizate şi la seminţiile sălbatece din celelalte continente.

In preţioasa-i lucrare cu privire la *Credinţele ţăranului român despre cer şi stele*, d. I. Otescu se ocupă şi de eclipse, asupra cărora ne dă următoarele date interesante:

„Eclipsele de lună crede poporul că se întâmplă din cauză că luna e mâncată de nişte dihănii, cum nu sunt pe pământ, numite *Vârcolaci* sau *Svârcolaci*. Vârcolacii sunt explicaţi însă în diverse feluri. După unii, ei sunt un fel de animale mai mici decât câinii. Unii zic că sunt nişte căţei, şi anume doi; iar după alţii, că sunt nişte balauri sau zmei, sau un fel de animale cu mai multe guri, cari sug ca nişte caracatiţe, sau sunt nişte stafii şi mai sunt numiţi şi *Pricolici*.

„Acești Vârcolaci au diverse origini. Unii spun că ei se fac din copiii cari mor nebotezaţi; sau din acei cari se nasc din părinţi necununaţi şi Dumnezeu îi blestemă de se fac Vârcolaci. Alţii spun că Vârcolacii se fac dela sine, dacă cel ce mestecă mămăliga dă cu făcăleţul (mestecăul sau melesteul) în foc; sau dacă măturând casa în asfinţitul soarelui, se dă gunoiul spre soare. Iar alţii spun că Vârcolacii se fac din văzduh, numai din cauză că torc femeile noaptea, fără lumânare, mai ales la miezul nopţii şi mai ales dacă fac vrăji cu firul astfel tors. Pe acele fire stau Vârcolacii, şi acele fire se fac dela sine în calea unui Vârcolac. Cât timp aceste fire nu se rup, Vârcolacii, răzimaţi pe ele, sunt puternici şi merg încotro vor; atunci ei atacă corpurile cereşti, şi rup din ele cu dinţii şi aşa rup şi din lună, pe care o prefac toată în sânge, câte odată; alteori par'că nici nu mai rămâne.

„Dacă însă se rupe firul pe care stau Vârcolacii, atunci ei îşi pierd puterea mai de tot şi se duc în altă parte a văzduhului. Cum rămâne luna tot întreagă, după eclipse, deşi o mănâncă Vârcolacii?

„Unii spun că luna fiind mai voinică decât Vârcolacii, ei nu pot să facă altceva decât să o muşte, dar în cele din urmă luna birue, căci dacă s'ar întâmpla ca Vârcolacii să mănânce luna de tot, atunci s'ar sfârşi lumea. De aceea, în multe părţi, ţăranii au obiceiul să facă *un sgomot infernal* ca, auzind Vârcolacii, să se înspăimânte şi, de frică, să lase luna şi să fugă: trag clopotele la biserică, fac sgomot cu cleşte, frigări, pirostrii şi fiare în genere, bat în tingiri sau tăvi, trag cu puştile, Ţiganii lăutari cântă cu viorile şi instrumentele lor lăutăreşti, se face în fine sgomot cu orice, numai să fie sgomot şi cât de mare.

„Alţii zic că luna, fiind mare, deşi Vârcolacii trag de ea de toate părţile, nu o pot înghiţi şi, învinşi de oboseală, îi dau drumul şi ea se vede tot întreagă. Alţii mai cred că luna fugind foarte repede, Vârcolacii n'au vreme decât să pişte puţin din ea şi o scapă.

„Eclipsele de soare sunt explicate de unii ca şi cele de lună: adică Vârcolacii mănâncă soarele cum mănâncă şi luna, iar soarele scapă de ei ca şi luna, sau pentru că leul pe care călăreşte soarele se luptă cu Vârcolacii şi scapă pe soare de gura lor. Alţii însă spun că, în timpul eclipsei, luna trece repede pe lângă soare, iar Dumnezeu îl întunecă pe soare ca să nu vadă luna, ceeace este tot în legătură cu vechea dragoste a soarelui cu soră-sa luna. In fine, alţii spun că soarele se întunecă fiindcă nu poate suferi răutăţile oamenilor, sau că întunecimile de soare sunt un semn dat de Dumnezeu ca oamenii să se pocăească. In legătură cu această idee, unii zic că întunecimile de soare şi de lună se fac atunci, când D-zeu porunceşte Vârcolacilor să le mănânce, ca lumea văzând acestea, să se mai abată dela rele.

„Iată şi o explicare în care intră şi puţină poezie: de frumoşi ce sunt sfântul Soare şi sfânta Lună, nişte lighioane cari trăesc acolo sus în cer, râvnesc la ei şi vin să-i sărute; dar îi înghit şi-i scot apoi şi mai frumoşi de cum au fost...

„Când se întâmplă eclipse, mai ales de soare, ţăranii spun că atunci e bine să se aprindă în case lumânarea dela Paşti şi să se facă rugăciuni şi mătănii" (pg. 67—69).

Mai găsim, în diferitele colecţiuni de folklor, şi ale credinţe cu privire la Vârcolaci şi eclipse. Aşa, în Bucovina: „Are mare ciudă diavolul pe soare şi pe lună şi ar vrea să le mănânce, şi de aceea sunt câteodată întunecimile, mai ales de lună; căci luna e rece şi el se poate apropia, dar îndată soarele sloboade razele sale şi fuge. Şi de soare se apropie, dar cu greu; de aceea întunecimile de soare sunt mai rare. Când timp de 100 de ani nu se va întuneca soarele, atunci nici diavolul pe lume nu va fi. — Pentrucă oamenii nu ţin legea şi Dumineca, Dumnezeu trimite pe Vârcolaci, cari sunt câinii lui Dumnezeu, să mănânce soarele. De se întâmplă să bea ei apă când merg, nu-i pot face nimic soarelui; dar de nu, dau de tot să-l mănânce. Atunci Sf. Duminecă, vară primară cu soarele, îl acopere cu poala şi-l scapă. — Vârcolacii sunt nişte viermi ca ţânţarii de mari. Ei se suie la soare pe aţa ce sucesc femeile Dumineca. De aceea e tare păcat a suci Duminca aţa. Lângă soare şi lună stă *Antihârţ* care vrea să-i prăpădească, să fie în lume numai el. Când vrea să-i mănânce, atunci când se întunecă luna sau soarele, sunt trei stele pe cer care-i apără şi-i trag. Acele trei stele poartă soarele şi luna pe cer". (Voronca, *Dat. şi cred.* 147—8, 264, 1142).

Un ţăran bătrân din Putna: „Svârcolacii mănâncă luna şi soarele şi se'ntunecă; nu-i vedem ce sunt, că se pun pe cer acolo şi pe lună. La un an, la doi se 'ntâmplă odată. Trage popa clopotul, se 'nchină şi oamenii, ciocănesc două fiare sau două cuţite unul de altul şi peste un ceas şi jumătoate iar s'arată". (Candrea, Densuşianu, Sperantia, *Graiul nostru* I, 293).

Altul, tot din Putna: „Strigoii, când piere luna, se fac svârcolaci. Se fac din copiii ceia cari n'apucă botezu. Copiii din rude, din veri primari şi din fraţi se fac şi ei svârcolaci... Sunt cu coadă şi se sue sus la cer de mănâncă luna... Numai decât trage clopotu şi aprinde smirnă şi tămâie şi se'nchină şi toacă 'n coasă şi'n tilinci, trăncănesc tilincile, dacă prinde lumea de veste în grabă; dacă nu, o mănâncă vrut nevrut, rupe dintr'însa ca şi cum ar rupe mascurii din bostan. Se văd doi băieţi acolo cum se reped, unu de-o parte, altu de-o parte". (Id. *ibid.* I, 297).

Vârcolacii se mai fac şi din tărâţele de făină pe care oamenii o ceru Dumineca (N. Păsculescu, *Liter. pop.*, 385).

„Să nu pui cociorva şi lopata cu latul în sus, că se sue vârcolacii şi mănâncă luna". (Revista *I. Creangă* VI, 366).

Să examinăm acum credinţele şi datinile celorlalte popoare în legătură cu întunecimile de lună sau de soare.

Vechii Indieni erau încredinţaţi că un şarpe mănâncă soarele şi luna sau că un demon *(râhus)* caută să-şi înfigă ghiarele-i negre şi să înghită apoi astrul zilei sau al nopţii. Încă astăzi au credinţa că un uriaş înhaţă soarele sau luna cu gândul de a le înghiţi.

Chinezii şi Japoneii cred că un balaur îşi înfige ghiarele în soare sau în lună. Aceeaş credinţă o are poporul în Limousin (Franţa). Credinţe analoage mai găsim la populaţiunile din nordul Asiei, la Mongoli, la Finezii din Europa, la Estoni, etc.

Laponii cred şi ei că eclipsele sunt provocate de demoni.

După vechea mitologie germanică, doi lupi ar urmări vecinic soarele şi luna, vrând să le înghită, iar eclipsele erau luptele ce se dedeau între aceste corpuri cereşti şi dihăniile ce le atacau.

Scandinavii cred şi astăzi că un lup uriaş urmăreşte neîncetat soarele.

Vechii Celţi şi Romanii presupuneau de asemenea că un monstru cerca într'una să se repeadă la lună sau la soare, să înşface astrul cu gura şi să rupă bucăţi din el.

Vechii Belgieni credeau şi ei că întunecimea lunii provenia din încăierarea unui balaur sau unui lup cu acest astru (*N.* Harou, *Mélanges de traditionisme,* 6).

Huţulii (populaţiune ruteană) din Bucovina cred că în lună trăesc lupi cari muşcă din ea într'una până o reduc la o bucăţică; apoi se opresc până revine luna la loc şi reîncep să muşte din ea (Kaindl, *Die Huzulen*, p. 97). Aceeaş credinţă o găsim şi la ceilalţi Ruteni, la Bulgari şi la Sârbi.

Cea mai răspândită credinţă astăzi în Franţa, Italia şi Germania, cu privire la eclipse, e că provin din lupta între soare şi lună, fiecare din aceşti doi aştri fiind personificaţi. Unii oameni pretind chiar că i-au văzut cum se încleştau, uitându-se într'un lighian cu apă. Alţii, că au văzut cum curgea sângele acestor luptători cereşti. Dacă din această luptă, luna ar eşi învingătoare, lumea s'ar prăpădi; dacă însă biruește soarele, cum se întâmplă de altfel totdeauna, lumea va rămânea aşa cum este. Această luptă are loc la fiecare şapte ani. Nu e îngăduit nimănui să se uite cu ochii liberi la o eclipsă, ci numai printr'o basma, printr'o sticlă afumată, printr'o sită sau într'un vas cu apă. Altfel omul ar înnebuni sau şi-ar pierde vederea (Sébillot, *Le Folklore de France I, 40;* Pitré, *Usi e costumi* III, 34; G. Amalfi, *Tradizioni*, 87; G. Finamore, *Credenze*, 45; M. Busch, *Deutscher Volksglaube*, 257).

La Români, ca şi la celelalte popoare, e credinţa că întunecimile de lună, şi mai ales cele de soare, sunt semne prevestitoare de mari calamităţi, războaie, răzmiriţe, epidemii de ciumă, etc.

Miron Costin, pomenind de eclipsa totală de soare din anul 1654, sub domnia lui Ştefan-Vodă Gheorghe, scrie: „Aşa de grea primineală a acestei domnii, şi întunecarea soarelui în anul acela în care s'au rădicat Hmil Hatmanul cu Căzacii asupra Leşilor, foarte groaznică întunecare, în postul cel mare, într'o Vineri... a mari răutăţi, că sunt acestor ţări menia (*Letopis I*, 345). Iar într'alt loc: „S'au întunecat soarele într'acel an, în luna lui Iunie, cu mare groază, cât perise soarele nu puţin, cu toată lumina, tocma amiazăzi; şi mulţi oameni, neştiind a se ferire de întunecare ca aceea, şi privind la soare mult, au pierdut vederea în toată viaţa lor" (*ibid.* p. 353).

Spre a împiedica acţiunea de distrugere a lunii, am văzut mai sus că Românii obişnuesc a face un sgomot infernal spre a speria şi alunga dihăniile cari o chinuesc.

Acelaş lucru îl fac popoarele de pretutindeni. Vechii Indieni trăgeau săgeţi spre cer şi scoteau strigăte îngrozitoare spre a sili namila să dea drumul soarelui sau lunii (Sébillot, *Le Fol-lore* 111). Chinezii trag focuri de puşcă ca să sperie dulăul şi să-l împedice de a mânca soarele (De Chesnel, *Dict. des superst.*, 307). Vechii Peruvieni credeau, cum se crede şi astăzi în unele părţi din Franţa, că astrul e bolnav şi, ca să-l vindece, făceau un tărăboiu grozav lovind în vase de metal şi biciuind câinii, ca să latre (id. *ibid* p. 308). Groenlandezii, în timpul unei eclipse, duc lăzi şi căldări pe acoperişul casei şi ciocănesc în ele, producând un sgomot grozav, ca să sperie dihania ce mănâncă astrul. Maurii din Africa aleargă nebuni încoace şi încolo, împuşcă în spre soare, spre a alunga monstrul (Grimm, *Deutsche Myth.* 589).

Tot prin sgomot căutau Romanii să împedece eclipsa, pe care o atribuiau monştrilor sau vrăjilor (Pliniu, *Hist-nat.* II, 12). De aceste sgomote făcute pentru a scăpa luna pe care o chinuiau monştrii pomenesc încă Juvenal (VI, 442) şi Tacit (*Annal.* I, 28). Plutarh zice că Atenienii credeau că eclipsa de lună era provocată de anumite vrăji, care o smulgeau de pe cer şi o apropiau de pământ şi, spre a o împedica de a auzi vorbele rostite de vrăjitoare, se făcea un mare sgomot.

In legătură cu eclipsele, găsim la diferite popoare alte credinţe interesante care trebue să existe şi la Români, cu toate că n'au fost înregistrate în colecţiunile de folklor. Citâm cele mai de seamă:

In timpul unei întunecimi, în special de soare, aerul e otrăvit, căci cade otravă din cer, şi de aceea puţurile trebuesc acoperite: vitele nu sunt scoase din staule spre a fi duse la păşune, nici nu li se aduce nutreţ în timpul acela; nu se bea apă care a stat afară descoperită; nu se mănâncă nici o legumă, nici un fruct, care au stat afară în timpul eclipsei, până n'au fost spălate de ploaie; nu se usucă rufele afară; se închid toate obloanele; oamenii cad în genunchi şi se roagă, pe când alţii bat cu cuţitele în căldări sau pe alte fiare, ca să facă cât mai mult sgomot (Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube*, 302; Grimm, *op. cit.* 590; Grohmann, *Abergl. und Gebräuche* 28). In timpul eclipsei de soare din 1654, de care am pomenit mai sus, însuş contele palatin din Sulzbach ordonă locuitorilor să acopere puţurile, să nu mănânce şi să nu bea nimic în timpul acela, din cauza otrăvii ce plutia în aer (Grohmann, op. cit. 28). O carte veche despre superstiţii (*Buch der Aberglauben*, Leipzig 1791) scrie următoarele: „Când se întâmplă în 2 August 1654 o mare eclipsă de soare, oamenii din Nürnberg fură cuprinşi de o spaimă grozavă, căci o socotiau ca un semn al urgiei divine şi ca prevestitoare a morţii şi a judecăţii de apoi. Nimic nu se mai vindea în târg, nici o vită nu mai era dusă la păşune, toate puţurile fură acoperite, căci se credea că aerul e otrăvit; iar de groaza morţii 2285 de persoane se împărtăşiră la biserică" (p. 87). Tot astfel şi Japonezii acoperă puţurile, de teamă să nu se infecteze de otrava ce cade din nori în timpul eclipsei (Sébillot, *Le Folklore*, p. 111).

După cum se vede din cele expuse, credinţele despre eclipse, aproape identice la popoarele din Europa ca şi la acelea din continentele cele mai îndepărtate, nu pot fi considerate decât ca o reminiscenţă din timpurile primitive, când omenirea, nepregătită prin civilizaţie şi cultură, se găsea pătrunsă de admiraţiune sau de groază faţă de fenomenele din natură pe care nu şi le putea tălmăci. Imaginaţia-i aprinsă, fantezia-i bogată a populat lumea cu monştri şi demoni, a personificat munţii şi codrii, mările şi râurile, cerul şi stelele, ploaia şi trăsnetul şi şi-a creat o lume învăluită de mistere în mijlocul căreia se mişca cu groază de teama necunoscutului şi a inevitabilului. Zeci de veacuri de cultură şi civilizaţie n'au putut desrădăcina din mintea şi sufletul popoarelor această lume mistică pe care o regăsim la tot pasul în datinile şi credinţele noastre.

I. AUREL CANDREA

Infăţişarea Blajului în ziua de 3/15 Mai 1848

Freamătul de viaţă naţională, de însufleţire patriotică şi de bucurie deslănţuită în nădejdea libertăţilor ce vor avea să vie, care a cuprins Blajul, orăşelul acela dela încheietura Târnavelor — inima Ardealului românesc — în zilele de 2/14—5/17 Mai 1848 nu pot fi descrise. Faptul că la această sărbătoare a fost de faţă atâta lume se datoreşte de bună seamă în primul rând propagandei pe care au făcut-o prin satele ardelene tinerii studenţi români. Apostolii aceştia înflăcăraţi au voit să dea adunării naţionale caracterul unei adevărate sărbători a libertăţii; dar şi a ordinei şi a legalităţii. Lor se datoreşte deci aspectul sărbătoresc al oraşului, liniştea şi buna rânduială care a domnit în tot decursul celor patru zile cât au ţinut consfătuirile şi desbaterile adunării.

Dăm mai jos — după gazetele timpului — descrierea înfăţişerii pe care a avut-o oraşul în acele zile, când — deşi aşa de mic şi neîncăpător — a adăpostit totuş peste 40.000 de oameni.

Iată ce spunea gazeta lui Cipariu **„Organul Naţional"** care apărea la Blaj în acea vreme:

„Convocaţii încă de Vineri seara, 10 Mai, începură a sosi. Sâmbătă în 11, curgea din toate părţile inteligenţa şi poporul. Prea S. Sa D. Andreiu Şaguna, Ep. gr. n. u. sosi tot atunci într'un cortegiu de vre-o 20 căruţe, între aclamaţiunile preoţimei şi poporului adunat. O deputaţiune din partea Capitulului îi eşi înainte şi binecuvântă sosirea în această mică locuinţă. Prea S. Sa descălecă în reşedinţa episcopească, în castelul vechiu reînoit. Ziua era ploioasă.

Duminică în 2/14 Mai dimineaţa după Liturgie ţinu Bărnuţiu — tot în biserică — minunatul şi preacunoscutul lui discurs, care uni inimile şi gândurile tuturora într'o mare şi românească voinţă doritoare de libertate. In vremea aceasta, „Afară din biserică tinerii oratori învăţau poporul ascultător cu sete la cuvintele pline de însufleţire şi mângăiere. Ziua era din cele mai frumoase, limpede, senină. — **Seara piaţa fu luminată şi poporul se răspândi pe la cortele (locuinţe) în toată liniştea.**

Luni, 3/15 Mai, ziua aceasta, de mii de oameni însetaţi de libertate ca ziua răscumpărării aşteptată şi de mulţi temută, răsări. Ea fu tocmai ca şi cea de Duminică strălucitoare în frumuseţe (1).

„La opt ore dându-se semnul cu clopotul cel mare al Catedralei preoţimea cu partea civilă — militară se adună dinaintea Catedralei, unde pe estradă erau puse în ordine scaunele şi mesele. D. D. Episcopi ocupară scaunele de preşedinţi sub flamura austriacă şi naţională. **Poporul la cuvântul unui june, D. Iancu se despărţi în cete şi udiţe. Atâta era de ascultător acest numeros popor ce acum crescuse la 30 mii de oameni şi din minut în minut creştea.**

„Piaţa Blajului deşi este prea vastă, de mulţimea ascultătorilor deveni prea strâmtă. Era teamă ca pe lângă toată îngrijirea starea celor de faţă de căldura zilei şi desimea poporului va să fie nesuferită. Deci se concluse ca Adunarea după reînturnarea d-lor Comisari să se strămute pe câmpie la larg, şi aşa toată mulţimea plecă în pratul de sus, numit **râtul grecilor**".

Aci se ţinu prima şedinţă; dela tribună vorbi Bărnuţin, propuse şi se admise cu aclamaţii declaraţia şi jurământul poporului român. Primul punct al declaraţiei spune:

„Câmpul acesta pe care se ţine întâia **Adunare Naţională Românească** din Transilvania, întru eternă aducere aminte a acestui act glorios, se va numi **CÂMPUL LIBERTAŢII"**.

După şedinţă, „convocaţii se resfirară la locurile de prânz după biletele respective. In Curtea episcopească masa era aşternută pentru 200 persoane pentru toate trei zilele adunării. In seminariu pentru 60, în mânăstire pentru 50. Asemenea şi la un tractir condus pentru 150, ci în seminariu şi în mânăstire numărul oaspeţilor fu cu mult mai mare de cum s'a fost proectat". La aceste mese s'au ţinut nenumărate toaste la cari miliţia răspundea cu salve.

„Un cuvânt pentru miliţie. Câtă fu miliţia la Blaj? Două tunuri, dragoni, infanterişti de a lui Bianchi şi Siskovich cu secui staţionaţi parte în Blaj, parte in satele vecine, în sumă ca la 700 de inşi. — Ce făcu ea aici? Ea neîndoit era trimisă spre ţinerea păcii publice. Ci de asta n'a fost nici cea mai mică trebuinţă. Miliţia nici că s'a arătat în piaţă, decât când trecea un zug (pluton) din Mănărade dimineaţa şi seara pe aci. Ea era adunată pe **râtul satului**, exercitându-se, şi nu fu întrebuinţată decât să dea salve la solemnitate şi la toastele de după prânz. Cei ce au fost faţă, nu-şi vor uita în viaţa lor de purtarea cuviincioasă a poporului adunat în Blaj.... Miliţia recunoscu numai decât, că fiinţa ei de faţă nu poate fi decât de paradă. **Credere-ar cineva, că militarii săcui au jucat de bucurie între popor? Măcar că după ameninţările din gazetele clujene prea lesne s'ar fi putut crede, că miliţia săcuiască mai plecată ar fi a-şi ridica mâinile decât picioarele"**(2).

Poporul care a fost în zilele acelea la Blaj nu avea numai rol de figuraţie, el se interesa de ce se vorbea şi se discuta la adunări, îşi spunea cuvântul cu glas tare. Iată ce spune **„Gazeta de Transilvania"**, care apărea la Braşov sub conducerea lui Bariţ:

„In şedinţa a II-a din 4/16 Mai după ce d. episcop Ioan Lemeni declară în faţa adunării că venind printre popor, l'ar fi auzit pe acesta strigând că nu voeşte uniunea Transilvaniei cu Ungaria, Prea Sf. Sa încheie în scurt, că astă-dată uniunea nici decum nu s'ar putea lua la desbatere".

„O ploaie furtunoasă şi mănoasă mână adunarea în oraş pe la 1 1/2 ceas" (3)

In şedinţa III din 5/17 Mai se verificară protocalele şi se aduse la cunoştinţa poporului toate hotăririle adunării.

„Poporul — continuă „Organul Naţional" — se declară mulţumit şi răbdător, numai să se întâmple cât mai curând".

„Adunarea după acestea se desfăcut în trasul tuturor clopotelor, la unu după amiază. Poporul încă începu a se împrăştia plecând către ale sale, după ce încă în ziua dinainte li se împărţi un cercular dela S. Sa D. Ep. A. Şaguna, îndemnător către ascultare — şi o adeverinţă de buna poporului purtare de către amândoi Episcopii; ambele tipărite".

Seara un grup de căluşeri jucă jocul naţional „căluţul", apoi făcură manifestaţii personalităţilor mai însemnate. Tot în seara aceea se formă o gardă naţională sub conducerea tânărului Bologa.

Darea de seamă asupra adunării făcută de O. N. se încheie astfel:

„Ascultaţi popoare ale Transilvaniei. Luaţi exemplu dela acest popor dispreţuit şi învăţaţi dela dânsul ce este ascultarea, pacea, buna ordine şi respectarea persoanelor şi a proprietăţii.

„Mulţămită vouă tinerilor recunoscuţi, că aţi învăţat poporul la acestea.

„Trăiască poporul şi junimea română"!(4)

1, Organu Naţionale, Nr. 1, 12 Maiu 1848, pag. 1.

2) Idem. pag. 2.

3) Gazeta de Transilvania, An XI, Nr. 40, 17 Maiu 1848 pag. 165.

4) O. N., idem, pag. 4.

CICLUL MĂRII

Dumineca, în satul de pescari...

Colibele mărunte ghemuite 'n mâl, pe coastă,
Cu strâmbe hornuri, cu păreţi bătrâni
De cari se reazămă-obosítele-i năvoade —.
Colibele cu praguri vechi pe care
De-apururi gura valului le roade
Şi cu ferestre mici, iscoditoare —
Colibele în dimineaţa asta caldă
Zâmbesc, placid, spre soare.

In larguri undele se-alungă azi
In ritm astâmpărat şi cu mai dulce şopot;
Şi-aci pe ţărm, e-o veselă lumină
Care se 'nchiagă 'n note argintii de clopot,
Domol păşesc dinspre biserică părechi...
O! Braţele pescarilor, trudite toată săptămâna
In tragica vâslire înspre-aceleaşi vechi primejdii
Şi cari acum, când simt alături mâna
Iubitei, tremură întinerite
De biciuirea efemeră a nădejdii!..

Noi trecem, surăzând, pe lângă ei.

Ceva din pacea lor de-o zi
S'a furişat şi 'n noi — aşa precum
Lumina lunii se strecoară uneori
Intr'un pridvor cu colţuri sure şi pustii.

Fântânile privirii ni s'au limpezit.
Pânzele melancoliei ni s'au sfâşiat de-odată;
Degetele mele urcă pe umărul tău răcoros:
Miei sburdalnici pe o colină parfumată.

Simt inima ta fluturând — albă năframă
Pe care liniştea coase trandafirii chenare;
Şi, din adâncul meu mi se pare
Că un glas proaspăt şi tânăr cu bucurie te chiamă.

Mireasma mării ţi s'a ascuns în păr;
Jocul pescarilor chiotă în noi,
Copilăroşi şi înveseliţi plutim:
Luminoşi porumbei în sbor peste noroi..

. . . .

Aşa rătăcim de-alungul ţărmului şi-al zilei,
Până ce amurgirea vine depe ape.
De-acuma, ori cât am fugi
Şi ori unde ne-am ascunde
Umbra ei o vom simţi
Tot mai grea şi mai aproape
Şi, cu ea, toate îndoelile şi toate tristeţile
Cari mâne sub pâcla lor o să ne 'ngroape.
...Şi ne târâm spre casă, târziu,
Pe când, dâmbul auriu
Profilul sprinten al bisericii de lemn
Continuă—tăiat pe cer de foarfecele serii--să rămâe.
Noi îl privim tăcuţi — cu sufletele: galbene cădelniţi
Din cari va fumega pururi a nostalgiilor tămâe...

Virgiliu Moscovici

Comemorări

Mozaicul lui Vasile Crângu

In Iulie 1908 au apărut, la Galaţi, „Pagini libere".

Revista aceasta — 16 feţe în 8 din coală — era scrisă în cea mai mare parte de Nemţeanu, care nu-şi semna cu acest nume *toate* bucăţile de proză şi de versuri, originale şi traduceri, ci mai avea o sumedenie de pseudonime: *Ion Corbu, Tedesco* şi *Vasile Crângu*.

Poeţii cei mai frecvenţi ai revistei erau Nemţeanu şi Crângu. Cel dintâi avea ode şi imnuri, tălmăciri mari din Schiller, Goethe şi Oscar Wilde; cel de-al doilea excela într'un mozaic de heinistice, unele din cele mai gingaşe versuri de dragoste româneşti de atunci.

Iată câteva din mozaicul lui Vasile Crângu:

I

De te-or ajunge fapte dulci,
In pacea nopţilor cu stele,
Iubita mea să ştii că sunt
Ecoul gândurilor mele.

II

Iubita mea, în frigul iernii
Ţi-e faţa albă — atât de-aprinsă
C'ar sângera de bună seamă,
De-un sărutat de-ar fi atinsă.

III

E miros de liliac,
Vânt de primăvară bate;
Lacul s'a topit şi'n lac
Pică cerul nestemate.

Ca şi an sunt toate iar,
Multe flori şi stele multe;
Suflete, iar vei cânta,
Dânsa iar n'o să te-asculte.

Şi una cu privire la „iubita când doarme":

Atâta pace se resfiră
Din umbra tainică şi pală,
Incât şi florile respiră
In odăiţă cu sfială.

La început simple quatrene, de toată drăgălaşenia, bucăţile mozaicului — în număr de peste 20 — au prins, către sfârşitul verei, să capete dimensiuni.

Retipărind în volumul „Stropi de soare" numai o parte din bucăţile lui Crângu, Nemţeanu a fost nevoit, dintr'o poezie care luase proporţii mai mari, să suprime o bună parte şi să transforme stihurile prea largi (în cari începuse să se complacă autorul „Mozaicului"), în strofe de *lied*-uri: patru versuri a câte 7 şi 8 silabe.

Cântăreţul „mozaicului" s'a încercat şi în sonete. Iată sfârşitul unuia din ele:

Dar iată că din zumzetul de slavă,
Din cântul de măriri şi de osană,
De lauri coperit, se furişează;

Şi pentru ochii dulci, plini de otravă,
El glorii, nume — toate le aşează
Sub falnicul papuc de curtizană.

Poemele „Şeherazadei"

— după Tristan Klingsor —

de B. Nemţeanu

CAPUL TĂIAT

Mânuţa ta e numai cât o floare,
o prea frumoaso, —
mânuţa ta pe care au pictat-o
negresele din Tripolis,
cu buzele culoarei vinului, —
şi mâna ta, cu gestul alintat,
de vârful nasului îi poartă
pe toţi nebunii din Bagdad.

MÎNA ÎNFLORITĂ

Bătrâne-Ali, nebun cu barba sură,
dacă mai spui odată că-ai avut în pat
pe mica mea Suleika, cu trupul delicat,
ce ţi s'a dat
pe trei dragee de Hormuz şi-o piesă d'aur
curând de tot, să ştii, se va găsi,
svârlit în rozele grădinii tale,
bărbosul cap tăiat al lui Ali.

O petiţie în versuri, o şezătoare cu dans un sonet trunchiat

In toamna anului 1912, Neamţeanu se găsi mult strâmtorat. Const. Sp. Hasnaş şi Petre Locusteanu îndepărtau tipărirea versurilor sale în „Flacăra", păgubindu-l astfel băneşte. Ei îl învinuiau că ar fi luat parte la campania „Rampei" împotriva revistei d-lui Banu.

De altă parte, d-lui Ibrăileanu dela „Viaţa Românească", (singura publicaţie care-şi plătea într'adevăr bine colaboratorii) nu-i plăceau strofele căminului şi cântecele de leagăn ale lui Nemţeanu, — după cum probează următoarele versuri adresate de poet fetiţei sale:

Cum n'aş cânta făptura ta cerească?
Cum n'aş vibra, tu, vers al meu etern?
Dar domnii dela „Viaţa Românească"
Sânt împotriva genului,.. patern.

...Dar nu! Să ne'narmăm cu nepăsare!
O, muza mea, nu-ţi pese de vrăjmaşi!
De ce ne-am întrista zadarnic oare
Că nu ne gustă criticul din Iaşi?

Nici afacerile atelierului nu mergeau destul de bine, ale acelui atelier care, nu departe de spitalul Colţei, în strada Sfinţilor No. 11, etajul I, etala următoarea firmă:

Salon de mode
D-na Nemţeanu
asortat cu ultimele noutăţi
ale sezonului

Nemţeanu se văzu constrâns să recurgă la o serie de şezători. Una avu loc pe la sfârşitul lui Septembre, la teatrul Papadopol din Galaţi. Cealaltă fu anunţată pentru seara de Sâmbătă 13/26 Octobre 1912, în sala Liedertafel din Bucureşti.

Or, în Octobre acel an, pe zidurile Capitalei era o întrecere de afişe vestitoare de festivaluri: unul dat de Mihail Sorbul; altul, organizat de I. Dragoslav; un al treilea, alcătuit pentru trimiterea la Sanatoriu al lui Ilarie Chendi, şi aşa mai departe.

Biletele pentru „şezătoarea artistică şi literară a poetului B. Nemţeanu" se bucurau de un număr de cumpărători, mic şi ales. Nici numele scriitorilor Gala Galaction, M. Săulescu, Al. T. Stamatiad, Victor Eftimiu şi V. Demetrius, nici cel al artiştilor dramatici; Const. Radovici, N. Soreanu şi Getta Kernbach, nici înştiinţarea că d-na şi d. Victor Antonescu vor juca „Liniştea casei" comedie într'un act de Courteline; iar d. Şt. Ionescu, tenor, va cânta *Elissir d'Amore* de Donizetti şi arii naţionale n'au izbutit să ducă o afluenţă de lume la Feder unde erau depuse biletele.

O bandă roşie aşternută pe afiş anunţa, suplimentar, că: „Serata se va sfârşi cu dans. La piano: d. Henry Paulmann; maestru de dans: d. Jean Fara."

Iar Nemţeanu se gândi că, pe lângă această creştere de program, ar fi nimerit să se ocupe el însuşi cu distribuirea biletelor mai importante.

Pe atunci d. C. C. Arion, ministru al Cultelor şi Instrucţiei publice, arăta un deosebit interes scriitorilor şi artiştilor. Nemţeanu luă un plic oficial, în care puse 14 bilete fotoliu de orchestră şi pe cari le întovărăşi de o petiţie timbrată.

Iată textul petiţiunii:

La împărţirea lumii, Dumnezeu
A făptuit o groaznică eroare;
A dat întregii lumi, la mic şi mare.
Poetului? Nimic, Păcatu-i greu.

In numele poeţilor, azi, eu
Ridic protest şi strig în gura mare:
Ministrul e dator ca să repare
Greşeala, ce-a făcut-o Dumnezeu!

Deci, cum am pus la cale-o şezătoare,
In paisprezece versuri de sonet,
Ingăduiţi, Ministre, o rugare:

Cedaţi-mi o fărâmă de budget,
Opriţi, vă rog, în semn de'ncurajare
De fiecare vers câte-un bilet!

Ministrul reţinu numai o duzină de bilete, reducând astfel sonetul la două quatrene, o terţină şi un vers şi oprindu-se spiritual, la cuvântul „budget".

B. L.

SONETUL LUI ARVERS

In viaţa mea e-o taină şi 'n suflet mi-i săpată.
O dragoste eternă născută 'ntr'un minut:
un rău fără nădejde, de-aceea l'am tăcut,
şi nici nu-l bănueşte frumoasa vinovată.

Prin faţa ei vor trece deapururi neştiut,
mereu pe lângă dânsa, alături niciodată;
şi calea mea prin viaţă o voi străbate-o toată —
n'oi fi primit nimica, nimic n'oi fi cerut.

Cât despre ea, cu toate că nu-i nici rea, nici crudă,
îngândurat 'şi vede de drum, fără s'audă,
din urmă, caldul freamăt ce prinde să-l ridice;

In aspra datorie crescută ca 'ntr'o lege,
Cetind aceste versuri, pline de ea, va zice:
„De ce femee-i vorba?" şi nu va înţelege.

B. Nemţeanu

Din istoricul epigramei româneşti

III. Antioh Cantemir

(1709-1744 [1])

I. La icoana Sf. Petru

— Ce stai cu cheia, Petre? — In rai voi să slobod
Răsăriteana ceată. — Dar celălald norod
Ce 'n lanţurile Papei s'au prins aşa uşor?
— Eu n'am cu dânşii treabă; ei 'şi-au chelarul lor.

2. La Brutus

Că eşti cu minte, Brute, toţi oamenii gândesc,
Că eşti un nerod, însă, eu nu mă îndoesc;
De-or întreba pricina, o pot spune derost:
Când taci tu eşti cuminte, iar când grăeşti, un prost.

3. La Lida

— Pentruce Drus iea pe Lida, o bătrână hîrcă, sură,
Ce în gingini molfăeşte, neavând niciun dinte 'n gură?
— Pentrucă plăcerea-i este să adune 'n achităţi,
Vrea să aibă şi pe Lida printre alte rarităţi.

4. La Leandru

Cinci ceasornici de perete şi vreo cincisprezece de masă
Şi de buzunar Leandru are întru a sa casă;
Toată ziua el nu face decât tot le regulează,
Innapoi sau înnainte le întoarce şi aşează.
Din această osteneală ce folos poate să fie?
Niciun om ca dânsul bine câte ceasuri sânt, nu ştie.

5. La un nou boerit

Intre numărul cel mare de boeri ce-avem, Silvan
Este cel mai plin de fumuri, mai nerod, mai gogoman
Oare pentru ce la oameni nu voeşte să se 'nchine?
Decând vindea lapte 'n pieaţă, el încă n'a uitat bine:
Cofăeşul depe capu-i se 'ngrijeşte-a nu scăpa,
Pentru-aceia el la mine nu 'ndrăsneşte-a se pleca.

Culese [2]) **de PAUL I. PAPADOPOL**

1) Traduse şi încetăţenite de *Alecu Donici* şi *C. Negruzzi*.
2) După ediţiunile 1857 (dată de Negruzzi). 1908 (P. V. Haneş), 1910 (N. Iorga).

Cincantenarul „României June"

Românii din Viena dela 1863-1868

de I. POP FLORANTIN

I.

Cetii cu interes valorosul articol al confratelui I. Nandriş din fruntea «Adevărului Literar» No. 128 dela 6 Mai a. c. intitulat «Din tinereţea romantică a lui *M. Eminescu* şi *P. P. Carp*», articol care complectează notele d-lui Const. Graur cu privire la Ion Grămadă. Văd că *se doreşte o elucidare* în chestiunea incidentală, dacă, în timpul respectiv, s'au înţeles două *persoane*, ori simplu două diferite *nume* pentru *una* şi aceeaş artistă dela teatrul de drame al Curţii imperiale. (Hof-Burghtheater), din Viena.

In intervalul dela 1863 la 1868, eu mi-am făcut studiile superioare la Universitatea din acea Capitală; am frecventat, pentru aprofundarea în Dramaturgie, foarte des acel teatru-model; ştiu,—căci le-am aplaudat de nenumărate ori, pe lângă alţi artişti şi artiste—şi pe *cele două* «stele» în chestiune.

Ele sunt: 1) *Augusta Baudius;* 2) *Friderica Bognár*, idolul publicului vienez. Deci, *două diferite* artiste: amândouă, desigur, idoli a nenumăraţi «adoratori». Regretatul Dr. Emil Max, tatăl marelui nostru compatriot Eduard de Max, care e admiratul fruntaş al instituţiunii-model Comèdie Française, mi-a spus odată, că şi Friderica Bognár s'a căsătorit, anume cu un conte ungur.

Incă ceva, nu fără interes relativ la *«psichologia» lui Eminescu:*

Mă surprinde faima, că *Augusta Baudius* a fost *«o frumuseţă»*.

Eu, ca *vecin* cu ea, (în strada Gisela ori Maximilian dela Centru, «innere Stadt»), am văzut-o de aproape, de nenumărate ori, în 1868, şi o taxam, — nu de frumoasă, dar într'adevăr de figură *bizară*. Tot aşa şi celebrii *„ochi-Baudius"*, *bizari*.—Decât voi repeta şi eu: De *gustibus non disputandum*", căci—nici Veronica Micle n'a fost aşa de aproape de ideal, cum sunt, de exemplu fiicele sale, doamna Valeria Nanu-Sturdza, artistă cantatrice, şi doamna Virginia Gruber, „matematiciana", sau: „Micul Rallet".

Marea colegă a Augustei Baudius, *Frideric Boagnár*, (de origine ungară, soră cu artista Bognár Vilma) era demnă succesoară a reginei tragedianelor contemporane Iulia Gley-Rettich. Ea zguduia sufletele, în marile roluri de *Ofelia, Desdemona, Cordelia, Margareta*, etc.; aşa, că lumea zicea: „Friderica Bognár nu cuvinte rosteşte, ci lacrimi": cum se zicea de artistul Franz, că rosteşte bombe, nu cuvinte.

Friderica Bognár a dominat, până la apariţia Charlottei Wolter, măritată, contesă O-Sullivan. Wolter-Sullivan a ţinut sceptrul până i l-a răpit incomparabila *noastră* **Agatha Bârsescu**, neîntrecută, ba neajunsă, în celebrele roluri de virtuozitate stilizată, ca *Hero, Medeea*, şi atâtea altele, jucate de extraordinara tragediană „eroică" în *trei limbi*; şi poate în patru!

II. **Societatea noastră.**

Ca fost membru al ei, specific că ea se numea înainte simplu „România".

Şedinţele noastre ştiinţifice şi literare, cu critică, anticritică, replică şi duplică, cu poezii şi ciripiri dramatice, —le ţineam chiar în câte una din sălile palatului vecin al Universităţii, lângă biserica Iezuiţilor.

Pe la 1868, s'au încuibat în sânul ei divergenţe întristătoare pentru toţi, şi s'a „scindat" în două „tabere", cu obişnuitele *„furtuni într'un pahar cu apă"*. Dar noi, toţi de bună credinţă, am imitat pe marea noastră, Mamă a tuturor, pe Poporul românesc din fostele două Principate, care, ca *început* de *unire*, a „sorbit" Milcovul; — am sorbit şi noi „Milcovul" din paharul neînţelegerilor, am bătut palma, tăind „Nodul Gordian" —, în formă negativă; adică am *unit* jumătăţile, dela Marokanerstrasse şi Wollzeile—dela Moriz-Bader-Froidl,—sub titlul nou de *„România-Jună"*.

III. **Colonia.**

Lista Românilor, cari dela 1863 până la 1868, formau *Colonia Română în Viena*, sau în Beciu, cum se mai numea acea metropolă.

A. — Noi, studenţii.

I. — Civili; după provinciile de origine, întrucât, *întâmplător*, ne ştiam:

1) *Ardeleni*: George Rusu, din Teocu-de-Jos, jurist: căsătorit pe urmă cu sora moldoveanului Dr. C. Aronovici: apoi magistrat în Botoşani; Ioan Dragomir, litere, profesor de istorie la liceul S. Sava, Bucureşti; Nicolae Pop, litere, profesor la liceul din Braşov; Nic. Perlea, Puşcariu, V. Maior, fraţii Manasse, Pandele şi George Dima, braşoveni; fraţii Mureşanu; Aurel, director al „Gazetei Transilvaniei"; Behnitz; G. Ghimbăşanu, ştiinţe, profesor la liceul din Bârlad; pictorul Popescu, Ioan Olteanu, technica, inginer C. F. R., fondator de burse; Molnar din Cluj; Anania Trombitaş.

2) *Bănăţeni*: Fraţii Miescu: Paul Rotaru şi George Popa—Pop, ambii redactori ai ziarului „Albina", fondat de către Vincenţiu Babeş; Leontin Simonescu, secretar al Mitropoliei din Sibiu.

3) *Bucovineni:* Vasilco, poetul; V. Bumbac, litere, profesor liceal în Bucovina; Grigorcea, Zotta, Dracinski, Buchental, Mih. Ieremievici-Beraru, litere, profesor în Iaşi, apoi în C. F. R., în sfârşit profesor, cu pensionat în Bucureşti; V. Burlă, filologie, profesor şi director la liceul din Iaşi, inspector, director de internat; Isopescul, Ipolit Ilasievici, profesor la liceul din Braşov.

3) *Moldoveni*: Dr. C. Aronovici, medic la spitalul Sf. Spiridon din Iaşi; Dr. Teodosie Filipescu, medic primar al Iaşilor, profesor la şcoala de Belle-Arte; fraţii Ivaşcu; Dr. Vasile Ratcu, medic în Iaşi; Goilav, Manea, Leon Negruzzi, prefect al judeţului Iaşi.

4) *Fără ştirea provinciilor de origină*: Doctor Arsenie, trecut, se zice în America; Vasile Dumbravă, profesor la liceul din Năsăud; Moţoc, Ţiţei, Maier, Ştefan Păcuraru, Dr Glodaru, profesor în Braşov; Leanca, Simboteanu, Bumbăcilăi profesor la liceul din Craiova; Coca, Cepescu, Vârtic, Mălaiu, profesor la liceul din Năsăud; Tulie Cheţeanu, profesor de drept roman la Universitatea din Iaşi, apoi advocat în Craiova; C. Moisil, profesor la liceul din Năsăud; Onciu, Olaru, Sandu, Sebastian.

II. Teologi în Seminarul *„Sfânta Barbara"*; Bazile Crişanu din Săcal, profesor în Blaj; Ioan Papiu, Prepozit la Episcopia din Gherla; V. Gheţe, Bozîntanu, Telescu, Moldovanu, Maxim etc.

B.— **Tagma boierească. („Honoraţiorii")**

I. Stabili în Viena:

Vasile Ladislau baron Pop, cu familia, fost Vice-Guvernator al Transilvaniei în Cluj, în 1863, care a îndrăznit a se prezenta *la guvern*, la serviciu, în costum naţional românesc, tunică şi togă *antic-romane*; apoi preşedinte al Curţii de Casaţiune pentru Transilvania în Viena.

Dimitrie Moldovanu cu familia, consilier imperial. Soţia sa Ioana, născută Farkas, dela Abrud, a avut un mare rol istoric, când a salvat de moarte pe Avram Iancu, în 1849. (Dânsa a fost *originalul* „Anintei" din romanul şi tragedia mea „Avram Iancu").

Iacob Bologa, văduv, consilier la Curtea de Casaţie

Dimitrie Moga, senator, cu familia.

Dr. Iosif Gall, fiul protopopului din Cluj, secretar gubernial, pe urmă senator în Budapesta, fondator de burse, frate cu soţia poetului Vasile Ranta, Buticescu; consilier la tribunalul din Bistriţa.

Nicolae Teclu, braşovean, chimist, membru al Academiei Române, profesor la Academia de comerţ în Viena.

V. Grigoroviţa, translator.

Hurmuzache. Doctor Ciurcu.

N. Anghel. — Văduva doamnă *Papazoglu*, craioveancă, cu copiii. Doi gineri ai săi: *B. G. Popovici, Cornescu* şi *Doctor Hurduceanu*—medic la spitalul Colentina, trecut, se zice, în Persia; *Ursu, Steriu*, etc.

II. **Opriţi temporal tot acolo:**

Vasile Alecsandri, la care, noi, tinerimea, ne-am prezentat în „*corpore*" spre a-i depune omagiile noastre de respect, în 1864. D-sa s'a interesat despre mijloacele, cu cari ne întreţinem la studii. Eu i-am răspuns, cum şi era, că am o bursă ramonţaiană, 6 fiorini *pe lună*; dar dau lecţiuni în internatul Bilca din Iosefstadt, în pensionatul d-nei Marie van Demergel depe Landstrasse Hauptstrasse, şi la copii in mai multe familii române.

Mitropolitul Andrei baron Şaguna. Şi la eminenţa sa tot în corpore ne am prezentat. Ca răspuns la cuvintele noastre de respect, ne-a sfătuit, să studiem Istoria.

Ioan C. Brătianu, primul ministru. Lui ne-a prezentat Constantinescu din Craiova.

George Bariţ, savant bărbat politic fruntaş, preşedinte al Academiei Române.

Ioan Baciu, zis *Axenie Severu*, triumvir în luptele din 1848-49. *Generalu „mână-de-fer"*.

Ioan Trif-Maiorescu, tatăl lui Titu Liviu Maiorescu; diplomat de mari merite pentru Neamul nostru; rector al Universităţii din Bucureşti.

Alecsandru Papiu Ilarianu, colaboratorul favorit al lui Avram Iancu; jurisconsult; istoric strălucit; în 1864 ministru de justiţie în Bucureşti. A publicat „Tezaurul de Monumente istorice.

Gh. Chiţu fruntaşul Craiovei. Ministru al Instrucţiunii. Autorul legii pentru gradaţiunea profesorilor.

La îndoială stau numai despre un craiovean, cu numele terminat în ov, căruia Gheorghe Chiţu i-a recomandat să i-l schimbe; mi se *pare* Stanov Stănescu.

Anastasie Stolojanu, tot din fruntaşii Craiovei, ministru al Domeniilor.

Vicenţiu Babeş, tatăl savanţilor Babeş chemaţi la Bucureşti.

Stroe Belloescu, profesor de matematici la liceul din Bârlad; donator naţionalist; mort asasinat.

N. Popea şi *Ioan Popazu*, canonici, pe urmă episcopi.

V. Vaida şi *Guţă Brălăşanu* Craioveanu, în *căutare* pentru sănătate.

Manache Chinezu, Petru Chiţu, Cîncea, Pleşa, Poienaru, Zaman, Mihail, Sandulovici, Pipoş, Piscanu, Buhlea, căpitanu Nicolaevici, rănit în luptele de apărare contra Prussiei, în 1866, şi alţii.

Imi amintesc din *copiii* următoarelor familii:

Moldovanu: copila Ioana, căsătorită, pe urmă cu judecătorul Ioan Bădilă; patriotă donatoare şi dânsa, ca şi mama sa; Bologa: Eugen şi Valeriu;—Moga: copilele Ottilia, o soră şi un frate; Papazoglu: doamna Aspasia Popovici—Cornescu, d-na Ecaterina Dr. Hurduceanu, Nicolet Ioan, Penelop, Ioachim şi încă un fiu; Buhlea: Constantin, maior peurmă în cavaleria din Bucureşti, şi Aristotel; Mihail-Craiova etc.

Având cucerit, la timp, la 19 ani (după 8 clase liceale) bacalaureatul, cunoscător şi al limbei franceze am dat *lecţii* şi *meditaţiuni aproape la toţi* aceşti copii, ba şi studenţilor Coca şi Ieremievici Beraru; cum şi în internatul Bilka, şi în pensionatul Marie van Demergel. Aici între altele, elevei Pulcherie Pallady care a fost *mama artistei şi scriitoarei Lucia Sturdza Bulandra.*

3 Mai 1923.

Ioan Pop Florantin

Spatiul, Timpul şi Cauzalitatea

— după —

Insemnările Filozofice ale lui Eminescu

de Octav Minar

Incetul, cu încetul, voiu desvălui marelui public problemele filozofice cari au chinuit mintea şi sufletul poetului Eminescu.

Aceste însemnări sunt inedite şi alcătuiesc întrebările primordiale pe care teoria cunoaşterei şi-le punea în vederea analizărei spaţiului, timpului şi cauzalităţei.

Desigur că ştiinţa a evoluat, dar să se ţie seamă că ele au fost scrise de Eminescu cu patruzeci de ani în urmă, deci sunt lipsite de actualitate, având ca bază numai eternul adevăr filozofic. Vom începe mai întâi cu relevarea formei spaţiale. Pentru a rezolva această problemă, trebue să ne referim la chestia apriorităţei spaţiale. Când discutăm aprioritatea spaţială, totdeauna avem mijlocul de a ne referi la argumentarea lui Kant din estetica transcendentală a raţiunei pure. Kant când ia în discuţie forma spaţială şi vrea să conchidă la aprioritatea ei, începe cu această argumentare: spaţiul este apriorie.

E o formă subiectivă, pe care noi o scoatem din lucruri, pentru că spaţiul e o condiţie de existenţă a fenomenelor, e anterioară deci fenomenelor.

N'ar fi cu putinţă să vorbim de fenomene coexistente, fără acea formă condiţională a spaţiului. Această argumentare a dat naştere la o mulţime de discuţii, însă dacă privim obiectiv, argumentul rezistă.

E clar şi admis de toţi că în perceperea noastră n'avem o sezisare nemijlocită a obiectului, cel mult se poate zice că avem o imagine a obiectului, care mă înfluenţează şi produce o modificare în cuprinsul conştiinţei şi acea modificare o percep eu, nu obiectul.

Deci, percepem o imagină subiectivă, nu obiectul însăşi. Dacă un obiect care îmi apare depărtat este un fapt lăuntric al conştiinţii mele, pentru ce n'ar fi şi distanţa tot subiectivă?

Deci, spaţiul chiar dacă există independent, nu formează o imagină percepută a obiectului însăşi, ci o senzaţie a mea. Deci, spaţiul perceput de mine nu-i cel ce se găseşte în realitatea obiectivă ci e al meu personal. Dacă această percepere ar fi fost aşa încât ne-am raporta direct la obiect, am putea zice că spaţiul l'am perceput tot aşa. Dar noi, nu percepem decât modificările lucrurilor, atuncea toate modificările produse de lucrui sunt lăuntrice în conştiinţa mea, şi dacă eu le percep în afară, e că le arunc eu afară, le proectez în mod obligator. Chiar senzaţiile fără forma spaţială: mirosul, gustul, le proectez în afară, ceeace dovedeşte că conştiinţa are dispoziţie de a le rândui în formă spaţială. Deci, conştiinţa e înzestrată cu dispoziţiunea de a arunca în afară toate senzaţiile lăuntrice şi n'am putea avea coexistenţă fără acea dispoziţie a conştiinţei noastre.

Un alt argument ar fi, că la un moment dat ne-am închipui c'au dispărut toate fenomenele din lume, nici odată însă nu ne putem închipui că a dispărut spaţiul. S'a susţinut că nu putem închipui spaţiul, fără obiecte.

Ribot spunea că vede *un grand troux noir*, iar Kant, spunea că putem alunga orice din mintea noastră, numai spaţiul nu, deci e o formă ataşată de conştiinţa noastră.

Interpretarea Kantiană mi se pare mai valabilă. Pentru că orice s'ar întâmpla cu lumea aceasta, admiţând că va fi înlocuită cu alta, dar şi aceia va fi aruncată tot în spaţiu.

Un alt argument Kantian: dacă spaţiul n'ar fi aprioric, ar trebui scos din experienţă. In cazul acesta ar trebui ca obiectele să fie discontinue, dar să ştie că spaţiul e ceva omogen fără graniţă.

Niciodată o noţiune nu poate cuprinde mai mult decât exemplarele individuale din care a fost scoasă. Dacă e aşa, apoi continuitatea spaţiului n'a putut fi scoasă din obiecte, ca şi infinitatea care nu poate fi scoasă dintr'un câmp limitat al experienţei.

In fine un ultim argument în favoarea apriorismului spaţiului, rezidă în siguranţa ştiinţei geometriei.

De unde atâta siguranţă necesară în axiomele şi teoremile geometrice.

Dacă spaţiul ar fi scos din experienţă s'ar ataşa de geometrie aceiaşi nesiguranţă ca de celelalte ştiinţe. Dar această siguranţă să bizue pe faptul că geometria se ocupă cu forme înăscute. N'au lipsit încercări de a se arăta că şi geometria e o ştiinţă expermentală. Insă încercările n'au avut succes. Tocmai această apodieticitate a geometriei ne împedică să credem că datele ei îs scoase din experienţă.

Mai mult, siguranţa geometriei dovedeşte că suntem în faţa unui argument şi mai puternic pentru aprioritatea spaţiului. S'a zis că dacă spuţiul ar fi apriorie, n'am avea nevoe să-l scoatem expermental. Dela aprioritate însă nu putem conchide imediat la idealitate şi acesta îi unul din punctele de criticat a lui Kant, care s'a grăbit să conchidă la idealitatea spaţială. Atunci să apelăm la alte ipoteze:

Leibnitz spunea că spaţiul e un produs al realităţilor dintre obiecte. Dar se pune o întrebare, dacă spaţiul e un rezultat al raporturilor dintre obiecte, cum se explică că spaţiul e invariabil pe când raporturile obiectelor sunt variabile.

Va să zică fixitatea spaţiului se opune ca să-l concepem ca un rezultat al diferitelor fenomene cuprinse în spaţiu. Din moment ce spaţiul e un produs al obiectelor, înseamnă că obiectele au existat înainte de spaţiu, argument împotriva realităţii transcendentale care nu-şi închipue obiectele fără spaţiu.

O altă ipoteză împotriva imposibilităţei existenţei obiective a spaţiului, e cuprins în aşa numitele antimonii ale criticei raţiune pure. O contrazicere care ne face să declarăm forma spaţială ca subiectivă, în antimonia dintre finit şi infinit. O mică porţiune finită se poate împărţi la infinit. Conchizând că un infinit mai mare decât altul e o imposibilitate.

Dacă am admite că spaţiul ar exista în realitate independentă de noi, cum acest spaţiu e infinit şi cantitativ n'ar putea exista nimic care să nu fie în spaţiu. Apoi cine nu ştie că există realităţi ce nu există în spaţiu. Exemplu: actele sufleteşti. Dacă realităţile ar fi în spaţiu, n'ar fi aşa de greu de găsit esenţa realităţilor după cum se relevă de toate ştiinţele. Avem în materie forţa ce-i în afară de spaţiu. Dacă spaţiul ar fi real, ar fi imposibil să se lămurească acţiunea reciprocă dintre spaţiuni şi corpuri.

Câtă vreme esenţa lucrurilor nu-i în spaţiu, forma spaţială e numai în percepţie, putem să ne închipuim înrâurirea dela ne spaţial la nespaţial.

Intrucât lucrurile nu-s în spaţiu, nu se pot înrâuri mai uşor. Fără îndoială aceiace e distanţat în spaţiu chiar în lumea realităţilor trebue să fie separate. Nu tot ce-i în afară de spaţiu trebue cu necesitate să apară în formă spaţială. Exemple avem: fenomenele de contact, de presimţire. Şi aceste fenomene îşi caută un fel de explicare prin această teorie a idealităţei. Aceasta ne face să bănuim un raport care în spaţiu nu se poate întemeia. Deci teoria idealităţei împlineşte deocamdată rolul de explicare a fenomenelor până acum neexplicabile.

* * *

Am expus argumentele principale cu privire la problema spaţiului, conchizând la idealitatea lui.

Să analizăm acum chestia idealităţei timpului.

Timpul este şi el o formă subiectivă de percepere a lucrurilor.

Spaţiul era o formă ce nu aparţinea tuturor realităţilor cunoscute de noi cum sunt actele sufleteşti.

Există realităţi fără spaţiu, nu există însă în cuprinsul perceperilor nici o realitate fără forma timpului. Evident de aici rezultă o imposibilitate radicală să ne închipuim ceva fără timp.

Dacă presupunem că lucrurile neatârnate de noi nu sunt în timp, abizul dintre lumea reprezentaţiilor şi lucrul în sine e mai prăpăstios decât atunci când postulăm idealitatea spaţială. Inchipuiţi-vă că ceiace la noi se prezintă în forma timpului, s'ar petrece în acelaş timp. De pildă naşterea şi moartea. Pentru ca să demonstrezi idealitatea spaţiului, parcă eşti sugestionat să admiţi şi pe aceia a idealităţei timpului.

Insă există o deosebire, aceia că, unităţile spaţiale se găsesc deodată, unităţile timpului succesiv.

Continuitatea spaţiului şi timpului sunt continui.

Omogeneitatea nu există.

Infinitatea, are un spaţiu infinit în trei dimensiuni, timpul în una.

Voi începe cu dovedirea apriorităţei timpului.

In favoarea apriorităţei timpului se poate aminti acea variabilitate de aprecieri a timpului.

E ştiut că fiecare om nu apreciază timpul la fel.

Va să zică, timpul acesta prin faptul că la un moment îl socotim un fel şi apoi altfel, e o dovadă că n'avem a face c'un timp obiectiv care ar curge în mod egal, ale cărui unde nu şi-ar mări niciodată viteza. S'au făcut experienţe dovedindu-se ştiinţificeşte că timpul nu curge la fel pe fiecare speţă animală. Iuţeala timpului atârnă de a pulsului şi de un act de senzaţie.

Cu cât o senzaţie se realizează mai curând, putem avea mai multe senzaţii şi timpul curge mai încet, şi cu cât senzaţiile se realizează mai încet, timpul curge mai iute.

Cu cât ai mai multe senzaţii, timpul pare mai încet, pentru bunul cuvânt că dacă se produc senzaţiile repede, percepem toate nuanţele intermediare ale unui fenomen din natură.

Deducem că iuţeala timpului depinde de organismul psihofizic al individului şi nu poate fi vorba că percepi un timp obiectiv, căci atunci am percepe un timp constant pentru toate speţele.

Apelând la argumentele kantiene, am avea:

Primul e acelaşi ca şi la spaţiu.

Nu ar fi cu putinţă să percepem o succesiune a fenomenelor, fără să avem forma apriorică a timpului.

Al doilea argument, ar fi că putem să ne închipuim că au dispărut fenomenele ce curg în timp, dar nu dispare timpul. Putem goni toate, dar timpul va continua să curgă. Putem să ne închipuim că lumea are o origină, dar ce-a fost înainte de lume a fost timp, chiar dacă s'ar opri fenomenele naturei, asta n'ar însemna suprimarea timpului.

Al treilea argument, ar fi continuitatea şi infinitatea. Cum ar fi posibil ca ideia de timp să fie scoasă din cuprinsul experienţei limitate. Mai mult, sunt fenomene ce te fac să crezi că timpul nu merge la infinit într'o direcţie, ci circular.

Mai rămâne ca ultim argument, siguranţa mecanică în forma ei ideală.

Aprioritatea însă nu atinge în mod fatal idealitatea.

Până acum am arătat că timpul perceput de noi e subiectiv.

Poate că există şi timp obiectiv, după cum vrea realităţile transcendentale.

Aceleaşi motive ce au pledat contra realităţei spaţiului, vorbesc şi contra timpului.

Schopenhauer zicea: „Sunt precedat de un timp infinit".

Atunci e un timp peste care nu putem să ne închipuim nimic. Şi cum se face că nu s'a întâmplat în timpul acesta toate posibilităţile, tot ce se va întâmpla de azi înainte.

Iată o contradicţie fundamentală în această formă a timpului exprimată în forma cea mai concretă a ei.

Toate aceste argumentări arată că idealitatea timpului e mai probabilă ca realitatea lui.

Faptul necesităţei de succesiune în cuprinsul perceperilor noastre, ne face să postulăm că şi dincolo de conştiinţa noastră e o ordine fixă care corespunde ordinei timpului. Incontestabil că tot ce se va petrece în viitor există şi azi în forma potenţială, embrionară.

Apoi se poate zice că ceiace e potenţial în lumea perceperilor noastre trebue să fie real undeva în lumea lucrului în sine. Dacă e aşa, tot ce va exista de aci înainte într'o lume transcedentală, trebue să existe în o formă dată, deci acolo nu-i timp, ci staţionare, şi timpul e numai o formă a conştiinţei mele. Dealmintrelea trebue să remarcăm că şi aici se găsesc fenomene stranii cari nu pot fi explicate decât prin concepţia idealităţei timpului.

Asupra principiului cauzalităţei, s'au emis diferite păreri, care se pot reduce la două păreri fundamentale:

1) *Teoria Empiristă,* care afirmă că orice fenomen trebue să aibă o cauză şi că acest principiu fundamental trebue scos din experienţă.

2) *Teoria Apriorismului,* care pretinde că acest principiu nu-i scos din experienţă, ci în cel mai rău caz conţine în el o bază apriorică înăscută.

Pentru a stabili aprioritatea ideei de cauzalitate nu-i mijloc mai direct şi sigur decât să luăm ca punct de plecare, doctrina care combate acest principiu.

Hume arată că din experienţă nu putem scoate ideia de cauză. In experienţă ne sunt date fenomenele unele după altele, însă aceasta nu ne face să vedem cum ies unele din altele. Nu vom putea surprinde acea legătură subtilă care să lege cauza cu efectul. Această legătură nu se poate găsi expermental. Ceeace poţi să vezi e numai succesiunea. Deci principiul de cauzalitate nu-i scos din experienţă.

Cu această mărturisire preliminară, Hume era de părere că principiul cauzalităţei e scos tot pe cale empiristă.

Observând în natură succesiunile regulate şi succesiunile neregulate, observăm că unul şi acelaş fenomen e urmat constant de unul şi acelaş fenomen. Deci sunt unele fenomene regulate şi altele variabile. Ori ideia de cauză e scoasă tocmai din această observare, neputând fi scoase expermental niciodată.

E uşor de combătut această geneză găsită de Hume. Ce putem scoate prin abstracţie din succesiunea regulată a fenomenelor, decât ideia de regularitate şi nimic mai mult. Fără îndoială însă că această regularitate are ceva suspect în ea şi te face să te întrebi de ce nu se succede în mod regulat. E un motiv aprioric al minţii. Dar explicarea lui Hume mai conţine un mic fragment, ce ne face să vedem că un fenomen atrage pe altul: e obişnuinta asociaţiilor noastre care ne obligă să aşteptăm îndată ce apare un fenomen să apară şi celălalt. Şi aceastǎ explicare e factice. Mill explică infinitatea spaţiului şi a timpului pe calea aceasta.

Dacă însă la spaţiu şi la timp această explicare asociativă era insuficientă, cu atât mai insuficientă e la cauzalitate.

Dacă teoria empiristă a principiului cauzalităţei e neîndestulătoare, rămâne ca singură soluţie să admitem că în conţinutul acestui principiu e o bază apriorică.

Fără îndoială, se poate aduce următoarea obiecţie: Cum se face că de acest principiu aprioric omul capătă cunoştinţe aşa de târziu. Fără îndoială, la Timp şi Spaţiu obiecţia avea mai mică putere, fireşte şi acolo axiomele geometrice înăscute nu se relevă instantaneu ci treptat, dar omul are conştiinţă de ele imediat ce s'au născut.

Această afirmare e greşită. Confuzia între *principiul cauzalităţei* şi *legea naturală.*

Nevoia de a explica fenomenul în mod natural, fără intervenţia suprasensibilului, e ceva târziu.

Dar nevoia de aţi explica printr'o cauză orice s'ar întâmpla e ceva instantaneu. Miracolul e o excludere a principiului cauzalităţei.

Faptul că omenirea şi individul la început admit uşor explicarea supranaturală, nu dovedeşte lipsa de conştiinţă a acestui principiu, ci numai că nu s'a ridicat până la faptul de a admite legea naturală. Deci din obiecţia empiristă nu rămâne nimic.

Ar mai fi de adăugat un argument pentru aprioritatea acestui principiu, că în anume domenii oamenii admit că se pot întâmpla fenomene fără cauză hotărîtă, anume actele sufleteşti, care sunt libere. Nu s'a crezut însă niciodată serios în libertatea actelor de voinţă şi ca dovadă e responsabilitatea omului pentru actele lui.

Pe ce măsură e omul mai responsabil de un act, decât pe măsura în care acel act e isvorît din însuşirile cele mai permanente ale sufletului său.

Dacă ar fi exact acel liber arbitru, n'ar fi aşa de întinsă ideia de responsabilitate, care presupune admiterea unui determinism între un act sufletesc şi o cauză. Deci şi această obiecţie cade.

Odată principiul cauzalităţei admis, cu dată, urmărind cum a putut izvorî din el ideia de lege naturală prin dezvoltare, şi ideia equivalenţei cantitative între cauză şi efect.

Principiul cauzalităţei afirmă că nu există schimbare fără cauză. In ipoteza că un fenomen *a* produce azi pe *b* şi mâine pe *c*, înseamnă că s'a produs o schimbare fără cauză. Deci din principiul cauzalităţei derivă: aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte.

Ar părea normală această succesiune a fenomenelor din principiul cauzalităţei, dar nu şi contrarul.

In cursul experienţelor noastre s'a constatat oarecare regularitate în succesiune, mintea omenească s'a îndrumat spre ideia de lege naturală. Ceeace e constant, e natural, firesc. Intervenirile miraculosului sunt izolate, unice, căci îndată ce capătă regularitate sunt încorporate în legea naturală. Această lege nu s'a întocmit numai pe baza acestei consecinţi, ci ştiinţa a stabilit-o, când s'a găsit în stăpânirea principiului de echivalenţă cantitativă între cauză şi efect (constanţa energiei). Acest principiu a fost explicat în diferite moduri.

Unii au pretins că-i scos din experienţă. Alţii că are bază apriorică (principiul identităţei), care te obligă la această identitate cantitativă. (Höffding). Dar acest principiu al echivalenţei cantitative derivă tot din acel al cauzalităţii.

Erhart pretinde şi el acelaşi lucru, că dacă avem alt efect, trebue să avem şi o altă cauză, căci schimbarea s'ar produce fără cauză. Explicarea e defectoasă, pentrucă de aici urmează că un fenomen cantitativ dublu, să aibă o cauză cantitativă dublă, însă egalitatea cantitativă între cauză şi efect nu se vede. Ajunşi aci, s'ar putea înfăptui ideia legei naturale. Nu poate fi vorba de egalitate cantitativă decât între o cauză şi între un efect natural.

După cum am văzut baza acestui principiu, rămâne să ne punem a doua întrebare fundamentală: care-i limita de aplicabilitate a acestui principiu? Dacă acest principiu aprioric e ideal sau real, dacă are aplicabilitate numai în cuprinsul conştiinţei noastre, dacă nu admite aplicabilitatea în lumea transcedentală, dacă putem admite o astfel de lume, şi dacă nu e mai bine să rămânem în cuprinsul conştiinţei noastre.

Din apriorismul acestui principiu nu derivă idealitatea lui. Procedura de analiză a elementelor date nu poate fi decât următoarea: Să considerăm perceperile întâi obiective şi apoi să le dezbărăm de acele ce par subiective, cum am făcut la spaţiu şi timp. La principiul cauzalităţei după ce am despoiat fenomenele crezute obiective de acele două mari aspecte, e drept să le despoem şi de forma cauzalităţii socotind-o ca un adaos al conştiinţei noastre. Din capul locului trebue să observăm enorma deosebire. Spaţiul şi Timpul fiind indiferente sub aceste raporturi. Tot aşa stă şi cu principiul cauzalităţii. Oare acesta să fie proectat de subiectivitatea noastră?

Noi credem că acest principiu e călăuzit a arăta că lucrurile derivă unele din altele, deci ceva deosebit de celelalte. Şi că orice ipoteză îşi afirmă valabilitatea în măsura în care explică fenomenele ce-s chemate a fi explicate. Apoi refuzul de a admite că orice reprezentare are o cauză transcendentală, lasă neexplicate o serie de fapte. De pildă, senzaţiile. Dacă principiul de cauzalitate ar avea menirea să lege senzaţiile în ordinea cronologică, ar urma că senzaţiile să derive unele din altele în ordinea în care apar, ceiace e o imposibilitate. Pentruce percep întâi o senzaţie şi alta mai târziu, pentrucă avem în afară din noi două excitaţii ce le-am produs, legate de firul invizibil transcendental. Dacă senzaţiile nu-s trezite de dincolo de conştiinţă, ele izvorăsc din subiectivitatea mea.

Nu se poate admite idealitatea principiului de cauzalitate, fără a admite idealitatea întregului cuprins al lumei perceperilor.

Intreaga lume vine din conştiinţa mea ca Timpul şi Spaţiul. Dacă ar fi adevărată afirmaţia că nu se poate concepe raportul de cauzalitate decât în timp, admiţând idealitatea timpului, trebue să admiţi şi pe aceia a cauzalităţei.

Intrebarea lui Piron, dacă cauza se produce înainte sau odată cu efectul, a căpătat răspunsul că dacă cauza ar fi anterioară n'ar putea produce efectul. O realitate devine cauză din momentul când produce efect. Deci însuşirea de cauză a unui fenomen e producerea efectului. Deci şi multaneitatea cauzei şi efectului e cerută şi a fost reluată de mulţi şi, în Mill găsim afirmarea că sunt cauze anterioare şi altele simultane (încălzirea şi dilatarea). In ceeace priveşte succesiunea între cauză şi efect, nu putem admite decât cauza anterioară efectului. Nu atât din punct de vedere empiric, ci din cauză că având forma apriorică a timpului, noi nu ne-am putea reprezenta ceva decât sub forma de succesiune, şi această formă te obligă să admiţi cauza anterioară. Nu putem admite simultaneitatea, căci ar urma simultaneitatea lumei întregi, dar din punct de vedere raţional, problema simultaneităţei rămâne în picioare. Nu poate fi vorba de o cauză anterioară efectului. Cauza devine atare când produce efectul.

Wundt o recunoaşte. Faptul că Socrates a murit, e simultan cu concluzia că toţi oamenii sunt muritori.

Infine, un ultim argument ar fi că principiul de cauzalitate nu se poate explica fără transcendenţă. Am afirmat că principiul cauzalităţei are bază apriorică, dar nu în senzul cum pretinde Kant, care zice că orice fenomen produs are cauză un alt fenomen anterior. Expermental da, însă aprioristic e principiul că orice realitate are nevoe de o raţiune suficientă, independent **de raportul de timp şi spaţiu.**

In afirmarea kantiană, avem o nouă dovadă că mărginind căutarea unei raţiuni suficiente numai în cuprinsul lumei noastre, dăm de o ipoteză ce nu se poate susţine, că lumea asta ar fi condiţionată de altceva transcendental. Suntem liberi să aplicăm principiul raţiunei suficiente, care nu poate fi îngrădit astfel. Ideia de D-zeu izvorăşte din aplicarea legitimă a principiului raţiunei suficiente faţă de contemplarea lumei văzute.

Eminescu are marele merit de a fi concentrat în câteva pagini, întreaga problemă ce se referă la spaţiu, timp şi cauzalitate. E un mare merit în filozofie de a putea concentra materialul, înlăturând balastul nefolositor. Eminescu s'a călăuzit de Kant, care după cum spunea dânsul: „are puterea de sugestiune şi de călăuzire chiar pentru începătorii cari vor să gândească. Kant e un prieten, şi în acelaşi timp un bun profesor „pe care îl recomand tuturora. E biblia filozofilor. Ca şi în „biblia creştinilor, scrisă pentru mulţime, tot aşa veţi găsi şi'n „Kant adevăruri pe placul şi înţelesul tuturora. Nu vă îngroziţi „când îl luaţi în mână, căci adâncimile de cugetare la dânsul „au orizonturi clare de primăvară, care te chiamă spre înţelegerea lumei...".

In literatura filozofică modernă s'a căutat să se interpreteze altfel spaţiul, timpul şi cauzalitatea, ajungându-se la concluzia că experienţa rezultată din idee, are ca bază raţiunea apriorică. Că ideile ce le avem în noi, sunt şi'n afară de noi. Că spaţiu şi ideal nu există decât în noi. Spaţiul e aprioric. Infine o serie de noi ipoteze susţinute de Wundt până la Bergson.

Eminescu era de actualitate pe vremea sa, căci argumentările susţinute de dânsul erau bine apreciate şi formau chiar puncte noi de reper în domeniul speculaţiunilor filozofice.

Astăzi, au pierdut din frăgezimea lor, rămânând numai ca pagini pioase pentru închegarea personalităţii lui de cugetător.

OCTAV MINAR

POEZII

de Victor Eftimiu

E primăvară! Vino, privighetorilor
Să le-ascultăm concertul în nai şi piculină...
Melancolia dulce a cântecului lor
Pe suflet ne va pune durerilor surdină...

Atâta dor de tine în pieptul meu s'a strâns,
Că' n noaptea fermecată când îmi vei fi aproape,
Culcat pe mâna-ţi albă voi isbucni în plâns, —

Şi poate vei pricepe că 'n tremurul de pleoape,
În lacrimile mele, în plânsul meu nebun,
S'ascunde dulcea vorbă ce nu 'ndrăznesc s'o spun!

VÂNTULUI

O, tu ce faci pădurile să cânte
In ritmul epopeelor bătrâne, —
Tu vara treci şăgalnic, fără frâne,
Şi cântecul îl faci să ţi s'avânte...

Când norii vin şi codrul gol rămâne
In glasul tău pornesc să se frământe
Preludii vagi ce mor încet, înfrânte.
Căci tu le ţii, abia de pot să 'ngâne...

Acum e frig. Dă-ţi drumul. Te coboară!
Hei, vino printre brazi ce 'ncep să sune?
M'ai ascultat.. Pădurea se 'nfioară...

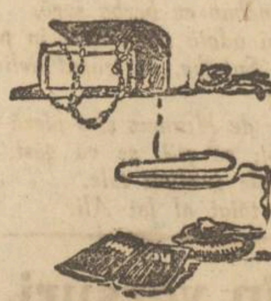
Acorduri lungi, sălbatice, nebune,
Se rup din brazi, ca dintr'o liră... sboară...
Iar tu îmi pari Homer cântând pe strune...

MOARTEA POETULUI

Din văzduh, pe temple moarte, început-a să se cearnă
In buchete răsfirate, floarea nopţilor de iarnă.
Miezul nopţii. Viscoleşte. Nu e nimeni prin cetate...
Doar un orb bătrân şi gârbov pe la porţi închise bate:
Glasul lui, purtat de vânturi, ca un fulg rătăcitor
Se topeşte în noianul fulgilor ce cad şi mor...
Nu-i deschide nimeni. Orbul părăsit de vlaga vieţii
Se împiedică, se scoală pipăind uşor, pereţii,
Mâna-i tremură pe coarde şi din unghii 'nsângerate
Un acord uşor de liră aiurând uşor, se sbate —
E 'n zadar! Căci în noianul fulgilor ce cad şi mor
Glasul lirei se topeşte ca un fulg rătăcitor.
O, ce frig, ce frig! Şi-atâta e de cald acum prin case!
Cei bogaţi petrec şi nu vor la căminul lor să-l lase!
In zadar se roagă orbul pe la porţile închise
Să le cânte rapsodia lui Achile şi Ulyse!
O! aedul cel din urmă şi rapsodul cel dintâi

Va muri uitat pe drumuri şi cu lira căpătâi...
Şi s'apropie. Inlături! Noaptea pare-o epopee
Lungă... lungă... nesfârşită. Vântu-i biciul lui Neptun
Care-i sfâşie obrajii tot mai aprig, mai nebun;
Fulgii par un roiu sălbatec răzvrătiri de mari albine
Care zumzăie şi-nţeapă... Şi cum ziua nu mai vine
Şi cum nimeni nu-i deschide, cade bietul cerşetor,
Vântul tace. Iar zăpada îl acoperă uşor,
. . . .
Noaptea scade. Trecătorii lâng'o poartă încuiată
Au găsit, în zori de ziuă, un moşneag ucis de ger—
Gura-i sta, parcă să ceară, mâna lui era 'ngheţată
Iar pe lira-i fără coarde scria: „Lira lui Homer"!...

Victor Eftimiu

Opere şi vieţi nedreptăţite

Ioan Păun

de BA[illegible]BU LĂTĂREA[illegible]U

III

In fruntea ediţiei din 1893 a volumului „Versuri şi proză" de Ioan Păun, se află — ca o precuvântare la opera poetului — următoarele versuri publicate în **„Arhiva"**, organul Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi:

Visurile, ce-aşa dulce m'au durut, de mult s'au stâns
Cum se stânge-o tânguire în amurgul unui plâns.
Iar pe pajiştea lor mândră acum spornic înfloreşte
Doar pustiul unei toamne, care nu se mai sfârşeşte.
Şi ce sarbăd mi-i cuvântul, de când sufletul meu poartă
Strai ţesut la umbra grijei, — plâns urzit de-o viaţă moartă...

Ah, de s'ar întoarce vremea şi de-ar fi să vii tu, tată,
Cu blândeţea sărutării să mă mai desmierzi odată,
Să-şi mai tremure nădejdea zarea-i dulce, iar lumina
Ei să soarbă cuta umbrei, aşternută pe ruina
Bieţei mele vieţi... Şi iarăşi gândurile să mă doară
Cu-a lor tristă tânguire şi blajină şi amară...
Să suspin, să plâng în tihnă ca în vremurile cele
Când era inima-mi plină de iubire şi de jele.

Elegia aceasta — întitulată „Păreri de rău" — e o poezie **doveditoare.** Ea îţi arată alcătuirea fiinţei sufleteşti a poetului, deosebita lui, pronunţata lui înclinare spre melancolie, spre auto-întristare. De obicei când omul se întoarnă cu mintea către propriul său trecut, îl prinde un dor de copilăria sburdalnică, plină de „zbenghiuri" şi de voie bună, ori de tinereţea purtătoare de nădejdi depline. Lui Păun însă îi e dor de **„visurile** ce **aşa dulce** l'au **durut"**, de desmierdările — blajine — cu graiul şi cu sărutul, de sfioasele termurări, de zările discrete care impresioară, de vrăjile nedesluşite şi triste, de acele jeli cari se furişează în suflete odată cu albastrele raze de noroc.

Şi, făcând această caracterizare, mă slujesc, în bună parte tot de vocabularul lui Pincio.

* * *

Poveştile lui nu se spun. Ele se **şoptesc.** Dânsele **nu** sunt spăimântătoare. Sunt **dulci.** Rolurile — şi cele de căpetenie şi cele secundare — în aceste micuţe poeme fantastice nu le joacă „balaurii şi aspidele veninoase şi vasiliscul cel cu ochi fermecători, vidrele cu câte două zeci şi patru de capete şi altă mulţime nenumărată de gângănii cu gurile căscate" (1). Şi **Feţii frumoşi** din poveştile sale nu sunt pedepsitori şi în ajunul nunţilor **nu** s'ar gândi să lege babe păcătoase de cozile unor rânchezitori sirepi.

Sunt Feţi frumoşi de o rară blândeţe, şi sunt plăpânzi, cuviincioşi, tainici şi trişti ca şi poetul.

Iar cei cari istorisesc poveştile acestea, nu se întâmplă să fie moşnegi, pâcâitori din lulea ori cari zmulg din mintea şi din amintirile lor întâmplări miraculoase şi grozave, iar din fluerul lor „cântece sculăţele, să joci până să asude podelile şi să-ţi sară tălpile dela ciobote cu călcâie cu tot".

Povestitorii lui Păun sunt doi copii, numai milostenie şi sensibilitate, din cei cari în ceruri, în societatea îngerilor, ar ocupa scara imediat după arhangheli, — ar fi în rândul heruvimilor.

Făt-frumos din lacrimi creşti
Şi te-abate pe la noi; —
Şi-i îmbată pe-amândoi
Şoapta dulcilor poveşti.

Făt-frumos în lume-i dus —
Şi-a lăsat pe urma lui:
Paloş sclipitor în cui, —
Flori pe poliţa de sus.

Floarea albă-a sângerat,
Paloşul rugin'a prins...
Făt-frumos căzu învins
Pentru fata de 'mpărat.

Şi-amândoi în umbră plâng:
Fata plânge pe băiet,
El — voinicul — plânge 'ncet
Şi mânuţele îşi frâng.

* * *

Şi celelalte personagii ale micilor lui poeme lirice şi ale schiţelor sale sunt întocmite din acelaş „aluat sufletesc" din care e construit poetul.

Iată **cobzarul** ale cărui „cântece s'au stâns" **şi care**

Drag ne-a fost el tuturora.

Iat-o pe **Ofelia** (din sextinele în cari au încăput versuri întregi dintr'o poezie, cu acelaş subiect, a lui Eduard Gruber, publicată în **Contemporanul** în 1894). Copila aceasta — de a cărei milă cântă păsările şi cântă apele —

Aiurând în păr presară
Mândre flori de primăvară;
Şi 'n blajina ei visare,
Se priveşte 'nfiorată
In oglinda apei clare,
Iar din păru-i cade-o floare.

Iată-l şi pe **bătrânul muzicant,** care cată la florile ce se bucură de viaţa lor, şi le vorbeşte în amintirea **unei idile.** Dar **cum** cată la flori? **Mângâios.** Şi cum simţesc ele plăcerea de-a trăi? **în tihnă.** Ce fel de viaţă duc? **Singuratecă,** de sigur. Iar bătrânul le vorbeşte **încetinel,** de oarece idila, în aducerea aminte a căreia îi vorbeşte, e **dulce** şi **îndepărtată.**

* * *

Cu diferenţele uşoare ale vârstei şi îndeletnicirilor lor, — ni se înfăţişează astfel:

Moş Iordan curierul, care „grămădeşte pe câte un particular mai naiv şi-i face un curs de telegraf şi poştă", Iordan şi prietenul său, căluţul, care nechează **încet** şi ronţăe poala de fân pe care i-o dă moşneagul lăsat pe drumuri, de ocârmuire;

Mărian şi Mărioara cari „în visarea unui cântec", rătăcesc o vară întreagă;

Gheorghe Vălăjelu, cel sfios şi blajin, cu mintea „plină de poveşti" şi cu sufletul „atât de **limpede** şi **înduioşat"**;

Tatăl lui Păun, muribundul, cu vorba ostenită, domoală. In suflarea lui **uşoară,** „ca o pâlpâire **înecată** de flacăre ce moare" dânsul pare că şi-ar **desmierda** pe ai săi, „atât de blând, atât de dulce, atât de **molcom"**.

Şi **bietul Gheorghe,** devenit epileptic în urma unei feste jucate de prietenii săi, şi căruia — reflectează poetul — „ce bine i-ar fi prins o vorbă bună, o mângăiere spusă în **treacăt,** o şoaptă măcar, — numai o **şoaptă prietenoasă"**.

Şi **şcolarul în vacanţă,** care soarbe din bobiţele de struguri, gustoase şi pline şi dulci, şi lasă **a lene** să-l fure povestea cerului albastru printre foile galbene şi rare".

Şi sânt apoi

Fricoşii

din acea minune de poezie care a pătruns până şi in unele cărţi din şcolile primare:

Plecat-au toţi de-acasă şi's singur cu Grivei
Dar mie nu mi'i frică, — de ce să'mi fie frică
Nu'i nici o crăpătură şi'i uşa încuiată...
Doar lampa mi se pare, că prea e mititică;
In sara asta parcă e mai întunecată...
Şi Gheorghe'i dus pe vale... Cum stăm de singurei!

Acel Gheorghe de care-i vorba aici, e Gheorghe Vătăjelul — am pomenit adineaori de dânsul. Păun îi consacră o schiţă în care zice:

„Mintea lui e plină de poveşti, pe care mi le spune seara, până târziu, până ce picur de somn în şoapta lor tot mai uşoară... Şi erau frumoase poveştile lui Gheorghe... El însuşi le gustă, când mi le spunea, ca şi cum el însuşi le auzea pentru întâia oară. Şi nu era poveşte, în care să nu amintească de singurătatea codrilor bătrâni şi uriaşi, ce zi şi noapte cântă, — prin cari numai Făt-frumos putea trece, că era voinic şi tânăr, **iar codrii îl iubeau.** Şi numai în preajma lui îşi dădeau crengile într'o parte şi'i deschideau **cărare de lumină albastră...** Incolo umbră şi întunerec peste tot... Aşa era pe atunci... Iar Cosinzenele din poveştile sale erau toate bălai, cu părul gălbui, ca floarea ierbei din răzoare, — cu obrajii albi şi cu ochii albaştri, ce cătau aşa de dulce, că'ţi venea să'i săruţi... Aşa, pe semne, îi plăceau lui fetele!..."

Revenim la „Fricoşii" noştri:

Dar Gheorghe vine 'ndată, nu mai dormi, Grivei!
Că nu s'a dus departe şi trebue să vie.
Că el acum se 'ntoarce, dar vine 'ncet, pe jos,
Unde'i zăpada mare, — aşa mi-a spus el mie.
Şi-o să ne spue basmul, ştii, basmul cel duios,
Cu făt-frumos voinicul şi doisprezece zmei...

Dar ce te uiţi spre uşă, ţi'i frică, măi, Grivei?
Se sgâţină fereastra, — de ger pocneşte uşa,
Şi tu ciuleşti urechea, — te sperii de nemica...
E vântul... Uit'e'n vatră, cum svântură cenuşa
Şi pentru-atâta lucru să te cuprindă frica?
Iar dacă tot ţi'i teamă, vin ici sub ochii mei...

* * *

Nu numai dânşii, dar şi cei cunoscuţi şi cu **alte** însuşiri de cât cu cele de blajinătate ori **numai** de blajinătate, apar de o extraordinară blândeţe, în scrisorile şi schiţele lui Pincio.

Eminescu — în scurtele răgazuri pe cari i le dă boala — calcă **„încet şi rar"**; îi place să rătăcească, în Botoşani, prin locuri părăsite; „se furişează în singurătatea aleelor din grădina Vârnav..., se pleacă de culege cărăbuşi, îi pune în palmă şi stă cu mâna întinsă pânăce ei îşi iau zborul".

Jean Volders, — unul din marii militanţi ai organizaţiunilor muncitoreşti din Belgia, un înfrânt şi el al teribilei boli: nebunia — se linişteşte la vorbele **mângâioase** ale soţiei sale"; adeseori „se înfundă în grădină şi lăsându-şi capul pe mâni plânge în amintirea zilelor scumpe de odinioară".

* * *

Şi nu numai oamenii, dar şi vietăţile celelalte — dobitoacele, păsările, arborii, florile — au ca dispoziţiuni ale sufletului: aleanul, fineţa, discreţiunea, frăgezimea, sfiala, subtilitatea, tot ce dă impresia de nelămurit şi de dat tristeţii şi visului.

Ciocârliilor „cât de frumos şi de dulce li-i graiul, când pierdute 'n gol albastru umplu bolta şi inima duioasă cu farmecul cântării lor". Până şi ciocârlanul cherchelit, departe de-a avea **une voix de rogomme** (voce răguşită, de beţivan), e o „duioasă păsăruică", cu cântecul „când mai sonor, când mai dulce; mai pierdut".

Dar **Ţipică?** E cânele lui Pincio, de pe vremea când acesta stătea în Brăila, la casa cu No. 74 din bulevardul Cuza. Şi cânele acesta reuşeşte să-l facă pe poet „prietenos, blajin şi visător".

D'apoi **vrăbiile?** Zburdălniciunile acestea, — aproape cele mai obraznice din tot păsăretul, — apar astfel la Păun: ciugulindu-se, numărându-şi penele, bătând din aripioare şi **„molcomind încet, ca într'o aiurire de vis îndepărtat".**

Păsările din ţinterim au „cântecul milos";

hulubiţele „îşi tremură aripa 'n zare"; una din ele, prinsă şi desmierdată, „gugue încet şi clipeşte vesel din ochii aurii";

Florile sânt de o drăgălăşenie şi gingăşie, la fel cu „stăpâna lor, ca şi mănuţa care le îngrijeşte şi caută de ele".

Şi între ierburi şi păsări e o împărtăşire sufletească; şi mirodenilor le răspund ciripiri şi gânguriri:

„Mireazme dulci de ierburi pornesc spre cuiburi calde
De unde uşor covoară un vis din mii de şoapte
Urzind un basm albastru..."

* * *

Forma în care-şi exteriorizează şi pe care-şi proiectează sufletul; cadrul în care se petrec faptele, sunt cu totul corespunzătoare temperamentului, firei lui. O aşa desăvârşită împăcare între cuprins, şi ceeace se chiamă **formă,** îţi dă impresia ori a unei fragede primitivităţi, ori a unei înaintate civilizaţiuni rafinate.

Primăvara lui Păun nu e primăvara lui Codreanu, acea splendidă peţitoare care

Cu 'ndemnul veşnicei vieţi
Iţi leagă fluture cu floare
Şi leagă fete cu băeţi...

Ci e vremea când „tremură **liniştit** florile **albe"**; când codrul se scaldă

In tremurul vioaiei lumini, ce îl presoară

Toamna lui nu se 'nfăţişează ursuză, cu sloate şi lapoviţe, cu zdrenţe de nouri şi cu pâcle compacte. Frunzele **prind „să roşască"; auzul cerne „un ciripit stâns"**; acoperişul galben de foi poartă „spărturi albastre de lumină"; iar — în toiul căşlegilor de toamnă —

Năframe albe-atârnă la mândrele căpestre
Şi 'n preajmă viu răsună vioarele măestre.

Iarna lui Păun nu este acea vreme când

„Din Dunărea 'n Mamorniţa
Se vaicără jivorniţa".

Şi când:

E'n văzduh mânie albă — pribegire de vârtejuri
Şi chemări clocotitoare din o mie de gâlcejuri

Iarna lui Pincio este „pacea **uşoară** ce-o lasă fulgii albi şi moi în căderea lor înceată"; este „marea mişcătoare şi albă a fulguierii nesfârşite"; şi fulgul te atinge ca **tremurarea** unor gene.

Şi, cu toate că strofele lui Păun sânt vorbitoare prin ele înseşi, n'ar strica să le alăturăm cu ale altora.

Iată „Surghiunul" său:

Din nou la şcoală m'am întors
Sânt bietul iară în surgun...
La ceru-albastru cât mâhnit, —
Copil învins de-un dor nebun!

In van pe-o carte ochii 'mi port —
E grea povara slovei, când
Tot sufletul ţi l'a pătruns
Ispita dulce-a unui gând...

Ceaslov, eşti bun de căpătâi,
Să stau un ceas cu faţa 'n sus, —
In vis de dragoste cetind
Pe-albastra pagină de sus.

Să se compare cu Eminescu în:

Ameţit de limbe moarte, de planeţi, de colţul şcolii,
Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii.

Ce vastă traversare a spaţiilor şi vremurilor din partea celuia care a spus:

Invaţă-mă dar vorba de care tu să tremuri.
Semănător de stele şi 'ncepător de vremuri!

Ce somptuozitate în rimele, cu prodigioase şi splendide împerecheri morganatice: cuvinte „de rând" cari se aliază cu nobleţa verbului:

De pildă

care rimează cu **Clotildă.**

Şi ce fel de Clotildă? **Trandafirie** şi **sălbatecă.**

Şi de altă parte câtă simplitate, duioşie, discreţiune şi fineţe la „suighiunitul" lui Păun.

Exilatul acesta — copilandru mihăilenean nevoit să se smulgă dela ai săi, ca să dea, la Pomârla ori la Botoşani, de profesori cari ţin „morţiş la iadul negru şi întunecat al cifrelor" — aminteşte pe acei martiri ai „primei singurătăţi" pe cari îi descrie Sully Prud'homme:

Oh! la leçon qui n'est pas sue
Le devoir qui n'est pas fini!
Une réprimande reçue!
Le déshonneur d'être puni!

Ils songent qu'ils dormaient naguères
Douillettement ensevelis
Dans les berceaux, et que les mères
Les prenaient parfois dans leurs lits...

Cuvintele cari abundă în opera lui sunt: blajin, încet, molcom, alintat, drag, dulce, tremur, înduioşare, împresoară, zâmbet, albastru, licărire, zare, aripă, vis, strecoară, suspin; linişte; argintiu, nedesluşit, trestie, tihnă, taină, freamăt, mireazmă, cuib, farmec, miros, resfrâns, flutură, stuf, închipuire, încovoiet, picură, cerne...

Ceeace a făcut pe doi din biografii şi recenzenţii pe cari George Diamandi nu i-a citat în a doua ediţie a operelor lui Păun (editura revistei „Democraţia Română", Bucureşti 1911), pe d-nii Iosif Nădejde în „Adevărul" şi în „România Muncitoare" şi dr. M. Căhănescu în „Curierul" din Botoşani (1904) să caracterizeze cam astfel pe poetul nostru:

Păun a scris în **ton minor** (Iosif Nădejde). Pincio îşi **filtrează** cuvintele (dr. Căhănescu).

Pentru exacta definire a unui stil la fel cu al lui Păun — a unui vocabular şi a unor fraze, atât de **diafane** — trebue recurs la graiul din poveşti.

Şi maestrul povestitor Creangă ne înlesneşte o atare definiţie, în unul din basmele lui:

„Furca cea minunată torcea singură fire de aur, **de mii de ori mai subţiri ca părul din cap".**

Acea furcă — de bună seamă — a tors şi graiul şi scrisul lui Păun.

(1) Creangă.

TRADUCERE

de Ion Sân Giorgiu

Arno Holz

Frumoasă, verde iarbă moale...
Stau lungit în ea
In mijlocul bulbucilor.

Deasupra mea
Cerul
cald;
un alb depărtat, tremurător
care-mi închide ochii încet,
încet de tot

Aer care adie... Zumzăit uşor...

Acum simt departe
de toată lumea,
un roşu blând mă pătrunde tot
şi simt lămurit cu îmi curge soarele prin sînge
lung, lung.
Totul e cufundat... Numai eu
fericit.

Ion Sân Giorgiu

Imprimăvărare

Miroase-a început de primăvară...
Pe câmpurile desfundate, uăe,
Răsar sfioase ierburile crude.
Prind muguri noi pe ramuri să 'ncolţiască.
Imbălsămitul aer e limpede şi clar
Şi cerul pare-o o boltă de cleştar...
Din alba depărtare,
Mai întremat ca 'n alte dăţi,
Convalescentul soare
Lumina lui difuză şi-o 'mprăştie pe-ogoare...
In şirurile negre de forma unui V
Noi aşteptăm cocorii la orizont s'apară
Din clipă 'n clipă,
Căci aerul miroase a vânt de primăvară...

Ion Gane

Primăvară

S'a dus şi vremea umedă, tăcută
Când ploaia rece picura 'n fereastră
Când vântul prefăcut că le sărută
Mi-a smuls trei flori albastre dintr'o glastră

Azi ca prin vis... la poarta din grădină
Cireşii înfloriţi au nins cărarea
Iar măru 'nbătrânit acum se 'nclină
Cu plete albe scuturându-şi floarea.

Din nesfârşit coboară umbra serii
Lăsând pe boltă sus făclii aprinse
Cenuşa visurilor mele stinse
Renaşte 'n clarul roz al Primăverii.

Cuprinde pacea toată omenirea
Sub straşină doar două rândunele
Tot gângurind prin frunze de zorele
Slăvesc acum în limba lor iubirea.

George Nikita

Răsbunarea

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameşul)

Cu o măslină într'o ureche şi cu o enupere într'alta, calde şi dăscântate, jinduiam la **„Conţina mare"** învrăjbită de jucătorii casii; în încropeala velinţelor şi în îndemnul câştigului mănos. Gurguiaţi peste cărţile slinoase, presărate pe macatul încondeiat, ţinteam în mucavaua vecinului, aşii şi spatiii, trântind în pufneala învelitorii, chipurile triste şi înzilizite ale fanţilor cari pierduseră de mult, înfăţişarea omenească.

Şi gologanii mari de aramă, cu bisericile lustruite, treceau din mâna păgubaşului în aceia a câştigătorului, căliţi la focul înfrigurării jocului şi potoliţi apoi în fundul pungii de urmuz, sugrumată la mijloc, de gumelasticul care hotăra valoarea dintre ban şi ban. Cărţile se adunau în văgăunele săpate în aşternuturi, se înălţau apoi în mâinele jucătorilor, capetele încăciulate se înclinau şirete spre vecini, aşii şi spatiii se piteau, jegoşi în umbra pumnilor, conţina tânjea, înfrigurarea se încorda, banii zimbeau în colţuri, înălţându-şi din întunerecul patului, lucirile bisericilor, jocul oscila, nehotărât în încropeala aromitoare a iatacului, turburat când şi când de schincetul grunjului din candelă şi de trosnetul înăbuşit al sămânţei, rostogolită în ciocul scatiului de după sobă. Un ochi, încremenea pe platoşa unui fante îngândurat, al cărui buzdugan lucea mocnit în untura urmelor de deget, ţuţuiul unei căciuli se da grabnic pe spate; un gologan se ridica în sus, fulgera o clipă în dreptul căciulii, apoi se prăbuşea tăios, în purcoiul **„bancului".** Cărţile alergau din pumn în pumn, numărătoarea şopăia printre buzele învineţite de îngrijorare, **„punctele"** se rânduiau unile în ieroglifele socotitorului trase pocit pe ciobul de ardezie pitit sub genunchiul celui mai cu „greutate" dintre bătaşii jocului, socoteala se aşternea anevoioasă dar limpede, în gropile macatului, paralâcul se rostogolea vijelios în gumelasticul pungii câştigătorul, încălzit de mulţumire, dricuia patul, smulgând căciulele din capetele păgubiţilor, urlând pe după sobă, bătând toba în pântecul dulapului şi azmuţind scatiul din piroteala lui adâncă.

* * *

Printre căciulele doborâte la pământ a fost şi a mea. Toată bruma **„sorcovii"** am vărsat-o în văgăuna macatului; aşii şi spatiii Cărbunarului care aduna căciulele dupe capete, clătina soba, burduşea dulapul şi întărâta scatiul, îmi secerase crunt, la **„conţina mare"** toate lăscăile colindelor, îndârjind în sbeguiala lui scălămbăiată, revanşa păgubaşilor. Dar şi averea lor se prelinsese cu a mea, în abaua învingătorului, Intr'un timp, căciulile bătuţilor n'au îndreptat ploconite spre uşi, mucavalele unsuroase şi hrăpăreţe au alunecat hoţeşte, sub aşternut, biruitorul a rămas ţanţoş şi iscoditor în mijlocul iatacului. Şi scatiul mâhnit de obrăznicia culegătorului de firfirici, a piruit în burlanele sobii, improşcându-l cu pleada cânepii; şi-a îndreptat, înduioşat par'că de paguba mea, gămăliile ochilor lui pioşi, spre căciula mea învinsă, a suspinat în guşa lui de mătase, închiondorându-se spre hrăpăreţul care îşi bătea pieptul, în mijlocul macatului. Pasărea, amar înverşunată pe uzurpătorul averii mele, cerea **„răzbunare"!** Nasul ei de os, ţifnea cu îndârjire spre omul ciştigului, lăcrămând după dreptate. Şi înaripat de îndemnul revanşei care svâcnea în puful auriu din cuşca de după sobă, am hotărît cu omul cu căciula cea semeaţă, **„redobândirea"** pagubei. Scatiul a tresărit atunci înviorat, în zăbrelele puşcăriei lui, s'a frământat o breme în puful dogorit de sobă, şi s'a apropiat pripit de gratii, oferindu-mi viaţa într'un ciripit de superbă abnegaţie.

Amar de vreme am plimbot prin îngrămădirea pasărarilor, nevinovata pradă a sacrificiului, cerând bani în schimbul gingăşiei şi al fulgului de aur. Am răsnit, îndurerat, colivia cea tirană, care întemniţa neîndurătoare, sfiiciunea nevinovăţiei, în mâinele neguţătorului de suflete neprihănite. Iscariotul duioşiei, a spânzurat ofranda sfântă a fulgului candid, de cuiul magaziei, în care şedeau pitite stafiile sacrificării şi în şipcile căreia, gongăneau guşele de aur, în triumful înfrăţirei pribegiei.

Şi îndepărtându-mă obidit de penele de oniz răsticnite de pironul puşcăriei din potcovari, am mers să îngenunchi la picioarele omului **„Conţinei mari"**, trufia lui **Mamonă,** cu preţul superbei înduioşări şi al răzbunării captivului de după sobă!

SARMANUL KLOPSTOCK

Din cugetările lui Maeterlinck*

„Destinul lor voià desigur să fie oprimați și de oameni și de evenimente, oriunde ar fi mers," zice un autor, vorbind de eroii cărții lui. Astfel se întâmplă cu majoritatea oamenilor. Tot astfel se întâmplă și cu aceia, care n'au învățat să separe destinul lor exterior de destinul lor moral. Ei sunt asemenea râului mic și furtunatec pe care îl priviam într'o dimineață din vârful unei coline. Dibuind, zbătându-se, împedicându-se și șovăind fără încetare în fundul unei văi întunecoase, își căută drumul spre lacul cel mare, care dormià de cealaltă parte a pădurii, în liniștea dimineții. Aci, un cartier de bazalt îl silià să facă patru lungi cotituri, colo, erau rădăcinile unui arbore bătrân, mai departe încă simpla amintire a unui obstacol, acum dispărut, îl făceà să urce din nou spre izvor, agitându-se zadarnic, și-l îndepărtà la nesfârșit de scopul și fericirea lui. Dar, într'o altă direcție, și aproape perpendicular cu râulețul înnebunit, nenorocit și nefolositor, o putere superioară puterilor instinctelor făcuse peste câmp, printre pietrele rostogolite, prin pădurea supusă, un fel de canal lung, bine zidit, plin de verdeață, întinzându-se fără grije, pașnic, mergând, fără să șovăiască, cu pasul său liniștit și hotărât, din adâncimile unui alt izvor ascuns la orizont, spre acelaș lac luminos și liniștit. Aveam la picioarele mele imaginea celor două mari destine, oferite oamenilor. (§ VI)

* * *

Alături de cei care sunt oprimați de semenii lor și de evenimente, sunt alți oameni în care se găsește o putere înterioară, căreia i se supun nu numai oamenii, dar și evenimentele. Ei au cunoștiință de această putere, care nu e de altfel altceva decât un simțimânt de sine, care a știut să se desvolte dincolo de marginile conștiinței omenești obișnuite.

Nu ești singur cu tine, nu ești la adăpostul nestatorniciilor soartei, nu ești fericit și puternic decât în cetățuia conștiinței tale. Dealtfel, aceste lucruri s'au spus prea adeseori, pentru ca să ne oprim și noi asupra lor; voim numai să ne stabilim punctul de plecare. Un om nu înaintează, decât în măsura în care își mărește conștiința, și conștiința sa nu se mărește, decât în măsura in care el înaintează. Există aci o țesătură de schimburi admirabile; și după cum iubirea nu se poate săturà de iubire, orice conștiință nu se poate săturà de elevație de înălțare morală; deasemenea înălțarea morală nu se poate săturà de conștiință. (§ VII)

* * *

Dar acest sentiment de sine, astfel cum este inteles de obiceiu, se limitează prea adesea la cunoașterea defectelor și a calităților noastre. Din potrivă, el poate să se ridice la mistere infinit mai largi. A se cunoaște pe sine, nu înseamnă a se cunoaște numai atunci, când peste tot este liniște, ci și în prezent ca și în trecut. Oamenii de care vorbesc, nu posedă puterea lor mare, decât pentrucă se cunosc și în viitor. A avea cunoștință de sine, înseamnă pentru oamenii cei mari a avea cunoștință, până la un oarecare punct, de steaua sa, de destinul său. Ei cunosc o parte din viitorul lor, pentru că sunt o parte din acest viitor. Au încredere în ei, pentru că încă de astăzi cunosc ce vor deveni întâmplările zilei în sufletul lor. Intâmplarea în sine este apa pură, pe care ne-o varsă soarta și această apă n'are de obiceiu nici gust, nici culoare, nici parfum. Evenimentul zilei devine frumos sau trist, dulce sau amar, omorâtor sau dătător de viață după calitatea sufletului care îl culege. Se întâmplă fără încetare acelora care ne înconjură mii și mii de aventuri, care par poate încărcate de germenii eroismului, dar nimic eroic nu se vede după ce aventura a trecut. Dar Crist întâlnește în calea sa o ceată de copii, o femee adulteră sau o samariteancă, și de trei ori umanitatea se ridică la o înălțime dumnezeiască. (§ VIII)

* * *

Se pare, s'ar puteà zice, că nu se întâmplă oamenilor decât ceiace ei voiesc, ca să li se întâmple. N'avem, e drept, decât o înrâurire slabă asupra unui număr oarecare de întâmplări exterioare; dar avem o acțiune cu totul puternică asupra prefacerii, ce pot suferi în noi aceste întâmplări, adică asupra părții spirituale, care e partea luminoasă și nemuritoare a oricărui eveniment. Există mii și mii de oameni, în care această parte spirituală, care așteaptă să se nască din orice iubire, din orice nenorocire sau întâmplare a zilei, n'a putut să trăiască nici măcar o clipă; aceștia trec în viață ca sfărămăturile unei corăbii pe un fluviu. Există alții, în care această parte nemuritoare absoarbe totul; aceștia sunt asemenea unor insule pe mare, căci ei au găsit un punct fix, de unde poruncesc destinelor intime; și adevăratul destin este un destin intim. Pentru majoritatea oamenilor partea care le întunecă sau le luminează viața, e ceiace li se întâmplă; cât pentru aceia de care vorbesc, viața lor interioară luminează tot ceiace li se întâmplă. Dacă iubiți, nu această iubire este ceiace face parte din destinul vostru; conștiința voastră interioară, pe care o veți fi găsit în această iubire, este partea care vă va preface viața. Dacă cineva v'a trădat, nu această trădare e partea importantă; iertarea care a luat naștere în sufletul vostru, natura mai mult sau mai puțin obștească, mai mult sau mai puțin entuziastă, mai mult sau mai puțin cugetată a acestei iertări e ceiace va îndreptà existența voastră spre laturea mai pașnică și mai luminoasă a destinului și in cuprinsul căreia vă veți simți mai bine, decât atunci când ființa trădătoare v'ar fi rămas credincioasă. Dar dacă trădarea nu a sporit simplicitatea, încrederea mai înaltă și cuprinsul mai larg al iubirii, veți fi fost trădați în zadar și veți puteà spune, că nimic nu s'a întâmplat. (§ IX)

Să nu uităm, că nu ni se întâmplă nimic, care să nu fie de aceiaș natură cu firea noastră. Orice întâmplare petrecută, se înfățișază înaintea sufletului nostru sub forma gândirilor noastre obișnuite și niciun prilej de eroism nu s'a oferit aceluia care nu erà încă de mult un erou tăcut și obscur. Urcați muntele sau coborâți în sat, mergeți la capătul lumii sau plimbați-vă în jurul casii, nu vă veți întâlni decât pe voi înșivă pe drumurile soartei. Dacă Iuda iese în seara aceasta, el va întâlni pe Iuda și va aveà prilejul de a trădà, dar dacă Socrate deschide ușa casii, el va găsi pe Socrate adormit pe prag și va aveà prilejul să fie înțelept. Intâmplările rătăcesc în jurul nostru, după cum albinele care sunt gata de a roi, rătăcesc în jurul stupului. Ele așteaptă ca ideia-mamă să iasă în sfârșit din sufletul nostru; când aceasta a eșit, ele se grăbesc cu toate în jurul ei. Mințiți și minciunile vor alergà de peste tot; iubiți și mulțimea de întâmplări va fi învăluită în iubire. Se pare, că totul n'așteaptă decât un semnal interior; dacă sufletul nostru devine mai înțelept către seară, nenorocirea blestemată de el dimineața, devine și ea mai înțeleaptă. (§ X)

* * *

Nu se întâmplă niciodată evenimente mari interioare acelora care n'au făcut nimic, pentru ca să le chieme; și totuși cea mai mică întâmplare a vieții poartă în sine germenul unui mare eveniment. Dar aceste evenimente sunt sciavele justiției și fiecare om are partea pe care o merită. Noi devenim întocmai ceiace descoperim in bucuriile și nenorocirile care ni se întâmplă; nestatorniciile cele mai neașteptate ale soartei se obișnuesc să ia forma gândurilor noastre. Vestmintele, armele și podoabele distinului se găsesc în viața noastră interioară. Dacă Socrate și Tersit pierd de unicii lor fii în aceeaș zi, nenorocirea lui Socrate nu va fi asemenea cu nenorocirea lui Tersit. Chiar moartea, pe care o credem aceeaș peste tot, are alte obiceiuri, alte gesturi, alte lacrimi in casa celor buni, și altele în casa celor răi. S'ar puteà spune, că nenorocirea sau fericirea se purifică înainte de a bate la ușa celui înțelept, și își pogoară capul înainte de a intrà într'un suflet comun. (§ XI)

*) Culese din vol. „La pagesse et la destinée", 78-a mie. DCharpentier Paris 1922.

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călărași No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale — Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.

Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.

Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc [illegible] pte și orice produse patologice. React. Wasserman și Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice și anatomopatologice. Autovaccinuri și stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.

Instalațiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale

Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.

Orele de tratament 9–11 și 3–6 p. m.

Abonați-vă la vechea interesanta și mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială și de medicină populară

Sănătatea și Viața Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. București

SE BEA ȘAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

CRONICA SPORTIVA

O anchetă la Craiova

In treacăt pentru o zi prin Craiova, m'am gândit să culeg pentru cititorii „Dimineții" câteva date relative la mișcarea și desvoltarea sporturilor în capitala Olteniei.

Nu a fost tocmai ușor acest lucru, întrucât pe tărâmul sportiv se lucrează foarte mult în Craiova și cele 12 ore ale unei singure zile sunt neîndestulătoare pentru o integrală apreciere.

*

Sportul cel mai răspândit și aci ca peste tot la noi în țară, este foot-balul asociație.

Practicat pe o scară foarte întinsă, de un număr destul de mare de cluburi, calitatea foot-balului craiovean este relativ mulțumitoare și unele din echipele craiovene ar putea în mod onorabil lupta cu oricare club de categoria I-a din vechiul Regat.

Intâmplarea a făcut ca să pot asista la un „match" între una din cele mai strașnice echipe craiovene, acea a Soc. „Excelsior" și tânărul „team" al elevilor liceului militar din localitate.

Jocul a fost frumos. Deoparte și de alta am observat omogenitate la liniile de atac (mai ales „Excelsior") și o apărare cât se poate de solidă. Liniile de mijlocași, a „Excelsior"-ului în special, au servit însă prea puțin, și în mod cu totul neștiințific, înaintașii respectivi și s'au mărginit să practice îndeosebi un joc de apărare, joc *nereclamat de împrejurări.* Excepție face Lt. Fuhrmann, excelentul „half-centru" al „Excelsior"-ului.

Rezultatul de 8:1 pentru „Excelsior" se datorează în afară de vădita superioritate a învingătorului și lipsei de experiență și pricepere a portarului echipei militare.

Pe alt teren, acel al Soc. „Generala", a avut loc o întâlnire a altor două echipe de frunte: „Generala" și „Gladiator". Aceasta din urmă și-a înfrânt adversarul cu 2:1, după un joc foarte viu și frumos.

*

La Craiova există 3 terenuri de foot-ball, toate în stare rudimentară și numai cu greu practicabile.

Vreo „urmă" de atletism nu mi-a fost dat să văd, deși în programul tuturor Societăților figurează și exercițiile atletice.

Un alt sport care este în onoare la Craiova, este lawn-tennisul. Afară de două terenuri existente de multă vreme, Craiova a fost înzestrată recent de către „Cercul Sportiv Craiovean", cu 6 „courturi" noui, bine amenajate. Puse sub supravegherea unui specialist, aceste terenuri sunt cele mai frumoase din vechiul Regat.

Câteva din exibițiile la cari am asistat, mi-a dovedit că mulți dintre jucătorii craioveni, pentru un moment lipsiți de formă, posedă reale calități atletice și practică un joc plăcut și științific.

Atunci când rezerva în cari se țin tennismenii din provincie, va dispare, prezența Craiovenilor în competițiunile naționale de tennis va atârna greu în cumpănă și va prezinta un real pericol pentru camarazii lor din Capitală.

In treacăt voi releva încă o instalațiune sportivă și anume sala de arme și boxă a Soc. *Excelsior.*

O mare afluență în jurul „punching-balurilor" precum și cele câteva spade și florete cari în mod necontenit brăzdau atmosfera, mi-au dovedit că această sală este plină de viață și că crearea ei a corespuns unei adevărate necesități.

*

Și acum ca încheere trec la o altă chestiune, cu adevărat vitală pentru sportul Craiova, și anume zidirea „stadionului", a cărui piatră fundamentală s'a pus în anul trecut în prezența Alteței Sale Regale Principelui Moștenitor.

După spusele d-lui Balaban, președintele Comitetului Regional Oltenia, pe care l'am interpelat în această privință, sunt mulți sorți ca acest „stadion" pe jumătate instalat, să fie poate la toamnă pus la îndemâna sportsmenilor craioveni. O doresc din tot sufletul, căci de nu, viața sportivă nu va lua desvoltarea pe care o merită și la care râvnește atâta tineret.

*

Comitetul Regional de o parte și Soc. *Excelsior* de alta au hotărît să invite pentru două matchuri echipa Cehoslovacă „Sparta", la Craiova, cu ocazia turneului ce aceasta vă întreprinde în luna Iunie în țară.

Din cele ce preced se vede că activitatea sportivă la Craiova este pornită pe cale bună și dacă atleții craioveni cari, nu au participat până acuma la competițiile naționale, vor ști în curând să dea dovezi de realele lor calități.

NIC. MELAMET
Fost Secretar al Comitetului Reg.
F. S. S. R. Craiova

Știri sportive diverse

„Jocurile Olympice ale Extremului Orient" vor avea loc anul acesta în Japonia la Osaka.

Municipalitatea orașului Osaka a oferit 1 milion de „yen"-i (circa 65 milioane lei), pentru amenajarea tuturor instalațiunilor necesare bunei reușite a serbărilor al căror caracter va fi internațional.

Atletism

Echipa de ștafete a Universitățeí Pensylvania a stabilit de curând un nou record al lumei, cu ocazia unei serbări de atletism, care a avut loc în Pensylvania (Statele-Unite): „two miles" — 3218 m. în 7 m. 48 sec. 4/5 (vechiul record era 7 m. 50 sec. 2/5) și fusese stabilit în 1920 de către o echipă mixtă „Cambridge-Oxford".

* * *

Paddock, fenomenalul atlet amator american, aflător la campionatele internaționale universitare cari au avut loc la Paris în primele zile ale acestei luni sub auspiciile puternicei grupări „Paris Université Club", a stabilit acolo un nou record al lumei: 75 metri în 8 secunde 2/5 (vechiul record era deținut de suedezul Engdahl cu 9 secunde 1/5).

Ciclism

Importanta competițiune anuală pentru profesionali, Paris—Bruxelles, a fost câștigată anul acesta de belgianul *F. Sellier* (16 ore 11 m. 25 sec., ceeace face o medie orară de 25 km. 0.80 m.). S'au clasat apoi și în ordinea următoare: M. de Waele, Van Hecke, Alancourt, H. Heusghem, etc.

Francezii au fost complect înfrânți.

Marele „match" de viteză care opunea la Paris (velodromul Parc des Princes) pe faimoșii „sprinteri" *Moeskops* (olandez), *Schilles* (francez), *W. Spencer* (american) și *G. Poulain* (francez), a fost câștigat de *Schilles* care în finală și după o luptă extrem de aprigă a învins pe *Moeskops*, campionul lumei.

Foot-ball Asociație

Partida finală în vederea faimosului premiu „Cupa Engliterei", a avut loc pe arena stadionului dela Wembley și echipele în prezență erau *Bolton Wanderers* (Lancaster) și *West Ham United* (Londra).

Provincialii au învins cu 2—0, contrar așteptărilor multora din criticii mai de seamă!...

Jocul o fi fost el interesant, dar ceeace a fost fără seamăn până azi în nici o țară din lume, este numărul spectatorilor: *200.000* (citiți, două sute mii) și, fapt grav, în incinta stadionului — a cărui inaugurare avea loc în acea zi — nu erau locuri decât pentru 125.000 persoane!! Ziarele spun că 50.000 spectatori se instalaseră pur și simplu pe terenul de joc; intervenind energic poliția, terenul a fost cu greu liberat și 550 persoane au fost mai mult sau mai puțin rănite.

200.000 spectatori!!!... Așa ceva trebue văzut, dar dela un loc cât mai ferit...

*

Echipa representativă a armatei engleze a învins la Bruxelles (cu 1—0) echipa representativă a armatei belgiene.

Lawn-Tennis

Jucătorii Patterson, Anderson și O'Hara Wood, a căror faimă este de mult stabilită, nu vor putea merge la Honolulu și ca atare Australia nu va participa anul acesta la competițiunea „cupa Davis".

Absența australienilor retrage mult din interesul întâlnirilor internațiunii sorocite pentru această „cupă" atât de invidiată.

*

Faimosul jucător american *Tilden* a învins nu de mult pe nu mai puțin cunoscutul jucător spaniol *Manoël Alonso* (7—5, 4—6, 6—2).

Perderea unui deget al mânei drepte, nu pare a fi micșorat prea mult eficacitatea mijloacelor de jucător ale celebrului „tennisman" american.

*

Cu ocazia campionatului dela Roehampton (Englitera), compatriotul nostru, d. *Mișu,* a fost învins în semi-finală de către *Norton* (6—2, 2—6, 6—4).

D-l Mișu, anul acesta nu pare de loc norocos.

Scrimă

Campionatul Engliterei de floretă, care a avut loc la Londra, a fost câștigat de către d. Stenson Cooke, unul dintre membrii echipei representative de scrimă a Engliterei.

*

Campionatul Franței de floretă al profesorilor, a fost câștigat anul acesta de tânărul dar renumitul profesor *René Haussy,* care nu a suferit nici o înfrângere dela valoroșii săi adversari.

Foot-ball Rugby

Echipa galeză **Newport** a jucat în cursul acestei luni ultimul ei „match" de primăvară și a repurtat o nouă victorie. Până aci nimic deosebit, dar ce merită să fie relevat e faptul că această echipă în cursul sesonului nu a fost învinsă niciodată deși a avut rivale de mare „clasă". Din 39 „match"-uri jucate, ea a câștigat 35 și 4 au fost „nule" (de trei ori contra „Cardiff" și odată contra „Cross Keys").

Greutăți și Altere

Esthonienii **Vanaaseme** (poids légers) **Neuland** (poids moyen) au stabilit o serie de noui recorduri ale lumei; primul a reușit a ridica „développé a deux bras", 90 kgr. (vechiul record 88½ kgr.); al doilea a reușit 92½ kgr. „épaulé et jeté du bras gauche" (vechiul record 86 kgr.) și 77½ kgr. „arraché du bras droit" (vechiul record 75 kgr).

Din ale văzduhului...

Inginerul francez **Oemichen,** inventatorul unui „helicopter", a reușit a sbura cu acest aparat de-asupra terenului de la Valentigney încheind un circuit de 120 metri (2 Mai).

E prima oară că s'a reușit ca pornind de la un punct dat și făcând o ocolire, să revină un helicopter la punctul de plecare.

* * *

Aviatorii americani **Mac Ready** și **Kelly** abea stabiliseră acum câteva săptămâni recordul lumei de sbor (durată și timp: 36 ore 5 m. 20 sec., 4090 km.) și iată că ei au reușit o performanță și mai sensațională: au sburat dela Oceanul Atlantic la cel Pacific, peste Statele Unite, fix 4500 km. fără nici o oprire. (**Mineola,** lângă **New-York, San Diego,** California).

Olympiada VII-a

Probele hipice înscrise pe programul Jocurilor Olympice, cari vor avea loc la Paris în 1924, sunt următoarele:

Dresaj (21—22 Iulie); *Fond* (24 Iulie; Obstacole (27 Iulie).

Prima și a treia probă vor avea loc la Colombes, pe o arenă de 200 m. lungime pe 80 lărgime, gazonată; a doua va fi un parcurs de 26 km. necunoscut încă.

Fiecare națiune participantă poate înscrie 4 concurenți pentru fiecare probă.

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

In țară:

Lei 150.—	pe timp de un an	
„ 75.—	„ „ „	6 luni
„ 40.—	„ „ „	3 „

In străinătate:

Lei 260.—	pe timp de un an	
„ 140.—	„ „ „	6 luni
„ 75.—	„ „ „	2 „

INSEMNĂRI

Contribuţii la istoricul „Junimii" dela Iaşi

Din corespondenţa lui Anton Naum cu d. Iacob Negruzzi

Comunicată de Gh. Cardaş

III

14 Noembre 1887

Mult iubite amice,

Era să-ţi trimit poemul meu prin amicul P. Carp, dar am mai schimbat ceva la el şi am scăpat ziua pornirei sale. Ţi-l voiu trimete în curând prin cineva, sau în lipsă de un amic, prin poştă, nefiind grabă mare, având tot timpul de a-l publica în urma celor ce ai regulat cu cei dela Viena. Asupra Epistolei ce mi-ai adresat cu atâta bunăvoinţă, îţi datoresc pe lângă recunoştinţa mea, o mică explicaţiune. A trebuit să mă iei drept un prost când te-am întrebat dacă trebuie să trimit manuscrisul. Am înţeles atunce o înapoiere provizorie ca să scutesc copiarea lui gândind că vei cere trimiterea lui înapoi dela Viena după ce se va publica. Să venim acuma la Episotla din urmă, pe lângă care mi-ai alăturat şi înştiinţarea despre premiile Academiei. Pentru anul acesta, adecă pentru termenul de 1 Decembre nici că este vorbă, lucrările nefiind încă începute. Speranţele să mut dar pentru anul viitoriu, vai!... dacă nu să vor muta pentru totdeauna, ceeace mi se pare mai sigur, având, în calitatea mea de pesimist, o foarte rea opiniune despre speranţele lumei aceştiia în general: în tot cazul, singurul lucru care mă va mânghiia în timp de neizbândă ieste prieteşugul şi sprijinul ce-mi areţi, acela al lui Maiorescu şi a altor foarte rari amici din Academie*). Filosoficeşti dar vorbind, iluziunile şi speranţele sânt permise.

Iţi cer un sfat: crezi că ar merita o nouă editare şi traducerele mele, înfiinţând un al treile volum în cas când din originale ar eşi numai unul? Eu aveam de gând să scot numai originalele; crezi că şi traducerile ar avea vre-un interes? Publicarea voi face-o încet având tot timpul înaintea mea. Mă coastă 65 fr. coala; în totul are să să urce fantazia aceasta aproape la 1500—2000 franci. Inchipuiţi ce spărtură într'o pungaliţă ca a mea.

Despre situaţiunea politică, lucrurile cum stau acolo? Aşteptăm pe Excelenţa noastră să ne spuie ceva... poate să se întoarcă la Iaşi ca să-şi iee familia. Aici, jurnalul opoziţiei „Rezistenţa" nu prea are mare trecere. A apărut sub rele auspicii şi trece ca spuma din o mulţime de cauze. Aud că Leon are mare cădere de a izbuti. Candidatura ta personală, după cât aud, pare a fi foarte în pericol. Mi s'a spus că magistratura din Iaşi ieste foarte încântată de proiectul de inamovibilitate, numai pentru simplul *princip* de inamovibilitate, fără să mai ţinem socoteală şi de ploaia de *Decoraţii* ce a căzut asupra ei nu de mult. Mi-ai face mare bucurie dacă mi-ai scrie din când în când.

Dorindu-ţi sănătate desăvârşită, te îmbrăţoşez; iar Doamnei respectuoase închinăciuni din partea noastră.

A. NAUM

IV

1889 Febrar 16, Iaşi

Mult iubite amice,

Ce mai faceţi pe acolo? cum o mai duceţi cu nebunii ceia? Cu această Cameră care să face din ce în ce mai nepopulară, care consumă peste jumătate de milion pe an fără să facă nimic bun! Lumea'i desgustată şi începe a da dracului şi parlamentarism şi libertăţi şi constituţionalism şi tot. Scepticismul şi neîncrederea să întinde pretutindene.

Este oare macar speranţă să zmulgeţi legea tocmelelor sau acea de vinderea pământurilor? Primăvara să apropie şi lumea să îngrijeşti de o nouă răscoală. Nu s'a putut pune mai degrabă aceste două legi? Altfel cred că petreceţi bine. Eu unul aici am suferit mult moralmente vorbind şi n'am avut libertatea de spirit spre a-mi termina cele începute, nici am putut începe publicarea versurilor mele şi din această cauză şi de spaima cheltuelelor. Câştig atât de puţin, încât cu toată viaţa mea modestă, nu-mi ajunge să leg an de an.

Am pierdut pe bietul Melik în 7 zile din bun sănătos ce era. Mi-a lăsat un gol în inimă căci eram foarte strâns cu el. A lăsat patru copii şi este în casa aceia un doliu nesfârşit! Am mai pierdut pe colonelul Costiescu, vecin şi amic al meu cu care eram şi puţin în înrudire prin femeea mea. Toate aceste nu mi-au dat răgaz să me ocup de tipar şi revederea versurilor mele. Vezi ce tristă scrisoare îţi scriu! Doamna Melik m'a rugat să te întreb dacă Ministrul a aprobat cărţile lui Melik. Te rog respunde-mi. Ea sperează mult în amiciţia prietenilor bărbatului său.

Cu aceeastă ocaziune te rog să spui Doamnei Negruzzi respectuoase închinăciuni din partea mea şi a femeei mele. Acum am remas şi mai singur, şi mai izolat.

„Rarii amici" ai lui Naum, în Academia Română, erau (cu Maiorescu şi cu Negruzzi) în număr de 10. In şedinţa în care Grigorie Tocilescu îşi ceti raportul despre scrierile lui Naum: „Versuri" şi „Traduceri", procedându-se la vot asupra propunerii de a i se acorda premiul Eliade Rădulescu, Naum obţinu 12 voturi contra (din 22).

Şi, totuşi, alături de lucruri învechite chiar pentru acele vremuri, Naum avea unele splendori cari — numai ele — meritau premiul despovorâtor, pentru un timp, de grija zilei de mâni.

Iată strofe dintr'o poezie care i-a supravieţuit lui Naum (şi acesta s'a bucurat doar de o uimitoare longevitate) şi care ne va supravieţui, cred, tuturora:

„Taliarch, iubite oaspe, de când nu mai vii la mine
Sub povara întristării chipul meu s'a ofilit...

Au portiţa ai găsit-o într'o zi măcar închisă,
Când tăcuta mea Lycisca într'amurg te aştepta?
Nu ardeam de-ajuns parfumuri? Fata mea se veştejise?
Sau în jocurile noastre eu ţi-am refuzat... ceva?
Când ai şti a mea grădină în ce stare se găseşte!
Copăceii puşi de tine pân'la unul s'au uscat.
Porumbiţa mea cea albă, întristată pribegeşte;
Cine ştie în ce codri sărmănica a zburat!

Bine îmi zicea atunce siriaca vrăjitoare,
Haxo, ce pândia la lună danţul cel de Corybanţi:
„Nu te 'ncrede'n oacheşi palizi cu priviri rătăcitoare,
„Sunt ca fluturi zburdalnici şi necredincioşi amanţi."

...Vino! Mi-am luat de noapte o tunică prevezie,
Cu mirt verde şi cu laur patul l'am împodobit.
Iar Lycisca ţine gata lângă cupa aurie
Amfora cu două toarte cu vin vechi pecetluit!"

BARBU LAZAREANU

Am mai aflat încă că sermanul Eminescu iaraşi s'a bolnăvit. Bietul Pompiliu merge tot pe această cale. Unde este „Junimea" de altădată? Cel puţin acolo aveţi întruniri de acele? Cum merg „Convorbirile"? Te rog scrie-mi un cuvânt într'un moment pierdut. Te îmbrăţoşez

A. NAUM

V

31 Mart 1889

Scumpul meu amic,

In-sfârşit buboiul a spart! Ce zici? ce zici? ce zici?... Cine ar fi crezut că astfeliu va fi sfârşitul! Tocmai când să spera a trece sesiunea şi a merge pân la toamnă, un incident de nimica, un incident grotesc, sfarămă totul. Mă gândesc la confuziunea ce va urma la schimbările în toate şi pretutindene: o mulţime de legi bune nevotate, atâtea lucruri începute, atâtea speranţe căzute, fierbere în spirite, nesiguranţe, uri şi răzbunări de săturat, bucuria duşmanilor de dinăuntru şi de din afară, Dumnezeu ştie ce vom mai păţi, dar se vede că trebuie să trecem prin toate. Fie ca să scăppăm numai cu atâta!

Dar să lăsăm aceste.

Când am fost la Bucureşti mi-ai spus că dacă aş avea o traducere pentru „Convorbiri", ar prinde bine. Am acum manuscrisul comediei lui Ponsard „L'Honneur et l'Argent" pe care o făcusem pentru teatru nostru. Dacă vrei pot să-ţi trimit treptat, treptat câte un act**). Iţi spun însă că am făgăduit-o şi lui Caragiale ca să fie representată la toamna viitoare. Sper însă că el nu va mai fi, în urma skimbărilor aceste, atunci Director la teatru. S'ar putea întâi publica şi pe urmă să să reprezinte pe teatru?... Sau întâiu să se reprezinte şi pe urmă să să publice...

Scrie-mi două cuvinte. Respectuoase închinăciuni Doamnei Negruzzi.

Te îmbrăţoşează

A. NAUM

Spune-mi două cuvinte dacă e bine să-mi dau demisiunea din inspectorat sau să las să mă revoace. Cum mă sfătueşti. Aştept respuns pentru aceasta cât mai curând. Numai două cuvinte

Versuri de Rostand

N'a trecut nici o lună dela moartea Sarei Bernhardt şi moştenitorii au scos în vânzare biblioteca ei.

Când timp de cincizeci de ani ai stăpânit scena şi ai jucat în toate capo-d'operile literaturii dramatice universale, când ai avut fericirea să joci în dramele lui Victor Hugo sub însăşi privigherea maestrului încântat de interpretă, şi când ai fost creatoarea rolurilor principale din neîntrecutele fantezii romantice ale lui Rostand, era fatal să ai în bibliotecă volume interesante cu dedicaţii celebre.

Mulţi streini, mai ales americani, s'au prezentat la licitaţie, urmărind cu îndărătnicie licitaţia, pentru a se înfrupta din comoara marei tragediane. Aşa se întâmplă că mulţi vor avea acum, în biblioteca lor, cărţi semnate de Richepin, Banville, d'Annunzio, Victorien Sardou, François Coppée, Dumas fils, Catulle Mendès, etc.

După o reprezentaţie a dramei Ruy-Blas, Victor Hugo i-a trimis volumul pe care scria: „Reginei mele, al cărei Ruy-Blas, aş fi vrut să fiu"!

Pe volumul din „L'Aiglon", a doua zi după premieră, Edmond Rostand i-a scris următoarele versuri:

L'Aiglon n'est plus qu'un livre, et le voici, madame,
N'ouvrant que des feuillets et regrettant ses ailes...
Les ailes qu'il avait quand vous lui prêtiez celles
Qui vous pendent, Sarah, des deux côtés de l'âme...

Un monument

Şi, pentrucă veni vorba de Rostand, trebue să pomenim că la Marsilia, oraşul natal al poetului, s'a înfiinţat un comitet ce intenţionează să ridice un monument în amintirea marelui poet dramatic.

Macheta e a sculptorului Paul Gondard şi reprezintă o stâncă pe care poetul îşi notează visul dictat de geniul inspiraţiei. E simbolul înaltei cugetări idealiste a lui Cyrano. Intr'o crăpătură a stâncei, două fecioare se adăpostesc ca să citească versuri: sunt muzele care inspiră culegerea din „Musardises" şi „Romanţioşii". In dreapta se vede un pui de vultur cu aripele frânte şi jos e „Chantecler" sdrobit de moarte după ce-a cântat.

Românii în literatura franceză

E foarte ciudat cum ori de câte ori un scriitor francez se gândeşte să introducă în opera lui vreo persoană interlopă, nu se sfieşte să descrie în paginele romanelor sau să introducă în scenă, un român sau o romăncă. Ne-aducem aimnte de un conte Popescu într'o scriere de Jean Lorain, de un escroc într'o piesă de Bataille şi de alte multe cazuri în care românii apar ca nişte oameni oribili.

Acum a apărut un roman, „La Daune", de un oarecare Serge Baraux. Acţiunea se petrece înainte de războî şi eroul este victima soţiei sale... o romăncă (Erinne!?) a cărei purtare şi ale cărei moravuri sunt mai prejos de orice lipsă de moralitate.

Probabil că faimosul domn Joubert se inspirase din literatura pariziană, iar nicidecum din ce văzuse la Bucureşti.

) Piesa a apărut (sub titlul „Onoarea şi banii", comedie tradusă după Fr. Ponsard) în **Convorbiri literare din anul **XXIII (pag. 406, 459, 572, 646, 739).**

Bărnuţiu

In numărul trecut, din eroare s'a cules anul morţii lui Simeon Bărnuţiu 1881 în loc de 1864.

Literatura streină

Din OMAR KLAYAM

Deşteptaţi-vă, căci dimineaţa a aruncat în cupa nopţii cu piatra ce 'mprăştie stelele şi iată, vânătorul răsăritului a prins într'o plasă de lumină minaretele sultanului.

* * *

Când aurora îşi ridica spre cer mâna stângă, am auzit cum cineva striga în tavernă:

„Deşteptaţi-vă prieteni şi reumpleţi paharul înainte de a seca în cupa sa băutura vieţii."

* * *

Şi când cocoşul cânta, acei cari se aflau în faţa tavernei strigară:

„Deschideţi-ne poarta! Voi ştiţi prea bine ce puţin timp mai avem de trăit şi că odată plecaţi nu vom mai reveni aci."

* * *

In adevăr: a pierit Iranul cu toate florile sale şi cupa cu şapte mănuşi a lui Djemschid nu ştie nimeni unde e, dar viţa ne dă încă vechile ei rubine şi o grădină îmbălsămează încă ţărmul apei.

* * *

In pustiu, sub o ramură verde, cu o bucată de pâine, o sticlă cu vin, o carte cu versuri... şi tu înaintea mea cântându-mi... şi pustiul va fi paradisul meu...

* * *

Priviţi trandafirul ce înfloreşte lângă noi. „Iată, zice el, cu un zâmbet îmbobocesc în lumea aceasta şi cordoanele de mătase ale pungii mele desfăcându-le mi-asvârl comoara în grădină."

* * *

Gândesc câteodată că nicăiri trandafirul nu se desfoaie mai roşu ca acolo unde sângeră şi fu înmormântat vre-un Cezar şi că fiecare zambilă pe care o poartă grădina răsări, poate, din vre-un cap frumos, căzut altădată aci...

Zaharia Stancu

Chestiuni feminine

O CARTE PENTRU FEMEI: Arta şi Ştiinţa în bucătărie

Nu este vorba de una din acele cărţi mediocre, perdută în rafturile librăriei, în scoarţele căreia au fost adunate reţete de artă culinară, sub forma cea mai anonimă şi obicinuită.

Nu, cartea care mi-a căzut din fericire în mâini, este expresiunea cea mai aleasă şi mai erudită a chestiunei de alimentare raţională. Prefaţa scrisă de Profesorul doctor D. Ionescu, ne introduce direct în secretul cărţii, prezintându-ne pe autoare în lumina cea mai favorabilă.

Domnişoarele Dr. Henrietta şi Aurelia Sachelarie, absolvente ale facultăţii noastre de filosofie, făcând o îndelungată practică culinară, deci perfecte „cordon bleu", şi studiind amănunţit toate tratatele de Dietetică, au realizat această carte minunată de *artă şi ştiinţă* a bucătăriei, pe care o recomandă aşa de călduros Profesorul Dr. D. Ionescu.

Am scris în această rubrică rezervată chestiunilor femenine, despre mai toate eforturile activităţii sexului nostru şi mărturisesc că sunt fericită, că pot adăuga şi această chestiune vitală, cu ocaziunea tratatului d-şoarelor Sachelarie.

Ştiinţa bucătăriei este una din cele mai neglijate de mişcarea noastră intelectuală. Dintr'o prejudecată veche, care mărginea activitatea femeei — în mod ironic — numai la această ramură, s'a ajuns la un dispreţ total şi încă se mai aude şi azi, trimiţându-se femeia la bucătărie, când părerea ei pare fără nici o importanţă. Şi totuşi, apostrofa înţeleasă atât de greşit de bărbaţi, ar fi trebuit apărată de mentalitatea femeei, căreia i se cere mai mult simţ practic.

In adevăr, evoluţiunea fizică şi întreţinerea sănătăţii se datoreşte numai nutriţiunei bune.

Autoarele cărţii mele favorite în ultimul timp, întreţin pe cititoare cu o vervă deosebit de aleasă şi volubilă, asupra tuturor capitolelor ce interesează hrana. Anecdote istorice, rupte din cadrul lor plastic, însoţesc ca o garnitură spumoasă, causeriile doctorale şi reţetele fine, cu care vor şi trebue să convertească pe toate femeile ce dispreţuesc arta culinară.

Foarte pricepute în medicină şi chimie, ele formulează pe baze concret ştiinţifice, toate îndemnurile şi sfaturile spre o nutriţiune higienică şi sănătoasă.

Foarte interesantul capitol al legumelor, rezolvă chestiunea atât de încurcată a preparaţiunei lor.

E drept, după cum observă autoarele, că din neştiinţă fugim de acest aliment aşa de bogat şi hrănitor. Suntem carnivori, din nepriceperea noastră de a prepara legumele.

Şi deşi eu însămi am dus mult timp regim, mărturisesc că mă simţeam neputincioasă în combinarea listei de bucate, fiindcă nici bucătăreasa cea mai perfectă, nu ştia cum să prepare vegetalele. Cartea d-şoarelor Sachelarie însă este o comoară de eruditiune şi ştiinţă practică şi mă simt în adevăr fericită, că pot spune ca Archimede: *Evrika!* „Am aflat-o", iată cartea binefăcătoare pe care o vor citi şi aplica toate gospodinele doritoare de viaţă lungă şi satisfacere în căminul lor, iată biblia dătătoare de sfaturi şi parabole şi de acum iată stomacuri mai puţin încărcate, minţi mai agere şi trupuri mai frumoase!

E o carte care tinde spre un „Ideal" şi eu o salut.

ROZINA

In jurul lui Renan

Seria vastelor lucrări pe care **Pierre Lasserre** le-a anunţat asupra operii lui **Renan** nefiind terminată, autorul, surprins de centenarul sărbătorit anul acesta, tipăreşte prima lucrare în legătură cu subiectul său: „Renan et nous" — collection „Les cahiers verts", Paris, Librairie Grasset.

In numărul pe Aprilie al revistei „Les Marges" cronicarul **Pierre Legnay** se ocupă de cartea lui **Lasserre** în câteva bine închiegate pagini, din care intenţiunile lui sunt scoase la iveală, discutate, comentate. In primul rând **Lasserre** nu se serveşte de operă pentru a găsi în ea material pentru o mai amplă biografie a lui **Renan,** ci caută să pătrundă în amănuntele vieţii acestuia, pentru explicarea operilor şi succesului pe care acestea l'au avut.

Aci **Lasserre,** pe lângă faptul că stărue să arate succesul operii „Vie de Jésus", a acelei opere de **„credinţe metafizice, religioase şi umane"** scrisă sub **„dictarea viziunilor şi intuiţiunilor psichologice din Orient, la care pare că s'a amestecat visul, mai mult delicat şi subtil, decât forte, a unei oarecari nostalgii creştine"** (22), — discută toată critica anterioară, care s'a mulţumit numai să laude opera, fără să-i dea justa ci valorificare. Având la îndemână cartea putem stabili — după **Lasserre** — care i-ar fi caracteristica totală: **„Viaţa lui Isus" este un fapt; un fapt puternic, pe care-l poţi iubi, pe care-l poţi urî, asupra căruia putem avea un sentiment uşurător.** (177). Numai de aci — spune **Lasserre** — putem pleca pentru a-i studia şi comenta în mod serios opera.
junge să caracterizeze definitiv persoana morală a lui **Renan.**

Conştient de gravitatea actului pe care-l îndeplineşte, **ru-** şi sub proprii lui ochi raţiunea limpede. Negarea **supranaturalului** a fost totdeauna un punct fix al **filozofiei sale, mai** peste tot mişcătoare.

Cartea lui **Laserre** este o lucrare de **cruditie. Toată filozofia** şi **ştiinţa** antică, toată **filozofia şi ştiinţa evului mediu** şi a renaşterii sunt trecute sub ochii lui **Lasserre până ce a-** pând cu credinţa bisericei. **Renan** a adus sub ochii **publicului** E o lucrare de „avant-garde" la celelalte care **vor surveni şi** care vor constitui monumentul de **cercetări istorico-filozofice** asupra operii lui **Renan.**

LILIAC CU CINCI PETALE...

Inflorise liliacul
Peste noapte în grădină,
Sub castani — feeric — lacul
Scânteia în lună plină.

Inflorise liliacul...

Ai cules un braţ de floare
Şi cu degetele-ţi pale
Căutai surăzătoare
Un boboc cu cinci petale

Căuiai surăzătoare...

Să mi-l prinzi la haină mie
Cu mănuţa tremurată
Ca să-mi poarte bucurie
Şi noroc în viaţa toată

Să mi-l dai îmbujoratăl..

N'ai găsit nici cum bobocul
Şi de ciudă — răsvrătită
Ai sgâriat adânc cu tocul
Pe aleea pietruită...

N'ai găsit nici cum bobocul...

„...N'o să ai noroc pe lume"
Ai spus tu zâmbind cu 'ncetul
Şi de dragul unei glume
Ai svârlit în lac buchetul

Doar de dragul unei glume!.

. . . .

Şi-au trecut de-atuncea anii!..
Infloreşte liliacul
Şi-au crescut mai mari castanii
Ascunzând sub umbră lacul.

Infloreşte liliacul

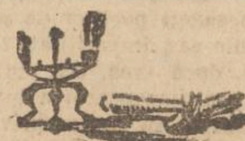
Infloresc în suflet gânduri
Flori deschise 'n primăvară
Troenind în albe rânduri
Lunga vieţilor povară

Flori deschise în primăvară

Şi te-aştept zădar, pe locul
Unde mi-ai ieşit în cale
Şi-unde n'am găsit norocul
Liliac cu cinci petale...

Liliac cu cinci petale!

Tudor Muşatescou

Cărţi şi Reviste

Revue bleue (5 Mai) aduce printre studiile sale, o largă privire critică asupra scriitorului ceh: **Alois Jirasek,** scrisă cu destulă îndemânare şi simţ de sinteză de către **A. Jelinek** — desigur compatriot al scriitorului de care e vorba.

Pentrucă recenzia noastră vizează în primul rând toate problemele noui care se nasc din intelectualismul de pretutindeni, sunt necesare, cred, câteva note pe marginea articolului lui **Jelinek.**

„Poate că nicăiri sufletul ceh n'a găsit o expresiune mai adevărată, mai frumoasă, mai armonioasă, ca în opera lui Alois Jirasek, operă care condensează în plenitudinea lor toate dorinţele, toate aspiraţiunile, toate speranţele şi credinţele, într'un cuvânt, tot geniul rasei... Nu e astăzi nu ceh, cât de puţin instruit, care să nu cunoască măcar o singură carte din Jirasek.

Cu aceste cuvinte **Jelinek** intră în partea primă a studiului său: biografia lui **Jirasek.** Născut la Hronov în 1851, acesta păstrează în temperament toată atmosfera provinciei şi tot patriotismul omului care a trăit câtăva vreme în afară de frontierele ţării sale. Fiu de ţăran, **Jirasek** învăţa la şcoli şi ajunse profesor de istorie la colegiul Litomysl, după care s'a retras din viaţa aceasta şi a început să scrie, să ducă la bun sfârşit seria lucrărilor începute din tinereţe.

Opera lui **Jirasek** — o putem numi epopeea neamului său — nu e numai opera unui istoric. **Jirasek** e în primul rând un romancier mare, un romancier care n'a ieşit decât rareori din cadrul genului epic. Respectă numai adevărul istoric, dând pe baza lui romane sociale de un realism sănătos. Dela începutul carierei sale de scriitor, **Jirasek** a trebuit să învingă influenţele romantice, ale lui **Walter Scott, Mickiewicz** şi **Hrasewski,** care lăsaseră urme simţitoare în primele sale nuvele, dar care-i ajutară totuşi în romanul său dintâi „Skalaci" (La Famille des Skalak) să releveze o forţă de observaţiune realistă, care surprinde pentru un tânăr de 23 ani. Romanul acesta e un episod sângeros din răscoalele ţăranilor contra contelui **Piccolomini la Nachov** în 1775. Subiect asemănător în **Têtes de chiens, Jirasek** continuă seria romanelor istorice în „Une glorieuse journée" şi „Contre tous" unde face apoteoza eroizmului husit, pentru a ajunge la un mănunchiu de nuvele „Contes de la montagne" care i-a dat consacrarea definitivă. Aci **Jirasek** desenează riguros, cu o sobrietate aleasă, tipuri de ţărani cehi, fără să ascundă cutele caracterului lor, cum ar fi, de exemplu, acea încăpăţânare pasionată, aşa de caracteristică naturei cehe, pe care o găsim în nuvela. „La race sanvage". Bătrânul ţăran **Kvirenc,** certat cu familia lui, nu vrea să lase pe fiica şi ginerile său să ia apă din fântâna lui. Aceştia se plâng tribunalului care decide în favoarea lor. Furios că a pierdut procesul, bătrânul se aruncă în fântână, pentru a împiedica astfel pe fiica lui de a bea din apa în care s'a înecat tatăl ei.

Neretinut de idila burgheză, **Jirasek** se pasionează pentru tipul boernaşului (nemeşului, cum îi spune **Jelinek)** din sec. XV., şi dă o nouă serie de romane istorice: „Au service de l'Etranger", „Le Bûcher de Tchevo", care arată o perfectă cunoaştere a artei de războiu hussite, artă creată de **Jean Zizska** — orbul. Trilogia „La Confrérie" publicată mai târziu, avea să-l ridice — cu influenţa ei — la cele mai înalte demnităţi în stat. E în trilogia aceasta o severitate morală şi o vitejie care amintesc clasicele exemple ale istoriei romane.

Pe lângă seria romanelor de eroism războinic, **Jirasek** înclină spre un alt eroism, de abnegaţie şi sacrificiu, de muncă şi devotament pentru ideea naţională. In cele cinci mari volume ale romanului „F. L. Vek" ridică un monument acestor lucrători obscuri, cari împlinesc minunea renaşterii cehe din preajma secolului XIX-lea.

Jirasek a încercat şi teatru: La „Voïnarka", un tablou viu al obiceiurilor dela sate; — „Une Père", piesă realistă, de o solidă construcţie, cu scene de o măreţie sombră. Piesa a fost jucată în 1921, la théatre du Parc din Bruxelles. In timpul din urmă senator de Praga şi doctor „honoris cauza" la universitatea din Praga, **Jirasek** a rămas (termină **Jelinek)** ceeace totdeauna a fost: „un om simplu, plin de bunătate, care nu e fericit decât atunci când se refugiază în modesta căsuţă din fundul munţilor natali dela Hronov, unde, tânăr de tot, păzea vacile şi caprele tatălui său.

* * *

Ideea Europeană (6—13 Maiu). Un articol de d-ra **Cora Irineu** „Oraşe, sate, femei", din seria însemnărilor de călătorie prin Banatul şi Ardealul românesc, în care intelectualismul rafinat al autoarei se coboară până la expresia unui **românism** sănătos, atunci când e vorba să releveze aproape totala lipsă de preocupare gospodărească, pe care femeile bănăţene o manifestă din ce în ce. In contra corupţiei luxului şi a celorlalte mărunte treburi ale gătelilor, d-ra **Irineu** găseşte cuvinte darnice de adevărate şi exemple plastice:

„E nevoe ca femeea să-şi schimbe vederile educative, să-şi făurească o concepţie de trai, alta decât acea veşnică sărbătoare, imagină falşă a unei vieţi de desfătare, de petrecere. E nevoe ca neliniştea ei estetică să afle că cuprind o frumuseţe în felul ei, gesturile carierei domestice şi e în orice caz o datorie morală a-ţi îndeplini această menire. Imi amintesc de versurile unde Em. Bucuţa toarnă în forma de piatră a sonetului, fără să lipsească nici obişnuitul său zâmbet, un proaspăt mănunchiu de impresii culese din gestul mărunt de a scutura o odae, peste care aşterne apoi umbra perdelelor curate şi vis de gene obosite, suviţe risipite în faţa oglinzii de sub tulpanul care le strânsese:

GOSPODINA

Tu nu te uiţi la mine, nu mă vezi,
Deschizi ferestre, uşi le dai în lături,
Scoţi preşurile-afară şi aşezi
Pe sfoară plăpămi, haine, 'ncepi să mături;

Tragi sub bărbie nodul la tulpan,
Baţi cărţi de praf, te lupţi cu nişte scaune,
Urci scara la păenjeni în tavan,
Cu ac de păr scobeşti în dos la rame.

Iar, când pui tot la locu-i paşii tăi
Te poartă la oglindă, visătoare,
Şi'n umbra ce-ai făcut-o în odăi,

Privindu-te prin gene, ca prin sită,
Şi'ncet lăsând, ce lepezi, la picioare,
Tu te desbraci zâmbindu-ţi obosită...

La rubrica „Insemnărilor", găsim cuvinte pline de amărăciune, în legătură cu sărbătorirea celor zece ani dela moartea lui **Cerna,** din care cunoaştem lipsa noastră de pregătire pentru atari evenimente, sau — ceeace ar fi mai condamnabil — complecta noastră dezinteresare.

* * *

Licăriri (No. 5, Mai). Modesta revistă care pe vremurile acestea de restrişte ale tiparului îşi permite neînchipuitul lux să apară într'un oraş în care forfotă mulţimea negustorilor din lumea întreagă: Galaţii — aduce în ultimul număr câteva lucruri care trebuesc relevate.

D. **Cr. Vêja,** inimosul conducător al revistei, continuă să arunce cele mai înveninate săgeţi poeţilor de poezie **nouă.** (In articolul de fond: Şarlatanie sau imbecilitate?) Ii dăm oarecare dreptate d-lui **Vêja** şi, dacă vrea, cea mai categorică indignare în ceeace priveşte aşa zisa poezie a lui **Stoican** şi facem totodată **cuvenitele rezerve în ceeace priveşte poezia d-lui N. Davidescu.**

Desigur că pornirea spre critica pătimaşă, cu temeiu **negativ,** în care se complace d. **Şerban Cioculescu** dela „Facla literară", care are pentru aceasta îndrituirea de bun observator şi de mânuitor abil al logicei, nu poate fi susţinătoarea aceleiaşi critice pe care d. **Vêja** o practică în revista sa:

1. pentrucă opera unui autor nu se distruge cu un citat de patru versuri, fie ele cât de proaste sau de ridicule, atunci când într'un volum de 40—50 bucăţi, găseşti cinci-şase care pot să stea de vorbă cu critica înaltă;

2. pentrucă un adevăr etern spune că atunci când dărâmi o stare de lucruri intolerabilă, trebue **musai să** pui alta în loc.

D. **Vêja** să nu se supere că n'are nimic de pus în loc: e prea tânăr, deşi străduinţa-i de trei ani de zile **merită admiraţie.** Versurile din revista d-sale:

Purpura sglobie, cutropind fereastra,
Flutură polenul primăverii blânde;
Flori de vis, invoalte, parfumează glastra'n
Care germinară năzuinţi plăpânde...

sunt **numai** frumoase, dar nu-s de esenţa poeziei mari, pe care o doreşte şi d. **Vêja.** Şi, desigur, că versurile lui **Camil Baltazar,**

Amintirea gângure şi geme
Flaşnetă ofticoasă...

pe care d. **Vêja** le califică cu „sminteală curată" spun — în sensul lor — mult mai mult decât — tot în sensul ei — spune „Eva" d. **V. Hondrilă:**

De geniul rău ademenită
Ea rătăci întâia dată:
— Ni-e setea — aşa nemărginită,
Excelsiorul (?) ne îmbată...

Sunt observaţiuni aduse prieteneşte, d-le **Vêja!...**

Interesante şi cu multă vervă femenină sunt scrise amintirile din şcoală ale d-nei **Zoe Verbiceanu,** autorarea „Ricki-Ticki-Tawi ei.

G. B.

Flacăra anul VIII, No. 12 din 18 Mai 1923

Intre doi din poeţii „Flacării" — talentaţi şi unul şi altul — s'a iscat, pare-se, un conflict estetico-gramatical. D-l *Perpessicius* se ridică împotriva unei şcoli, manii sau mode (despre care zice că ar fi fost introdusă în graiul şi scrisul românesc de către d. Barbu Lăzăreanu), moda *derivaţiunii univocabule.* Prefăcându-se că mustră pe d. colonel Condiescu, — din ale cărui încercări de înoire scoate la iveală cuvântul *chenăruit* —, d. Perpessicius loveşte, abil, în colegul d-sale d. Vintilă Russu-Şirianu, care'şi începe admirabila „Vară" cu următorul vers:

Mi-am drumuit *privirea'n jurul meu.*

Noi socotim că prin cuvântul *a drumui,* d. V. R. Ş. a ocolit, frumuşel, o întreagă înşiruire de cuvinte.

Să fie oare „derivaţiunea univocabulă" într'adevăr demnă de dojană?

Iau, ca pildă, o strofă a d-lui Const. Gheorghian, dintr'un poem, *Fiat lux:*

De maluri se deştarmură
Corabia şi taie
A apei-albastră marmură
Scăldată în văpaie

Este acel *deştarmură* (ori *deştărmură*) în locul cuvintelor: *se desprinde de ţărm,* un pas-înainte ori o dare 'napoi?

Aci s'ar putea susţine că rima l'a dus pe d. Const Gheorghian spre această — norocoasă ori nenorocoasă — derivaţie univocabulă.

Iată însă că şi Serviciul publicaţiunii şi al statisticii din Direcţiunea generală a Agriculturii de pe lângă Ministerul Domeniilor, e contaminat — şi dânsul — de această „modă". In Buletinul său pe trimestrul Ianuar—Februar—Mart (anul 4, vol. I), găsim între altele: „bunăstarea şi bogăţia comunelor rurale".

Bunăstarea nu *buna stare* şi nici măcar *bună-starea* (cu trăsătură-de-unire), ci (cum zice d. Perpessicius că ar zice d. Lăzăreanu) *univocabulă.*

Şi aici — la Buletinul Agriculturii — avem doar a face cu oameni gravi, nu esteţi, ci adunători şi tipăritori de: Legi, regulamente, decrete, deciziuni, studii, comunicări, dări de seamă, cronici economice externe ş. a. m. d.

Viaţa Românească No. 3 Martie 1923 an. XV

Printre articolele serioase care umplu coloanele revistei, revin observaţiile politico-sociale: „Din carnetul unui solitar" sub semnătura „C. S." De rândul acesta străveziul anonim ne pune în faţa unor „Utopii' de origină anglo-saxonă comparativ cu realităţile din 1914 până la ultimul semnificativ discurs al unui deputat travailist în Camera comunelor.

Se desprind perspectivele ce pregătesc lumei potentaţii banului şi puterii coalizaţi cu militarii.

„Tudor Pamfile"

Ultimul număr (No. 4 din Mai 1923) al acestei publicaţiuni lunare „de limbă, literatură şi artă populară" cuprinde glume, jitii şi taclale de V. B. Ţirica şi I. Isăceanu; datine şi credinţe de N. I. Dumitrescu, Ana Corneanu şi Marin Popa; vorbe adânci de Mina I. Grădinaru şi N. Anghelivici; de ale copiilor de Dr. Ilie Gherghel. O bogată cronică de Economul D. Furtună. Dintre articole însemnăm: Mărturii despre culegătorii noştri („Cum l'am cunoscut pe Tudor Pamfile") de Grigore Gh. Şoltuzu din Lozna Dorohoiului.

Economul Furtună a întreprins publicarea unei interesante scrisori. Cea dela pag. 55 a revistei poartă data de 17 Iulie 1908, e expediată din Zorleni şi poartă semnătura admirabililor cugetători: M. Lupescu, L. Mrejeriu, Tudor Pamfile şi Şt. St. Tuţescu. Ne pare rău că, fie expedierea neregulată, fie mizeriile serviciului poştal, au făcut să nu ne parvie decât numerele 1 şi 4 din această simpatică publicaţiune, vrednică urmaşă a revistei de literatură populară „Ioan Creangă".

Bibliografie

Fericita Terezia. Tip. Seminarului din Blaj.

G. Bogdan Duică: Istoria literaturii române moderne. Intâii poeţi munteni. Lecţiuni. Edit. institutului de arte grafice „Ardealul", Cluj, 319 pag.

Şt. Ciobanu: Cultura românească din Basarabia sub stăpânirea rusă (342 pag.). Edit. Asoc. uniunea culturală bisericească din Chişinău.

In editura „Cartea românească": **G. Flaubert:** Doamna Bovary, trad. de **L. Dauş** (331 pag.). **M. Sadoveanu:** Povestiri (211 pag.), Ed. V. **La Fontaine:** Fabule trad. de **Anghel** şi **Iosif** (72 pag.). **G. Giurgea:** Esquisse d'une conception de vie pour les temps qui viennent.

Revista modelor

Rochii de vara

Fabricanţii de stofe au imaginat pentru sezonul de vară, tot felul de motive colorate cu care au decorat rochiile cele noi. Am văzut mătăsuri scrise cu litere japoneze, ca un pergament din imperiul ceresc; am admirat păsări şi flori înlănţuite armonios, figuri geometrice, stele şi alte nenumărate chipuri, şi am găsit totul de un farmec nou şi amuzant.

Rochiţele subţiri, brodate şi imprimate, combinate cu stofe „uni" fac o sărbătoare din înfăţişările siluetelor moderne.

Afară de înfloriturile japoneze, însăşi moda tinde spre tiparul extrem-oriental.

Mânecile lungi şi sfâşiate în două, forma lungă de haină prinsă întro parte cu o eşarfă, sau cu un nasture, sunt atâtea şi atâtea motive, care ne amintesc kimonourile japoneze.

Mîneci scurte sau lungi, stofe colorate sau simple, oricum ne-am îmbrăca, ştim bine, că farmecul stă în linia pe care ştim s'o adoptăm cât mai potrivit siluetei noastre.

DIANA

Joc de inteligenţă
Şah

Soluţiunea problemei No. 93 (Kondelik)

1. Cc4—e5 !	c7×d6 ;	2. Tc8—c3
1. ....,	R×d6 ;	2. Tc8—d8
1. ....,	Ta5—c5 ;	2. Cd6—c4

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 94 (Heathcote)

1. Nb2—f6 !

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 95 (Mackenzie)

1. Cd5—b4 !, e2—e1D sau Re5—f4; 2. Da1—e1 (+)
1. ...., Re5×d6; Da1—a7

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirscheubein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 96 (Harrop)

1. Cd3—c5 !

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 97 (Feigl)

1. Tf3—e3 !,	Re5—f4 ;	2. Ne7—f6
1. ....,	Nf2×e3 ;	2. De1—g3+
1. ....,	Nd6—c8 ;	2. Cc5—d3+
1. ....,	Nf2×e1 ;	2. Cc5—d7+
1. ....,	—	2. De1—a1+

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea prodlemei No. 98 (Slater)

1. Tc4—c8 !

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 99 (Colpa)

1. Tb5—a5 !,	d3—d2 ;	2. Ca3—c2
1. ....,	f7—f5 ;	2. Cg3—h5
1. ....,	f7—f6 ;	2. Db4×e7+
1. ....,	Na1— ;	2. Db4—b8+
1. ....,	f7×g6 ;	2. Ca3—b5

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. 100 (Charlick)

1. Nd6—g3 !

Această frumoasă soluţiune intenţionată de autor ne-a fost trimeasă de d. I. Margulis din Chişinău.

D. Hirschenbein din Câmpina ne trimete însă un dual: 1. Dh3—e3. Credem că posiţiunea a fost rău redată în nomenclatura noastră şi că posiţiunea cea justă ar fi că pionul negru nu se găseşte în b5 ci în b6. In acest caz Dh3—e3 nu e soluţiune justă, căci n'ar mai fi mat în a 2-a mutare după 1....., Db3—c2.

Iată cum ar trebui să fie posiţia exactă:

Alb (7 figuri): Rb8, Dh3, Te2 şi e4, Ca1, Nd6 şi f7.
Negru (8 figuri): Rc3, Db3, Nb1 şi h8, Pb2, b6, d3 şi h4.

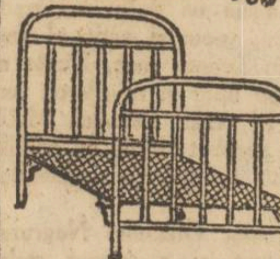
Ce crede d. Hirschenbein?

Paul I. Negreanu

Asortat cu
Ultimele creaţiuni ale modei
Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuşi, Batiste, etc.

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli 72
Colţ prin Cal. Rahovei

„DOUCE FRANCE"
FARFUM
DU MONDE ÉLÉGANT
LUBIN PARIS

Parfumul „Douce France" creat de casa Lubin îmi evoacă în minte prin mireasma sa delicată, subtilă, persistentă şi îmbătătoare, frumoasa ţară a Franţei!
Marie Filotti
MARIA FILOTTI
Societară a Teatrului Naţional